

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN KARİZMATİK LİDERLİK VASFI
ÇERÇEVESİNDE OPERASYONEL KOD ANALİZİ:
AVRUPA BİRLİĞİ-ORTADOĞU**

DOKTORA TEZİ

Hande OBA

Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası ilişkiler

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Giray Saynur DERMAN

TEMMUZ-2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

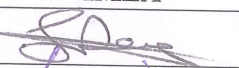
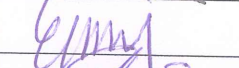
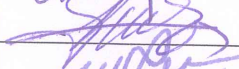

RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN KARİZMATİK LİDERLİK VASFI
ÇERÇEVESİNDE OPERASYONEL KOD ANALİZİ:
AVRUPA BİRLİĞİ-ORTADOĞU

DOKTORA TEZİ

Hande OBA

Enstitü Anabilim Dalı : ULUSLARARASI İLİŞKİLER

“Bu tez ....../..../201.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
PROF.DR.GİRAY SAYNUR DERMAN	Basarılı	
PROF. DR.ENİS ŞAHİN	Basarılı	
DOÇ.DR.NİHAL SÜTÜTEMİZ	Basarılı	
PROF.DR. MESUT HAKKI CAŞIN	BAŞARLI	
DOÇ.DR.HALİL ERDEMİR	Basarılı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

.....SOSYAL BİLİMLER..... ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	HANDE OBA
Öğrenci Numarası	:	0860D07004
Enstitü Anabilim Dalı	:	ULUSLARARASI İLİŞKİLER
Enstitü Bilim Dalı	:	
Programı	:	☐ YÜKSEK LİSANS ☒ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN LİDERLİK VASFI ÇERÇEVESİNDE OPERASYONEL KOD ANALİZİ: AVRUPA BİRLİĞİ-ORTADOĞU
Benzerlik Oranı	:	%...15..

.....SOSYAL BİLİMLER..... ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi ....SOSYAL BİLİMLER..... Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

H. K. K. K.

27/06/2019
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi ..... Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere .....@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: PROF.DR. GİRAY SAYNUR DERMAN

Tarih: 27/06/2019

İmza: *G. Derman*

KABUL EDİLMİŞTİR

REDEDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Dış politika analizi çalışmalarında özellikle Operasyonel Kod Analizi alanındaki Türkçe çalışma sayısının az oluşu sebebiyle bireysel unsurların göz önünde bulundurulduğu bir dış politika analizi çalışması yapılması hedeflenmiştir. Karar alıcı lideri karar alma sürecinin merkezine alarak yapılan bu çalışmada Türk siyasi hayatının en etkin siyasi liderlerinden biri olan Türkiye Cumhuriyeti 12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın söylemleri aracılığı ile operasyonel kod analizi incelenmiştir. Bu çalışma, nicel bir yöntem ile Operasyonel Kod Analizi metodu kullanılarak hazırlanmış bir tez çalışmasıdır.

Çalışmanın başlangıcından itibaren, her aşamasında bana her türlü bilimsel ve manevi desteğini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Giray Saynur Derman'a teşekkürlerimi sunuyorum. Kıymetli eşi Dr. Süleyman Derman yapıcı eleştirileri, tavsiyeleri ve teknik desteği ile çalışmanın tamamlanmasına büyük katkıda bulunmuştur. Kendisine çok teşekkür ediyorum. Tez savunma jürisinde yer alan, önerileri ve yapıcı değerlendirmeleri ile çalışmama katkıda bulunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Mesut Hakkı Caşın, Prof. Dr. Enis Şahin, Doç. Dr. Nihal Sütütemiz, Doç. Dr. Halil Erdemir'e tüm minnet duygularıyla teşekkür ederim. Tez savunma sınavı öncesi ve sonrasında bilgisini ve ilgisini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Hatice Erdemir'e şükranlarımı sunarım. Tez kaynaklarına erişim aşamasında başvurduğum Sakarya Üniversitesi Kütüphanesi ilgili personeline özellikle manevi desteği ile beni yüreklendiren Zeliha Köksal'a da teşekkürü bir borç bilirim. Çok değerli fikirleri ile çalışmama katkıda bulunan Aysel Ferah Özcan hocama da teşekkür ediyorum. Doktora sürecine beni ikna eden, öğrenciliğim ve hayatım boyunca elini omzumdan çekmeyen canım aileme Ayşe ve Hamit Kolunsağ'a, kardeşim Sema Kolunsağ'a, beni bu süreçte destekleri ile yalnız bırakmayan değerli annem ve babam Semra ve Gültekin Oba'ya, tez çalışmamın her aşamasında bana sağladığı her türlü destek için sevgili eşim Ekrem Oba'ya ve kardeşliğin kan bağı ile sınırlı olmadığını vermiş olduğu her türlü destek ile gösteren Merve Tama'ya, bu süreçte bana inancını dünyanın en güzel kucaklaması ve sözleri ile ifade eden biricik oğlum Gültekin Oba'ya en derin sevgi ve minnet duygularıyla teşekkürlerimi sunuyorum.

Hande OBA

22.07.2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLolar LİSTESİ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1: LİTERATÜR TARAMASI (DIŞ POLİTİKA OLUŞUM SÜRECİNDE LİDER ETKİSİ).....

1. 1. Dış Politika Analizine Giriş- Genel Bakış	9
1. 2. Rasyonel Aktör Modeli	17
1. 3. Dış Politika Analizinde Bilişsel Yaklaşım	22
1. 4. Dış Politikada Karar Alma Süreci.....	26
1. 4. 1. Karar Alma Sürecinin Öğeleri	27
1. 4. 2. Karar Alma Sürecini Etkileyen Bireysel Faktörler	27
1. 4. 2. 1. Karar Alma Sürecinde “ Karizmatik Lider”	28
1. 5. Dış Politikada Karar Almada Liderlik Çalışmaları	29
1. 5. 1. Lider Kişilik Analizi Üzerine Genel Bir Bakış	31
1. 5. 2. Operasyonel Kod Analizi	35
1. 5. 2. 1 Operasyonel Kod Analizinin Evrimsel Süreci	35
1. 5. 2. 1. 1. Operasyonel Kod Analizi Literatüründeki Diğer Çalışmalar	39
1. 5. 2. 2. Operasyonel Kod Analizi Teknikleri	40
1. 5. 2. 2. 1. VICS ve Profiler Plus Tekniği	40

BÖLÜM 2: TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL GEÇMİŞİ .....

2. 1. Avrupa Birliği- Türkiye İlişkilerinde İlk Safha: Ankara Antlaşması ve Katma Protokol.....	56
2. 2. Avrupa Birliği- Türkiye İlişkilerinde İkinci Safha: Gümrük Birliği.....	57
2. 3. Avrupa Birliği- Türkiye İlişkilerinde Üçüncü Safha: AK Parti dönemi ve AB Coşkusu.....	58

BÖLÜM 3: AK PARTİ HÜKÜMETİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE-ORTADOĞU İLİŞKİLERİ TARİHSEL GEÇMİŞİ.....

3. 1. AK Parti Döneminde Ortadoğu'daki Dış Politika Değişikliğine Genel Bir Bakış .62	
3. 1. 1. İkinci Körfez Savaşı..... 66	66
3. 2. Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye'nin Rolü 74	74
3. 4. Arap Baharı ve Türkiye'nin Liderliği 83	83
3. 4. 1. Tunus - Yasemin Devrimi..... 86	86
3. 4. 2. Mısır-Nilüfer Devrimi..... 89	89
3. 4. 3. Libya 92	92
3. 4. 4. Yemen 95	95
3. 4. 5. Suriye 96	96
3. 5. Arap Baharı Sürecinde “Etkileyen ve Etkilenen Türkiye” 98	98
3. 6. Suriye İç Savaşı ve Türkiye'nin Rolü 103	103
BÖLÜM 4: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ..... 105	105
4. 1. İnançlar ve Operasyonel Kod Analizi 105	105
4. 2. Araştırmanın Soruları ve Araştırmanın Hipotezi 106	106
4. 3. Araştırmada Kullanılan Analizler ve Bulgular. 108	108
4. 3. 1. Nitel Analizler..... 112	112
4. 3. 2. Nicel Analizler 119	119
KAYNAKÇA 142	142
EK 1 142	142
ÖZGEÇMİŞ..... 277	277

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AET	:	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	:	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AK PARTİ	:	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	:	Anavatan Partisi
AT	:	Avrupa Topluluğu
BOP	:	Büyük Ortadoğu Projesi
BM	:	Birleşmiş Milletler
BMGK	:	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
DPA	:	Dış Politika Analizi
DSP	:	Demokratik Sol Parti
EUT	:	Beklenen Fayda Teorisi (Expected Utility Theory)
GKRY	:	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GMEI	:	Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi (Greater Middle East Initiative)
HAMAS	:	İslami Direniş Hareketi
İŞİD	:	Irak Şam İslam Devleti
İHH	:	İnsani Yardım Vakfı
İKÖ	:	İslam Konferansı Örgütü
KADEK	:	Katılımcı Demokrasi Partisi
KİK	:	Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi
KONGRA-GEL	:	Kürdistan Halk Kongresi
LKA	:	Lider Kişilik Analizi (Leadership Trait Analysis)
MHP	:	Milliyetçi Hareket Partisi
NATO	:	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ÖAP	:	Özgürlük ve Adalet Partisi
ÖSO	:	Özgür Suriye Ordusu
PKK	:	Kürdistan İşçi Partisi
PYD	:	Demokratik Birlik Partisi

SKYK	:	Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi
SUK	:	Suriye Ulusal Konseyi
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESEV	:	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı
VICS	:	Bağlam Sisteminde Fiiller (Verbs in Context System)

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	110
Tablo 2:	115
Tablo 3:	115

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☐	Doktora	☒
Tezin Başlığı: Recep Tayyip Erdoğan'ın Karizmatik Liderlik Vasfı Çerçevesinde Operasyonel Kod Analizi: Avrupa Birliği-Ortadoğu			
Tezin Yazarı: Hande OBA		Danışman: Prof. Dr. Giray Saynur DERMAN	
Kabul Tarihi: 22.07.2019		Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 126 (tez)	
Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler			
<p>Dış politika analizi çalışmalarında geleneksel yaklaşım devletleri en önemli birim olarak görürken artık günümüzde liderler de farklı bir birim olarak ele alınmakta sistematik olarak değerlendirilmelerine önem verilmektedir. Siyasi liderlerin inanç sistemi, kişiliği ve bunların dış politika üzerine olan etkileri, konularını içeren çalışmaların sayıları hızla artmasına rağmen dış politika analizinde sistematik çalışmaların eksikliği sıklıkla vurgulanmaktadır. Esasen yapılacak sistematik analizler ulusal ve global aktörlerin ve liderlerin dış politika davranışlarını anlamayı kolaylaştıracaktır.</p> <p>Günümüzde, Lider Kişilik Analizi ve Operasyonel Kod Analizi gibi uzaktan değerlendirme metotlarından faydalanılarak, sistematik bir şekilde kişilik değerlendirmesi yapmak mümkündür. Bu çalışmada dış politika davranışı ve inanç sistemleri arasındaki bağı anlama konusunda Operasyonel Kod Analizi kullanılmıştır. Bu nicel yöntem ile elde edilen bulgular ışığında liderin dış politika davranışı için bir ön değerlendirme yapabilmek mümkün olabilmektedir. Bu çalışmada özgün bir konu olarak Recep Tayyip Erdoğan'ın dış politika davranışı ve siyasi liderliği irdelenmiştir. Bu çalışma, Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlık (2005-2014) ve Cumhurbaşkanlığı (2014-2016) olmak üzere farklı iki yönetim dönemleri üzerinden yapılan bir karşılaştırma ile sistematik olarak inanç sistemi, kişiliği ve bunların dış politika üzerine olan etkilerini incelemeyi, değişimleri gözlemlemeyi hedeflemektedir. İzlediği politikalarla yarattığı bölgesel ve küresel etkiler ile karizmatik lider örneği olan Recep Tayyip Erdoğan'ın dış politika davranış modelini ve siyasi liderliğini anlamayı amaçlamaktadır. Bu tezde; Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlık döneminde AB üyelik müzakereleri temelinde AB konusunda ve Ortadoğu ile gerek siyasi ve kültürel gerek ekonomik temelli yakın ilişkilerde bulunmak isteyen bir siyasi davranış sergilediği, Cumhurbaşkanlığı döneminden itibaren de değişen global siyasi ortamlar birlikte Batı karşıtı söylemlerinde artış olan, yönünü AB üyeliği konusunda çevirebilen, Ortadoğu'da ise ikili devlet ilişkilerinde esnekliğini daha aza indiren gerektiğinde söylemlerinde radikalleşen bir siyasi tavır izlediği öngörülmüştür. Liderin farklı yönetim dönemleri içinde izlenen dış politikadaki değişikliklerin inanç sistemi ve kişiliğinde oluşan değişimlerin yansımaları sonucu oluştuğu hipotezinden yola çıkılmıştır. Ancak yapılan bu çalışmanın neticesinde incelenen iki dönem arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır. Liderin inanç sistemi ve kişiliğinde tutarlılığın korunduğu ve bunların dış politika üzerine olan etkilerinde de fark olmadığı tespit edilerek hipotez çürütülmüştür.</p>			
Anahtar Kelimeler: Operasyonel Kod Analizi, Dış Politika Analizi, Siyasi Liderlik			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☐	Ph. D.	☒
Title of Thesis: Operational Code Analysis of Recep Tayyip Erdoğan through his Charismatic Leadership Property: European Union-Middle East			
Author of Thesis: Hande OBA		Supervisor: Professor Giray Saynur DERMAN	
Accepted Date: 22.07.2019		Number of Pages: vi (pre text) + 126 (main body)	
Department: International Relations			
<p>While the traditional approach in the foreign policy analytic studies sees the state as the most important unit, nowadays leaders are paid special attention to be evaluated systematically as a separate unit. Thus, there are increasing number of studies covering the subjects of the belief systems of leaders, their personality and the effect of them over the foreign policy. However it is often mentioned that there is still lack of sufficient systematic foreign policy analytic studies. Essentially the systematic analysis will help to better understand the foreign policy acts of the national and global actors and leaders.</p> <p>Nowadays, it is possible to carry out personality assessment systematically by making use of remote evaluation methods like Leadership Trait Analysis and Operational Code Analysis. In this study Operational Code Analysis is used to understand the link between the belief systems and the foreign policy acts. Under the influence of the collected data with this quantitative study, it becomes possible to pre-evaluate the leader's foreign policy acts. Foreign policy acts and political leadership of Recep Tayyip Erdoğan is examined as a specific subject in this study.</p> <p>This study is focused on analyzing systematically the belief system, personality and the effects of these over the foreign policy acts, by making a comparison between the two specific administrative time periods of Recep Tayyip Erdoğan (his Presidency period between 2014-2016 and his Prime Minister period between 2005-2014). It is aimed to understand political leadership and foreign policy action model of Recep Tayyip Erdoğan who is an example of a charismatic leader as he creates regional and global impacts with the pursued policies. In this thesis it is predicted that, in his Prime Minister term Recep Tayyip Erdoğan was exposing a political act which was eager to cooperate with EU and Middle East especially in political, economic and cultural fields, however in his presidency term, in an altered global political environment his policies became less flexible with more radical discourses with an anti EU stance. The hypothesis stating that the diversities of the pursued foreign policies in different administrative periods occurred due to reflections of the alterations in the personality and the belief system of the leader has been the starting point of this study. However, as a result of this analyzes, no significant difference was found between the two periods examined. As a consequence, it is found out that the leader kept his consistency in his belief system and personality and there is also statistically no important difference in the effects of them over the foreign policy. Thus, the hypothesis has been denied.</p>			
Keywords: Operational Code Analysis, Foreign Policy Analysis, Political Leadership			

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin 12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2003 yılından sonra Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelmesi ile birlikte yalnızca Türkiye'de iç politikada değil, aynı zamanda dış politikada da uluslararası etkin bir rolü olduğu söylenebilir. Erdoğan gerek Ortadoğu ve Avrupa gibi bölgesel dış politika alanlarında, gerekse uluslararası dış politika alanında önemli bir siyasi aktör haline gelmiştir. Proaktif bir dış politika izleyerek hem yakın hem uzak çevresinde, coğrafi uzaklık gözetmeden karizmatik liderlik çerçevesinde olaylara karşı net bir siyasi tavır sergilemiştir. Uluslararası sorunlar karşısında, çatışma çözümlerinde üstlenmiş olduğu aktif rol ile gerek arabulucu ve gerektiğinde liderlik vasfı ile etkin bir dış politika yürütmeyi başardığı da yadsınamaz bir durumdur. İktidara geldiğinden bu yana karşılaşmış olduğu bölgesel ve uluslararası sorunlar karşısında “değişimde süreklilik” anlayışını geliştirerek hem Türk dış politikasına yeni bir anlayış kazandırmış, hem de konjonktürel bir tavır benimsemiştir. Türk dış politikasındaki bu değişim, aslında yeni Türk dış politikası anlayışında fabrika ayarlarına geri dönmek olarak da nitelendirilebilir.

Bundan kasıt Osmanlı Devleti'nin geçmişten gelen tarihi uzantıları ve coğrafi yakınlığı göz önüne alınarak Türkiye'nin kendi kodlarına dönmesidir. Bu kodlar, önce yakın sonrasında uzak çevresi ile oluşturduğu tarihi, sosyal, kültürel ve ekonomik temelli bağlardır. Sivil gücün dış politika anlayışında aktif hale geldiği yapısalcı bir anlayışın bu döneme hâkim olduğu söylenebilir. Türk Dış Politikası anlayışının gelecekteki durumunu açıklamak, anlamak açısından tek bir yaklaşım ya da teorik çerçeve yeterli olmayacaktır.

Operasyonel Kod Analizi yöntemi ile gerçekleştirilen bu çalışmada amaç; Türk Dış Politikası'nda süre gelen değişiklikleri lider analizi yoluyla anlamak ve açıklamaktır. Bu çözümlemeyi önce Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı dönemlerinde yapmış olduğu konuşmalarına dayalı olarak nicel bir çıkarım ile tespit etmek ve daha sonra karma bir metot ile yani hem nicel hem de nitel analiz ile bulguları yorumlamaktır. İnşacı yaklaşımlar ya da kimlik teorileri, dış politikanın karmaşık yapısını açıklama konusunda yetersiz kalacağı için birey seviyesinde karar alıcının da dâhil olduğu bir analiz yöntemi seçilmiştir.

Bu araştırmada, öncelikli olarak Türk Dış Politikası'nın Avrupa Birliği ve Ortadoğu meselelerine Recep Tayyip Erdoğan'ın operasyonel kod anlayışı üzerinden yaklaşarak kendi siyasi operasyonel kod inancındaki olası değişiklikler üzerinden günümüzdeki

değişiklikler açıklanmaya çalışılmıştır. Operasyonel Kod Analizi dünya siyasetinde bilişsel araştırmalar alanında klasik ve bilinen bir dış politika yaklaşımıdır. Bilişsel yaklaşım dünya siyasetinde “gerçekliğin öznel temsilleri” olarak inançların önemli olduğunu savunmaktadır. Özellikle karmaşıklık ve belirsizliğin hâkim olduğu durumlarda, siyasi liderler dünyayı kendi operasyonel ortamlarından yarattıkları basitleştirilmiş görüntüler olarak görmektedirler (Schafer ve Walker, 2006: 4).

İnançlar ise karar alıcının dünya hakkında ‘sahip olduğu’ anlayış ve algılamalarından ibarettir (Kesgin, 2012: 417). Sahip olmak olgusunu tanımlamak çalışma açısından önem arz etmektedir. Sahip olmak hususunda derinleşerek bir çalışma yapıldığında Fromm’un “sahip olmak” olgusu ile “olmak” konusundaki incelemesi inançların dış politika analizindeki yerini anlamak açısından önemli olabilir. “Sahip olmak” şeylere, nesnelere ilişkin olup, bunları görüp, tutmak ve tanımlamak kolay olabilir. “Olmak” ise yaşantılara, duygulara ve bazı içsel süreçlere dayandığı için tanımlaması zor ve hatta imkânsız görülmektedir (Fromm, 2016: 117).

İnançların karar alıcı konumundaki siyasi liderin dünya hakkında “sahip olduğu” algı ve anlayışın bütünü olarak düşünüldüğünde, siyasi liderin bu bilişsel yolculuğunu ve inançların etkisini en iyi tanımlayacak sözcüğün aslında “olmak” olduğu iddiası ortaya atılabilir. Çünkü “olmak” bilişsel bir sürece dayanmaktadır. İnançların da “olmak” olgusu içerisinde etkisi karar alıcının siyasi davranışında ya da retoriğinde tanımlanabilir ve vücut bulabilir. Bu nedenle bilişsel araştırma alanında yapılan bu tür çalışmalar gelecekteki siyasi tavır ve olaylar hakkında, siyasi liderin algısı ile inançlarının ne olduğunun anlaşılması hakkında önemli veriler sunacaktır. Operasyonel Kod Analizi bu verileri karar alıcının davranışlarına ve kararlarına odaklanarak anlamaya yardımcı olan ve açıklamaya çalışan bir yöntem olduğundan dolayı bu çalışma için kullanılması tercih edilmiştir. Bu yöntem kendi içerisinde felsefi ve araçsal inançlar olmak üzere iki setten oluşmaktadır. İki setin içerisinde yer alan on soru Alexander George tarafından geliştirilmiştir.

Felsefi inançlar operasyonel çevrenin doğasının esasına, siyasi evrenin doğasına, bireyin tarihteki rolü varsayımlarına, araçsal inançlar ise amaç ve araç ilişkisine siyasi liderin en iyi stratejiye karşı olan yaklaşımına dayanmaktadır. İnançların politika üzerindeki etkisi kapsamlı olarak uluslararası ilişkiler alanında çalışılmaktadır. Realist ve Rasyonalist teoriler inançların politikaları etkilemesi konusunda küçük bir rolü olduğunu iddia

ederken, bilişsel ve inşacı teoriler inançların nedensel ve belirleyici etkilerini vurgulamaktadır. Ancak inançların tek başlarına bir mekanizmaları yoktur. Bu çalışma Recep Tayyip Erdoğan'ın inançlarının yani soyut kavramların somut politikalar çerçevesinde nasıl şekillendiğini anlamayı sağlayacak ve bu anlayışı geliştirmek için ulusal ve uluslararası bağlamda eklemelerde bulunacaktır. Bu çalışmanın bir diğer amacı; Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı olarak iktidarda olduğu iki dönemde iki farklı coğrafyada gelişen- Avrupa Birliği ve Ortadoğu politikası- vaka incelemeleri ile operasyonel kodunu ortaya koymaktır.

Araştırma ile Recep Tayyip Erdoğan'ın Operasyonel kod inançlarının Türk Dış Politikası üzerinde bireysel düzeyde etkisini belirleyerek alana katkı sağlamak amaçlanmıştır. İlerleyen bölümlerde operasyonel kod inancı geniş bir teorik çerçeve içerisinde anlatılacak, vaka incelemelerinin tarihçesine değinilmiş, son olarak araştırmanın soruları ve araştırmanın hipotezine göre araştırmanın sonucu olarak bulgular yorumlanmıştır.

Çalışmanın Konusu

Bu konunun tercih edilmesinin altında, literatürde politik psikoloji özellikle Operasyonel Kod Analizi alanındaki çalışma sayısının az oluşu yatmaktadır. Literatürde genelde ulus-devlet seviyesi kullanılarak dış politika analizleri yapılmıştır. Bu araştırma ile ise bireysel unsurlar da dikkate alınmıştır. Dolayısıyla bireysel unsurlar da incelemeye dâhil edilerek, dış politika yapım ve uygulama sürecinde bu unsurların nasıl bir rol oynadığını irdeleyen bir çalışma ile literatüre katkıda bulunulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın konusunu karar alma yaklaşımının bazı varsayımları desteklemektedir. Bunlar; dış politikayı bireylerin yaptığı ve birey karar ve davranışlarının dış politika sürecinde farklılık yarattığı düşünülen hususlardır.

Karar alma yaklaşımı kısaca, realist yaklaşımın sürekli çıkar peşinde koşan rasyonel aktör modeline karşı çıkarak önemli olanın devletlerin dış politikalarını oluşturan ve uygulayan karar alıcıların durumu nasıl gördüklerini anlamak olduğu anlayışından hareket etmektedir. Bu noktada karar alıcıların algıları dünyaya bakış açılarını göstermekte ve dış politika değerlendirmelerine yön vermektedir.

Karar alıcıların -özellikle siyasi liderlerin imajları, duyguları, kişiliği, inançları, eğitimleri, bilgi birikimleri bu algıları oluşturmaktadır. Algıların bütünü ise söylem olarak siyasi gündeme sunulmaktadır. Karar alıcıya ait tüm bu değişkenler de dış politika yapım

sürecini etkilemektedir. Bu açıklamalara dayalı olarak bu çalışmada uluslararası ilişkiler disiplinde bireysel unsurların önemini ve katkısını da ortaya koymaya çalışılmıştır. Araştırılan kaynaklar yardımı ile varsayımlar belirlenmiştir. Bu varsayımlar şöyle sıralanabilir:

1. Liderin kişiliği, inançları ve güdüleri dış politika yapım sürecini etkilemektedir.
2. Karar alıcılar ve liderler devletlerden farklı olarak her zaman rasyonel karar verememektedirler.
3. Liderlerin geçmişte yaşadıkları, tecrübeleri, birikimleri, eğitim seviyeleri siyasi kimliklerinin oluşmasında son derece etkili olmuştur.
4. Liderlerin duyguları ve davranışları karar yöntemleri üzerinde etkilidir.
5. Liderlerin farklı söylemleri dış politika yapımında karar verme sürecinde etkili olmakta, bunun ötesinde dış politika yapımında değişime neden olmaktadır.
6. Liderlerin kendilerine ait özelliklerden yola çıkarak ne tür bir davranış sergileyeceği ve kararının ne olabileceği öngörülebilir.
7. Liderle yapılmış mülakatlar, özgeçmişi, resmi ve resmi olmayan konuşmalar yardımı ile liderin profili ve karar alma sürecindeki rolü belirlenebilir.
8. Liderin karşı taraf olarak tanımlanabilecek diğer siyasi aktörler üzerindeki imajı, karşı taraf hakkında alacağı bilgiyi yorumlamasında ve algısında etkili olabilmektedir.
9. Liderlerin söylemleri ve psikolojik unsurlardan yola çıkılarak bir sonraki adımda nasıl bir karar alacakları öngörülebilir.

Türk Dış Politikasında örnek olaylar, psikolojik unsurlar ve liderin konuşmalarının incelendiğinde bu varsayımların test edildiği görülmekte ve örnek olayların, psikolojik unsurların ve liderin konuşmalarının varsayımları desteklediği anlaşılmaktadır. Bu varsayımlar doğrultusunda çalışmanın ana hatları belirlenmiştir.

Çalışma retrospektif bir araştırma olmakla beraber, elde edilen verilerle lider konuşmaları açısından ileriye yönelik tahliller yapma şansını da vermektedir. Mevcut araştırma dört bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde literatür taraması ve çalışmanın teorik çerçevesi ele alınmıştır. İnançların ve siyasi liderin kişiliğinin politikalara etkisinin az olduğunu öne süren realist ve rasyonalist teorilere zıt görüş olarak bilişsel ve inşacı teoriler inançların politikalar üzerindeki nedensel ve yapısal etkilere vurgu yapar. Teorik çerçevede; inşacı yaklaşım üzerinden Türk Dış Politikasının yeni

anlayışı yorumlanırken, bilişsel yaklaşım temelinde siyasi liderin inanç sisteminin dış politika davranışı üzerindeki etkisi açıklanmıştır. Bu bölümde dış politika analizi yapılırken bireysel anlamda kilit rolde olan karar alıcının analize dâhil edilmesi üzerinde vurgu yapılmış ve dış politika analizinde karar almada liderin dış politika davranışının hangi yöntemler kullanılarak açıklanabileceği üzerinde durulmuştur. İkinci ve üçüncü bölüm çalışmanın araştırma konularından oluşmaktadır. Araştırma konuları; Türk Dış Politikası açısından iki önemli siyasi alan olan Avrupa Birliği ve Ortadoğu politikalarından seçilmiştir. Bu iki siyasi alanda, geçmişte ve Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde gelişen önemli olaylar ve Türk Dış Politikası açısından etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Son bölüm çalışmanın nicel ve nitel analiz ile bulguların yorumlandığı kısımdır. Çalışmanın metodolojisi, hipotezi, elde edilen bulguların yorumlanması bu bölümde yer almaktadır. Seçilen ve sisteme yüklenen konuşmalar Profiler Plus yazılım programı aracılığı ile analiz edilmiş ve elde edilen veriler bir tablo haline getirilmiştir. Sonrasında tablo halinde sunulan veriler detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın genel ve temel amacı; bireysel karar alıcıların profillerini ve kararlarını nasıl aldığı, kararlarını aldıkları çerçeveyi ortaya koymaktır. Karar alıcının neden tercihlerini farklı yönde kullandığı, liderin inanç sistemi ile büyük ölçüde ilgilidir.

Karar alıcının inanç sisteminin analizi, bireylerin profillerine dair değerlendirmeler yapabilmek açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada, ilk olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasi operasyonel kod inançlarını, başbakanlık (2005-2014) ve cumhurbaşkanlık (2014-2016) dönemlerini incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. İkinci olarak çalışmada AK Parti iktidarı ile birlikte değişime uğrayan Türk dış politikasına, Recep Tayyip Erdoğan'ın operasyonel kod inançlarının etkisi olup olmadığı yorumlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

İlk olarak bu çalışma betimsel bir araştırmadır. İçerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Nicel bir yöntem ile Operasyonel Kod Analizi metodu kullanılarak hazırlanmış bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın nicel ve nitel boyutu birbirini desteklemektedir. Operasyonel Kod Analizi bireysel olarak liderin inanç sisteminin merkezini oluşturmaktadır. Araştırmanın en güncel örnekleri Walker, Schafer ve Young'ın 1998'de Bağlam Sisteminde Fiiller- Verbs in Context Sytem (VICS) çalışması ile liderlerin operasyonel kod endeksini ölçmesidir. Liderlerin psikolojik özelliklerinin etkisine dayanarak almış oldukları kararların dış politikada karar alma sürecini etkilediği gerçeği kaçınılmazdır. Bu anlamda Lider Kişilik Analizi ve Operasyonel Kod Analizi teorik bir çerçeve oluşturmaktadır. Bunlar örnek olarak yazılı ve spontane materyaller arasında oluşan kesin farklılıkların ne olduğu, liderlerin inanç sistemleri, bir liderin ya da grup liderlerinin profili tartışmalarına odaklanmaktadır. Bu çalışmanın temel dayanağı bireysel özellikler ile dış politika davranışını siyasi liderliğin uzaktan değerlendirilebilmesine imkân vererek nicel bir uluslararası ilişkiler araştırması yapılabilmesine imkân tanıyan bağlıdır. Bu bağlamda uzaktan değerlendirme metodu tekniği liderlik ile ilgili bu problemi açıklamak için dizayn edilmiştir. Liderlerin sözlü kayıtlarından yararlanma bu metotla mümkündür. Bu sözlü kayıtlar konuşmalar, röportajlar, mektuplar olabilir. Liderlerin uzaktan değerlendirme tekniği ile ölçme, psikolojiden ve kişilik değerlendirme pratikleri ve testlerinden gelmektedir. Uzaktan değerlendirme metodu psikolojik testlerden çok liderlerin sözlü ifadelerinin analizine dayanmaktadır. Bu sözlü ifadelerin analiz edilmesini sağlayan nicel bir içerik analizi yöntemi olan VICS ile bir içerik analizi tekniği olarak geliştirilen bir yazılım programı olan Profiler Plus üzerinde çalışılmıştır.

Programın kullanım aşamasından önce Operasyonel Kod Analizi hakkında yapılan geniş literatür taramasında program için kılavuz kaynak olarak belirtilebilecek; bu programı hayata geçiren Mark Schafer ve Stephen G. Walker'ın "Beliefs and Leadership in World Politics" adlı eserinden faydalanılmıştır. Bu kitap Operasyonel Kod Analizi alanında çalışma yapmayı düşünen akademisyenler için birincil kaynak olarak nitelendirilebilir. Çalışma sırasında şu sıralama izlenerek, Operasyonel Kod Analizi uygulanmıştır.

1. Veri kaynaklarına erişim (Lexis Nexis, Factiva ve Foreign Broadcasting &Info System)

2. Veri Toplama (Profiler Plus yazılım programında yalnızca İngilizce yazılı kaynaklar kullanılabildiği için analiz için bulunan 21 İngilizce konuşma)
3. Verilerin kodlamaya hazırlanması
4. Verilerin Profil Plus ile kodlanması
5. Her konuşma için Operasyonel Kod Analizinin dökümanete edilmesi
6. Felsefi ve Araçsal endekslerin oluşturulması
7. Analitik testlerin yapılması, T-Test Uygulaması
8. Endekslerin yorumlanması

Çalışmanın Önemi

Bu tez; Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderliği çerçevesinde operasyonel kodunun analiz edildiği bir çalışma olup, Türkiye'nin dış politika tavrını özellikle Erdoğan'ın dış politika üzerindeki etkisini anlamak bu coğrafyadaki gelişmeleri anlamak ve yorumlayabilmek açısından son derece önemlidir.

Türkiye'nin son dönemlerde bölgede ve dünya siyasetinde yükselen konumu onun politikalarını anlamayı gerektirmektedir. Dolayısıyla siyasi aktör olarak incelenmek üzere Recep Tayyip Erdoğan seçilmiştir. Erdoğan'ın inanç sistemi üzerinden yapılacak olan bu sistematik çalışma onun siyasi davranışlarını anlama ve açıklamaya yardımcı olacaktır. Bu yaklaşım yalnızca onun tavrını anlamlandırmada uygun bir yaklaşım değil, aynı zamanda araştırma açısından güçlü bir argümandır. Bu çalışma bu alanda yapılan diğer araştırmaların bilinen eksikliğine de dikkat çekmesi açısından önemlidir.

BÖLÜM 1: LİTERATÜR TARAMASI (DIŞ POLİTİKA OLUŞUM SÜRECİNDE LİDER ETKİSİ)

2003 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelmesinden bu yana Türk diplomasisi, güvenlik ve egemenlik olgularının öncelikli, güç dengesi doktrinin etkili olduğu daha muhafazakar bir reel politika anlayışından; ekonomik ilişkiler esas alınarak öncelikle komşuları ile müzakerelerin kurulduğu, yakın çevresinde ve sonra küresel ölçekte nüfuzunu arttırmak amacı ile kültürel ve dini yakınlıklarında birer argüman olarak kullanıldığı uzlaşma temelli daha liberal bir dış politika anlayışını benimseyerek dış politikada değişim ve dönüşüm göstermiştir. Türk Dış Politikası'nda özellikle II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'nin akılcı bir hamle ile savaşa katılmayarak izlemiş olduğu 'tarafsızlık' politikasından sonra yalnızlaştırılması olgusu ilerleyen zamanlarda Batı'ya yakın ve Batı ile iş birliği içinde bir politika izlemesine neden olmuştur.

II. Dünya Savaşı'nda izlemiş olduğu dış politika yaklaşımlarında biri 'geçici tarafsızlık' savaşanlar tarafından tanınan ve savaşanlara karşı üçüncü devletler tarafından kabul edilen yansızlık tutumudur. Bu tutum, yansız devletler ile savaşan devletler arasında hak ve yükümlülükler meydana getirmektedir (Oppenheim, 1912: 361). Buna göre geçici tarafsızlık ilkesini benimseyen yansız devlet çekimser kalmalı ve savaşan devletler arasında taraf tutmadan eşitlik içinde davranmalıdır. Türkiye İkinci Dünya Savaşı sırasında devletler arasındaki dengeyi bu bakımdan çok iyi kullanmıştır.

Türkiye dış politika yaklaşımı, Batı ittifakı içerisinde yalnız bırakılmış olsa da, daha sonrasında Sovyet yayılmacılığına karşı Batı yanlısı bir dış politika anlayışını benimsemiştir. Uzun yıllar reel politika doktrini ile açıklanan Türk Dış Politikasının sürekliliği, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelişi ile birlikte değişimde süreklilik ilkesi çerçevesinde, yerini konstrüktivist yani inşacı bir anlayış ile açıklanan bir dış politika anlayışına bırakmıştır. Öte yandan Türk Dış Politikası anlayışında değişime uğramayan süreklilik arz eden en önemli parametre Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci olmuştur. Reel politika doktrininin dış politika anlayışına hâkim olduğu zamanlarda askeri güç güvenlik açısından önemli bir argüman olarak görülse de çok boyutlu, çok yönlü bir dış politika anlayışı ile uluslararası normların öneminin gündeme gelmesi ile birlikte sivil güç aktif hale gelmiştir.

Türkiye gerek AB gerek diğer uluslararası örgütlerde, bölgesel iş birliklerinde sivil güç kavramı üzerinden yeni bir dış politika anlayışı geliştirmeye başlamıştır. Dış politikaya

yerleşen bu yapılandırmacı bakış açısı, sivil gücün iktidar içinde etkinliğini arttırması ile iktidardaki siyasi aktörlerin inanç sistemlerinin ve davranışlarının dış politikadaki yansımalarını da gündeme getirmiştir.

1. 1. Dış Politika Analizine Giriş- Genel Bakış

Bir devletin dış politikasının araştırılmasında öncelik olarak ilk adım dış politika kavramını açıklığa kavuşturmak olmalıdır. Uluslararası ilişkiler alanında birçok kavram ve ifade üzerine çalışılmakta; ancak dış politika kavramı birçok akademik disiplinin ve farklı çalışma alanlarının kesişim kümesinde yer almaktadır. Bu yüzden, dış politikanın tanımlanmasında tek bir kuramı, yaklaşımı ya da kavramı ele almak eksikliklere neden olmaktadır. Bu ve benzeri nedenlerle dış politika kavramı, geniş çapta farklı insanlara karşı farklı tutumlar olarak yeniden ifade edilmiştir.

Charles Kegley ve Eugene Wittkopf tarafından yazılan *American Foreign Policy: Pattern and Process* adlı eserinde dış politika; bir milletin resmi olarak sınırları dışında belirlediği hedefler, bu hedefleri anlamlandıran değerler ve bu yolda kullanılan araçların tümünün dış politikayı oluşturduğu şeklinde ele alınmaktadır. Van Vrenken Hickey ise dış politikayı hedefler, değerler ve araçlar olarak tanımlamaktadır (Van Vrenken Hickey, 2007: 2).

Christopher Hill'in *The Changing Politics of Foreign Policy* adlı çalışmasında dış politikanın kısa bir tanımını; "uluslararası ilişkilerde bağımsız bir aktör tarafından yürütülen resmi nitelikli dış ilişkilerin, iletişimin tamamı" olarak öne sürmektedir. Bu aktör vurgusu genel olarak devlet üzerindedir (Van Vrecken Hickey, 2007: 2).

Plano ve Olton'a göre dış politika; "Dış politika, devletlerin dış ortama ilişkin olarak ürettiği karar, davranış ve hedeflerin tamamıdır ve "bir devletin karar alıcılarının, diğer devletler veya diğer uluslararası birimlere doğru geliştirdiği bir strateji veya planlı hareketler yöntemi" olarak tanımlanmaktadır (Plano ve Olton, 1988: 6). Kürkçüoğlu'na göre dış politika, "bir devletin başka bir devlete veya devletler ya da daha geniş anlamıyla uluslararası alana karşı izlediği politikadır" (Kürkçüoğlu, 1980: 311).

Bir diğer tanıma göre; dış politika "uluslararası sistem içinde, devletlerin yetkili kurum ve temsilcileri aracılığıyla, temelde diğer devletlere yönelik olarak izledikleri siyaset ve davranışların tümü" olarak tanımlanmaktadır (Tayfur, 2005: 73).

Bir ülkenin dış politika kararı belli bir kavramsal çerçeve içerisinde verilir, kamuoyuna ve uluslararası camiaya servis edilir. Dış politika kararlarının alındığı süreç ve bu süreci etkileyen faktörler göz önünde bulundurularak dış politika kararı hakkında doğru bir analiz yapılabilir. O halde dış politika kavramı süreç, amaç, davranış ve bireysel faktörler gibi diğer etkenlerden bağımsız açıklanıp analiz edilemez.

Bu sebeple dış politika analizi, çok faktörlü hesaplamaların yapılması gereken bir süreçtir. Dış politika kararları sonuç değil süreç odaklı olduğu takdirde, daha kalıcı dış ilişkilerin kurulabileceği kanısına tezin ilerleyen bölümlerinde analiz edilen bulgular doğrultusunda varılabildiği gösterilmiştir. Süreç diye tanımlanan kavram ise karar verme sürecinde durumun değerlendirilmesi, yorumlanması, kararın verilmesi, kararın ve durumun algılanması ve kararın uygulanması gibi aşamalardan meydana gelmektedir.

Dış politikada karar verme sürecinde, Geleneksel yaklaşıma göre devletler dış politika analizinde en önemli birim olarak kabul edilirken günümüzde buna liderler gibi kişilere özel faktörler (inanç, imaj, rol, liderlik), iç faktörler (bürokrasi, kamuoyu, ekonomik yapı ve askeri güç) ve dış faktörler de dâhil edilmiştir.

Uzun halkalar teorisi ile global uluslararası ilişkiler tarihinin bir özeti ve kritik analizini yapan George Modelski dış politikayı “toplumların diğer devletlerin davranışlarını kendi amaçları doğrultusunda değiştirmek veya kendi davranışlarını uluslararası ortama uyumlu hale getirmek için geliştirdikleri faaliyetler sistemi, izledikleri hareket tarzı” olarak tanımlamaktadır. Russett ve Starr’a göre devlet adamları yönetimde karar alırken iki nüfuz alanını dikkate almak durumundadırlar. Bunlardan ilki; politika, güç ve diğer devletlerin eylemleri, bir diğeri de devletin geleneksel bürokrasi anlayışından başlayarak kamuoyunun düşüncelerine kadar çeşitlenen içsel kısıtlamalardır.

Etkili bir devlet adamı bunları hesaba katmayı ve bu süreci yönetebilmeyi becerebilen kişi olarak tanımlanmaktadır. Dış politikayı yapan karar alıcı bu kısıtları anlayabilmeli ve bunların üstesinden gelerek kendi iradesine göre esnetebilmelidir (Russett, Starr ve Kinsella, 2010: 135).

Egemenlik kavramı Russett ve Starr’a göre “iç ve dış terimlerini anlamak için önemli bir nosyondur”. Egemenlik uluslararası kaidelerce de tanınan sınırların içinde sağlanan bölgesel kontrol, bunun dışında devletin yasal yetkisinin otoritesinin dışındaki herşey dış olarak tanımlanmaktadır. Böylece dış politika bir devletin sınırları ötesinde olan

hedeflerini gerçekleştirmesi için gerekli bir rehber olarak algılanabilir (Russett, Starr ve Kinsela, 2010: 136). Kalevi Holsti'ye göre dış politika devletlerin dış dünyaya ilişkin davranışlarıdır. Breuning'e göre dış politika "bir devletin kendi sınırları ötesinde aldığı karar, belirlediği davranış ve hedefler ile birlikte çevresi ile etkileşim halinde yürüttüğü politikaların bütünü" olarak tanımlanabilmektedir (Breuning, 2007: 5).

Karar verme yaklaşımının iki öncü temsilcisinden biri olan Joseph Frankel, "dünya politikasında devlet temel karar verme birimidir". Devlet resmi bir otorite olmaktan ziyade karar verme gücü olarak tasavvur edilmelidir (Brecher, Steinberg ve Stein, 1969: 76). Patrick J. McGowan ise şöyle bir tanımlama yapmıştır: "Ulusal ya da merkezi hükümetlerin kendi yasal egemenliklerinin dışında kalan oyunculara yönelik ortaya koyduğu davranışlar, dış politikadır".

Farklı dış politika tanımlarından hareketle dış politika; devletin karar alıcı birimleri tarafından oluşturulan tavır, duruş ve devletin resmi sınırları ötesinde hayata geçirilen politikaların, stratejilerin, hedeflerin resmi karar alma süreciyle somutlaşmış hali olduğu söylenebilir.

Bu çalışmanın itici güç niteliği taşıyan sorularından birisi de dış politikanın nasıl analiz edildiği ve bu analiz yapılırken kullanılan yöntemlerdir. Uluslararası ilişkilerin bir alt başlığı olan Dış Politika Analizi çalışmaları 1950'lerin sonu 1960'ların başı arasında, dış politika kararlarının nedenlerini kavramaya çalışan akademisyenler tarafından başlatılmıştır. 1950'lerin başında, çalışmaların çoğu, karar alıcıların karar verme süreçlerinde önemli olan bilişsel, psikolojik ve sosyal faktörlerden yoksun bir sistem düzeyindeki açıklamalara dayanmaktaydı.

1950'lerden önce, dış politika çalışmalarında genellikle zaman ve mekânda sınırlı tekli vaka incelemeleri hâkimdi ve bu çalışmalar idiyografik doğaları gereği, diğer bağlamlar ve zaman çerçeveleri için geçerli olabilecek teorik genellemeler üretmediler.

1950'lerden önceki dış politika çalışmaları, teorik olmaktan daha ziyade, açıklayıcı, politikaya dayalı ve yorumlayıcı çalışmalardır. Soğuk Savaş dönemi her iki süper gücün dikkatli hareket etmek zorunda olduğu ve alınan dış politika kararlarında kısıtlamaların olduğu bir dönemdi. Bununla birlikte devamında tek kutuplu sistem döneminde de tek süper gücün haricinde olan devletlerin dış politika hareket alanlarındaki kısıtlılık devam etmiştir. Bunun sonucunda strateji ve taktiklerin hesaplanmasındaki dış merkezi

noktaların eksikliği, politika yapanları siyasi evrenin doğası gereği kendi şahsi inançları doğrultusunda siyasi hedeflerini gerçekleştirme için iç merkezi odaklara güvenmeye bu verilere dayanmaya mecbur bırakmıştır.

Dış politika kararlarının yani uluslararası düzeydeki bu davranışların altında yatan motivasyonların derinlemesine incelemesi politik psikoloji çerçevesinde dış politika analizine gelenekselci tarıdan farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Geçmişten bugüne kavramsal derinliği olan bu yöntemle başvurulması gereği 1960'lardan sonra gündeme gelmiştir.

Hudson, dış politika analizini “karar alıcıların tek başına ya da bir grup halinde hareket etmelerinin bir teorik temel çerçevesinde dış politikayı alternatif olarak dış politika davranışını açıklamayı amaçlayan uluslararası ilişkilerin bir alt alanı olarak” kavramsallaştırmaktadır (Hudson, 2007: 12).

I. ve II. Dünya Savaş'ları sonrasında artan siyasi kargaşa, irrasyonelite, savaşın verdiği zarar ve meydana gelen yıkım, içinde barbar bir anlayış barındıran modern totaliter rejimler, kitle iletişiminin ortaya çıkması ve propagandalar yoluyla sistematik olarak kullanılması; psikolojik ve politik kavramların arasındaki bilgi akışının hızlanmasını gerektirmiştir. Politika ve psikoloji arasında oluşan veri alışverişi, realizme göre analiz edilen devletlerin dış politika hususuna da farklı bir boyut getirmiştir. Bir devletin jeopolitik konumu, ulusal özellikleri ve o devletin dış politika davranışların dış politika analizi yapılırken yeterli değildir.

Bu bakımdan, dış politika analizi yapılırken devletle ilgili içsel unsurlar, toplum sosyolojisi, liderlerin psikolojik davranışları ve söylemler gibi farklı yöntemlere de başvurulması gereği gündeme gelmiştir.

Bilişsel yaklaşımın dış politika analizine dâhil olması ile birlikte dış politika analizi yapılırken, karar alıcının bu tezin konusu olarak siyasi liderin karar verme süreçlerinin ve davranışlarının temelinde yatan etkenler oldukça farklı motivasyonlara dayanmakta olduğu söylenebilir. Davranışların bir kısmı biyolojik nedenlerden kaynaklanabilirken, bir kısmı da sosyolojik ve psikolojik nedenlere dayandırılabilir. Karar verme sürecinde karar alıcıları etkileyen psikolojik unsurlar; karar alıcının konuya ilişkin bilgi düzeyi, sorun çözme yeteneği, deneyim, algı, duygular, önyargı, tutum ve davranışlar, inanç sistemi ve şema, değerler, bilişsel tutarlılık, kişilik, imaj, analogi, operasyonel kod analizi

başlıkları altında tasnif edilebilir. Bahsedilen bu unsurlar karar verme sürecinde karar alıcıların söylemlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenlerden dolayı sistematik bir dış politika analizi yapmak problemlili olabilmektedir.

Bir diğer tanıma göre, dış politika analizi bir devletin dış dünyaya yönelik ortaya koyduğu amaçlar, açıklamalar ve uygulamalar ile dış dünyanın (aktörlerin) bunlara verdiği cevaplar üzerine yoğunlaşır (Gerner, 1995: 18). Geleneksel uluslararası ilişkiler analizinden farklı olarak dış politika analizi sınırları belli olmayan üniter bir aktör olarak devletten ziyade öncelikle karar alıcı mekanizma üzerinde yoğunlaşır. Bu nedenle sistematik ve kapsamlı bir dış politika analizinin yapılması Dış Politika Analizi yaklaşımının temelinde iki özelliği vardır. Birincisi, dış politikayı karar alıcılar tarafından alınan bir kararlar bütünü olarak görmesidir (Clarke ve White, 1989: 11-12). İkinci özellik ise rasyonel insan kavramını reddedip, insanı psikolojik ve sosyolojik bakımdan koşullanmış biçimiyle anlamaya çalışmasıdır. Dış politika analizi bahsi geçen dâhili ve harici unsurlar da dâhil edilerek yapılmalıdır. O halde dış politika analizi; dış politika yapım ve karar verme sürecinde devletlerin rasyonel hesapların yanında, karar alıcıların kişisel özelliklerinin ve siyasal sistemi de dikkate alarak uluslararası ilişkilere mikro düzeyde açıklama getiren bir yaklaşımdır (Clark ve White, 1989: 3). Bu tavırdan yola çıkarak dış politikanın her boyutu ile analiz edilmesinin hem karar alıcıların stratejilerini anlamak açısından hem de karar alıcıların söylemlerinin çatışma çözümlerinin geleceği hakkında ipucu vermesi bakımından önemli olacaktır.

Çatışma çözümlerleri özellikle Soğuk Savaş sonrasında iki kutuplu dünyadan çok kutuplu bir sisteme geçiş ile daha çok üzerinde düşünülmesi gereken bir durum haline gelmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte uluslararası sistemde yaşanan derin değişiklikler bugünün dünyasını nasıl anlamlandıracığımız hususunda birçok soruyu da beraberinde getirmiştir. Bu sorulardan birisi de siyasal sistemde oluşan boşlukların yeni yaklaşımlar ile kapatılıp kapatılmayacağıdır. Ulus devlet yapılarını da içine alan kitlelerin davranışlarını açıklamak ya da önceden tahmin etmek için uluslararası ilişkiler disiplini bireyin siyasal tercih odaklı yeni bir yaklaşıma ihtiyaç duymuştur. Geleneksel yaklaşımda dış politika analizinin en önemli birimi olarak kabul edilen devletler, birden fazla faktörün de göz önünde bulundurulması ile birlikte lider ve kamuoyu faktörünün de eklenmesi ile dış politika analizi uluslararası ilişkiler çalışmaları içerisinde teorik bir derinlik kazanarak gelişmeye başlamıştır. Dış politika analizinin en önemli iki özelliği çok faktörlü ve birden fazla seviyeli olmasıdır. Tek bir analiz seviyesine bağlı

kalındığında dış politika kararını anlama ve açıklama konusunda birtakım eksiklikler ve dezavantajlar oluşabilir.

Herşeyin herşeyle bağlantılı olduğu göz önünde bulundurularak liderler bir birey olarak süreçte yer alsalar da etrafındaki kişilerden, iç politikadaki değişkenlerden veya uluslararası unsurlardan etkilenebilirler. Bu sebeple dış politika kararı ona vücut olan süreçlerden ayrı değerlendirilmemelidir. Dış politika kararı birden fazla faktörün göz önünde bulundurulması dâhilinde dış politika analizi ile açıklanabilir. Bu çalışmada dış politika analiz seviyelerinden birey seviyesinde analiz yapılarak liderin dış politika kararları altında yatan nedenleri anlama ve ileride siyasi liderin nasıl bir politika izleyeceği hakkında öngörülebilir bulunulabilmesi amaçlanmıştır.

Retrospektif bir değerlendirme yapılırsa, Uluslararası İlişkiler teorik çalışmalarının büyük bir kısmı devletler üzerinde odaklanmaktadır. Tüm karar verme birimlerinin ister bir grup ister tek bir lider ister devlet olsun, öncelikle devletin kendisini tanımladığı tek bir rasyonel aktöre yaklaştığı görülmektedir (Hudson, 2005; 2007). Bu yaklaşım devletin “kara kutu modeli” ya da uluslararası politikadaki devlet ilişkilerinin “*bilardo topu modeli*” olarak bilinir. Bu model ayrıca Waltz tarafından 1979’da “*actor-general theory*” (Waltz 1979; Clarke ve White, 1989) olarak da isimlendirilir. Bu modele göre devletler sadece renkleri farklı olan bilardo toplarına benzemektedirler.

Bilardo toplarına ıstaka ile hamle yapıldığında topların hepsi aynı şekilde hareket etmektedir. İlk olarak devletlerin dış politika yaklaşımındaki çetrefilli durumu açıklamak için mikro seviyede olan gelişmeleri anlamamız gereğini ortaya koyan Waltz ile bilişsel yaklaşımın dış politika analizindeki yerinin gündeme geldiği söylenebilir.

Kenneth N. Waltz Neorealizmin kurucusu; *Man, the State and War: A Theoretical Analysis (İnsan, Devlet ve Savaş: Teorik Bir Analiz)* adlı eseri ile uluslararası ilişkilerin ve savaş olgusunun analiz edilmesinde birey, devlet ve uluslararası sistem düzeyinde inceleyerek savaş olgusunu anlama konusunda önemli bir adım atmıştır.

Uluslararası sistemi anarşik bir ortam olarak gören ve devletin davranışlarının sınırlandırıldığını ifade eden ve savaş olgusunu da bu temelde değerlendiren neorealizme ilişkin temel tezleri, 1979 yılında yayınladığı *Theory of International Politics (Uluslararası Siyaset Teorisi)* adlı eseriyle ortaya koymuştur.

Neorealist yaklaşım yani analiz düzeyleri çerçevesi ile uluslararası politikada savaşın üç farklı boyutundaki ayrımı ele almıştır. Bu yaklaşıma göre ilk olarak uluslararası eylem/hareket, bireysel liderlerin davranışları ve kavramların bir ürünüdür. İkinci olarak Uluslararası İlişkilerde eylem, toplumların ve devletlerin kendi karakterlerine bağlıdır.

Üçüncü boyut ise uluslararası eylem, anarşik uluslararası sistem içerisinde güç ve coğrafi açıdan milletin ilgili durumuna bağlıdır. Waltz ilk boyutu gözden çıkarıp üçüncü boyuta odaklanmıştır. Waltz'a göre, devletlerin davranış kalıplarını açıklayabilmek için uluslararası sistemin yapısına bakmak gerekir. Uluslararası sistemin bu yapısının devletlerin dış politikalarını belirleyen en önemli faktör olduğunu savunmaktadır. Bu model, farklı isimlerle de açıklanan bilardo topu modelidir.

Uluslararası politikada devletlerin davranışlarını belirleyen nedenlerin onların içsel dinamiklerinden çok, diğer devletlerle giriştiği etkileşimlerden doğduğunu savunan ve neorealist temele oturan bu modelde uluslararası sistem bir bilardo masasına, devletler de bilardo toplarına benzetilmektedir.

Buna göre, masadaki herhangi bir topa etki uygulandığında (harekete geçtiğinde) söz konusu top, yolu üzerindeki diğer toplara çarpacak, ancak topun yapacağı hareketler bilardo masasının kenarlarıyla, diğer bir deyişle uluslararası sistemin sınırlarıyla bağlı olacaktır.

Sistemin sınırları ise güç dengeleriyle oluşmuş olan yapıya karşılık gelmektedir. Bu bağlamda Dış Politika Analizi, Uluslararası İlişkiler disiplini, uluslararası her şeyin temelini insan karar mercilerinin, tek başına veya grup halinde hareket ettikleri varsayımıyla ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle, Dış Politika Analizi tarzı akademik çalışmalar, aktöre özgü veya aktör odaklı bir teori geliştirmeyi önermektedir.

Hudson'a göre (2007) 1950'lerin sonu 1960'ların başında bu alanda çığır açan üç çalışma mevcuttur. Bu üç çalışmanın ortaya koyduğu paradigma dış politika analizinin zeminini oluşturmuştur.

Bu çalışmaların ilki Richard C. Snyder, H. W. Bruck ve Burton Sapin'in hazırladığı *Decision-Making as an Approach to the Study of International Politics* isimli sırasıyla 1954, 1963'te yayımlanan ve 2002'de yeniden basılan çalışmadır.

İkinci çalışma James N. Rosenau tarafından 1964'te bir kitap bölümü olarak hazırlanan daha sonra 1966'da Farrell'da yayımlanan *Pre-Theories and Theories of Foreign Policy* isimli çalışmadır.

Üçüncü çalışma ise Harold ve Margaret Sprout tarafından 1956'da hazırlanan ve 1957'de makale formunda genişletilip revize edilmiş son olarak 1965'te de kendi kitapları olan *The Ecological Perspective on Human Affairs with Special Reference to International Politics* 'te yer alan "*Man-Milieu Relationship Hypotheses in the Context of International Politics*" isimli çalışmadır. Bu çalışmalar; Dış Politika Analizi araştırma programının temelini oluşturan çalışmalardır.

Snyder ve meslektaşları tarafından 1954'de yayımlanan "*Decision Making as an Approach to the Study of International Politics*" isimli çalışmada; akademisyenlerin, ulus devlet düzeyindeki analizi ve karar verme sürecinde yer alan bireyleri göz önünde bulundurmaları gereğine vurgu yapılmaktadır. Karar alma sürecinin bir odak noktası olduğu üzerinde durmuşlardır. Bir dış politika kararı alınırken, bu kararın nasıl alındığına, hangi faktörlerin karar almayı nasıl etkilediğini yorumlamaya çalışmak Snyder ve meslektaşlarının bu çalışmada önceliği olmuştur. Snyder dış politika ile ilgili açıklamalara karar alıcıların tercih ve algılarının da dâhil edilmesi gereğini vurgulamıştır. Dış politika çıktılarında yani sonuçtan ziyade sürece yönelen bir anlayışın söz konusu olduğu söylenebilir (Hudson, 2005).

Dış politika kararlarının altında yatan neden ve nasıl motivasyonları incelenecek ise sürece odaklı bir analiz karar verme sürecinde bir cevap niteliği taşımaktadır. James Rosenau'nun dönüm noktası niteliğindeki çalışması, istatistiksel araştırma ve doğrulamanın bir araya gelmesi yoluyla gerçekleştirilebilen, aktör odaklı *middle-range theory*'nin gelişimini amaçlamıştır.

Bu yaklaşımı benimseyen Rosenau (1964; 1966), Dış Politika Analizinde bulunan dış politikanın anlaşılmasında, bilginin çeşitli düzeylerde analiz edilmesine ihtiyaç duyulduğunun altını çizerek, dış politika kararlarının çok seviyeli analiz yoluyla açıklanmasına dikkat çekmiştir. Birden fazla seviyeli analiz yardımı ile yapılan çalışmalarda farklı olaylara karşı uygulanabilir genellemeler geliştirilebilecektir.

Son olarak dış politika analizinde üçüncü mihenk taşı olarak kabul edilen, Harold ve Margaret Sprout (1965)'un önemli çalışmasında, dış politika girişimlerini hesaba

katmadan sadece devletlerarası sistemdeki güç dağılımı analizine sıkışıp kalmak, dış politika faaliyetlerini anlamak için yanlış bir yönlendirme olacağı belirtilmiştir. Ona göre dış politikayı anlama hususunda uluslararası çevre ve dış faktörlerin karar alıcılar tarafından nasıl algılandığı önem arz etmektedir. Gerçek ve algılanan operasyonel çevre arasındaki belirli tutarsızlıkların, dış politika üretmede muhtemelen optimal olmayan kararlara yol açabileceğini belirtmek önemli olabilir. Sprouts, politik girişimleri insanın niyet, strateji ve kararlarıyla ilişkilendirmiştir. Dış politika karar alma sürecinde bulunan bireysel karar alıcıların ve bu tavırdan yol grupların “psiko-çevrelerine” dikkat etmeleri gerektiğini önererek bu alanın gelişmesine katkı sağlanmıştır. Burada, Sprouts dış politika analizi ile bahsedilen genel aktör teorisi (actor general theory) arasındaki göze çarpan farkı, şu ifade ile açıklığa kavuşturmuştur:

“Bir kişinin olası motivasyonları ve amaçlarına, onun çevresel bilgisine, amaçları ve bilgisini birbirine bağlayan zihinsel süreçlerine, insanların belirli bir sosyal bağlamda davranışlarına dair çıkarımlar yapmak yerine; bilişsel davranışçı, belirli kişilerin belirli acil durumları nasıl algıladıklarını ve tepki verdiğini mümkün olduğunca çabuk bulmayı amaçlar”. Bu üç temel çalışmanın dış politika analizine kazandırdığı anlama bakılırsa, dış politikada karar alıcıların sahip olduğu özellikleri, dış politika seçimini anlamak açısından son derece hayati bir önem taşımaktadır.

Ancak bu özellikler, mikrodan makroya ve çok uluslu araştırmalara kadar uzanan, çoklu analiz seviyeleri kullanan daha büyük teori geliştirme çalışmalarına da dâhil edilmelidir. Karar alıcı bireyin içinde bulunduğu ortamın anlaşılması da karar alıcının özellikleri kadar önemlidir. Bu üç temel çalışmada ön plana çıkan konuların, karar alıcının bireysel özellikleri, dış politika analiz seviyeleri ve karar alıcının dış politika kararlarının nedenlerini açıklayan psikolojik ve sosyolojik olgular olduğu söylenebilir. Dış politikada karar alma sürecini açıklayan çeşitli dış politika analizi modelleri ve teorileri de ortaya çıkmıştır. Kinder ve Weiss (2008: 707) karar verme konusundaki bu teori ve modellerin akademik çalışmaları ikiye böldüğünü ileri sürmüştür. Bunlardan ilki, rasyonel aktör modeline dayanan çalışmalar, diğeri de bunun tam aksinde bu modellere şüphe ile yaklaşan çalışmalardır.

1. 2. Rasyonel Aktör Modeli

Rasyonel Aktör Modeli dış politikada karar almanın kilit taşı olarak kabul edildiği bir modeldir. *Paul MacDonald (2003: 551), rasyonel aktör modelinin "siyaset biliminin*

farklı alt başlıklarını birleştirme vaadini barındıran, basit ve sezgisel şekilde akla yatan varsayımları olan, evrensel bir politik ve sosyal davranış kuramı için en makul aday" olarak görüldüğünü iddia etmektedir (Mintz ve DeRouen, 2010: 57). Rasyonel Aktör Modeli paradigmasına göre karar alma sürecinin aktörleri rejimler, bürokratik yapılar ya da bireysel liderler olabilir. Rasyonel aktör yani yukarıda sayılanlardan herhangi biri bir lider de olabilir. Bu lider, ülkenin uzun vadeli ve kalıcı ulusal çıkarlarıyla tutarlı bir şekilde hareket eder ve ulusal çıkarlarda bir değişiklik olmadığı sürece liderlikte olan değişiklikler kısıtlı sonuçlar meydana getirmektedir (Neack, 2008: 31). Bu yaklaşıma göre devleti temsil eden siyasi liderler tarafından alınan kararlar, devletin kararları olarak görülmektedir.

Ayrıca rasyonalite varsayımı, devlet ya da hükümet adına karar verme yetkisine sahip olanların kendilerini amaçlara ulaştıracak en iyi seçeneği belirlerken gereken bütün bilgilere sahip olduklarını, bütün seçenekleri göz önünde bulundurdıklarını ve sonunda da en iyi karara ulaştıklarını varsaymaktadır (Güleç, 2018: 91). Rasyonel Seçim paradigması; ekonomi bilimindeki insan davranışının fayda maliyet analizinden yola çıkarak geliştirilmiştir (Jost, 2004: 241).

Bu paradigma; anarşik bir uluslararası sistem içerisinde faaliyet gösteren devletlerin güçlerini ve güvenliğini en üst düzeye çıkarmak, kayıplarını en aza indirmek için harekete geçen üniter aktörler olarak varsayar. Bunun kaynağı gerçekçi bir paradigmaya dayanmaktadır. Bu gerçekçi paradigmaya göre realist bilim adamları; tüm liderler, ülkenin uzun vadeli ve kalıcı ulusal çıkarlarıyla tutarlı bir şekilde hareket eder ve ulusal çıkarlarda bir değişiklik olmadığı sürece, liderlikte de pek bir değişiklik olmayacağı inancı hâkimdir. Böylece, bireysel liderler tarafından verilen kararlar, realist öğretideki devletin kararları olarak düşünülür.

Önde gelen realist teorisyenlerden Hans Morgenthau doğrudan dış politikayı şekillendiren ulusal çıkar ve karar alıcılar arasındaki bağlantı konusunu açıklarken; devlet adamlarının iktidar çıkarı açısından düşündüğünü ve hareket ettiğini varsayar ve tarihinde bu varsayımı kanıtlar nitelikte olduğunu savunmaktadır.

Realistler sıradan bireylerin şahsi eylemleri ile siyasi liderlerin kamusal eylemlerinin farklı bir etik boyutu olduğu iddiasını öne sürmektedirler. ‘Siyasal eylemleri evrensel etik ilkelere göre değerlendirme hakkı iddia edebilen yalnız bir bireyin aksine devlet adamı kararlarını her zaman devletin çıkarlarını gözetenek alır’ (Burchill ve diğerleri, 2014: 79).

Bu varsayım, bir devlet adamının- geçmiş, şimdiki veya gelecekte – siyasi sahnede atmış olduğu ya da atacağı adımları geriye dönüp tahmin etme imkânını vermektedir. Çıkar argümanının güç olarak tanımlandığı bir düzlemde, siyasi aktörün düşünce ve eylemleri daha kolay anlaşılabilir.

Rasyonel Aktör Modeli ile oluşan literatüre göre; tüm liderlerin uluslararası sistem tarafından aynı şekilde sınırlandırıldığını varsayımı ile bilişsel liderlik çalışmalarına karşı bir anti-tez oluşmuştur. Bireysel farklılıklar önde gelen sistematik güçler tarafından yıkılır. Rasyonel seçim teorisine göre, dış politikada karar alma sürecinde bireylerin etkisini göz ardı eden rejim olgusunu kullanma eğilimi ön plana çıkmaktadır. Dış politika kararlarının tek bir birim tarafından alındığı inancı kabul edilmektedir.

Karar alan birim yani siyasi aktör bu teoriye göre yalnızca amaçları yönünde hareket etmekte ve önceliklerini, isteklerini bilerek birçok seçenek arasından en iyisini seçebilmektedirler (Riker, 1995).

Birey ve devlet birlikte işleyen bir mekanizma anlamını taşımaktadır. Bireylerin ulusal çıkar anlayışlarında farklılık oluşturmalarına karşın, görev beklentileri ortak çıkar algısı anlamına gelmektedir. Rasyonel Aktör Modeli tarafından sunulan karar alma modelleri, politik çevrelere tepki gösteren ve kararlarını aynı şekilde alan üyeler (hükümler, karar alıcılar, bürokrasi) tarafından çok temel bir ekonomik yarar hesaplaması yapılan bir kara kutu (black box) olarak tasarlanmıştır.

Öncülüğünü Von Neumann ve Morgenstern (1944)'in yaptığı mikro ekonomik temel ilkelere dayanan Beklenen Fayda Teorisi (EUT); karar alıcıların, hedeflerine ve o hedeflere ulaşma memnuniyetinin derecesine göre şekillenen tercihleri doğrultusunda sıralandığını varsayıldığını belirtmektedir (Sage, 1990: 233). Beklenen fayda teorisi karar alıcıların elinde olan araçlar ve olanaklar, sahip oldukları bilgi göz önüne alındığında seçenekler içinden en yüksek fayda getirecek olan seçeneği tercih etmeleri gerektiğini belirtmektedir (Bueno de Mesquita, 2018). Bueno de Mesquita'nın çıkarımlarına göre farklı bireysel hedefleri, risk eğilimleri ve tercihleri olan tüm liderlerin daha çok öncelikli çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri beklenmektedir. Bütün bu vasıflarına rağmen, rasyonel seçim paradigması, liderlerin kişiliklerine, önyargılarına ve politik inançlarına ve bu özelliklerin her ülkenin genel olarak dış politika tercihlerini ve uluslararası ilişkileri nasıl etkileyebileceğini dikkat etmemesi nedeniyle sayısız eleştiriyi çekmeye devam ediyor. Bu amacı takiben, bir sonraki bölümde, dış politika analizinin

bilişsel ve psikolojik öğretisi literatürü ve ‘hegemonik paradigma, rasyonel aktör modeli’ üzerine eleştirileri ortaya konulmuştur.

Rasyonel seçim teorisine göre aktörün davranışları belli kriterlere bağlanırken rasyonel davranış varsayımları konusundaki eksiklikler ortaya çıkmıştır. Örneğin; karar alıcılar karar verme sürecinde tüm bilgilere ulaşamamakta, kısıtlı zamanlarda en etkili kararları vermek durumunda kalmaktadırlar. Bu durum karar alıcıların rasyonel seçim modeline göre zaman zaman rasyonel davranmadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Kişinin karakteri, sosyo-psikolojik durumu, inanç sistemi, geçmişten getirdiği deneyimleri, kültürel değerleri, algısı gibi birçok unsur karar alıcının öznel ve rasyonel olmayan kararlar almasına neden olabilmektedir. Bu anlamda karar verme sürecinde tercihin nasıl yapılacağı ve yapılan tercihin rasyonel olup olmadığı önemli bir husustur.

Bununla birlikte, bürokratik politika literatürünün en önemli isimlerinden biri olan Allison (1971), rasyonalite varsayımının eksik olduğunu düşünmekte, Uluslararası İlişkiler teorilerinin devletleri rasyonel aktörler olarak kabul etmesine eleştiri getirmektedir.

1971’de yayımladığı “*Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*” başlıklı kitapta Allison, uluslararası politikada en az üç model olduğunu savunmaktadır. İlk model; rasyonel politika modeli, ikinci model örgütsel süreç modeli; üçüncü model ise bürokratik politika modelidir. Allison’un son iki modeli, rasyonel aktör varsayımına karşı geliştirdiği bürokratik politika ile ilgilidir (Levy, 2013: 259). Allison, bu üç modelin birbirini tamamlar nitelikte olduğunu, dış politika analizi yaparken üç modelden faydalanmak gerektiğini sadece rasyonel aktör modelinin yetersiz olduğunu savunmaktadır (Allison, 1971: 258-259, 275).

Mutlak rasyonelliğin imkânsızlığı göz önünde bulundurulduğunda karar alıcıları alternatifler arasında en tatmin edici olanı seçmek durumunda bırakacaktır (Arı, 2011: 517). Rasyonalite kavramının karar verme sürecindeki yerinin ne olduğunu kavramak rasyonel seçim modelini anlamak açısından önemlidir. Graham Allison, kapsamlı rasyonalite anlayışını kavramsallaştırırken, karar alıcının tekil olduğu bir tanım üzerinde durmaktadır.

Bu tanıma göre; karar alıcı aynı amaçlar doğrultusunda aynı bakış açısı ile çıkarımı en üst düzeyde maksimize edecek şekilde hareket etmekte, yeterli bilgiye ulaşıp, nesnel bir

şekilde değerlendirebilmektedir. Karar alıcı yeterli bilişsel kapasitesi ile sorunları tanımlayabilmekte ve amaçlarını önceliklerine göre tayin edebilmektedir.

Kâr-zarar hesabını yapabilen karar alıcı en çok yarar sağlayacak en optimal seçeneği belirleyip karar verecektir. Allison'ın kapsamlı rasyonalite anlayışının aksine, Herbert Simon gibi akademisyenler bu varsayımları kabul etmemişlerdir. Simon ve aynı görüşü benimseyen diğer akademisyenler sınırlı rasyonalite anlayışını ortaya koymuşlardır. Karar alıcının eksiksiz bilgiye ulaşmasının mümkün olmadığına inanan, karar alıcının sosyolojik, psikolojik olguların etkisi altında olabileceğini öngören, devlet dışı unsurların baskısına maruz kalabileceğini düşünen sınırlı rasyonalite anlayışı zaman zaman karar alıcı liderin kestirimleri ile karar verebileceği gerçeğine yer vermektedir.

Kestirimlere dayalı rasyonalite anlayışı ile sınırlı rasyonalite anlayışı benzer özellikler göstermektedir. Rasyonalite en iyisini seçme ya da en optimal olana karar verme mi? Yoksa sezgisel olana yer verme mi? sorusu bir zıtlık yaratabilir. Optimal olana karar verme sürecinde bireyler ulaşılabilen bilgiyi, fayda getirecek eylemi meydana getirecek en muhtemel çözümü tercih etmektedirler. Sezgisel süreç farklı işlemekte probleme en iyi olmasa da yaklaşık olarak yeterince iyi bir çözüm getirmenin olası olduğu kabul edilmektedir.

Bu süreçte rasyonalite kavramı insanı amaca yönelik olarak görme, “sınırlı rasyonalite” kavramı içinde değerlendirmektedir (Chai, 2003: 14). Sınırlı rasyonalite bilişsel süreci dikkate almakta, rasyonel karar verme modelinde psikolojik gerçekleri içerisinde barındırmaktadır. Nathan Leites (1952, 1953) Bolşevik ideolojisinin operasyonel kodunun çalışmasını yaparken beş varsayıma değinmiştir. Bu varsayımlardan birisi de, bireylerin siyasi kararlarını, çevresel belirsizlikler tarafından dayatılan sınırlı rasyonalitenin kısıtlaması altında almış olmasıdır. Bir diğer varsayım da siyasi sonuçların bireylerin elinde var olan siyasi gücü farklı siyasi alanlarda kullanmalarıyla ortaya çıkmasıdır (Walker, 2003: 248).

Bilişsel teoriler liderin seçeneklerinin belirlenmesinde, amaçların ve araçların hesaplanmasında ve farklı eylemlerin seçilmesinde inançlarının yönlendirdiği sınırlı rasyonellik ilkesini benimsemiştir. Rasyonel karar verme modelinde psikolojik öğeleri içerisinde barındıran ilk değişiklik “sınırlı rasyonalite” iken ikinci değişiklik ise “olasılık teorisi” dir. Olasılık (Beklenti) teorisi geleneksel bir kişilik açıklama teorisi değildir.

Bu teori çevrenin birey üzerindeki önemi ve etkisi ile ilgilenen bir teoridir. Tversky tarafından getirilmiş Olasılık teorisi ya da Beklenti teorisi karar verme aşamasında durum ve birey arasındaki etkileşime ışık tutmaktadır (Kahneman ve Tversky, 1979). Bu teoriye göre; insanın karar vermesinin ekonomik fayda düşüncesinin yanında psikolojik faktörler de önemli bir yere sahiptir. Özellikle risk altında alınan bir karar ile karar alma sürecinde teori daha anlaşılır hale gelmektedir. Riskin olası olduğu durumlarda, karar alıcılar çıkarlarını maksimize etmekten ziyade kayıp olasılığına daha çok odaklanmaktadır. Kaybetme hissini yaşamak istemediklerinden ötürü kazanç ortamında en ufak bir riski dahi almaz, kazanç ortamında iş birliğine daha yatkın bir tavır içinde olmaktadır. Bir liderin çevresi ile etkileşiminde bilişsel yatkınlığı nasıldır? Tahmin edilebilir ya da tutarlı mıdır?

Bilişsel önyargılar bilginin yorumlanmasını ve kararları nasıl etkilemektedir? Olasılık teorisi rasyonel seçim ve diğer teorilere alternatif bir model olarak düşünülebilir. Mevcut seçenekleri, risk ya da belirsizlik gibi durumları açıklamaya yardımcı olmakta, seçenekleri değerlendirip olasılıkları belirtmektedir (Mc Dermott, 2004: 292). Olasılık teorisi yaklaşımları, liderin kararlarının ve eylemlerinin fayda maksimizasyonu modelinin öngörülerinden ayrıldığı alanlara dikkat çekmektedir.

1. 3. Dış Politika Analizinde Bilişsel Yaklaşım

Bu çalışma; bilişsel yaklaşımla bağlı olan bir dış politika çalışması olarak nitelendirilebilir. İlk olarak devletlerin dış politika yaklaşımındaki çetrefilli durumu açıklamak için mikro seviyede olan gelişmeleri anlamamız gereğini ortaya koyan Waltz ile bilişsel yaklaşımın dış politika analizindeki yerinin gündeme geldiği söylenebilir. Bilişsel teoriler siyasi karar alıcının inançlarını incelemektedir. İnanç kavramından kastedilen karar alıcı konumunda olan liderin dünya ve çevresi hakkında sahip olduğu anlayış ve algıların bütünüdür. İnanç kavramını analizin merkezine koyduğumuzda karar alıcının inançları ve uluslararası politika arasındaki farklı etken mekanizmaları ve etkileşimi anlamak kolaylaşacaktır.

Dış politika çalışmalarında bilişsel yaklaşım rasyonel aktör modeline alternatif olarak ortaya çıkmış ve bireylerin bilgiyi işleme sürecine ve kararları belirlemesine odaklanmıştır. Dış politikanın karmaşık doğasını ve dış politikada karar alma sürecini açıklama hususunda yapısalcı teoriler ya kimlik (identity) teorileri yeterli değildir. Bu nedenle, birey seviyesinde analiz ile karar alıcının dâhil edilmesiyle bilişsel yaklaşımla

dış politikada karar almayı, nedenlerini, dinamiklerini anlatmak daha verimli olacaktır. Dış politikada Bilişsel Yaklaşım Rasyonel Aktör Modeli'ne alternatif olarak ortaya çıkmıştır.

Psikolojik yaklaşımın politikada yerini alması 1930'larda Harold Laswell'in '*Psychopathology and Politics*' çalışması ile gündeme gelmiştir. Bu çalışma politik psikoloji alanında önemli bir akademik çalışmadır. Psikolojik ve bilişsel unsurların karar alma sürecinin bir parçası olmaya başlamasından bu yana dış politika analizinde önemli bir literatür meydana gelmiştir.

İlk kez 1970'li yıllarda yeni bir interdisipliner bilim dalı olarak kendisini göstermiş 1978 yılında psikiyatri profesörü Jeanne N. Knutson tarafından kurulan Uluslararası Politik Psikoloji Derneği politik psikoloji alanına resmi bir nitelik kazandırmıştır (Çevik-Ersaydı, 2012-2013: 55).

Çeşitli araştırma programları, çeşitli psikolojik faktörlere odaklanma literatürü çeşitlendirmiştir. 1954'te Richard Snyder, Henry Bruck ve Burton Sapin'in *Decision Making as an Approach to the Study of International Politics* çalışması alana önemli katkıda bulunmuştur.

Sonrasında 1956'da Sprout'ların çalışması olan "*Man-milieu Relationship Hypotheses in the Context of International Politics*", 1969'da Brecher ve ekibi, 1968'de Brewser Smith dış politikada karar alma üzerinde psikolojik faktörlerin etkileri konusunda çalışmaları ile literatürün oluşmasında büyük bir rol oynamışlardır. Boulding (1956), Hermann (1985), M. Cotham (1992-1994), Schafer (1997) dış politika kararları ile imajlar arasındaki bağlantıyı çalışan araştırmacılarıdır.

Alexander George (1969), Holsti (1970), Walker (1977), Walker ve ekibi (1998) operasyonel kod üzerine çalışmalarda bulunmuş, algılar ve yanılgılar üzerine Cotham (1977), Holsti (1972), Jervis (1976) önemli çalışmalar ile katkı sağlamışlardır. Kavramsal derinlik (integrative complexity), konusunda Suedfeld ve Tetlock (1977) 'de çalışmalar yapmış, karar alıcılarda yedi lider kişilik özelliği üzerine Etheredge (1978), Weintraub (2003), Hermann (1970-1977-1987-1999) ve Schafer (1999) gibi isimler, çalışmalarıyla öne çıkmışlardır.

Literatürün oluşmasına katkı sağlayan bu çalışmalar dış politikada karar alma sürecinde bireyi etkileyen, tetikleyen ve var olan bilişsel dinamikleri açıklamak için yapılmıştır. Bu

bilişsel dinamikler uluslararası olaylar karşısında bireyin bilgiyi alıp inanç sisteminden geçirerek nasıl işlediği ve ulaşılan sonucu kapsamaktadır.

Dış politikada bilişsel yaklaşım tercihi, karar alma sürecini açıklama konusunda geniş bir teorik çerçeve çizerek karar alıcının uluslararası olaylara vereceği cevabı önceden tahmin etme ve açıklama, kriz durumlarında karar alma, planlama ve öngörme dinamiklerini de içermektedir (Shapiro ve Bonham, 1973: 148).

Karar alıcı liderin sezgileri, bilişsel yapısı ve güduları, kişilik özellikleri ve liderlik tarzının, krizlerin oluşumu ve yönetilmesi ile ilişkilerinin incelenmesi açısından faydalı sonuçlar vermektedir.

Levy'e göre (2003); dış politika analizi çalışmalarında bilişsel okulun etkisini, iki grubun karar alma çalışması göstermektedir. İlk dalga; Snyder ve çalışma arkadaşları tarafından 1954'te başlatılan 1971'e kadar devam eden çalışmalar olup bu ilk çalışmalarda karar alma sürecindeki psikolojik faktörler gözden kaçırılmıştır. İkinci dalga Allison ve Zelikow'un çalışmaları ile başlayan dış politikada karar alma sürecinde bürokratik politikalara ve örgütsel süreç modellerine odaklanan ve bilişsel süreç konusunda zaman kaybının olduğu çalışmalardır. Karar alma süreci inanç sistemleri, kişilik ve karar alıcının bilgiyi işleme süreci dikkate alınmadan incelenmiştir. Akabinde iki ezber bozan çalışma ile birlikte bilişsel bir devrim yaşandığı söylenebilir. 1976'da Jervis 'in ve 1974'te Steinbrunner'in çalışmaları dış politikadaki psikolojik yaklaşımı gündeme getirmiştir. Jervis'in çalışmaları dış politika davranışında psikolojik modellerin uygulanması açısından büyük bir sıçrama niteliğini taşımaktadır. Metodolojik açıdan çok önemli bir yol gösterici olmuştur. Jervis psikolojik modeller tarafından tahmin edilen birçok siyasi sonuçların hem sistem anlamında hem de iç siyasi örneklerle açıklanabildiğini kanıtlamıştır.

Jervis karar alıcıların davranışlarının nasıl değiştiği, tarihten ne gibi dersler çıkardığı, bilişsel tutarlılığın liderleri nasıl etkilediği vb sorulara cevap ile ilgilenmiştir. Steinbrunner ise 1974'te kararın bilişsel teorisinden yola çıkarak dış politikadaki bilişsel ekole, '*The Cybernetic Theory of Decision*' çalışması ile önemli bir katkıda bulunmuştur. Steinbrunner rasyonel aktör modeli yerine analitik paradigma yaklaşımını gündeme getirmiştir. Steinbrunner Rasyonel Aktör Modeli'nin gerçek dünyanın belirsizlik ve karışıklık koşulları altında devletin karar alma performansını açıklamanın zorluğunu, yaklaşımı ile göstermiştir (Rosati, 1997: 54).

Bilişsel ekolün içindeki bir diğer araştırma programı ise analogik açıklamadır. Yuen Foong Khong tarafından 1965'te dış politika kararları üzerinde analogik açıklama adı altında '*Analogies at War: Korea, Munich, Dien Bien Phu, and the Vietnam Decisions of 1965*' çalışması ile ileri sürülmüştür. Khong dış politikada karar alma sürecinde ve aynı zamanda uluslararası politikada analoginin kullanımını araştırmıştır.

Khong'un analogik açıklamalar yaklaşımının çerçevesine göre, analogiler politika yapıcılarının siyasi karar vermenin merkezinde altı tanısal görevi yerine getirmelerine yardımcı olan bilişsel araçlardır. Analogiler politika yapıcının karşı karşıya olduğu durumun doğasını tanımlamaya yardımcı olmaktadır.

Analogiler risklerin değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır. Analogiler bir yol gösterici niteliğinde reçete sunmaktadır. Analogiler alternatif seçeneklerin değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır. Başarı şansını öngörmektedir. Analogiler ahlaki hakkaniyeti değerlendirmektedir. Analogiler seçeneklerle ilgili tehlikeler konusunda uyarmaktadır (Khong, 1992: 10). Khong çalışması ile bilişsel paradigmaya önemli bir katkıda bulunmuştur. Kişinin bilişsel yapısının öznellik ve yorumlayıcılık ile olan bağı yukarıda verilen çalışma örneklerinden de anlaşılmaktadır.

Kişinin algıları, bilgisi belirli bir süzgeçten geçmekte ve öznel yargıların da içinde olduğu göreceli olan gerçek tanımı ortaya çıkmaktadır. O halde "gerçek nedir?" sorusunun cevabının kişinin bilişsel kodlarında saklı olduğu söylenebilir. Larson seçmenlerden ziyade politika yapıcılara odaklanarak inanç sistemlerinin ve öğrenilmiş şemaların dış politika kararlarının verilmesindeki önemini altını çizmektedir. Larson'un vurguladığı asıl şey; karar alıcının çalıştığı olay senaryolarının ve tutum şablonlarının belirlenmesinde ideoloji, sosyalleşme, kişisel deneyim ve uzmanlığın önemli olduğudur (Larson, 1994).

Dış politikada bilişsel ekole katkılar yapıldığı gibi bu yaklaşıma karşı birçok eleştiri de gelmiştir. Dış politikada bilişsel yaklaşıma dair birçok eleştirinin gelmesi olasıdır. Karar alıcıların birtakım bürokratik birimler tarafından kısıtlanması, bürokraside var olan kurumsal hafıza, yükümlülük ve taahhütlerin önceliği politikaları, bürokratik eylemsizlikler karar alıcının ya siyasi liderin inançlarının çıktılarını ve bilişsel sürecin politika üzerindeki etkilerini kısıtlamaktadır. Bu nedenle dış politika iç işlerinin kurumları, ideolojileri ile yürüyen ve sadece hükümetin ya da yönetimin yetkisi dâhilinde olan bir konu gibi görünebilir. İsimlerin ve yüzlerin değiştiği ama çıkar ve politikaların başkalaşmadığı sürekliliği olan hükümet politikalarına dayandığı söylenebilir. Devletin

dış politikası, yerleşmiş dış politika kültürünün bir siyasi liderin değişimi ile bir gecede değişmeyeceği muhakkaktır. Yeni lider bu öğrenilmiş politik tavrı zamanla kendi fikrine, anlayışına yakın olan, uyumlu çalışabileceği arkadaşlarını seçerek değiştirebilir.

Yeni liderin bilişsel kodlarından biri olan sezgiler de zaman zaman yanılmalara neden olabilmektedir. Sezgiler ya da kişisel kestirimler belirsizliğin yaşandığı zamanlarda faydalı olabilir ancak karar alıcının öznel yaklaşımı sistematik açıdan hatalara da sebep olabilmektedir. Jervis sezgilerin kullanımından kaynaklanan hatalar bulmuştur.

İki Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş döneminde görülen bu hatalar; karar alıcıların sezgileri doğrultusunda çatışma koşullarını basitleştirdiği, uzlaşının kolaylaştığı ama diğer faktörlerin gözden kaçırıldığı birtakım açıklar oluşturmuştur (Jervis, 2004). Kriz esnasında ya da çatışma ortamında bazı faktörleri göz önünde bulundurmadan karar almak siyasi anlamda ciddi kayıplara yol açmıştır.

1. 4. Dış Politikada Karar Alma Süreci

Karar alma en yalın ifade ile iki ya da daha çok seçenek arasından birinin seçimi olarak tanımlanabilir. Bu seçeneklerin arasında seçim yapılırken bilgi, düşünce ve duygunun birleştiği yerde meydana gelen psikolojik olay da karar alma sürecidir. Karar alma süreci geleceğe yönelik olması nedeni ile ortaya çıkabilecek sonuçlara ilişkin önceliklerin ve çözüm yollarının belirlenmesi gibi unsurlar önem taşımaktadır. Bu noktada karar alıcı ve karar alıcının dünya algısı, inanç sistemi, kişisel özellikler gibi psikolojik faktörler karar alma sürecini belirleyen faktörler arasında yer almaktadır.

Dış Politika karar alma sürecinde, psikoloji anlayışının uluslararası ilişkilere girişi Snyder, Bruck ve Sapin'in Foreign Policy Decision Making (Dış Politikada Karar Alma) isimli eseriyle olmuştur. Bu çalışmada, bireylerin dış politika kararlarında ve uygulamalarında etkili oldukları öne sürülmüştür. Snyder'a göre, karar alıcılar, tek bir birim (unitary actor) olarak, dış politika kararlarını, temsil ettikleri devlet/hükümet adına alırlar. Bu nedenle, karar alıcılara ait özellikler, dış politika yapımı ve uygulama sürecinde önemli rol oynamaktadır (Erişen ve Kesgin, 2012: 557). Bu bilgiler ışığında sistematik anlamda 'Karar Alma Yaklaşımı' uluslararası politika çalışması olarak 1950'lilerin ilk yarısında Richard Synder tarafından uygulanmaya başlamıştır. Karar Alma Yaklaşımında, dış politika analizi yapılırken devletlerin yürüttüğü politikalar karar alma sürecinin nasıl işlediği, karar almada bireyin etkinliği, tutum ve davranışları ele

alınarak incelenmektedir. Buna göre ‘Karar Alma Yaklaşımı’, dış politikaya ilişkin ortaya konan davranışları, karar alma süreçlerini ve süreçleri etkileyen faktörleri incelemektedir.

Bu yaklaşıma göre, dış politika resmi karar alıcılar tarafından oluşturulan kararlardan oluşmaktadır. Karar alıcılar analiz edildiğinde dış politikada anlaşılmaktadır. Bu bağlamda karar alıcıları etkileyen öznel faktörler ve mevcut yapılar dış politika analizinin özünü oluşturmaktadır (Viotti ve Kauppi, 1999: 205-206). Karar alma süreci öngörüye dayanmaktadır. Kararın alınması bir zaman sürecini gerektirmektedir. Rasyonelliğe dayandığı gibi psikolojik faktörlerde bu süreçte etkindir. Karar alma süreci öngörü çerçevesinde hazırlanan bir plan olarak görülebilir. Karar alma süreci bir sorunu çözebilme süreci olarak algılanabilir.

1. 4. 1. Karar Alma Sürecinin Öğeleri

Karar alma sürecinde, karar alıcının bu süreçteki tutumunu etkileyecek dolayısı ile kararı etkileyebilecek öğelerden birisi karar alınacak konu ile ilgili karar alacak kişinin bilgi sahibi olmasıdır. Karar alınacak konu ile ilgili eksik bilgi ya da bilgi fazlalığı karar alıcıyı olumsuz yönde etkilemektedir. Bir diğer öğe imajdır. İmaj, bir nesnenin insanın zihnini içinde; şu andaki, geçmiş ve geleceğe yönelik algı, düşünce ve değerlendirmelerini içermektedir. İnançları, geçmiş deneyimleri, algıları karar alıcının imajını dolayısı ile kararını etkilemektedir. Bir diğer öğe kriz dönemleridir. Krizin en önemli etkisi strestir. Yüksek stres altında olan karar alıcı doğru kararlar veremeyebilir.

1. 4. 2. Karar Alma Sürecini Etkileyen Bireysel Faktörler

Dış politikada karar alma sürecinde kararın alınmasından uygulanma aşamasına kadar karar alıcıyı; iç, dış, psikolojik ve sosyolojik olmak üzere pek çok faktör etkilemektedir. Bu çalışmanın ana hatları bir liderin dış politikada karar alma çerçevesinde dış politika davranışını bireysel faktörlerin etkisinde nasıl belirlediğini ve bu davranışların değişim gösterip göstermediğini açıklamaktadır. Bireysel faktörler karar alıcının değer ve inançlarının tümüdür.

İnançlar, karar alıcı konumunda bulunan liderin, dünya hakkında sahip olduğu anlayışlarından ve algılamalarından ibarettir. Bir bireyin inanç sistemi, kendisi ve dünya hakkında sahip olduğu, birikmiş ve organize olmuş bilginin toplamından ibarettir. İnanç sisteminin karar alma süreciyle bağlantısı vardır. Dış politika analizi karar alma

yaklaşımındaki en önemli parametrelerden biri, karar alıcının inançları doğrultusunda dünyayı nasıl gördüğüdür.

Karar alıcının inançları, politik kararı analiz etmek için incelenmesi gereken en önemli unsurlardandır (Erişen ve Kesgin, 2012: 559).

Karar alıcının geçmişi, inançları, kişiliği, toplumdaki rolü, deneyimi, aldığı eğitimi, arkadaş ve iş çevresi de bireysel faktörlerdir. Karar alıcıya ilişkin en önemli bireysel faktör kişilik ve karakterdir. Kişilik ve karakter özellikleri detaylı açıklandığında, bu özellikler kişinin kendi sosyo-psikolojik yapısı, karakteri, doğuştan sahip olduğu özellikler, olaylara karşı tutumu (sakin, soğukkanlı vb.), inançları siyasi ve kültürel değerleri, liderlik özelliği gibi pek çok unsuru kapsamaktadır. Alınan kararlarda karar alıcının kişisel özelliklerinin önemi görülmektedir. Özellikle kararların kısıtlı zaman ve kriz anlarında alınması gerektiğinde, karizmatik liderin var olduğu toplumlarda, liderin kişisel özellikleri karar alma sürecini etkilemektedir. Karizmatik lider karşısındaki siyasi aktörleri ikna etme yeteneğine sahip olmaktadır. Kişisel karizma karar alma sürecinde çok etkin bir rol oynamaktadır. Karizmatik lider alınacak kararları direk olarak etkilemekte karar alma sürecinde başat aktör olarak ön plana çıkmaktadır.

1. 4. 2. 1. Karar Alma Sürecinde “Karizmatik Lider”

Karizma kavramının ilk olarak literatüre kazandırılması, Modern Sosyoloji ve Bürokrasi Modelinin kurucusu, Max Weber tarafından gerçekleştirilmiştir. Weber, siyaset ve iktidar ilişkilerini toplumsal davranışlar ve eylemler alanının içinde analiz etmiştir. Weber’e göre iktidarın kaynağı güç ve otoritedir. Weber iktidarı toplumsal yaşamın bir gereği olarak görüp güç ve otorite gibi unsurları bu çerçevede tartışmaktadır. Weber iktidarı “*bir sosyal ilişki içinde, bir aktörün hangi temel dayanırsa dayansın, direnmeyle karşılaşsa bile istediğini yapabilme konumunda olma ihtimali*” olarak tanımlamaktadır (Weber, 2017: 36). Otorite ise “*belli içerikteki belli içerikteki bir emre belli bir grup insanın itaat etme ihtimali*”dir (Weber, 2017: 37). Weber otorite tiplerini açıklarken meşruiyet ölçüsünü temel almıştır. Weber, otoritenin meşruiyeti ile ilgili olarak üç ideal tip ortaya koymaktadır. Weber’in birinci ideal tipi, ‘geleneksel otorite’, ikinci ideal tip ise ‘yasal-ussal otorite’ ve üçüncü ideal tipi ise ‘karizmatik otorite’ yi ifade etmektedir (Derman, 2011: 56). Eğer otorite bir kişinin kahramanlığına, kutsallığına veya olağanüstü bir gücüne bağlı olarak gerçekleşiyorsa bu karizmatik otoritedir. Karizmatik otorite için

liderde olağanüstülük olması şartı yoktur ancak toplumun o kişide bunun olduğuna inanması yeterlidir.

Bu otorite tipi, sahip olduğu olağanüstü nitelikler nedeniyle bir lidere duyulan sadakate dayanmaktadır. Karizmatik otoritede lidere kesin inanış ve bağlanış vardır ve yönetilenler lider gördüğü kişideki üstünlüklere inandıkları için bu otorite tipi bir hâkimiyeti ifade etmektedir. Karizmatik liderler, yol gösteren, ilham ve güven veren, misyon duygusu aktaran ve güdüleyen davranışlar sergileyen liderlerdir. Karizmatik liderler, liderlik sahnesinin büyük oyuncularını olarak görülebilirler. Özgüvenleri ile ikna ederler. İkna yetenekleri üst seviyededir. Olağanüstü sorun ve durumlara, olağanüstü çözümler geliştirebilmektedirler. Bahsedilen bu karizmatik liderlik özelliklerini taşıyan ve bu çalışmaya konu olan, Türkiye Cumhuriyeti siyasi tarihinin, Türkiye Cumhuriyeti kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk'ten bu yana gördüğü, etkin vasfı ile İslam Dünyası başta olmak üzere tüm dünyada dikkatleri üzerine çeken etkili ve karizmatik bir lider konumuna gelen Recep Tayyip Erdoğan karizmatik liderliği çerçevesinde Türk dış politikası davranışı açısından değerlendirilecektir.

1. 5. Dış Politikada Karar Almada Liderlik Çalışmaları

Kökeni 19. yüzyıla kadar uzanan Thomas Carlyle "*On Heroes, Hero-Worship and the Heroic in the History*" (1840) adlı kitabında dünya tarihinin her döneminde kendi döneminin kaçınılmaz bir kurtarıcısı olan bir Büyük Adam'ın bulunabileceğini vurgulamaktadır. Carlyle'in Büyük Adam teorisine göre, dünya tarihinin fiilen açıklanabilir ve anlaşılabilir olması siyasi becerilere ve güce sahip olan büyük adamların veya kahramanların tarihi gelişmeler ve siyasi sistem üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır. Carlyle, kahramanların vizyonları, liderlikleri daha da önemlisi ilahi ilhamlarından ileri gelen vizyonları ile tarihi şekillendirdiklerini savunmaktadır. Bu nedenle, Carlyle dünya tarihinin büyük insanların biyografisi olduğunu savunmaktadır (Carlyle, 1888: 28). Bir liderlik çalışması olan Büyük Adam Teorisi'nde Carlyle'a göre liderler doğarlar ve yalnızca kahramanlık potansiyeli olanlar lider olabilirler (Khan, Nawaz ve Khan, 2016: 1). Carlyle Hz. Muhammed (s.a.v), Dante, Shakespeare, Reformist Martin Luther, Rousseau ve Napolyon gibi örnekler vermektedir. Uluslararası İlişkilerde bu tarz liderlik çalışmaları yaklaşımlarının kullanılması, bilişsel sürecin dış politika kararlarını nasıl etkilediğini anlama konusunda yardımcı olmaktadır.

Bireysel olarak karar alıcıların psikobiyografilerini değerlendirmek yerine, liderlik çalışmaları, söz konusu kişiye ulaşamadığında liderlerin konuşmaları ve yazıları aracılığıyla analiz etmelerine olanak tanıyan uzaktan yaklaşımı (nicel) kapsayacak şekilde genişlemiştir (Schafer, 2000).

Uzaktan nicel yaklaşımın kullanıldığı çalışmalar; Hermann'ın Lider Kişilik Analizi (1980;1984;1981,1997) ve liderliğin Operasyonel Kod Analizi üzerine George (George, 1968; Holsti, 1977; Walker ve diğerleri, 1998; 1999; 2003). Ayrıca diğer liderlik çalışmaları olan bilişsel haritalarda Axelrod (1972; 1976) ve Bonham ve diğ. (1978); imaj teorisi üzerine Boulding (1956), Hermann (1984; 1985) ve Cotham (1985; 1992) şeklinde sıralanabilir.

Margaret Hermann'ın erken dönem çalışmaları (1974; 1980; 1984; 1987) Lider Kişilik Analizi'nin temelini attı. Özellikle, Hermann'ın sonraki çalışmaları (1999; 2003), uzaktan yaklaşımların nasıl araştırılacağına, liderlerin dış politika kararıyla ve devletlerin yapım ve dış politika davranışları ile istatistiki olarak bağlantılı olan psikolojik özelliklerin nicel göstergelerini belirlemelerine nasıl izin verebileceğini göstermede büyük bir atılım olarak görülüyor (Schafer, 2000; 2010). Sonuç olarak, liderlik analizi üzerine yapılan ilk çalışmalar, liderlerin biyografilerini ve karar alıcıların kişiliğini incelemek için çoğunlukla nitel yöntemleri kullanmışlardır. Buna göre, imaj teorisi, operasyonel kod analizi ve bilişsel haritalama, dış politikada karar alma konusundaki bilişsel yaklaşımlar içinde en başarılı araştırma programları olarak örneklenmiştir.

Yine de, bu modellerin zaman zaman bireyin inanç sistemindeki değişimine, hatta liderin siyasi evren hakkındaki algılarına çok az dikkat ettiği söylenebilir. Liderlik çalışmalarındaki ümit verici eğilim, liderlerin konuşmasından liderin kişiliğini uzaktan incelemeye yarayan içerik analizini sunan uzaktan liderlik yöntemini benimseyen çalışmalarla geldi. Dış politika analizi alanında aktör-özgü çalışmalara kayda değer katkı yapan, uzaktan içerik analizi yöntemini kullanan birkaç bilim adamı vardır (George 1969; Holsti 1977; Hermann 1980 ve 2001; Schafer 2000; Walker 1983; 1990).

Ancak, bazı araştırmacılar, liderlik tarzının nitel analizine öncelik vermiş ve Post'un Saddam Hüseyin'in psikografisi ile liderlik profil analizi gibi bir çalışmanın bilimsel bulgularının genelleştirilmesini kaçınılmaz şekilde sınırlayan liderlerin psikografilerini ya da sadece kendi biyografilerini kullanmışlardır (Post 2003; Hermann 1980; Hermann ve Preston 1994).

Ayrıca, yalnızca liderlerin biyografileri kullanılarak yapılan nitel çalışmalar önceliklerini ve nicel yöntemlerini yitirmeye başlamıştır, örneğin, lider kişilik analizi ve operasyonel kod analizi bu yaklaşımların niceliksel bir yöntem kullanması ve neredeyse her durumda daha geniş bir uygulanabilirlik yelpazesine sahip olması nedeniyle karar alıcılar tarafından yapılan konuşmalar olduğu sürece dış politikada daha sık kullanılmaktadır.

1. 5. 1. Lider Kişilik Analizi Üzerine Genel Bir Bakış

Lider Kişilik Analizi; bir liderin bireysel kişilik özelliklerine odaklanarak, liderin liderlik anlayışı hakkında çıkarımlar yapma üzerine odaklanan bir yöntemdir (Hermann, 2003). Margaret G. Hermann tarafından geliştirilen Lider Kişilik Analizi, karar alıcının dış politika kararlarını açıklamadaki güdü, karar verme tarzı gibi kişisel özellikleri uzaktan değerlendirme yolu ile inceleyen liderlik çalışmalarından birisidir.

Lider Kişilik Analizi çalışmalarından amaç; siyasi liderleri farklılaştıran stabil özellikleri tanımlamaktır. Bu özellikler arasında kavramsal derinlik, özgüven, olayları kontrol etme becerisi, iktidar ihtiyacı, güvensizlik, grup içi önyargı, görev oryantasyonu sayılabilir (Lazarevska, Sholl ve Young, 2006: 172). Kavramsal derinlik; bireylerin ortamdaki belirsizliği ne kadar görebildiğini ölçmektedir. Liderin bilişsel kapasitesine yönelik bir özellik olarak algılanabilir. Kendine güven yani özgüven; liderin kendine değer verme hissini, kendisini ne kadar önemli gördüğünü ölçmektedir. Olayları kontrol etme becerisi; kişinin olaylar üzerindeki kontrol derecesi ve etki edebilme düzeyini değerlendirmektedir. Güç ihtiyacı; liderin insanları ve grupları kontrol edebilme veya etkileyebilme isteğini, gücünü sürdürme isteği ve güç sahibi olma konusundaki beklentisini ölçmektedir. Grup içi ön yargı; liderin kendi içinde bulunduğu gruba karşı olan tutumu ölçmekte, Başkalarının Güvensizliği de; liderin başkalarına karşı ne kadar güvensiz ve şüpheli olduğunu değerlendirmektedir.

Görev oryantasyonu; liderin içinde bulunduğu grubun bütünlüğünü koruyarak ilişkileri sürdürme ve sorunları çözme düşüncesi ile hedefleri gerçekleştirme üzerinden motive olup olmadığını değerlendirmektedir. Liderlerin kişiliklerinin değerlendirmesi yoluyla Lider Kişilik Analizi, liderleri dış politika düzenlemelerine özel atıfta bulunarak tipolojik hale getirmeye çalışır.

Hermann'a göre liderlik tipi; liderlerin görevlerini ifa ederken geliştirdiği tutumlar, normlar, ilkeler, çevreleri ile ilişkilerinde gösterdikleri ve görevleri esnasında

gerçekleştirdikleri davranış kalıpları olarak kabul edilebilir. Hermann'ın liderlerlik tarzını kavramsallaştırırken, liderlerin siyasi evrendeki diğer bireylerle (seçmenler, danışmanlar ve siyasi rakipler) nasıl bir anlaşma içinde olduğu ve bu etkileşimde kullandığı normlar ve ilkeler üzerine vurgu yapmaktadır.

Bu kavramsallaştırmayı yaparken operasyonel kod çerçevesini içerik analizi yöntemi ile bir arada kullanmaktadır. Bu analizi yaparken Hermann liderleri iki farklı üst gruba ve sekiz farklı alt gruba ayırmıştır.

Lider Kişilik Analizi araştırma programı, üç soruya verilen cevaplara göre farklı liderlik stilleri belirlemektedir:

1. Liderler çevrelerindeki siyasi kısıtlamalara nasıl tepki veriyorlar- bu kısıtlamalara saygı duyuyorlar mı veya böyle kısıtlamalara itiraz mı ediyorlar?
2. Liderler çevrelerinden gelen bilgilere ne kadar açıktır?
3. Liderlerin pozisyonlarını bulma nedenleri nelerdir? Liderler bir sebep, iktidar ve ideoloji arzusu ile ya da ilişkiler kurmaya olan ilgi veya çıkarlarıyla mı motive olmaktadır? (Hermann, 1999: 5)

Bu soruların cevaplarına istinaden Hermann'ın çerçevesi yani Lider Kişilik Analizi yukarıda bahsedilen, liderlerin yedi farklı kişilik özelliği; kavramsal karmaşıklık, özgüven, olayları kontrol etme becerisi, iktidar ihtiyacı, güvensizlik, grup içi önyargı, görev oryantasyonu ile ölçülmektedir. Hermann liderin kişiliğinin her bir özelliğini hesaplamak için bir kodlama şeması oluşturdu ve her bir özellik için puan sıfırla bir arasında değişmektedir.

Bu 'uzaktan değerlendirme' yaklaşımına göre siyasi liderlerle derinlemesine görüşme yapmak (in-depth review) çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Bu bakımdan liderle herhangi bir iş birliğine dayanmadan uygulanabilecek en iyi yöntem; liderlik özelliklerini değerlendirmek için liderlerin konuşmalarını analiz etmektir. Bu yöntem ile liderlerin psikolojik ve kişilik özellikleri, tutum ve davranışları konuşmaları kullanılarak analiz edilebilir.

İçerik analizi metodu ile bu ölçüm nicel olarak yapılmaktadır. İçerik analizi yazıya geçirilmiş ya da kaydedilmiş konuşmaların sistematik olarak çalışılmasıyla, siyasi aktörlerin kişiliklerinin ve bireysel özelliklerinin anlaşılmasında kullanılan bir araştırma

teknikiğidir (Erişen, 2013: 12). İçerik analizinde karar alıcıların eğilimlerini açıklamak ve bazı tahminlerde bulunabilmek için kişiler tarafından sunulan bilgiler kullanılacaktır. İçerik analizi özünde kodlamaya yönelik bir çalışma olduğu için araştırmanın her aşamasında incelenen yazılı ve sözlü belgeleri kodlanacak ve nasıl kodlandığı açıklanacaktır.

Hermann, liderlere ait konuşmaları ikiye ayırmaktadır. İlki hazırlanan resmi konuşmalar, ikincisi ise hiçbir hazırlık olmadan yapılan doğaçlama şeklinde olan konuşmalardır. Doğaçlama olan konuşmalar liderin eğilimini, içsel motivasyonlarını anlama açısından çok daha etkili olabilir.

Bu konuşmalar da liderler resmi olanlara nazaran daha az kontrol sahibidirler. Hermann'ın bu yöntemi ile dünyada birçok siyasi lider analiz edilmiştir. Bir siyasi liderin analiz edilebilmesi için gerekli olan en az 100 kelime uzunluğunda 50 farklı konuşma metnidir. Metin sayısının artması yani daha çok metin bulunması analiz için daha güvenilir bir kriter oluştururken, metin sayısının azalması analiz güvenilirliğini de azaltacaktır. Her metinde bu yedi kişilik değişkeni üzerinden her bir kişilik özelliğini simgeleyen kelimeler için bir kodlama yapılmaktadır. Bu kodlamalar bir şema haline getirilerek, her bir kişilik özelliğini simgeleyen kelimeler, yani göstergeler belirlenerek hepsi için birer kod şeması oluşturulmaktadır. Bu kod şemaları kullanılarak kişilik özelliklerine ilişkin sonuçlar neticesinde liderlik profili belirlenecektir. Yedi kişilik özelliğinin nasıl kodlandığı bu şekilde açıklanabilir.

Liderin olayları kontrol etme etki sahibi olma becerisi özelliğinde bir eylem belirten kelimelere yani fiillere odaklanılmaktadır. Bu eylem hem siyasi lider hem de dahil olduğu grup tarafından gerçekleştirilmiş olabilir. Örneğin; Gerçekleştirdim ya da gerçekleştirdik, bitirdim ya da bitirdik vb.

Liderin iktidar ihtiyacı özelliğine göre ise yine eylem belirten fiillere odaklanılmaktadır. Liderin güç ve etki etme arzusu, bunu devam ettirebilme isteği siyasi rakiplerine karşı çeşitli davranış ve tutum geliştirmesine neden olabilir. Örnek olarak; dik duracağız, taviz vermeyeceğiz vb.

Üçüncü olarak liderin kavramsal derinliği yani liderin bilişsel kapasitesi ile ilgili olarak siyasi evreni algılama düzeyinde ise liderin olaylara bakış açısı üzerinden bir değerlendirme yapılmaktadır.

Eğer lider olaylara tek bir açıdan, kesin gözü ile bakıp, alternatif olasılıkları göz ardı ediyorsa örnek olarak şüphesiz, asla vb. kelimeler kullanılmaktadır. Tam aksi bir duruş ile liderin üst bilişsel farkındalığı ve algısı söz konusu ise olaylara daha nesnel bir tavırla cevap verebilecektir. Örneğin; bununla birlikte, bir başka açıdan vb. Bu özellikte bu kelimelerden yola çıkılarak kodlama yapılacaktır.

Bir diğer özellik özgüvendir. Bu özellik için kullanılan ifadeler 'ben 've 'biz' şeklinde kabul edilebilir. Kişinin kendini önemli gördüğünü ön plana çıkaran ifadeler de değerlendirilebilir. Görev oryantasyonu yani liderin problem çözme konusundaki yaklaşımı ve çevresi ile iletişimi özelliğinde ise amaç, mücadele, kazanım, başarı, birlik, bütünlük, dayanışma ve diyalog gibi kelimeler seçilerek bir değerlendirme yapılmaktadır. Liderin grup içi ön yargısı özelliğinde ise liderin içinde bulunduğu gruba yönelik kullandığı ifadeler sıfatlar örneğin; yüce, büyük, bütünlük göz önüne alınmaktadır. Son olarak yedinci kişilik özelliği olan güvensizlik özelliğinde ise siyasi liderin şüphesizliği ve güvensizliği üzerinden bir analiz yapılmaktadır. Örneğin, şüphe ifade eden komplo, provoke etme vb. kelimeler kullanılabilir.

Her özellik Hermann tarafından geliştirilen kodlama şemasına göre, bir içerik analizi yazılımı olan Profiler Plus yardımı ile her konuşmada yer alan bu kelimelerin frekansları yüzdelik ifadeleri ile hesaplanmaktadır.

Bu işlemten sonra, her lider en yaygın sekiz liderlik tarzından birine yerleştirilebilir: Fırsatçı lider, Kontrollü Egemen lider, Aktif Egemen lider ve Yayılımcı-Genişlemeci lider sorun odaklı liderlerdir. Uzlaştırmacı lider, Nüfuzlu Lider, Yönlendirmeci Lider ve Öğretici-İkna Edici Lider ilişki odaklı liderlerdir (Hermann, 2003: 185).

Lider Kişilik Analizi çalışmalarında; liderlerin profilleri belirlenirken bu kişilik değişkenleri üç soruya cevap aramaktadır. Bu sorular; liderlerin çevreye karşı nasıl motive olduklarını, politik kısıtlamalara nasıl tepki vereceğini ve gelen bilgilere karşı duyarlılıklarını belirtmektedir.

Hermann'ın tipolojisi, birçok liderin dış politika kararlarında ve dış politika kararlarını açıklamakta etkili oldu ve Lider Kişilik Analizi; Bill Clinton, Hafız Esad, Saddam Hüseyin, George W. Bush, Micheael Gorbachev, Margaret Thatcher, Tony Blair ve Tayyip Erdoğan ve Tansu Çiller gibi önemli siyasi liderlerinin profillerinin bir tipolojisini oluşturdu (Kesgin, 2012).

Lider Kişilik Analizi birçok lidere uygulanmıştır. Bu verimli araştırma alanı, liderin konuşmaları yani sözel kayıtlarından yola çıkarak kişiliklerini anlama açısından açıklayıcı olduğu varsayımına dayanmaktadır. Buna göre, bu yöntem karar alıcıların belirli kelime seçimlerinin liderlik tarzının yansıttığını savunmaktadır. Hermann'ın da belirttiği gibi lider kişilik analizi doğası gereği niceldir ve sıklıkla kullanılan sayılar üzerinde çalışır.

Temel olarak, Hermann'ın lider kişilik analizi, araştırmacıların dünya liderlerinin kararlarını ve kişilerarası tarzlarını, motivasyonlarını ve bazı siyasi inançları karşılaştırmasını ve kontrastını sağlayan içerik analizi ile birlikte değiştirilmiş operasyonel kod çerçevesi olarak kabul edilmiştir (Young ve Schafer, 1998). Bu nedenle, bu çerçeve, araştırmacılara liderlerin tepkileri ve çok sayıdaki dış politikada karar verme ve çeşitli dış politika vakaları düzeyindeki kararları hakkında tahminlerde bulunmalarını sağlamaktadır. Ancak bu yöntem, liderin kişisel özelliklerini ayrıntılı olarak keşfetmediği ve dış politika karar alma sürecinde belirli bir anlık görüntüsünü aldığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.

Hermann'ın tipolojisini diğer yöntemlerden ayıran şey; bu yöntem sadece biliş, motivasyon ve diğer kişilik özellikleri gibi olguları ele almaz, bu özelliklerin (değişkenlerin) bağlamsal faktörlerle olan ilişkisine odaklanmaktadır (Görener ve Uçal, 2011: 364).

1. 5. 2. Operasyonel Kod Analizi

1. 5. 2. 1 Operasyonel Kod Analizinin Evrimsel Süreci

Politik psikoloji siyasal karar alma mekanizmaların altında yatan psikolojik sebepleri ortaya çıkaran bir bilim dalıdır (Kuklinski, 2002: 2). Politik psikolojinin bir diğer hedefi olayları açıklama ve tahmin etmeye yönelik genel davranış kurallarının oluşturulmasıdır (Cotham ve diğerleri, 2015).

Politik psikoloji alanında siyasal bir aktörün profilini çıkarmak için kullanılan en etkili araçlardan biri de Operasyonel Kod'dur. Operasyonel Kod analitik bir kategori olarak kullanıldığında siyaset bilimciye siyasi bir lidere ait geçerli ve tutarlı bir profil oluşturma olanağı sağlar. Operasyonel Kod Analizi bir liderin bireysel olarak temel inanç sisteminin incelenmesidir. Bireyin insani ilişkilerinde güç kullanımına ilişkin ne bildiğini ne hissettiğini ve ne istediğini soran bir analiz yöntemidir (Schafer ve Walker, 2006: 29).

Operasyonel Kod Analizi siyasi liderin inanç sistemi aynı zamanda kendisi ve diğerleri arasındaki etkileşimin belirlenmesi ile ilgilidir. Hermann'ın Lider Kişilik Analizi gibi uzaktan inceleme yapan bir analiz tekniği olan Operasyonel Kod Analizi bir liderin inanç sisteminin kullanmış olduğu dilde kendini gösterdiği varsayımına dayanmaktadır.

Operasyonel Kod kavramının tarihçesi 1940'lara dek geri götürülebilir. Kavramı ilk kez kullanan bilim insanı Merton'dur (Crichlow, 1998: 688). Bir başka deyişle sosyal bilimlerde Operasyonel Kod kavramı sanıldığı gibi yeni ve modern bir yöntem değildir. Kavram daha sonra Nathan Leites tarafından sonraları klasik haline gelecek olan 1951 tarihli *The Operational Code of the Politburo* ve 1953 tarihli *A Study of Bolshevism* (1953) isimli iki çalışmada kullanılmıştır. Leites'ten on yıl kadar sonra Operasyonel Kod'u felsefi ve araçsal olmak üzere on soru ile kavramsallaştıran Alexander George'dur.

George 1969 yılında yazmış olduğu "*The 'Operational Code': A Neglected Approach to the Study of Political Leaders and Decision Making*" adlı eserinde Leites'in eserlerini yeniden incelemiş ve olağanüstü karmaşık bulduğu bölümleri çıkararak kendi basitleştirilmiş ve sadeleştirilmiş versiyonunu ortaya koymuştur. Leites'in aksine George sadece inançlara odaklanmış ve psikoanalizi dışarda bırakmıştır.

Holsti kendi temel tipolojisini geliştirerek Operasyonel Kod literatürüne katkıda bulunmuş önemli isimlerden bir diğeridir. Holsti'ye göre Tip A ve B olmak üzere iki tip lider vardır ve bu iki tip lider arasındaki temel ve esaslı fark onların bilişsel 'master' inançlarının uzlaşmacı ya da çatışmacı olmasıdır (Holsti, 1977). Peki inançlar nelerdir? İnançlar bir aktörün her zaman bağlı kaldığı gerçeğin öznel ve kişisel temsilleridir. Holsti inançları şöyle açıklamaktadır:

“Davranışlarımız fiziksel ve sosyal çevremizi nasıl algılayıp yorumladığımızla bağlı olarak şekillenir. Bu algımız fiziksel ve sosyal çevremizin geçmişte nasıl olduğu ve gelecekte nasıl olacağı ile ilgilidir. Bu yüzden çevreyi tutarlı bir bütün olarak algılamamız inançlarımız sayesinde ve inançlarımız olmasa dünya algımız yalnızca karmaşık birtakım sinyallerden ibaret olurdu. Eğer davranışlarımız ve inançlarımız arasında genel bir bağlantı varsa bu aynı şekilde politik davranışla inançlar arasında da geçerli bir bağlantıdır (Holsti, 1970).

George'a göre inançlar norm, standart ve rehberlik sağlayarak aktörlerin strateji ve taktiklerini etkiler ve farklı alternatifler arasında tercih yapmasını sağlar (George, 1969:

191). George (1969) bir liderin Operasyonel Kodu'nun iki boyuttan oluştuğunu ortaya koymuştur. Birinci set felsefi inançlar ve ikinci set ise araçsal inançlardır. İlk boyutta eylemin ve davranışın teşhisini sağlayan felsefi inançlar vardır (Ciot, 2014: 173).

Oysa ikinci set olan araçsal inançlar daha çok olayların ilerlemesiyle ve gelişimiyle ilgilidir. Araçsal inançlar aynı zamanda bir lideri cesaretlendiren ya da cesaretini kıran biçimleri yansıtırlar (Crichlow, 1998). Hepsini birlikte ele alındığında inançlar bir liderin olayları kontrol edip edemediğine dair inancını yansıtan turnusol kâğıdı işlevi görürler ve politik kararlarda rehberlik ederler (Crichlow, Scott, Schafer ve Mark, 2000). Günümüz Operasyonel Kod Analizi literatürü Walker, Schafer ve Young'ın (1998) Verbs in Context System (VICS) yani Bağlam Sisteminde Fiiller yöntemi ile Operasyonel Kod Analizini sistematik hale getirmesi ile oluşmuştur.

Birçok operasyonel kod analizini kullanan araştırma sayısı bu yöntemle birlikte çoğalmış, bu durum Operasyonel Kod Analizi konusuna olan ilgiyi arttırmıştır. VICS yöntemi operasyonel kod araştırmasında bir dönüm noktası olmuş ve bu tarihten itibaren literatür bu doğrultuda yeni bir biçim kazanmıştır. VICS (Verbs in Context System) metodunu kullanarak George'un felsefi ve araçsal inançlardan oluşan on sorusuna nicel cevaplar aramaktadırlar.

Gerorge'nin Operasyonel Kod soru seti aşağıdaki gibidir:

Birinci Kısım: Operasyonel Kod Felsefi İnançlar

F1. Siyasi hayatın 'esas' doğası nedir? Politik evren esas olarak uyumlu mu yoksa çatışmacı mıdır? Bir liderin siyasi rakiplerine dair algısı nedir?

F2. Bir liderin politik değerlerini hayata geçirmesi ya da asli isteklerini gerçekleştirme olasılığı nedir? Bu konuda iyimser ya da kötümser olunabilir mi? Bu iyimserlik ya da karamsarlık hangi konularda geçerlidir?

F 3. Siyasi gelecek öngörülebilir mi? Nasıl ve ne oranda öngörülebilir?

F 4. Tarihi gelişmeler üzerinde ne kadar 'kontrol' ve 'hâkimiyet' kurulabilir? Bir liderin tarihin akışını değiştirmesi ve şekillendirmesindeki rolü nedir?

F5. İnsan ilişkileri ve tarihi gelişimde 'şans'ın rolü nedir?

İkinci Kısım: Operasyonel Kod Araçsal İnançlar

A1. Siyasi bir eylem için amaç ve hedefleri seçerken en iyi yaklaşım nedir?

A2. Amaca en etkili şekilde nasıl ulaşılabilir?

A3. Siyasi risk nasıl hesaplanır, nasıl kontrol edilir ve göze alınır?

A4. Çıkarları sürdürmekte en iyi 'zamanlama' nedir?

A5. Çıkarları sürdürmekte araçların kullanışlılığı/faydası ve rolü nedir?

Kaynak: George (1969: 200)

Yukarıdaki tabloya bakıldığında ilk soru seti siyasetin doğası, çatışma, değerler, çıktılar, kontrol ve şansın rolüne dair sorulardan oluşmaktadır. Bu sorulara cevap olacak nitelikte bir çıkarım yapılırsa, sorular liderin dünyayı ve dünyadaki rolünü nasıl algıladığı ile ilgilidir.

Gerçekten de felsefi inançların bir aktörün siyasetin doğasına, siyasi çatışma ve muhalif rakip algısına dair varsayımlarını yansıttığını görebiliriz (Feng, 2005). Oysa ikinci soru seti olan araçsal inançlara dair sorular strateji, taktik ve tercihlere ilişkindir.

Araçsal inançlar liderin siyasi hedeflerine ulaşmasını değerlendirmektedir. Amaçların belirlenmesi, amaca giden yolda kullanılan araçlar, risk kontrolü, zamanlama ve istenilen sonuçlara ulaşırken kullanılan enstrümanların neler olduğu bu sorular arasındadır.

Özetle ortaya koymak gerekirse, Operasyonel kod liderlerin gerçekliği inşa etmelerinde hayati önemde olan inanç sistemlerini anlamamızı sağlayan değerli bir politik psikoloji yöntemidir. Bu yöntemle özellikle etkin bir liderin profilini oluşturmak o liderin öngörülebilirliği bakımından da çok önemlidir. Ayrıca Operasyonel Kod analizleri politik krizlerin ortaya çıktığı durumlarda risklerin hesaplanması noktasında da oldukça değerli bilgiler muhteva eder. Üstelik Operasyonel Kod bir liderin muhaliflerini (diğerlerini) nasıl algıladığına dair ipuçlarını da keşfetmeye yarar. Operasyonel Kod kavramı varlığını Türk Dış Politikası ile ilgili yakın zamanlı çalışmalarda göstermiştir.

Bu alanda Türk Dış Politikasında operasyonel kod kavramını kullanan, çalışan ve literatüre değerli katkılarda bulunan en önemli akademisyen Barış Kesgin'dir. "*Political Leadership and Foreign Policy in Post-Cold War Israel and Turkey*" adlı doktora tezi çalışması ve "*How Do "Secular" and "Religious" Leaders Shape Foreign Policy Behavior Towards the United States*" isimli tebliğ başta gelen çalışmalarıdır.

1. 5. 2. 1. 1. Operasyonel Kod Analizi Literatüründeki Diğer Çalışmalar

İlk olarak Walker (1983), "*The Motivational Foundations of Political Belief Systems: A Re-Analysis of the Operational Code Construct*" adlı çalışması ile literatüre katkıda bulunmuştur. Ardından Profiler Plus yazılım programının geliştirilmesi operasyonel kod analizi yöntemi ile liderlerin incelenmesi açısından önemli faydalar sağlamıştır.

Bu çalışmaların öncesinde 1970'lerde Ole Holsti II. Dünya Savaşı'nı izleyen Soğuk Savaş döneminde ABD dış politikasının belirlenmesinde önemli bir rol oynayan ABD senatörü John Foster Dulles'un operasyonel kodunu çalışmıştır. Walker, Schafer ve Young'ın 1998'de Jimmy Carter için yaptığı, "*Systematic Procedures for Operational Code Analysis: Measuring and Modeling Jimmy Carter's Operational Code*" adlı kodlama çalışmasında Carter için farklı zamansal alanlara yayılan konuşmaları kodlanmıştır. Çalışmada; mekânsal alan, Jimmy Carter'ın genel dış politika karar verme tarzına odaklandığı için nispeten tutarlı kalmıştır.

İncelenen alanlara göre Walker ve arkadaşları Carter'ın operasyonel kodunu etkilemiş olabilecek olaylarla ilgili sonuçlar çıkarmayı başarmıştır. Bu, liderin kendi siyasi

deneyimlerine dayanarak yeni inanç sistemlerini ‘öğrenme’ yeteneğine sahip olup olmadığını öğrenme açısından yararlı olabilir.

Yapılan bir diğer katkıda, Feng’in 2005’te “*The Operational Code of Mao Zedong: Defensive or Offensive Realist?*” isimli çalışması, Akan Malici ve Johnna Malici’nin 2005’te yapmış olduğu “*The Operational Codes of Fidel Castro and Kim II Sung: The Last Cold Warriors?*” adlı çalışmaları ve Akan Malici ile birlikte A. L. Buckner’ın “*Empathizing with Rogue Leaders: Mahmoud Ahmedinejad and Bashar al-Asad*” isimli çalışmalarıdır.

Bu çalışmalarda üzerinde durulan lider ile ortalama dünya lideri arasındaki farkları ölçmek için bir liderin dünya liderleri külliyyatına dayanan bir norm grubu ile karşılaştırılmasını içermektedir.

Walker, Schafer ve Young 1998’de ABD başkanlarından Jimmy Carter’ın ve 1999’da Bill Clinton’ın, Renshon 2008’de George W. Bush’un ve 2009’da Kennedy’nin ve Walker, Schafer ve Young 1998’de George H. W. Bush’un, Crichlow 1998’de İsrail başbakanları Simon Peres ve Ytzhak Rubin’in, Malici 2008’de Gorbaçov’un, Feng 2006’da Çin lideri Hu Jintao ve Tayvan Lideri Chen Shuibian’ın Schafer ve Walker 2001’de İngiltere başbakanı Tony Blair’ın, yine Schafer, Walker ve Young 2000’de Lyndon B. Johnson ve danışmanlarının, Stephen Benedict Dyson 2001’de Rus devlet başkanı Vadimir Putin’in operasyonel kodlarını çalışarak Operasyonel Kod Analizi literatürüne önemli katkılar sağlamışlardır.

Bu çalışmalarda liderlerin operasyonel kod inançlarının geniş bir profili çizilirken, karar alma aşamasındaki değişen koşullar ve liderlerin öğrenme şekilleri de analiz edilmiştir.

1. 5. 2. 2. Operasyonel Kod Analizi Teknikleri

1. 5. 2. 2. 1. VICS ve Profiler Plus Tekniği

Günümüzde Operasyonel Kod Analizi ile ilgili yapılan çalışmalar yukarıda değinildiği üzere nicel bir yöntem ile yapılmaktadır. Walker ve arkadaşları 1998’de bir içerik analizi yöntemi olan VICS tekniğini geliştirmişlerdir.

İlk olarak içerik analizi yöntemine değinmek Operasyonel Kod Analizinin çıkış noktasını anlamak açısından faydalı olacaktır. İçerik analizi metodu ile ilgili olarak birbirinden farklı çok sayıda tanım mevcuttur. İçerik analizinin gelişim sürecine farklı bakış açıları

olması, farklı tanımların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Farklı tanımlara rağmen içerik analizi çıkarımlarına bilimsel bir nitelik kazandıran, “sistemantik”, “objektif” ve “nicel” gibi bir takım ortak kavramlar yakalamak mümkündür. İçerik analizi ile ilgili bir tanımda; bir metinde özelleştirilmiş karakteristiklerin nesnel ve sistemantik olarak kimlikleştirilmesinden çıkarımlarda bulunmak olduğu belirtilmektedir. İçerik çözümlemesi, yazılı ya da görüntülü materyalin dizgeli (sistemantik) analizidir. Diğer bir tanım ile içerik çözümlemesi, yazılan ve söylenenin, hazırlanan açıklayıcı yönergeye göre ne kadar sıklıkla söylendiğinin bulunmasıdır (Aziz, 1994: 119). İçerik analizinin bilimsel olarak kullanılmaya başlanmasında büyük katkıları olan Bernard Berelson’ da içerik analizinin ilk tanımını yapan kişidir. Berelson içerik analizini, “iletişimin belli/açık içeriğinin objektif, sistemantik ve nicel tanımlarını yapan bir araştırma tekniği” olarak tarif etmiştir (Berelson, 1952: 18).

Sistemantik kavramından kasıt seçilen bütün analiz birimlerine yani içeriğe benzer biçimde uygulanabilmesi ve tekrarlanabilir olması gereğidir. Tekrarlanabilirlik ölçülebilir, geçerlilik test edilebilir ancak nesnellik buna dâhil edilemez. Berelson’a göre içerik analizi “nicel” bir yöntemdir (Krippendorff, 1980: 19). Birçok bilimsel çalışmada nicel analizler önemli olsa da, nitel yöntemler ve içerik analizinin nitel tarafını öne çıkaran teoriler nitel çalışmalara bir rehber olarak ışık tutmaktadır. Söylem analizi, metin analizleri, gözlem ve davranış analizi, politika analizlerinde nitel yöntemler başarılı olmuştur.

Bir başka tanıma göre; içerik analizi, sosyal bilimlerde bir araştırma sonucu elde edilen yazıların ya da kayıtların, aynı zamanda yazılı veya görsel medya mesajlarının nesnel ve sistemantik olarak üzerinden çıkarımlar yapılmasıyla kullanılan biçimci bir araştırma tekniğidir (Olgun, 2008: 66). Böylece içerik analizinin; deney ve gözlem yapma imkânına sahip olmayan sosyal bilimlerde, somut ispatlamayı da sağlayabilmek için, üzerinde çalışılan metin içerisindeki tespit edilmiş kelime veya kavramlardan hareketle, bunların metindeki kullanım sıklığını, ne şekilde kullanıldığını, aralarındaki ilişkileri, varlığını veya yokluğunu belirlemek, elde edilen sonuçları sayısal verilere de dönüştürebilmek ve birtakım çıkarımlara gidebilmek için kullanılan bir araştırma metodu olduğu söylenebilir.

Özetle; içerik analizlerinde nicel veriler esas alınır. Belli sözcükler, sıfatlar ve benzeri özelliklerin yer alıp almaması aynı zamanda sıklık derecesi nicel verileri oluşturmaktadır

(Erişen ve diğerleri, 2013: 25). İçerik analizlerinde bilimsel bir sonuç ve bilimsel bir gerçeklik iddiası vardır. İçerik analizi belli birtakım özellikleri kategorileştirme işi, nesnel bir yöntemdir. Bu analizin araştırma konusu analize konu olan nesnede ‘tekrarlanabilen özellikler’dir. Özgünlük, kişisel görüşler içerik analizinde yer almaz. İçerik analizinin yaygınlaşıp, çeşitli disiplinlerde uygulama alanına sahip olması ise 1950–1960 arası dönemde olmuştur. Bu dönemde yapılan çalışmalar neticesinde içerik analizi siyasal bilimler, gazetecilik, sosyoloji ve psikolojiden sonra etnoloji, tarih, psikiyatri, psikanaliz ve dilbilim gibi disiplinlere de girerek gelişmiştir. Bu çalışmanın konusu ile ilintili olan tarafı, liderlik ve kişilik analizi ile ilgili yapılan çalışmalarda da kullanılıyor olmasıdır.

Karar alıcının eğilimlerini açıklamak için, birey üzerinde tahmin ve öngöründe bulunabilmek için kullanılan içerik analizi yönteminde arşiv ya da güncel kayıtları kullanılmaktadır. Basın toplantıları, siyasi aktörün vermiş olduğu röportajlar, resmi ve resmi olmayan konuşmaları kodlanarak siyasi aktör üzerinde çalışılır.

İçerik analizinde en zor kısım nicel analizden sonra yapılan nitel çıkarımlardır. İçerik analizinde bir kontrol mekanizması mevcut olmadığı için siyasi aktörün kişisel özellikleri ve psikolojik durumu hakkında çıkarımlarda bulunmak bir yükümlülük getirmektedir. Gelişen teknoloji ile birlikte içerik analizi bilgisayarlar üzerinden yazılım programları aracılığı ile sistematik bir şekilde yapılabilmektedir.

Bu yazılımlar yukarıda bahsedilen siyasi aktörün algısı, anlayışı ve stratejileri hakkındaki çıkarımlar yapmayı kolaylaştıracak, elde edilen değerler ile çıkarımlar üzerinde bir kontrol mekanizması işlevi görecektir. Bu noktada VICS’te bir içerik analizi tekniği olarak bu alanda geliştirilen bir yazılım programı olan Profiler Plus aracılığı ile kullanılmaktadır.

VICS yani Bağlam Sisteminde Fiiller; belirli bir sistematik düzen içinde yer alan bağlam içi fiiller şeklinde çeviride bulunmak doğru olabilir. Operasyonel Kod Analizi yapılırken fiillerin amacı, zamanı, hedefi (nesne) üzerine kurulu olan bir sistematik içerisinde nicel bir metot olan VICS ile yapılmaktadır.

VICS metodu ile analiz uygulanacak kişinin genel yani resmi konuşmaları, bildiri, basın toplantısı ve röportajları ya da özel (günlük ve mektuplar gibi) kullanılır, bu belirtilen özelliklerde olan konuşmalardaki kelimelere odaklanılarak kişinin Operasyonel Kod Analizi uygulanmaktadır. VICS yöntemi ile George’un felsefi ve araçsal inançlar olmak

üzere belirlediği on soruya cevap aranmaktadır. VICS'e göre teorik olarak ilk felsefi inanç (F-1) şeklinde ve ilk araçsal inanç (A-1) şeklinde temel inançlar olarak adlandırılmaktadır. F-1; siyasi evrenin aslı, doğası ve A-1'de stratejinin yönü anlamındadır.

Bu iki operasyonel kod endeksi de hem teorik hem de ampirik olarak diğer sekiz endeks ile ilişkilidir ve diğer sekiz endeks VICS kodlama şemasına göre konuşmalardan hesaplanan sayısal göstergelerdir (Schafer ve Walker, 2006: 33). VICS yöntemi bir içerik analizi metodudur. Özellikle liderlik analizi ve kişilik analizi çalışmalarında kullanılan bu metot, birey üzerinde çalışan ve eğilimlerini açıklamak için kullanılan bir yaklaşımdır. İçerik analizi araştırmacıların, iletişimlerini analiz ederek dolaylı yoldan insan davranışını incelemelerini sağlayan bir teknik olarak tanımlanmaktadır (Fraenkel ve Wallen, 2006: 483). Ayrıca metin ve metin dizeleri içerisinde açıkça veya dolaylı olarak yer alan belirli sözcüklerin, kavramların ve cümlelerin varlığını belirlemek için kullanılan bir araştırma aracı olarak düşünülebilir. Metinlerin içindeki mesajlar hakkında çıkarımlar yaparak kelimelerin nicelik sıklığını, anlamlarını ve ilişkilerini analiz eden bir yöntemdir. Anlaşıldığı üzere kodlamaya dayalı bir çalışma olup, araştırmacının ulaştığı belgeleri nasıl kodladığına açıklık getirmesi önemlidir.

Bu kodlama aracılığı ile yapılacak çıkarım, bireyin kişilik özellikleri, inanç sistemi ile ilgili bilgiler sunacağı için VICS yöntemi gibi nicel bir gösterge çalışmaya objektif ve bilimsel bir kazanım sağlayacaktır. Lidere doğrudan ulaşılmadan uzaktan yapılan bu değerlendirmelerle dolaylı yoldan bir çıkarım yapılmaktadır. Bu nedenle böyle bir sistematığın varlığı konuyu aydınlatmaya yardımcı olarak görülebilir. Gelişen teknoloji ile birlikte içerik analizi yöntemi bilgisayarlar vasıtası ile yapılabilmektedir. Bu çalışmada kullanılan Profiler Plus gibi yazılımlar aracılığı ile objektif değerlendirmeler elde edilmektedir. Profiler Plus bir kontrol mekanizması görevini üstlenmektedir. Veriler kodlandıktan sonra birleştirilir ve veri bankaları oluşturulmaktadır.

Kansas Üniversitesi'nde Kansas Olay Veri Sistemi (*Kansas Events Data System*, KEDS) projesi bu veri bankalarından birisidir. KEDS içerisinde dış politika davranışının analizi için güvenilir, sistematik veri setleri oluşturulmaktadır. Bu araştırma programı çatışma çözümlenmeleri açısından araştırmacılara önemli ve güvenilir bir veri akışı sağlayabilmektedir.

Verilerin kodlaması iki farklı yöntemle gerçekleştirilmektedir. Elle ya da otomatik kodlama olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu kodlama prosedürünün açıklamasından önce VICS yöntemi ile ilgili yapılacak detaylı anlatım, bu çalışmanın nasıl yapıldığını, sürecini ve değerlendirmesini anlamak açısından yararlı olacaktır. Operasyonel Kod Analizinin temelinde bir liderin ilişkilerindeki güç hakkındaki inançlarını ortaya çıkarmak yatmaktadır (Ne zaman kullanılmalı? Hangi durumlarda faydalı ya da gereklidir? gibi sorular ile örneklendirilebilir).

Sonuç olarak VICS, analiz konusu olan kişilerin Speech act adı verilen konuşma eylemlerindeki fiillere odaklanmaktadır (Renshon, 2009: 654). Kişi VICS'i iki ayrı aşamada kavramsallaştırabilir. İlk aşamada "ifadeler" (fiiller içeren cümleler) eylemin yönü (iş birliğine yatkın ya da çatışmacı) ve daha sonra yoğunluğu (kelime ve işler olarak) için kodlanmaktadır. Yoğunluk -3 (cezalandırmak) ile +3 (ödül) arasında hesaplanmaktadır. İkinci aşama kodlaması fiillerin atfıdır. Kişinin yani öznenin kendisinin ve diğerleri arasındaki güç kullanımını ifade etmektedir (Kesgin, 2012: 421). Öznenin güç kullanma konusundaki inançlarını temsil eden ifadeler diğer bir deyişle araşsal inançlarını temsil eder.

Bir "ötekine" atıfta bulunan ifadeler, başkalarının uluslararası sistemde nasıl güç kullandığı hakkındaki inançlarını temsil etmekte ve öznenin felsefi inançlarının göstergesidir. Örneklendirmek gerekirse pozitif veya negatif güç kullanımına uygun olan "yardım etmek" ve "saldırmak" gibi eylemler ya da daha düşük yoğunlukta olumlu ya da olumsuz güç ilişkilerini gösteren "söz vermek" ve "tehdit etmek" gibi hareketler söz konusu olabilir. Özetle VICS'de yer alan operasyonel kod endeksleri kişinin konuşma eylemlerindeki kendi ve diğeri ayrımına ve fiillerin yoğunluk düzeyine göre hesaplanmaktadır.

Kodlama sistemine göre ilk olarak bir cümlede konuşan bireyin kendisine mi yoksa diğerlerine mi ithaf ettiğinin tespiti yapılır daha sonra fiilin zamanı belirlenir ve bu eylemin iş birliğine ya da çatışmaya yönelik olup olmadığına karar verilir. Sonra eylemin yoğunluğu aşağıda bahsedilecek olan altı kategoriye karşılık olacak şekilde belirlenir. Örnek bir cümle ile açıklama getirmek yerinde ve faydalı olacaktır.

"ABD askeri güçleri Afganistan'ı istila etti." Bu cümlenin öznesi, bir "diğerine" atıfta bulunacak şekilde kodlanacak olan "ABD askeri güçleri"dir. "İstila etti" fiili bize olayın geçmişte olduğunu ifade etmektedir. Yönü negatif ve yoğunluğu yüksektir. Böylece bu

fiil (-3) “ceza” olarak kodlanmıştır. Bu yöntemde yoğunluk olumlu ve olumsuz olmak üzere üç seviyeye karşılık gelmektedir. Bunlardan ilki düşük yoğunluklu kelimeler, ikincisi orta yoğunlukta kelimeler ve sonuncusu da yüksek yoğunlukta işler, eylemlerdir (deed). VICS ilk önce eylemlerin yönünü iş birliği ve çatışma, geçişli fiilleri olumlu ve olumsuz eylemler olmak üzere David Baldwin tarafından güç kullanımı için tanımlanan iki temel kategoriye ayırır (Feng, 2005: 650).

Daha sonra VICS pozitif eylemleri üç kategoride sınıflamaktadır; Ödüller (+3), Söz vermek veya Başvurmak (+2), Destek vermek (+1). Bunlar sırasıyla otorite, etki ve ödüllendirmelere dayanan gücün kullanılmasına karşılık gelmektedir. Son olarak VICS aynı tasnifi olumsuz eylemler için yapmıştır: Cezalar (-3), Tehdit etmek veya karşı gelmek (-2), Direnmek (-1) şeklinde direniş, tehdit ve cezaya dayanan gücün kullanılmasına tekabül etmektedir. Eylemlerin bu altı kategoriden herhangi birisine uygun olmaması durumunda, eylemin hiçbir etkisi yok ise bu fiiler (0) nötr olarak kodlanmaktadır.

Bu durum operasyonel kod hesaplamasını etkilememektedir. VICS yöntemi ile birlikte altı husus önemlidir. Bunlar; özne, yüklem kategorisi, iç veya dış politika olmak üzere siyaset alanı, fiilin zamanı, hedef ve bağlam olarak açıklanabilir. Operasyonel kod endeksleri bu yöntemle elde edilmektedir.

1. 5. 2. 2. 2. VICS Endeksleri

George’un felsefi ve araçsal inanç setinde yer alan felsefi ve araçsal inançlara karşılık gelen, George’un sorduğu sorular ile eşleşen P (Philosophical) ve I (Instrumental) harfleri inanç endekslerini göstermektedir.

P ve I diye ifade edilen inanç endekslerinin karşılıkları F (Felsefi) ve A (Araçsal) ’dır. Her inanç endeksi Schafer ve Walker’ın kullandığı kısa birer tanımlayıcı ile isimlendirilmiştir (Schafer ve Walker, 2006: 33).

Bilindiği üzere Felsefi inançlar; liderin dünyayı ve bu dünyada kendi rolünü nasıl algıladığına, Araçsal inançlar ise liderin kendi siyasi amaçlarına ulaşmak için yapmış olduğu tercihlere karşılık gelmektedir.

- Felsefi İnançlar

P-1: Siyasi evrenin aslı, doğası (The Nature of Political Universe)

P-2: Temel değerlerini gerçekleştirme beklentileri (Prospects for realizing fundamental values)

P-3: Siyasi evrenin ngrlebilirliği (Predictability of the political universe)

P-4: Tarihi gelişim üzerinde kontrol (Control over historical development)

P-5: Şansın Rolü (Role of chance)

- Araçsal İnançlar

I-1: Strateji yn (Direction of Strategy)

I-2: Taktiklerin yoğunluğu (Intensity of tactics)

I-3: Risk eğilimi (Risk orientation)

I-4: Eylemlerin zamanlamasının nemi (Importance of timing of actions)

a: Uyuşmazlık/ İş birliği (Conflict/ Cooperation)

b: Sözler / Eylemler (Words/ Deeds)

I-5: Araçların faydası (Utility of Means)

a: dllendirmek (Reward)

b: Söz vermek (Promise)

c: Başvurmak/ Destek vermek (Appeal/ Support)

d: Karşı gelmek/ Direnmek (Oppose/ Resist)

e: Tehdit etmek (Threaten)

f: Cezalandırmak (Punish)

P-1/F-1: Siyasi Evrenin Doğası/Aslı: Dost, Karışık, Düşman

Bu inanç endeksi; liderin siyasi evrendeki diğer aktörlerin amaçlarına karşı nasıl bir tutum belirlediği ve kendi hedeflerini nasıl tanımladığı hakkındaki inançlarına karşılık gelmektedir. F-1 endeksi hesaplanırken, bir konuşma eyleminde (speech act), “diğer” ine atfedilen olumlu fiilerin yüzdesinden olumsuz fiillerin yüzdesi çıkarılmaktadır. Elde edilen değer -1 ise siyasi evrenin hasmane/atışmazlık/uyuşmazlık görünümü ile +1 siyasi

evrenin samimi/iş birliği/uyum görünümü arasında değişir. Bu endeks liderin siyasi evrendeki “diğer” aktörler hakkındaki görüşleri açısından genel bir ölçüttür. Liderin siyasi evren hakkındaki algısı samimiyse, konuşma eyleminde diğerlerine karşı iş birliğini içeren atıfların daha yüksek olabileceği kabul edilir. F-1 endeksi için olası değerler aşağıda yer aldığı şekilde yorumlanmaktadır.

UYUŞMAZLIK						İŞ BİRLİĞİ		
Aşırı	Çok	Kesinlikle	Biraz	Karışık	Biraz	Kesinlikle	Çok	Aşırı
-1.0	-.75	-.50	-.25	0.0	+.25	+.50	+.75	+1.0

P-2/F-2: Temel Değerlerini Geçekleştirme Beklentileri

F-2 endeksi bir liderin siyasi hedeflerinin gerçekleşmesini bu yöndeki umutlarını ve beklentilerini temsil etmektedir. Bu endekse göre liderin bu inancı iyimserlik ve kötümserlik ekseninde tahlil edilir. Dost ve pozitif bir dünya algısı olan bir lider, temel değerlerini gerçekleştirme konusunda daha iyimser olup, hedeflerinin gerçekleşmesini engellemeye çalışan diğer aktörlerin dünyasını daha hasmane gören lider daha karamsar olacaktır. Bu endeksteği algı çatışmacı ve işbirlikçi tutumundan ötede olup liderin siyasi evreni iyilik ve kötülük arasında dengeli olarak görmesi ile ilgilidir. Siyasi evrende süregelen çatışmanın devamlılığına (geçici ya da kalıcı) ilişkin düşünceler bu endekse dayanmaktadır.

F-2 endeksi fiillerin yoğunluk değerlerine göre (-3 ile +3), “diğer”ine atfedilen her fiilin yoğunluk değerlerinin toplamının, yine “diğer” ine atfedilen fiillerin toplam sayısına yani toplam kodlanmış fiil sayısına bölünmesi ile hesaplanır. F-2 endeksinin formülü, diğerleri ile ilgili ifadelerin ortalama yoğunluğunun üçe bölünmesidir. Bu endekse göre -1 kötümserliğe +1 iyimserliğe karşılık gelmektedir.

KÖTÜMSER						İYİMSER		
Aşırı	Çok	Kesinlikle	Biraz	Karışık	Biraz	Kesinlikle	Çok	Aşırı
-1.0	-.75	-.50	-.25	0.0	+.25	+.50	+.75	+1.0

P-3/F-3: Siyasi Evrenin Öngörülebilirliği /Düşükten Yüksekçe

Bu indeks ile konunun tutarlı ve tahmin edilebilir şekilde olup olmadığı incelenmektedir. F-3 endeksi liderin “diğeri”nin eylemlerindeki tutarlılık ve tahmin edilebilirlik hakkındaki görüşlerini ölçmektedir. F-3 endeksi hesaplanırken kullanılan dağılım ölçüsü Nitel Değişim Endeksi’dir. Index of Qualitative Variation-IQV isimi ile adlandırılır. F-3 endeksi “diğer”ine atfedilen fiillerin dağılımına göre Nitel Değişim Endeksi ile hesaplanmaktadır. Bu endekse göre; “diğer”ine atfedilen olumlu ya da olumsuz fiillerde yüksek bir değişkenlik olduğunda, “diğer”inin siyasi eylemlerinin tahmin edilebilirliği düşük olacaktır.

Diğer bir tanım ile başkalarına atfedilen eylem çeşitliliği arttıkça, eylemlerin tahmin edilebilirlik düzeyi azalmaktadır. Siyasi aktör diğerlerinin işbirlikçi ya da çatışmacı eylemler sergilediği bir dünyada yaşayabilir fakat diğerlerinin hareketlerinin öngörülebilirliği için diğerlerinin tehdit ve cezalarını anlama yönünde bir algıya sahip olmalıdır. F-3 endeksinin formülü eksi IQV’dir yani 1’den IQV çıkarılarak hesaplanmaktadır.

Değeri 0 ile 1 arasında değişmekte olup, eksi IQV konunun siyasi evrende daha az öngörülebilirlik gördüğünü ve daha yüksek puanda daha fazla öngörülebilirlik algısı olduğunu belirtmektedir (Schafer ve Walker, 2006: 34).

TAHMİN EDİLEBİLİRLİK			TAHMİN EDİLEBİLİRLİK	
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
0.0	.25	.50	.75	1.0

P-4/F-4: Tarihsel Gelişim Üzerinde Kontrol/Tarihsel Gelişimi Kontrol Etme (Düşükten Yüksekçe)

Bu endeks konunun hem kendi hem de diğeri ile ilgili ifadeleri içeren tek endekstir. Bu endeks hem kendisine hem de “diğeri”ine atfedilen fiiler ile hesaplanmaktadır. P-4 endeksi liderin tarihsel gelişmeleri ve siyasi sonuçları ne kadar kontrol ettiğine inandığının bir ölçüsü olarak görülebilir. Bu endeks siyasi evrende kontrol odağının kim olduğu üzerinedir.

Siyasi evrende en çok kim eylem gerçekleştiriyorsa siyasi sonuçları o kontrol ediyordur. P-4 endeksi 0 ile 1 arasında değişmekte olup, kendisine atfedilen fiilerin, kendisine ve diğeri atfedilen fiilerin toplamına oranıdır. Düşük puanlar, tarihsel gelişmeleri ve siyasi sonuçları şekillendirme de diğeri kontrol odağı olarak görmektedir. Yüksek puanlar ise kendinin daha fazla kontrol sahibi olduğunu belirtmektedir.

KONTROL			KONTROL	
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
0.0	.25	.50	.75	1.0

P-5/F-5: Şansın Rolü (Düşükten Yüksekçe)

Şansın rolü F-3 ve F-4 endeksi ile ilgilidir. Siyasi evren ve olaylar üzerinde kontrol sahibi olana göre, siyasi evren ne kadar öngörülebilirse şansın rolü o kadar düşüktür. Bu endeks hesaplanırken, F-3 ile F-4’ün çarpılır ve bu çarpım 1’den çıkarılır.

F-3 ve F-4 çarpımından ortaya çıkan sonuç ne kadar büyük olursa, şansın rolü o kadar az olur. Şans endeksi rolü 0 ile 1 arasında değişim göstermektedir. F-5 için spesifik formül, öngörülebilirlik endeksi F-3’ün kontrol endeksi F-4 ile çarpımından bir eksidir.

F-5 değeri 0 ile +1 arasında olabilir.

ŞANS			ŞANS	
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
0.0	.25	.50	.75	1.0

Felsefi ve araçsal endeksler konusunda bazı paralellikler vardır. İlk iki araçsal inanç konunun siyasi evrende kendine yönelik hedefler, amaçlar, stratejiler ve taktikler hakkındaki görüşleri ile ilgilenir. Stratejiler yönde, taktikler ise yoğunlukta farklılık göstermektedir (Schafer ve Walker, 2006, s. 35).

I. 1/A. 1: Strateji Yönü

Bu endeks liderin eylemler için en iyi stratejik yön hakkındaki inancını belirlemek için hesaplanmaktadır. Bu endeks F-1 endeksine paraleldir yani temel bir inançtır. Lider (özne) iş birliği hakkında konuşuyor ise yani ortak harekete geçme konusunda ne kadar çok konuşma yaparsa onun stratejisinin yönünün de daha çok işbirlikçi olacağı varsayılmaktadır. Liderin stratejisini nasıl tanımladığı bu endeks sayesinde söylenebilir zira bu stratejiyi nasıl seçtiğini söylemek mümkün değildir.

A-1 endeksinin formülüne göre; kendisi ile ilgili çatışmalı-uyuşmazlık içeren ifadelerin yüzdesinden kendine atfedilen iş birliği-uyum ifadelerinin yüzdesi çıkarılarak hesaplanır. A-1 endeksinin değeri -1 ile +1 arasında değişmektedir.

UYUŞMAZLIK							İŞ BİRLİĞİ	
Aşırı	Çok	Kesinlikle	Biraz	Karışık	Biraz	Kesinlikle	Çok	Aşırı
-1.0	-.75	-.50	-.25	0.0	+.25	+.50	+.75	+1.0

I-2/A-2: Taktiklerin Yoğunluğu

A-2 endeksi liderin A-1’de bulunan kendi stratejisini izlerken uygulaması gerektiğini düşündüğü taktik yoğunluğu hakkındaki inancıdır. Bu endeks hesaplanırken F-2 endeksine paralellikler göstererek, kendine atfedilen her fiilin yoğunluk değerlerinin toplamının, yine kendine atfedilen fiillerin toplam sayısına bölünmesi ile hesaplanır (Kesgin, 2012: 428). Çıkan netice üçe bölünür. Taktik endeksinin yoğunluğu +1 ile -1 arasında değişmektedir. Düşük puanlar düşmanca taktiklerin kullanımını, yüksek puanlar ise işbirlikçi taktiklerin kullanıldığı inancını göstermektedir.

I-3/A-3: Risk Eğilimi

Bu endeks risk alanın ya da risk almaktan kaçmanın eğilimi ile ilgilidir. Liderin seçenekleri ile ilgili risk seviyelerine bakılacak olursa eylemdeki çeşitliliğin yüksek olması, herhangi bir eylemle ilişkili riskin azalması anlamına gelmektedir.

Daha düşük çeşitlilik seviyeleri bu tür bir eylemin başarısı olması durumunda daha yüksek bir risk seviyesine maruz kalmayla sonuçlanmaktadır. Taktik seçimindeki çeşitliliğin değerlendirilmesi yine IQV yardımı ile yapılır. A-3 endeksi için formül IQV eksi 1 olarak hesaplanmaktadır.

Risk eğilimi endeksi 0 ile 1 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar yüksek risk kabul seviyesini gösterirken, düşük puanlar düşük taktiksel çeşitlilik ve daha az risk kabul etmeyi göstermektedir.

RİSK EĞİLİMİ				RİSK EĞİLİMİ
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
0.0	.25	.50	.75	1.0

I-4/A-4: Eylemlerin Zamanlamasının Önemi (Düşükten Yüksek Esneklik)

A-4 dördüncü araçsal inanç olup kendi eylemlerinin zamanlaması ile ilgilidir. A-4 endeksi liderin söylemindeki eylemin çeşitliliği konusunda iki endeksten oluşur. A-4a birinci endeks olup, liderin seçimlerinin işbirliği ve çatışma eylemleri açısından çeşitliliğini araştırmakta, ikinci endeks yani A-4b liderlerin sözlerinin ve eylemlerinin arasındaki taktik esnekliğinin bir ölçüsüdür. Her iki A-4 endekside 0 ile +1 arasında değişmektedir. Düşük puanlar düşük esnekliği, yüksek puanlarda taktik esnekliğini göstermektedir.

ESNEKLİK				ESNEKLİK
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
0.0	.25	.50	.75	1.0

I-5/A-5: Araçların Faydası (Düşükten Yüksek)

A-5 endeksi, araçsal inançlarla ilgili son soru olup, liderin siyasi güç kullanımında farklılıklarına ilişkin inançlarına karşılık gelmektedir. VICS'de bulunan altı fiil kategorisini yansıtabilecek şekilde altı adet A-5 endeksi vardır.

Bunlar; a: Ödüllendirmek, b: Söz Vermek, c: Başvurmak/destek vermek, d: Karşı gelmek, direnmek, e: Tehdit etmek, f: cezalandırmak. Bu endeksler, her bir fiil kategorisi yüzdesinin kodlanan toplam fiillere oranından hesaplanmıştır. Her endeks 0 ile 1 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar her bir taktik için daha çok fayda anlamına gelmektedir.

FAYDA				FAYDA
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
0.0	.25	.50	.75	1.0

1. 5. 2. 2. 1. Kodlama Prosedürleri

VICS ilk kullanılmaya başlandığında, yapılan tüm çalışmalar elle kodlanmıştır. Zira elle kodlama emek harcanması gereken ve zamandan tasarruf etmeyi zorlaştıran bir yöntemdir. Aynı zamanda insan hatasının yani kodlayan kişinin hata yapmasına olasılık veren istatistiki değerlendirmeler zihin karıştıran bir faktör olarak görülebilir. Bu nedenle VICS tekniği ile verileri bilgisayarlar aracılığı ile kodlamak ve araştırmacının bunu kişisel bilgisayarında kullanabilmesi için Social Science Automation tarafından bir yazılım geliştirilmiştir.

Bu yazılım programı uzaktan değerlendirme yapmayı sağlayan, otomatik bir dil çözümleyici olarak tanımlanabilir. Bu yazılım programının en belirgin amacı hızlı ve verimli olmasıdır. Bilgisayar tabanlı olan bu kodlama yöntemi içerik analizi konusunda da bahsetmiş olduğumuz gibi insani önyargıları ve hataları önlemektedir. Bilgisayarda da mükemmel kodlama söz konusu değildir ancak programda kodlama yaparken oluşan hatalar her seferinde aynı hatayı vereceği yani tekrarlanabilirliği olduğu için yeniden ölçülebilmesi mümkün olacaktır. Metinleri elle kodlayan insanlar için aynı durum farklı nedenlerden dolayı söz konusu olmayabilir. Kodlanan metinlerde yorgunluk etkileri, kişisel siyasi önyargılar, öğrenme etkileri görülebilir. Daha farklı bir şekilde ifade edilirse otomatik kodlama elle kodlamaya göre çalışmada ilerleme kaydetmeyi sağlayacaktır (Schafer ve Walker, 2006: 39).

1. 5. 2. 2. 1. 1 Elle Kodlama ve Otomatik Kodlama

VICS tekniği, konuşmacının söylemindeki geçişli fiiller üzerine kurulu olan bir yöntemdir. Sistemin ihtiyaç duyduğu bir diğer önemli kodlama bilgisi fiilin gramer

konusudur. Fiilin kodlama aşamalarını bir örnekle açıklamadan önce belirli adımlara değinmek faydalı olacaktır. İlk olarak fiil temelli ifade tanımlanmalıdır.

İçerik analizi sisteminde kayıt birimi yani kullanılacak veri fiil tabanlı bir ifade olmalıdır. Bu veri için en azından bir fiil, fiil cümlesi ve bir özne gerekmektedir. Cümle her zaman bir veri oluşturmayabilir çünkü çoğu cümlenin çoklu fiil çekimleri vardır. İkinci adım fiil temelli cümlenin kodlanmasıdır. Geçişli fiil ya da fiil temelli ifade, yapı tanımlanmalıdır. Fiilin yönünü pozitif ise yani işbirlikçi ya da negatif ise çatışmacı yönünü belirtmek gerekmektedir.

Nötr ise fiil çıkarılmakta ve sonrakine geçilmektedir. Sonraki adımda fiilin bir sözcük mü yoksa bir eylem mi olup olmadığı belirtilmelidir. Teknik olarak “Deeds “ diye tabir edilen yapılan, yapılmakta olan, etkisi devam eden eylemlerdir. Kelimeler, gelecekteki eylemlerle ilgili tehditler, verilen sözler ya da destek- karşıt olma durumunun sembolik bir açıklaması olarak görülebilir. Gelecek zaman ile ilgili tüm yapılar kelime olarak kodlanmalıdır. Örnek olarak; “Saldıracağız” aktüel bir saldırı ibaresi değildir. Gelecekte olabileceğine dair bir gösterge olarak kabul edilebilir. Bu nedenle bu bir eylem değil bu gelecekteki bir eylem ile ilgili tehdit olarak adlandırılabilir.

Sonraki adımda altı olasılıktan biri olan fiil için uygun son kodlama kategorisini belirtmek gerekmektedir. Bunlar; cezalandırmak (-3), tehdit etmek (-2), Karşıt olmak (-1), Destek olmak (+1), Söz vermek (+2), Ödüllendirmek (+3). Eylemler yönüne göre +3 ya da -3 almakta sözcükler ise geriye kalan -2, +2, -1, +1 kategorisinde değerlendirilmektedir (Schafer ve Walker, 2006: 40). Son adımda fiilin öznesi belirtilmektedir. Fiile konu olan özne konuşmacının kendisi mi yoksa diğeri midir? Seçilmiş olan iki örnek cümle ile yukarıda anlatılan adımları açıklamak, çalışmanın nasıl analiz edildiğini göstermek açısından faydalı olacaktır.

ABD Başkanı Jimmy Carter’ın 4 Ocak 1980 tarihli Ulusa Sesleniş konuşmasından bir cümle:

“Sovyet askeri güçleri küçük, müttefik olmayan, egemen Afganistan devletini işgal etti. ”

1. Özne: “Sovyet askeri güçleri” bu cümlenin öznesidir ve konuşmacı kendinden veya kendi devletinden bahsetmediği için “diğer “olarak kodlanır.
2. Zaman ve kategori: “İşgal etti” fiili geçmiş zamanlıdır ve negatif bir eylemdir; dolayısıyla cezalandırmak olarak kodlanır.

3. Konu: Cümlenin eylemi konuşmacı kendi devleti (ABD) dışında bir aktör ile ilgilidir, konu dış politikadır.
4. Hedef ve Kapsam: Eylem Afganistan'a yöneliktir ve hedef Afganistan'dır. Kapsam 1979-1988 Sovyet-Afgan çatışması olarak belirlenebilir. Bu cümlenin VICS'e göre kodlanmış hali; Diğeri, -3, dış politika, geçmiş, Afganistan, Sovyet-Afgan çatışması (Walker, Schafer ve Young, 1998:183).

Yakın zamanlı bir örnek verecek olursak Türkiye Cumhuriyeti devleti hava sahasını ihlal ettiği gerekçesi ile düşürülen Rus uçakları hakkında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın France 24'e yapmış olduğu 27 Kasım 2015 tarihli konuşmadan bir cümleyi kodlayabiliriz.

“Hiçbir ülke hiçbir ülkenin egemenlik haklarını ne karada ne denizde ne havada ihlal edemez.”

1. Özne: Hiçbir ülke bu cümlenin öznesidir. Kendinden bahsetmediği için diğer olarak kodlanır.
2. Zaman ve kategori: “İhlal edemez.”
3. Geniş zamanlı bir fiildir. Cezalandırmak olarak kodlanır.
4. Konu: Cümlenin eyleminin konusu dış politikadır.
5. Hedef ve kapsam: Eylem egemenlik haklarına yöneliktir ve hedef; egemenlik haklarının ihlalidir. Kapsam; hiçbir ülkenin egemenlik haklarının ihlal edilmemesi gereği olarak belirlenebilir.

Otomatik kodlama için; Profiler Plus VICS'e özgü bir yazılım programı olarak geliştirilmiştir. Elle kodlamada olduğu gibi otomatik kodlamada da süreç; öncelikle araştırma sorusuna uygun olan konuşmalar toplanmaktadır. Yazılım programı tarafından okunabilmesi için seçilen metinlerin dijital formatta ve İngilizce olması gerekmektedir.

BÖLÜM 2: TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL GEÇMİŞİ

Siyasi arenadaki en yıkıcı iki dünya savaşının ardından uluslararası sistemde yaşanan dönüşüm ve değişim; özellikle çatışmaların en derin izler bıraktığı Avrupa coğrafyasında kendisini göstermiştir. ABD ve SSCB'nin arasında Soğuk Savaş'ın tam ortasında kalan bu coğrafyada güvenlik kaygısı gerek ekonomik gerek siyasi anlamda bir stabilitenin oluşmasını engellemekte, Avrupa devletlerini bir birleşmeye zamanla bütünleşmeye doğru götürecek bir oluşumun temellerini atmıştır.

Avrupa coğrafyasındaki kalıcı barış isteği ile birlikte toplumsal örgütler ve devlet adamları düzeyinde başlatılan ekonomik ve siyasal sorunların giderildiği bütünleşmiş bir Avrupa idealine yönelik girişimler 1950'den itibaren AB oluşumunu yaratan bir süreç başlatmıştır.

Bütünleşmiş bir Avrupa ideali; uzlaştırmacılık yani çatışma çözümlemesi ve işlevselcilik ile temellendirilmiştir. SSCB'nin komünizmi yayma tehlikesi ile Doğu bloku ülkelerinin bu sistemin içine katılması karşısında ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrasında Marshall yardımları ile yeni bir Avrupa idealinin inşasında yer alması, oluşan iki kutuplu bir dünya düzeninde bu coğrafyayı bir entegrasyon fikri çerçevesinde toplamıştır. Bu uluslarüstü yapının entegrasyon süreci 1951 yılında Fransa, Federal Almanya, Belçika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'un katılımıyla imzalanan Paris Antlaşması ile başlamış, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AKÇT); ekonomik birliktelik açısından son derece önem taşıyan bu antlaşma ile ulus devlet egemenliği üzerinde yüksek otorite bulunan bir yapılanma ile kurulmuştur (The History of the European Union, <https://europa.eu>). Antlaşma ile altı ülke kömür ve çelik üretimlerini birleştirdiler. Savunma arayışının beraberinde silahlanmayı da getireceği düşüncesi ile üretimi ulusal otoritelere bırakmışlardır.

Aynı zamanda barışın kalıcılığını sağlamak için uzlaştırmacılık ve işlevselciliğin bir bütün olarak algılanıp, benimsenmesi ile AB oluşumunun temellendirildiği düşünülebilir. Antlaşmanın yürürlüğe girmesinin ardından 1952 ve 1953'te iki başarısız girişimden söz edilebilir. Bunlardan ilki Avrupa Savunma Topluluğu (1952), ikincisi de Avrupa Siyasal Birliği'dir (1953).

Bu süreç siyasal birliğe giden yolda ilk adımın ekonomik bütünleşmenin sağlanması gereğini ortaya koymuştur. 1955'te İtalya/Messina'da Avrupa ekonomisinin tüm

sektörlerini içine alan bir entegrasyon antlaşmasının taslağı için hazırlıklar başlatılmış bunun sonucunda Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (Euratom) adlı iki organizasyon kurulmuştur. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (Euratom) 'nu oluşturan Roma Antlaşması 1958'de yürürlüğe girmiştir. Kurucu Anlaşmada AET'nin ekonomik hedefleri ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun amacı; malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak pazarın kurulması ve en nihayetinde siyasi bütünlüşmeyi (Avrupa Birliğinin Tarihi, 2013) ve 1965 yılında imzalan ve 1967'de yürürlüğe giren Füzyon Antlaşması yani Birleşme Anlaşması ile bu üç topluluk (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu) için tek bir Konsey ve tek bir Komisyon oluşturularak, bu Topluluklar, Avrupa Toplulukları adı altında anılmaya başlanmıştır. Birleşmeden önce her birinin kendi asli-yapısal organı varken birleşmeden sonra Avrupa topluluklarının tümü için görev yapan organlar haline gelmişlerdir (Merger Treaty, <http://www.europarl.europa.eu>). Bu birleşme süreci zaman zaman sancılı olsa da ekonomik bütünleşme Avrupa Birliği adı verilen uluslararası yapılanma olan siyasal birlik için zemin hazırlamıştır. Fromm'un da belirttiği üzere; "Uluslararası gerçeğe bir uyum ve huzur dolu barışların gerçekleşebilmesi için, ulusların "sahip olmak "yapısından "olmak "yapısına geçmeleri tek çaredir." (Fromm, 148: 2016). Avrupa Birliği'nin temellerinde üye devletlerin "olmak "yönünde aldıkları karar ile kalıcı bir barış istekleri birliğin siyasal ideolojisi haline geldiği söylenebilir.

2. 1. Avrupa Birliği- Türkiye İlişkilerinde İlk Safha: Ankara Antlaşması ve Katma Protokol

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinin başlangıcı 1950'lerin sonuna doğru Demokrat Parti hükümetinin AET'ye üye olmak için başvuru yaptığı zamana dayanmaktadır. Roma Antlaşması'nın 238. Maddesi, AET'nin üçüncü bir devletle ortaklık kurabilecek antlaşmalar yapabileceğini öngörmektedir. Bu maddeye istinaden, insanlık tarihinin en büyük barış projesi olarak adlandırılan Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) 1957 yılında kurulmuştur.

İki yıl sonra, 31 Temmuz 1959 tarihinde dönemin başbakanı olan Demokrat Parti lideri Adnan Menderes tarafından AET'ye ortaklık başvurusu yapılmıştır. 10 Eylül 1959 tarihinde AET, Türkiye ve Yunanistan'ın ortaklık başvurularının kabul edildiğini deklare

etmiş ve 12 Eylül AET tarafından üyeliğe kabul edilme 1963 tarihli Ankara Antlaşması ile sağlanmıştır (Yeşilada, 2002: 94). Antlaşma, Türkiye açısından Avrupa'ya açılan bir kapıdır. Ankara Antlaşması Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerinin hukuki temelini oluşturmuştur. Ankara Antlaşması basit bir ticaret antlaşmasından daha bağlayıcı olan ortaklık ilişkisi kurmuştur.

Ankara Antlaşması Türkiye'nin AET ile ilişkilerinin hukuki çerçevesini oluşturmaktadır. Basit bir ticaret antlaşmasından ziyade daha bağlayıcı bir nitelik taşıyan ortaklık ilişkisi kurmuştur. Ankara Antlaşması ile başlayan Gümrük Birliği'ne kadar uzanan süreç üç kademeli olarak belirlenmiştir. İlk dönem hazırlık dönemi olup, Türkiye'nin yükümlülük altına girmeyeceği en az 5 en çok 10 yıl sürmesi öngörülmüştür. İkinci dönem geçiş dönemidir. Geçiş döneminde antlaşmaya katılan tarafların karşılıklı ve dengeli yükümlülük esasınca Türkiye'nin ekonomi politikalarını topluluğunkine yakınlaştıracak eylemler gerçekleştirmek, tarifelerin karşılıklı ve kademeli olarak indirilmesinden söz edilebilir. Bu süre zarfında 1970'te Katma Protokol imzalanmış ve geçiş dönemi fiilen başlamıştır. Bu dönemde en fazla 12 yıllık bir süreyi kapsamaması öngörülmüştür.

Kurulan bu ortaklık 1973 yılında yürürlüğe giren "Katma Protokol" ile geliştirilmiştir. Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesinin akabinde ülke içinde ve dışında büyüyen ekonomik krizler nedeniyle üzerine düşen görevleri yerine getirememiş ve bu antlaşmadan doğan yükümlülüklerini aksatmıştır. Sonuç olarak Avrupa ile entegrasyon askıya alınmıştır. Ekonomik sebeplerin dışında 1971 ve 1980'deki askeri müdahaleler ve ülke demokrasisinin aldığı darbeler ile meydana gelen siyasi istikrarsızlık AET ile ilişkiler üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Bu dönemde Türkiye'de yaşanan siyasi istikrarsızlık sonucunda AET ile Türkiye arasındaki ilişkiler dondurulmuş ve mali işbirliğine son verilmiştir.

2. 2. Avrupa Birliği- Türkiye İlişkilerinde İkinci Safha: Gümrük Birliği

1983 yılında seçimler ile birlikte sivil yönetimin yeniden kurulmuş ancak ilişkilerdeki sorunlu süreç devam etmiştir. Beş yıllık yeniden yapılanma ve küresel Pazar ekonomisine entegrasyonu ekonomi başarı varsayılarak Türkiye Turgut Özal hükümeti ile birlikte yaklaşık yirmi yıldır gündeminde bulunan AET'ye üyelik başvurusunu 14 Nisan 1987 tarihinde yapmıştır. Türkiye'nin üyelik başvurusuna Avrupa Komisyonu'nun cevabı iki yıl sonra, 1989 yılında, gelmiştir. AB Komisyonu'nun Türkiye'nin AET'ye üyeliğe seçilebilir olduğunu vurgulamış ancak katılım müzakerelerinin başlamasına salık

vermemiştir. Tam üyelik yerine Avrupa Komisyonu, Türkiye'ye Ortaklık Antlaşması çerçevesindeki konularla yoğunlaşması ve Gümrük Birliği sürecini tamamlaması önerisinde bulunmuştur (Müftüler-Bac,1998: 241). Türkiye-AB arasındaki ilişkiler sürekli olmayıp, zaman zaman kesintiye uğrasa da 6 Mart 1995 yılında AB-Türkiye arasında "Gümrük Birliği Protokolü" imzalanmış, 1 Ocak 1996'da taraflar arasında gümrüksüz serbest bir bölge yaratmak üzere yürürlüğe girmiştir.

Gümrük Birliği Anlaşması'nın imzalanmasından önce, Türkiye AB'ye üye devletlerle ortaklık antlaşması çerçevesinde iktisadi ilişki içerisindeydi. Türk dış ticaretinin yüzde ellisinden fazlası AB ile yapılmaktadır ve Türkiye'deki yabancı yatırımlarının yüzde atmışından fazlası AB'ye üye devletlerin yatırımlarıdır. Bu bağlantılar 1963'ten beri devam eden Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na ortak üyeliğinin bir sonucu olarak kurulmuştur.

Türkiye 14 Nisan 1987'de AT' ye tam üyelik için başvuruda bulunmuştur. Ancak komisyon üyelik görüşmelerinin aleyhinde karar almış ve gümrük birliğinin tamamlanmasına öncelik vermiştir (Müftüler-Bac, 1998: 241).

Gümrük Birliği sonucunda tam üyeliği öngörmektedir. Bu uzun süreç içinde Türkiye-AB ilişkilerinin ana perspektifini tam üyelik oluşturmuş, ilişkilerde sağlanan ilerlemenin itici gücü bu hedef olmuştur. 1999 Helsinki Zirvesi ile Türkiye'nin adaylık statüsü geriye dönülemez şekilde tescil edilmiştir. (Helsinki Zirvesi, <http://www.mfa.gov.tr>). AB'nin Zirve sonrası yayınladığı bildirmede Türkiye'nin adaylığının kabul edildiği paragrafta Türkiye'nin diğer adaylarla eşit statüde olduğu belirtilmiştir.

1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB'ne aday ülke olarak ilan edilmesinin ardından Ecevit'in başkanlığında DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümetinin gerçekleştirdikleri reformlar, yaşanan gelişmeler ve varılan aşama sonucunda, AB Türkiye'de bir iç aktör olarak yer almaya başlamış (Özbudun ve Hale, 2010: 107-110), 1963 yılından bu yana sürmekte olan Avrupa Birliği ile bütünleşme süreci yeni ve önemli bir döneme girmiştir. Bu aşamadan itibaren söz konusu olan durum bütün partilerin iç ve dış politika anlayışına yansımış, Türk Dış Politikasının değişim yönünde önemli ölçüde etkilemiştir.

2. 3. Avrupa Birliği- Türkiye İlişkilerinde Üçüncü Safha: AK Parti dönemi ve AB Coşkusu

1999 Helsinki Zirvesi'nden sonra 2002'de Kopenhag Zirvesi ilişkilerde gelişme açısından yol gösterici olmuştur. İki zirve arasında bazı benzerlikler olduğunu söylemek önemlidir. Her iki zirveden önce Türkiye ile AB arasındaki Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası tartışması kritik bir önem taşıyordu. Helsinki Zirvesi sorunun başlangıcı olarak kabul edilirken, Kopenhag Zirvesi konuyu resmi bir çözümle sonuçlandırmıştır.

İkincisi her iki zirve, Türkiye ile AB arasındaki genişleme sürecindeki kararları açısından da önemlidir. Helsinki Zirvesi, ilk kez Türkiye'ye adaylık statüsü verirken, Kopenhag Zirvesi bu zirvede üyelik müzakerelerinin başlatılacağı tarihi 2004 yılı sonu olarak belirlemiştir.

Avrupa Komisyonu 2003'te Türkiye'nin siyasi ve ekonomik durumundaki eksiklikleri açıklayan bir Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlamıştır. Bu rapor ışığında; AK Parti hükümeti 2003 yılında müktesabata uygunluk açısından yeni bir ulusal program hazırlamıştır. Aralık 2002'den Haziran 2004'e kadar AK Parti hükümeti insan hakları ve temel hakların genişletilmesi konusunda meclisten yedi reform paketi geçirmiştir.

2002 yılının Aralık ayında iktidara gelen AK Parti hükümeti kısa sürede hazırladığı reform paketlerini yürürlüğe geçirmiştir. Paketlerin ilk ikisi doğrudan insan hakları ile ilgiliydi (Müftüler-Bac, 2005). Ocak 2004'te ölüm cezasının yani idamın kaldırılması ile ilgili olan protokol imzalanmıştır.

7 Mayıs 2004'te Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirmek için AK Parti hükümeti Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kaldırılması da dâhil olmak üzere Anayasa'da 10 önemli değişiklik yapmış ve Anayasa'nın özgürlüğüne anayasal güvenlik sağladığını belirten sekizinci anayasa reform paketini vermiştir (Müftüler-Bac, 2005). Türkiye'nin katılım sürecindeki ilerlemeler için komisyon 2004'te; 2001 ve 2002 yılları arasında başlatılan reformlar için kredi vermesi bakımından olumlu bir rapor vermiştir. Rapor, sivil-asker ilişkilerinde düzenlemeye gidildiğini olumlu yönde bir gelişme olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte komisyon ordunun hâla milli politikalar üzerinde uyguladığı gayri resmi etkiyi de vurgulamıştır (European Commission, Rehn, 2004).

Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri açısından en çok umutlandıran dönemin AK Parti iktidarı ve Recep Tayyip Erdoğan'ın gayreti ile yaşandığı söylenebilir. 16 ve 17 Aralık 2004 yılında, Avrupa Konseyi Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ni yeterince yerine getirmesi dolayısı ile 3 Ekim 2005'te Türkiye ile müzakereler başlatmaya karar vermiştir.

Müzakerelere karar verilmeden önce Avrupalı siyasi aktörler tarafından Türkiye'nin üyeliği ile jeopolitik ve stratejik konumu arasındaki bağlantı üzerinde birçok vurgu yapılmıştır.

Örneğin; Fischer Türkiye'nin üyeliğini destekleyen konuşmalarından birinde Türkiye'nin Avrupa için olağan dışı stratejik önemini göz arda edilemeyecek bir gerçek olarak adlandırmaktadır (Fischer, 2004). Fischer gibi Rehn de aynı yıl yaptığı konuşmalardan birinde, Türkiye'nin katılımında jeopolitik ve stratejik öneminin büyük rol oynadığını belirtmiştir.

Bazı Avrupalı siyasi elitlerin Türkiye'nin AB üyeliği konusunda pragmatik bir bakış açısı ile AB güvenliğine, jeostratejik bir ortak olarak önemine ve bölgedeki istikrara katkı sağladığı düşüncesi geliştirdiği söylenebilir (Sjursen, 2002). Bu doğrultuda; Türkiye'nin 2004'te Brüksel'de tam üyelik müzakereleri için bir tarih alması, 2005 Ekim'inde tam üyelik müzakerelerine başlaması ve sonrası kamuoyu için yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. AK Parti hükümeti ve dönemin başbakanı Erdoğan; Türkiye'nin AB sürecinde eksikliklerini tamamlayacağını belirtmiş ve Kopenhag Kriterleri'ni Ankara Kriterleri haline getireceğini söylemiştir (Erdoğan, 2003).

AK Parti gerek parti programında gerek geliştirmiş olduğu yeni dış politika anlayışında cumhuriyetin çağdaş dünya ile bütünleşme hedefine AB'ne üyelik sürecine yer vermiştir. AK parti yönetiminin demokrasi, insan hakları, sivilleşme ve özgürleşme alanında yapmış olduğu reformlar bazı batılılaşma öncüsü elitlerin tepkisi ile karşılaşmıştır. Zira AK parti Milli Görüşçü köklere sahip bir siyasi parti olsa da değişen konjonktüre karşı direnç göstermek yerine batılılaşma ve modernleşme yolunda reform yapılmasının Türkiye'nin iç siyasetinde önemli yer teşkil eden sorunları halledeceği, çatışmaları bu yöntemle çözüme ulaştıracağı inancını taşımaktadır. Örneğin; AB ile ilgili reformlardan birisi yerel yönetimlerin güçlendirilip, âdem-i merkezîyetçi yapının sınırlandırılması gereğidir.

Karar alma mekanizmasının parti içinde merkezileşmeye doğru gitmesi bu anlamda bir çelişki doğursa da güçlü yerel yönetimlerin terör sorunu gibi en önemli güvenlik sorunlarına çözüm olabileceği umudunu da doğurmuştur. Türkiye'nin AB üyeliği konusunda yapmış olduğu reformlar Ortadoğu'da güven duygusu yaratmış ve bu coğrafyadaki ülkeler Türkiye'de yatırımlarını arttırmıştır. Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirme hususunda yapmış olduğu önemli reformlar ile 3 Ekim 2005'te müzakerelerin başlatılmasına karar verilmişti. Tüm üye devletlerin 35 başlık

altında sınıflandırılmış, Katılım Müzakere Fasılları'ndan oluşan AB Müzakerelerin çerçevesini belirleyen en önemli konular; Türkiye'nin tam üyelik isteğine karşı imtiyazlı ortaklık sağlama tartışmaları ve Kıbrıs meselesi olarak gösterilebilir. Türkiye'nin katılım müzakere sürecini ağırlıklı olarak etkileyen siyasi faktör Kıbrıs anlaşmazlığıdır. Müzakereler 2005'te başladığında; Türkiye'nin 1996 yılından beri yürürlükte olan Gümrük Birliği anlaşmasına ilave olarak; yeni ülkelerle Gümrük Birliği Uyum Protokolü imzalayacağını ve bunun Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanımak anlamına geldiğini açıklaması üzerine Avrupa Birliği bir karşı bildiri yayınlayarak Türk limanlarının GKRY gemilerine açılmadıkça müzakerelerin ilerlemeyeceğini açıklayarak baskı yapmıştır (Arısan ve Eralp, 2010). Kıbrıs sorunu ve buna bağlı olarak ortaya çıkan limanlar meselesi sebebiyle sekiz müzakere başlığı AB tarafından askıya alınmıştır. AB sürecinin beklenen şekilde ilerlemesini engelleyen Türkiye'nin önündeki en büyük sorun Kıbrıs meselesidir. AB sürecinde ki bu yavaşlama Türk iç ve dış politikasında da sıkıntılar oluşturmaktadır.

BÖLÜM 3: AK PARTİ HÜKÜMETİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE-ORTADOĞU İLİŞKİLERİ TARİHSEL GEÇMİŞİ

3. 1. AK Parti Döneminde Ortadoğu'daki Dış Politika Değişikliğine Genel Bir Bakış

Bu bölümde, Türkiye'nin AK Parti döneminde Ortadoğu'ya bakışı, Ortadoğu'ya ilişkin uyguladığı politikalar, Ortadoğu'da gelişen olaylardan ne kadar etkilendiği ve Ortadoğu'yu ne kadar etkilediğinden bahsedilecek böylece AK Parti hükümetinin Ortadoğu konusundaki dış politika anlayış ve Recep Tayyip Erdoğan'ın operasyonel kodundan yola çıkarak Ortadoğu vizyonu ortaya koyulacaktır. Bu tahliller öncesinde AK Parti döneminde Ortadoğu'da meydana gelen gelişmeleri Türk Dış Politikası bağlamında açıklamak, analizleri yorumlamak açısından faydalı olacaktır.

Ömer Kürkçüoğlu'nun (2009: 21) ifade ettiği üzere her ne kadar 1923'den bu yana iktidara gelen partilerin politikalarında değişiklikler ve farklılıklar olsa da takip edilen dış politikanın ana hatlarında bir değişiklik görülmemektedir. Burada bahsedilen ana hatlar dış politikada Atatürk'ün Türk dış politikasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla AK Parti döneminde Türk dış politikasının ana hatlarında bir değişiklik olmadığı söylenebilir.

Bazı akademisyenler AK Parti'den önce Türkiye'nin Ortadoğu politikalarını tanımlarken yalnızca Kemalist politikalarından ötürü Türkiye'nin yönünü Batıya çevirmesinden ve Arap topluluklarının Birinci Dünya Savaşı'nda göstermiş oldukları tavrın karşılığında Ortadoğu'ya yakın durmamaktan bahsetmektedirler. Zira Türkiye'nin Ortadoğu politikalarını belirleyen başka konjonktürel yaklaşımlar vardır ki; bunların başında Türkiye'nin bir NATO ülkesi olmasından dolayı batılı devletlerle müttefik olması ve birlikte hareket etme tutumu, Ortadoğu ülkeleri ile arasında mesafe oluşmasına sebebiyet vermiştir. Türkiye ABD ve NATO'ya bağlılık göstermek durumunda kalırken, Ortadoğu'daki Müslüman ülkelerin beklentileri yönünde hareket edememiştir. Türkiye'nin İsrail'i tanıyan ilk devlet ve batı müttefiki olması, çoğunluğu Müslüman nüfuslu bir devlet olması açısından Ortadoğu'da olumsuz bir imaj yaratmıştır. Esasında Batılı Devletler, Ortadoğu'da bir rol model olarak Türkiye'nin bir örnek olabileceğini her fırsatta belirtmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı'na kadar Arap Dünya'sında ortaya çıkan kargaşa durumlarında Osmanlı Türklerinin peşinden mi gideceksiniz? şeklinde bir hafifleştirme algısıyla

Arapları milliyetçiliğe sevk eden Batı, bu algıyı sağlam temellere dayandırarak yapmıştır. “Demokratik Yeni Türkiye’yi,” dışarıdan gelecek herhangi bir demokrasi eğilimini bile kabullenmeye şiddetle karşı çıkmışlardır. 2000 yılına kadar gerekli şartlar oluşmadığı için Modern Türkiye’nin onlara rol model olmasıyla ilgilenmemişlerdir. Dolayısıyla bu yönlendirme politikası tutmamıştır.

Davutoğlu’na göre (2011) Türkiye, çok uzun yıllar Ortadoğu’da etkisiz politikaların takipçisi olmuştur. Davutoğlu’nun bu “etkisiz” tanımının içerisinde, Türkiye’nin etkisizliğini fark ettiğinde artık geç olduğu vurgusu da yapılmaktadır. Türkiye bunu fark ettiğinde artık Ortadoğu’daki kaynaklar çoktan paylaşılmıştır. Bundan dolayı Türkiye’nin bölge ile bağlantıları kopmuş ve bölgeye yabancılaşmıştır. Oysaki Şam ve Bağdat’ta yakın zamana kadar Türkçeyi rahatlıkla konuşabilen bir toplumsal kesim vardı (Davutoğlu, 2011: 57); ama Türkiye Ortadoğu’da Osmanlı Devleti’nin mirasçısı gibi davranmak yerine NATO’nun ve BM’nin ve stratejik ortaklarının temsilcisi gibi davranmayı tercih etmiş ve bölge halklarından gittikçe uzaklaşmıştır.

Bu çerçeveden baktığımızda Türkiye’nin AK Parti dönemi ile beraber Ortadoğu’da daha etkili politikalar takip etmeye niyetlendiğini söyleyebiliriz. Bu noktada AK Parti’nin dış politika yapıcılarını tam da kendilerinden önce yeterince beslenememiş olan tarihsel, kültürel, dini ve sosyal bağları onararak işe başlamak istemiş olacaklar ki yeni dış politika anlayışında “yumuşak güç” kavramını ortaya koymuşlardır. Aslında Türkiye’yi böyle bir politika değişikliğine iten konjonktürel durumlar da yaşanmıştır çünkü Ortadoğu’ya hükmeden küresel güçler bölgeye normatif güç uygulayarak başarılı olamamışlardır. Tüm dünya bu başarısızlığı hem Körfez Savaşları’ndan sonraki gelişmelerin sonuçlarına bakarak hem de Arap Baharı sürecinin başarısızlığa uğramasıyla anlamıştır. Dolayısıyla bölge politikalarında Türkiye tek başına değil müttefik olduğu küresel güçlerle birlikte başarısızlığa uğramıştır. Bu nedenle Ortadoğu’da küresel güçler de yeni politika arayışlarına girmişlerdir. Bölgeye bir tek jeostratejik olarak değil tarihsel ve kültürel olarak da en yakın ülke olan Türkiye’nin çekicilik kaynaklarını kullanma arzusunu alkışlamışlar ve Ortadoğu halklarına Türkiye modelini örnek göstermişler ve “demokratik bir İslam ülkesi” olmanın yolunun Türkiye Modeli’nden geçtiğini vurgulamışlardır.

Zira Ortadoğu’da otoriter rejimler tarafından yıllardır yönetilen bu devletlerin örnek alacağı Türkiye modelinin içindeki en önemli kavram laiklik olmalıdır. Türkiye laik ve

demokratik bir cumhuriyet modeli ile Ortadoğu'daki devletler ve yaşayan halklar için yol gösterici olabilir.

Bu çerçevede Karpat'ın (2015) ifade ettiği gibi Türkiye'nin dış politikası, AK Parti dönemiyle beraber yeni bir derinlik ve boyut kazanmıştır. AK Parti dış siyaseti, iç siyasetin bir sonucu ve desteği olarak görmüş ve ekonomik gelişmenin, demokrasinin aynı zamanda güçlü bir iktidarın ancak huzur ve barış içindeki bir ortamda gerçekleşebileceğine inanmış, bunun ancak etkili bir dış politikadan geçtiğini savunmuştur (Karpat, 2015: 285). AK Parti'nin etkili dış politika takip etme isteği Türkiye'nin Ortadoğu politikasında gözle görülen bir dönüşüm yaşanmasına sebep olmuştur. Türkiye'nin Ortadoğu'ya müdahil olmama siyasetine daha fazla devam etmek istemeyen Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Ortadoğu'da aktifleşme isteği, Türkiye'nin önce komşularıyla ilişkilerinin olağanlaşmasına, Arap ve Müslüman ülkelerle ekonomik ve siyasi ilişkilerinin artırmasına ve bölgenin problemlerini çözme konusunda arabuluculuk rolünü oynamasına imkân sağlamıştır. AK Parti iktidarı ile birlikte ilk dönemde Ortadoğu politikasını tanımlayıp belirleyen kişi dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu olarak gösterilir. Kendisinin ortaya attığı “Stratejik Derinlik” ve “Komşularla Sıfır Sorun Politikası” gibi yeni açılımlar Türkiye'nin AK Parti hükümeti dönemi dış politika anlayışının belirlenmesini sağlamıştır denebilir. Buna göre Davutoğlu (2011);

“...komşularıyla sıfır sorun politikası izleyen Türkiye, yakın çevresinin kriz üreten bir coğrafya olmaktan kurtarılmasını arzulamakta, bu anlayışla da bölgesinde kalıcı düzenin tesisinde kendini birinci derecede sorumlu görmektedir. Bu yalnızca coğrafi konumumuzdan değil, aynı zamanda Ortadoğu bölgesiyle olan tarihi ve kültürel bağ ve birlikteliğimizden kaynaklanan manevi bir yükümlülüktür. Bu bağlamda Türkiye, izlediği çok boyutlu, pro-aktif, yapıcı ve geleceğe dönük politikalarla yakın çevremiz ve de daha geniş ölçekte güvenlik, refah ve istikrarın gelişimine katkıda bulunmayı hedeflerken, stratejik konumumuz, tarihi, kültürel ve manevi bağlarımızın bize bahşettiği artı değerleri de en iyi şekilde değerlendirmeye çalışmaktadır” şeklinde ifade etmiştir.

Elbette AK Parti ile yaşanan bu dönüşümün tek sebebi Davutoğlu'nun ortaya koyduğu yeni kavramlar değildir. 2000'li yıllar, Türkiye'nin yönünü batıya çevirdiği ve AB ile

müzakere sürecini başlattığı bir dönem iken, müzakere sürecinde AB ile ilişkilerin her zaman yolunda gitmemesi ve AB'nin süreç ile ilgili kaçak siyaseti, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinin kopma noktasına gelmesi, AK Parti'nin AB politikalarını gözden geçirmesine ve akabinde ilişkilerini sadece Batı odaklı değil çok yönlü anlamda dış politika anlayışı geliştirmesine sebep olmuştur. Bu noktada Türkiye her ne kadar Batı'ya sırtını dönmüş olsa da farklı bir kazanım elde etmiştir. Bu kazanım nedir? Şöyle ki; Türkiye'nin müzakere sürecinde geçirdiği dönüşüm, AB'ye uyum kapsamında yeni reform programlarının devreye konulması, sivil ile asker ve laiklik ile İslam arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan problemleri çözmeye çalışması Türkiye'ye bölgede bir rol model olarak lider olabilme keyfiyeti kazandırmıştır (Altunışık, 2011). Bu hususta *“Türkiye’de ekonomik ve siyasi reformların devam etmesiyle, ordunun siyasete karışmamasıyla ve devletin sivilleştirilmesiyle birlikte Türkiye’nin yıldızı diğer ülkeler arasında parladı ve o zaman Türkiye’nin bu rolü ifa edeceğinden, Doğu ile Batı arasında bir köprü olacağından konuşulmaya başlandı”* söylemi ile Türkiye'nin yeni rolünü ortaya koymuştur. Sonrasında ortaya çıkan gelişmelerle her koşulda Müslüman kardeşlerin yanında olan hatta gerekirse İsrail'e karşı bile Müslüman kardeşlerinin haklarını savunacak olan bir Türkiye aktörü ortaya çıkmış, işte o zaman Ortadoğu halklarının gözünde Türkiye imajı değişmiştir. Yani AK Parti iktidarı döneminde dış politikada ortaya konulan İslamcı muhafazakâr kimlik ile İslam ülkelerinin yanında yer alınmış hatta stratejik derinlik doktrini kapsamında Türkiye'nin kendisine tarihin ve coğrafyanın sağladığı avantajlardan dolayı bir merkez güç olma rolü biçmiştir.

Ortadoğu nezdinde bu rolden sonra Türkiye Batılı ülkelerle ilişkilerini devam ettiren bir ülke olarak hem bir köprü hem de bir rol model devlet olma kimliğine kavuşmuştur. Yine Türkiye'yi Ortadoğu'da dış politika değişikliğine iten bir diğer sebep; ülkede başlayan Osmanlı hayranlığını müteakip, Osmanlı'dan ayrılan topraklarda siyaseten aktif olma politikasıdır. Bu politika AK Parti'nin imajını besleyen önemli bir dış politika aracı olmuştur. Türk Dış Politikasının Ortadoğu üzerinde göstermiş olduğu eğilimi sadece AK Parti'nin oluşturduğu siyaset olarak görmek doğru değildir.

Komşuların ve yakınların durumlarıyla ilgilenmek Atatürk'ün de dış politikasının temelini oluşturmaktadır. Ersoy (2016) AK Parti dönemi Türkiye'nin Ortadoğu politikasının geçmişinde doğrusal bir gelişme ve tutarlı bir yörünge izlemekten çok her

döneme özgü iç ve dış dinamiklerle belirlenen farklı karakterleri olduğunu söylemiştir. Bu çalışmada, AK Parti dönemini kapsayacak biçimde, Ortadoğu'ya ilişkin dış politikada önemli yer tutan olaylar anlatılmaktadır. AK Parti'nin iktidar olduktan sonra Türkiye için istikrarlı gidişatı değiştiren ve Ortadoğu'da sonraki süreci belirleyecek kritik olay 20 Mart 2003'te başlayan İkinci Körfez Savaşı olmuştur (Ersoy, 2016: 5).

3. 1. 1. İkinci Körfez Savaşı

11 Eylül saldırılarının ardından ABD yönetimi müdahaleci yeni bir savunma politikası oluşturmuştur. Bu savunma planına göre, mevcut şartlarda ABD güvenliğini tehdit eden unsurlar yeni bir nitelik kazanmıştır. Oluşabilecek tehlikeleri, tehditleri tanımlamak ve tahmin etmek mevcut yöntemlerle imkânsız hale gelmiştir. Bu nedenle Amerikan çıkarlarını korumak ve tehditleri ortadan kaldırmak ancak bunu önceden engellemekle mümkün olacaktır. Bu fikir kapsamında ilk olarak Afganistan'a müdahale etmiş akabinde Irak'ta kitle imha silahlarının varlığını ve Irak'ın terörü desteklediğini bahane ederek Irak'a müdahale etmek için sebepler ileri sürmüştür.

3 Kasım 2002 tarihinde yapılan seçimlerde tek başına iktidar olan AK Parti'nin karşısında hali hazırda bulunduğu sorunlardan biri de Irak krizidir. AK Parti bu konuya çok mesafeli yaklaşmıştır. Çünkü Türkiye'nin Birinci Körfez Savaşı'ndan sonra yaşamış olduğu tecrübelerden dolayı ABD'nin Irak'a müdahale etme fikri ve Irak'ın silahsızlandırılması düşüncesi Türkiye tarafından hoş karşılanmamıştır.

Birinci Körfez Savaşı'ndan sonra Kuzey Irak'ta gelişen her türlü olay Türkiye'yi hem siyasi açıdan hem de ulusal güvenlik açısından endişelendirmektedir. Körfezde meydana gelecek bir müdahalede Türkiye'yi endişelendiren konu, savaş sonunda Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması olmuştur. Savaş sonucunda Irak'ın parçalanması durumunda, Kuzey Irak'ta kurulabilecek bir Kürt devleti, Türkiye için ulusal güvenliğini tehdit edici bir unsur olarak kabul edilecektir. Aynı zamanda Körfez'de çıkacak bir savaş Türkiye ekonomisine de olumsuz yönde etki edecektir. Bu sebeple Türkiye problemin diplomatik yollardan çözülmesi için mücadele etme fikrindedir.

Aksi bir durumda, gündem sıcak savaşa dönerse ABD ile nasıl bir iş birliği yapacağı konusunda da bir plan yapmaya gayret etmiştir. Türkiye ve ABD bu hususta görüşmeler

yapmış ama bu görüşmeler çok ortak bir zeminde ilerlemediği için görüşmeler sonunda netice alınamamış bu anlamda ilişkiler kopma noktasına gelmiştir.

Irak krizi sırasında Türkiye ile ABD arasındaki görüşmelerde tarafların birbirlerine temkinli yaklaştıkları görülmüştür. Özellikle Irak'a müdahale etmenin söz konusu olduğu sırada Türkiye, Amerikan askerlerinin Türk toprakları üzerinden ilerlemesi konusunda kesin bir karara varamamış, zaman konusunda Türkiye'ye baskı yapan ABD'ye hızlı bir cevap verememiştir.

Türkiye, ABD ile yaptığı müzakereleri vakit kazanmak için zamana yaymıştır. ABD, Irak Savaşı'nda kullanılmak üzere çeşitli illerde kurulmasını düşündüğü üzlere izin vermesi ve Türk askerinin gerekli durumlarda desteğini istemesi gibi hususları Türk Hükümeti'ne iletmiştir. Müzakerelerde Türkiye'nin ABD'yi zorladığı en mühim konu, Kuzey Irak'tır. Çünkü ABD'nin Irak politikası Irak'taki ayrılıkçı grupları destekleme yoluyla Irak rejimini devirmektir. Bunu yaparken de Irak'taki Kürt grupları kesin olarak desteklemiştir. Türkiye'nin Kuzey Irak'ta asker konuşlandırmasına, ABD komutasında olması durumunda rıza göstereceğini belirtmiştir. Bunun nedeninin altında Kürtler'in bölgede ki Türk varlığından rahatsız olacağı düşüncesi yatmaktadır. ABD Kürtlerle ilişkilerini bozmak istememiş ama bir şekilde Türkler'in bölgede var olma isteklerini de şartlı da olsa sağlama isteği taşımaktadır. Türkiye'nin yurt dışına asker gönderme ve yabancı askerlerin Türkiye'de konuşlanması için yetki almak üzere konuyu TBMM'ye taşıdı (Çakır, 2006: 157). ABD'nin TBMM'ye taşınan bu isteği 1 Mart 2003 tarihinde TBMM gündemine gelen tezkere ile oylanmış ama oylama sonucunda tezkere meclisten geçmemiştir (Öztop, 2015: 41).

Molla (2009) bu konunun Türk ve Amerikalı yetkililerce büyük bir hayal kırıklığı olduğunu söylemiş ve bu gelişmenin ardından gerek Türk gerekse Amerikalı yetkililerin iki ülke ilişkilerinin daha fazla zarar görmemesi için büyük çaba sarf ettiğini söylemiştir

Konu ile ilgili olarak Molla;

“Irak’a müdahale için gerekli izin TBMM’den alınamaması Amerika Birleşik Devletleri’ni alternatif savaş planlarını yeniden gözden geçirmesine neden olurken, Türkiye’nin içinde olmayacağı bir müdahalenin zor olacağı görüşü Amerikan askeri yetkilileri tarafından benimsenen ortak görüş olmuştur.

Böyle bir zorluk karşısında fazla risk almak istemeyen Amerikan yönetimi ikinci bir tezkerenin TBMM’den geçirilmesi konusundaki çabalarını sürdürmüş ve Türkiye’nin Güneydoğusundaki askeri sevkiyatına devam etmiştir. TBMM’den ikinci bir tezkerenin geçme ihtimalinin ortadan kalkmış ve Irak’a müdahale konusunda ABD’nin zamanı daralmıştır.” (Molla, 2009: 41).

Bu noktadan hareketle ABD’nin Türkiye’nin jeostratejik konumunu kullanma konusunda ısrarcı olduğu rahatlıkla söylenebilir. ABD’nin jeostratejik olarak Türkiye’den gelecek desteğe çok fazla ihtiyaç duyduğu gerçeği sonraki süreçlerde de görülecektir. Daha önce Türkiye hava sahasını kullanmak için talepte bulunan ABD’nin, Türkiye ile arasında çıkan anlaşmazlıklar sebebiyle talebi olumsuz karşılanmıştı. ABD’nin ısrarlı talepleri karşısında; Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kuzey Irak’a gönderilmesine; bu kuvvetlerin gerektiğinde belirlenecek esaslar dairesinde kullanılmasına ve muhtemel bir askeri harekât çerçevesinde Yabancı Silahlı Kuvvetlere Mensup Hava Unsurlarının Türk Hava Sahasını Türk Makamları Tarafından Belirlenecek Esaslara ve Kurallara Göre Kullanılmaları İçin Gerekli Düzenlemelerin Yapılmasına, Anayasanın 92. Maddesi Uyarınca 6 Ay Süreyle İzin Verilmesine Dair Karar. 20 Mart 2003 tarihinde TBMM’de 202’ye karşı 332 destek oyu ve bir çekimser oyu ile kabul edilmiştir. Karar 21 Mart 2003 tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve 763 sayılı karar doğrultusunda, Türk hava Sahası, 21 Mart 2003 gecesinden itibaren ABD ve 24 Mart 2003 tarihinden itibaren İngiliz uçaklarının uçuşlarına açılmıştır. Böylece Irak Savaşı’nda Kuzey Cephesi de açılmış oldu (Şahin ve Taştekin, 2006: 271).

Zira üçüncü tezkere ABD'nin rahatsızlığını gidermeye yetmemiştir.

ABD Türkiye'nin Kuzey Irak'ta var olma isteğinden çok rahatsız olmaktadır. Türkiye'nin Kuzey Irak'ta olma zorunluluğunu yaratan sebepleri ortadan kaldıracığına dair sözler veren ABD Türkiye'nin istediği şekilde güvenliği sağlayamadı. Hürriyet gazetesinin 11.04.2003 tarihli haberi Türkiye'nin rahatsızlık sebeplerini aynen aktarmıştır (Hürriyet Gazetesi, 2003):

“Ankara'nın korktuğu başına geldi ve Amerikan birliklerinin desteğindeki Kürt Peşmergeler, dün stratejik petrol kenti Kerkük'e girdi ve ilk iş olarak nüfus ve tapu daireleri yağmalanarak tüm kayıtlar silindi. ABD'nin verdiği güvenceler, Kürtlerin verdiği sözler bir anda unutuldu ve Türkiye'nin çizdiği ‘kırmızı çizgiler’” dün Kerkük'te peşmergeler tarafından aşıldı. Peşmergeler Kerkük'e girip, denetimi ele alırken, ABD birlikleri de kentin çevresindeki stratejik noktalara mevzilenerek güvenliği sağladılar. Bu sırada, bir başka kaygı verici gelişme daha yaşandı ve devlet daireleri, özellikle de tapu ve nüfus daireleri yağmalanırken, tüm resmi evraklar alındı. Bu durum Türkmen nüfusun varlığını ve mülkünü koruması açısından büyük kaygı uyandırdı.”

Bu haberden Türkiye'nin endişelerinin yersiz olmadığını anlaşılabilir. ABD verdiği sözleri tutamamış, peşmergelerin Kerkük'ü yağmalamasına tapu ve nüfus dairelerine girerek evraklara zarar vermelerine engel olamamıştır. Bu duruma seyirci kalmak istemeyen Türkiye'nin bölgeye girerek güvenliği kendisinin sağlayabileceğini söylemesiyle ABD ile ilişkiler çok gergin bir hal almıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin yeni bir dönemde eskisi gibi olmadığını en açık göstergesi, Temmuz 2003 başında 11 Türk subayının Süleymaniye'de tutuklanması olmuştur.

45 yıllık NATO müttefiki iki ülkenin askerleri arasındaki güveni derinden sarsan bu olayın, ABD'nin PKK/KADEK/KONGRAGEL terör örgütünü kollamak istemesinden kaynaklanması ise ikili ilişkilerdeki güvene yönelik önemli bir darbedir (Arı, 2004: 639). Zaten bu krizden sonra, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki askeri varlığı, tamamen Amerikan denetimine girmiş; Türkiye, bölgede 1990 yılı sonrasında oluşturduğu askeri yetkisini kaybetmiştir.

Bu olay aynı zamanda, bölgedeki Kürtlere büyük cesaret vermiş ve bugüne kadar devam eden süreçte Kürtler, bir devlet gibi davranmaktan hiç çekinmemişlerdir (Şahin ve Taştekin, 2006: 275). Irak'ın işgali sonrasında ABD Irak'ta güvenli bir ortam oluşturmayı başaramamıştır. Her gün zaiyata uğramaya devam eden ABD 100'ü aşkın askerini kaybetti. Bu durumda ABD kendi kamuoyunun baskısı ile de başa çıkamayınca Türkiye'den asker talep etmek zorunda kalmıştır.

Türkiye ise Kuzey Irak'taki terör güçlerinin bölge Türkmenlerine ve Türkiye'ye verdiği zararı ortadan kaldırma fırsatı bulduğu için bu talebe sıcak bakmış ve bu sebeple 7 Ekim 2003 tarihindeki Başbakanlık Tezkeresiyle, Hükümete, Türk Silahlı Kuvvetlerinin, güvenlik ve istikrara katkı yapmak amacıyla Irak'a gönderilmesi, bu kuvvetlerin görev ve yetkilerinin kullanılmasına ilişkin gerekli düzenlemelerin yapılması için 1 yıl süreyle izin verilmiştir (Milliyet/Tezkere kararı, 2011).

Irak yönetimi Türk askerinin bölgeye gidecek olması fikrinden pek fazla hoşlanmamıştır. Hatta Türk askerlerini bölgede istemediklerini açıkça belirtmişlerdir. Tüm bu olayların değerlendirilmesi hakkında Davutoğlu (2011:386) görüşlerini şu biçimde ifade etmiştir:

“Türkiye, merkez ülkedir ve bölgesel güçlerle ilişkilerini tanımlamadan küresel aktörlerle ilişkisini tanımlayamaz. Dolayısıyla, Türkiye, Ortadoğu'da ne kadar güçlü olursa diğer aktörlerle pazarlık gücü de o nispette artacaktır. Bu çerçevede de Türkiye, komşuları ile ilişkilerinde, sıfır problem eksenli bir siyaset izleyecektir. Bundan dolayı da Türkiye, bölge ülkeleri ile Irak savaşı sürecinin başlaması ile birlikte, yoğun bir diplomasi trafiği uygulamaya başlamıştır. Bu ziyaretlerle birlikte, komşu ülkelerle, soğuk savaş sonrasında olduğu gibi güvenlik sorunları eksenli bir diplomasi değil bölge istikrarı ve işbirliği eksenli bir siyaset izlenmeye başlanmıştır. Türkiye aynı zamanda komşuluk ilişkilerini öne çıkartarak, Irak, Suriye ve İran'ı BM ve ABD politikaları konusunda uyararak, uluslararası kamuoyunun bu devletler üzerinde artacağını dile getirmiş ancak, bölge istikrarının korunması bakımından, üç ülkenin de ortak sorununa dönüşen Kürtlerin muhtemel bağımsızlık durumu karşısında, ortak bir tavır sergileme niyeti göstermiştir.”

Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik politikalarında, Irak krizi, Türk Dış Politikasının, karşılaştığı en ciddi sorunlardan biri haline gelmiştir. ABD'nin bölgeyi yeniden yapılandırma siyaseti ve terörizme karşı savaş stratejisi çerçevesinde giriştiği Irak operasyonu, Türkiye'nin PKK-KADEK kaynaklı terör endişesini arttırmış ve Kürtlerin bağımsızlık taleplerinin yoğunlaşması nedeniyle ülke içinde ve diğer bölge ülkelerinde bir istikrarsızlık unsuru olarak algılanmasına sebep olmuştur (Şahin ve Taştekin, 2006: 283).

Sonuç ne olursa olsun Türkiye ile ABD'nin Irak politikaları çatışmaktadır ve çatışan bu siyasi algıları 2005 yılı itibari ile değişim göstermeye başlamıştır. 2005'ten itibaren Türkiye biraz daha ılımlı bir dış politika tavrı sergileme kararı almıştır. Bu kararın altında yatan sebep şüphesiz Türkiye'nin bölgede güç ve prestij kaybetmek istememesi yatmaktadır. ABD Türkiye'ye Ortadoğu'da Büyük Ortadoğu Projesi ile büyük bir rol biçmiştir ve Türkiye dönem itibari ile çıkarları doğrultusunda bu rolün gereklerini yerine getirmek üzere Irak'ta Saddam'dan sonra kurulacak yeni düzende etkili olmayı planlamıştır. Irak'ta yer alan Kürt nüfusun hassas durumu Türkiye'nin Irak politikasında ılımlı olmasını gerektirmektedir. Hem böylece Kürt Meselesi ile ilgilenen diğer ülkelerle (Suriye, İran) de iş birliğini kendi çıkarları doğrultusunda tesis edebilecektir. Konu ile ilgili Altunışık (2010) Türkiye'nin ABD ile yakınlaşma sebebini şöyle açıklamıştır:

“Ancak her ne kadar bu üç ülkenin Irak Kürtlerinin durumu hakkındaki tutumları yakınlaşma gösterse de ABD'nin Irak politikası düşünüldüğünde bu yakınlaşma olumlu karşılanmamıştır. Bu sebeple, başta Türkiye olmak üzere Kuzey Irak'taki Kürtlerin bağımsız bir devlet oluşturmaya yönelttilen itirazlar etkisini kaybetmiş ve Türkiye, ABD ile çatışan politikalarından vazgeçerek Irak'ta kurulacak düzen üzerinde etki sahip olmak adına politikalarında değişikliğe gitmiştir” (Altunışık, 2010: 154; Park, 2012).

AK Parti'nin Ortadoğu politikası elbette Irak, Suriye ve İran ile sınırlı değildir. Aşağıda ayrı bir başlıkla açıklanacak olan İsrail ilişkileri ve Mavi Marmara Krizi bir yana Türkiye'nin Lübnan ile de samimi ilişkileri olmuştur. Lübnan'da Hamas ve İsrail'in çatışması üzerine BM bölgeye gönderdiği askeri kuvvet için Türk askeri yardımcı kuvvetlerini Lübnan'a göndermiştir.

2004 yılından itibaren AK Parti belirlemiş olduğu dış politika anlayışında Ortadoğu ilişkilerine oldukça fazla ehemmiyet vermiştir. Dış politika girişimlerinden

anlaşılmaktadır. Sabah gazetesinin (2004) konu ile ilgili haberine göre; Başbakan Tayyip Erdoğan, Şam'da önemli bir jest yaparak, Suriye ile Türkiye arasında yıllardır gerginlik konusu olan su sorununun "geride kalmasını" sağlamıştır ve Başbakan Erdoğan, AB'den tarih alınmasının ardından ilk ziyaretini komşu ülke Suriye'ye yapmıştır.

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, eşi Esmâ Esad ile birlikte Erdoğan ve beraberindeki heyeti Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nün kapısında karşılamış Esad- Erdoğan görüşmesinde ağırlıklı olarak AB-Türkiye ilişkileri gündeme gelmiştir. Esad, "AB'ye komşu olduk. AB'den müzakere tarihi almanız bizi sevindirdi" ifadesi ile Türkiye'nin izlediği dış politikaya övgüler yağdırmış ve Esad, "Haysiyetli bir dış politika yürütüyorsunuz. Sizi örnek alıyoruz" şeklinde bir açıklama yapmıştır (Aksoy ve Aydemir, 2004).

Ardından Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer de Suriye'ye ziyarette bulunmuştur (BBC Türkiye'nin (2005)) haberine göre;

Cumhurbaşkanı Sezer, Şaab Sarayı'nda Suriye Cumhurbaşkanı Beşar Esad tarafından resmî törenle karşılandı. Sezer ve Esad baş başa görüşmelerinin ardından ortak basın açıklamasında bulundu. Cumhurbaşkanı Sezer, Esad'la Irak, İsrail-Filistin uyuşmazlığı ve Lübnan'la ilgili gelişmeleri ele aldıklarını belirtti. Esad'ın, 1559 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı uyarınca Lübnan'dan çekilme isteminin ay sonuna kadar tamamlanmış olacağını ifade ettiğini belirten Sezer, bundan memnuniyet duyduklarını söyledi. Suriye Cumhurbaşkanı Beşar Esad ise Sezer'in Suriye'ye yaptığı ziyaretten duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Esad, Sezer'in ziyaretinin iki kardeş ülke ilişkilerine ivme kazandıracığını belirterek, "İki kardeş ülke arasında siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel ilişkiler memnuniyet verici düzeyde seyretmektedir. Bundan mutluluk duyuyoruz" dedi. (Sezer'in Ziyareti, 2005, <https://bbc.com>)

Suriye ve Türkiye tarafından gerçekleştirilen üst düzeydeki bu ziyaretlerden sonra diğer ülkelerle de karşılıklı ziyaretler gerçekleşmiştir.

Lübnan Başbakanı Refik Hariri'nin (2004), Ürdün Kralı Abdullah (2005), Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek (2007) ziyaretleri bunlara örnek olarak gösterilebilir (Tür, 2006: 165). Türkiye 2005 yılında Körfez Arap Ülkeleri İş birliği Konseyi (KİK) toplantısına stratejik diyalog ortağı olarak katılmıştır. Ülkemizin KİK ile kurduğu

kurumsal ilişkinin başlangıcını 30 Mayıs 2005 tarihinde Manama’da imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti ve Körfez Arap Ülkeleri İş birliği Konseyi Üyesi Ülkeler Arasında Ekonomik İşbirliğine İlişkin Çerçeve Anlaşma” teşkil etmektedir.

Anlaşma çerçevesinde ekonomik konulardaki iş birliği faaliyetlerinin izlenmesi ve yeni iş birliği alanlarının belirlenmesi amaçlanmakta olup, bu amaçla “Ekonomik İş birliği Ortak Komitesi” kurulması kararlaştırılmıştır. Ülkemizle KİK arasında 2 Eylül 2008 tarihinde kurulan Stratejik Diyalog mekanizması ise ilişkilerin ekonomik alandan siyasi ve kültürel alanlarda da derinleştirilebilmesine zemin hazırlamıştır. Ülkemizle KİK arasında stratejik diyalog mekanizması tesis eden Mutabakat Muhtırası, 2 Eylül 2008 tarihinde Cidde’de yapılan Türkiye-KİK Dışişleri Bakanları Toplantısında imzalanmıştır.

Söz konusu Mutabakat Muhtırası, KİK ile ilişkilerimizi kurumsal bir temele oturtmaktadır. Türkiye, KİK’in böyle bir mekanizma kurduğu ilk ülkedir (www. mfa. gov.tr). Türkiye’nin Ortadoğu açılımı sadece Körfez ülkeleri ile sınırlı olmamakla birlikte Ortadoğu’nun geneline yayılmıştır. Türkiye diyalog kanallarının açık olmasının ve diplomatik ilişkilerin geliştirilmesinin bölgede barış ve istikrarı sağlayacak önemli bir unsur olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle komşuları dışındaki diğer Ortadoğu ülkeleri ile de diplomatik temaslarını üst düzeye çıkarmıştır. Bu çerçevede bölgesel örgütlere de Türkiye’nin Ortadoğu politikasında özel bir önem verilmiştir. Zira bölgesel örgütler hem bölgesel çatışmaların önünün alınması hem de bölgesel iş birliği imkânlarının geliştirilmesi için uygun bir platform sağlamaktadır.

Türkiye bu bağlamda İKÖ ile ilişkilerine özel bir önem vermişti. Türkiye, İKÖ çerçevesinde bölge ülkeleri arasında arabuluculuk yapabilmiş, bölgesel krizlerin çözümü için etkin bir rol oynamış aynı zamanda Suriye ve İran gibi bölge ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmiştir (Uslu, 2010: 150). İKÖ ilişkileri, Ortadoğu ve İslam ülkeleri ile ilişkilerin sağlamlaştırılması açısından önem taşımaktadır.

2011 yılında İslam İş Birliği Teşkilatı olarak ismi değiştirilen İKÖ, AK Parti dönemindeki ilk önemli girişimini Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu’nun örgütün genel sekreteri olarak seçilmesi ile gerçekleştirmiştir. Bu durum Türkiye’nin prestijini ve etkinliğini Ortadoğu bölgesi ve İslam dünyasında arttırmıştır.

3. 2. Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye'nin Rolü

Ortadoğu kavramı; kullanılmaya başlandığı andan itibaren, coğrafi bir alanı işaret etmemiştir. Bölgeyi ifade eden özellikler ve buna bağlı olarak sınırlar, dünyadaki siyasal duruma, zamana ve bölgeye nereden bakıldığına bağlı olarak değişiklik göstermiştir.

Bu düşüncenin yanında Ortadoğu'nun coğrafi tanımı geniş ve dar anlam bakımından iki şekilde yapılmıştır. Dar anlamda Ortadoğu; Kuzey Afrika ülkeleri, Türkiye, Afganistan, İran'ı içine almayan ve sadece 12 Arap ülkesini (Bahreyn, Irak, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Umman, Katar, Suudi Arabistan, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen, Filistin ve Mısır) ve İsrail'i esas alan bölge olarak tarif edilirken, geniş anlamda ise; Türkiye, Afganistan, Suriye, Lübnan çizgisinden başlayıp, Kuzey Afrika ülkelerini de kapsayarak Uzak Doğu sınırına dayanan ve Arap Yarımadasını içine alan bölge olarak tarif edilmektedir (Dedeoğlu, 2002: 1).

11 Eylül saldırıları Amerikan politikasında köklü değişikliklere yol açtı. Clinton döneminde yönetimin politikalarını eleştiren yeni muhafazakârların Amerika'nın küresel liderliğini desteklemek amacıyla 1997'de kurduğu düşünce kuruluşu Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi çerçevesinde yayınladıkları raporlarla ABD'nin tekrar Ronald Reagan döneminde olduğu gibi "askeri güç ve ahlaki açıklık" politikası gütmesi gerektiğini savunuyorlardı. Bu ideolojiyi savunanlar 11 Eylül saldırılarından sonra hem Bush yönetimi içindeki ağırlıklarını arttırdılar, hem de politikalarına kamu desteği sağlamaları kolaylaştı. Böylece 2002'de geliştirilen yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi Bush yönetiminin yeni politikasının ilkelerini ortaya koydu. Amerikan hegemonyasının tesisi için ABD artık "kuşatma" politikası değil, "önleyici savaş" doktrinini geliştireyordu. Bu tür savaşlara girerken de BM gibi uluslararası kuruluşların desteğine illa da ihtiyacı yoktu (Altunışık, 2009: 74-75).

Herşey zıddını var eder felsefesinin tam da bu noktada tezahür etmiştir söylenebilir. Çünkü ABD Ortadoğu'ya tüm müdahalelerini öncelikle güvenlik gerekçesiyle yapmış ama her müdahaleden sonra (Körfez Savaşları, Afganistan...) yine güvenlik gerekçeleriyle yeni politikalar uygulamaya koymuştur.

Brzezinski yazdığı Büyük Satranç Tahtası adlı kitabında bu tehlikeye özellikle şu şekilde dikkat çekmektedir (Brzezinski, 1997: 8, 9):

“Amerikan önceliğine İslamcı köktendincilikten gelebilecek olası bir meydan okuma, bu istikrarsız bölgedeki sorunun bir parçası olabilir. İslamcı köktendincilik, dinsel düşmanlığı Amerikan yaşam biçimine karşı istismar ederek ve Arap-İsrail anlaşmazlığından yararlanarak çeşitli batı yanlısı Ortadoğu hükümetlerine zarar verebilir ve nihayet özellikle Basra Körfezinde Amerika'nın bölgesel çıkarlarını tehlikeye atabilir”.

Bütün bu düşüncelerden ve gelişmelerden hareketle, bölgedeki tehdit unsurlarıyla etkin bir biçimde baş edebilmek için bölge ülkelerinin, çağın gereklerine uygun olarak, demokratikleştirilmesi ve bu amaçla sosyal, ekonomik ve siyasi reformlar gerçekleştirilmesi ihtiyacının ortaya çıktığı sonucuna varılmaktadır. Ayrıca, terörle mücadele kapsamında bölgedeki radikal İslam ve Amerikan karşıtı rejimlerin, ılımlı İslam olarak nitelendirilen yönetimlerle değiştirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin 11 Eylül sonrasında Ortadoğu'ya yönelik politikası Graham Fuller'ın çerçevesini çizdiği ‘ılımlı İslam’ konsepti üzerinden açıklanabilir. Fuller, Rand Corporation tarafından yayınlanan Islamic Fundamentalism in the Northern Tier Countries adlı raporunda; İslamın sadece Siyasal İslamdan ibaret olmadığına vurgu yapmış ve Siyasal İslam kavramının İslam'ın yalnızca radikal bir formunu oluşturduğunu belirtmiştir (Fuller, 1991: 44). ABD 11 Eylül'den sonra küresel liderliği hedef haline getiren ABD, kendi liderliğindeki uluslararası sistemde en etkin ve geniş muhalefet ve tehdit kaynağı olarak gördüğü İslam'ın “ılımlılaştırılması” ya da “ehlileştirilmesi” tezini savunmuştur. Bu tezin projelendirilmiş hali olan Büyük Ortadoğu Projesi, dünya ve Türk kamuoyunun gündemine ise 2004 yılı başından itibaren girmiştir.

Prag'da yapılan NATO toplantısından sonra Amerika Birleşik Devletleri Büyük Ortadoğu Projesi'ni desteğini almak istediği G-8 ülkeleri olan Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Kanada, İngiltere ve Rusya'ya iletmıştır. Bu ülkelerde incelenen proje, 8-10 Haziran 2004'te ABD'nin Georgia Eyaleti'ndeki Sea Island'da yapılan G-8 toplantısında gündeme getirilmiş ve ele alınmıştır.

“İlerleme ve Ortak Bir Gelecek İçin Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'yle Ortaklık” başlıklı bir siyasi bildiri ve bununla bağlantılı bir “G-8 Reformları Destekleme Planı” açıklanmıştır. G-8 toplantısında Büyük Ortadoğu Projesi olarak bilinen adı kapsam genişlemesi nedeniyle “Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi (GMEI)” olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

G-8 zirvesinden önce taslak metin basına sızmış, Londra merkezli Arapça yayın yapan El Hayat gazetesinde Şubat 2004’ te yayımlanmıştır. (Girdner, 2005: 43). Yayımlanan metinde proje 22 Arap uluslu ülke ve Türkiye, İsrail, Pakistan ve Afganistan’ı da kapsamaktaydı. Projenin kapsama alanı içerisine alınan ülkelerin (Moritanya, Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Sudan, Lübnan, Filistin, Ürdün, Suriye, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Yemen, İran) tamamı, Nicholas Spykman’ın Kenar Kuşak Teorisi’ne göre ABD’nin ulusal çıkarlarını destekleyen coğrafyada yer almaktadır. Spykman’ın bu ülkeleri işaret eden jeopolitik söylemi; “Kenar Kuşak ülkelerine hâkim olan Avrasya’ya hükmeder, Avrasya’ya hükmeden dünyanın kaderini kontrol eder” şeklindedir. Bu teori çerçevesinde Büyük Ortadoğu Projesi kapsamında yer alan ülkelerin stratejik enerji kaynakları ve ulaştırma hatları sebebi ile Amerikan ulusal çıkarları için denetim altında tutulması gerekmektedir (Harkavy, 2001: 38).

ABD, Büyük Ortadoğu Projesi kapsamında Türkiye’yi merkez ülke olarak ön plana çıkarmayı arzulamıştır. Proje kapsamında yer alan coğrafyadaki ülkelere demokratikleşme ve özgürlük planı çerçevesinde Türkiye’nin aktif bir rol oynaması yönündeki isteği açıkça görülmektedir. BOP çerçevesinde Türkiye’nin önünde iki önemli sorun ortaya çıkmaktadır. Bunlar; bölgesel güvenlik ve Türkiye’nin diğer ülkelere model olarak gösterilmesidir.

Bu kapsamda ABD Türkiye’ye, “ılımlı İslam ile model olma” ve “cephe ülkesi konumunda bulunma” rollerini biçmiştir. Ayrıca BOP’ta hedef ülkelerin başında yer alan Irak, İran ve Suriye ile ilgili talepleri de Türkiye’nin de ilk başlarda BOP’un hedef ülkeleri arasında yer aldığı söylentisi Türkiye içinde büyük tepki görmüştür.

Bu tepkiler üzerine gerek Türkiye’nin, ABD’nin uzun süreli müttefiki, NATO üyesi, AB adayı ve laiklik temelinde demokratik ülke olması ve gerekse tepkisi dikkate alınarak, projenin kapsama alanından çıkarıldığı ifade edilmektedir. ABD kendi ulusal çıkarlarını gerçekleştirebilme adına model olarak demokratik ve aynı zamanda çoğunluğu Müslüman nüfuslu bir ülke olması sebebi ile Türkiye’yi seçmiştir. Zira önemle atladığı konulardan biri ABD’nin “ılımlı İslam” tezinin Türkiye’de geçerli olamayacağı gerçeğidir. Laik bir temel üzerine inşa edilmiş Türkiye Cumhuriyeti’nin bölgedeki otoriter rejimlere model olabilmesi ABD’nin savunmuş olduğu bu tez ile mümkün değildir. Ak Parti kendisini siyasetin merkezinde konumlandıran muhafazakâr-demokrat

bir kitle partisidir. Bu nedenle İslami kimlik ile örtüşen muhafazakârlık yönünü, Siyasal İslam ile bağdaştırma fikri yanlış olacaktır. ABD bu bağlamda Ak Parti hükümetinden taleplerini gerçekleştirme doğrultusunda istediği yanıtı alamayacaktır. Recep Tayyip Erdoğan kapsayıcı bir laiklik anlayışı, halk iradesini destekleyen tavrı; BOP kapsamındaki halklara ‘demokrasi ve özgürlük’ getireceğini söyleyen aslında bu söylemi bir araç olarak kullanıp ‘serbest ticaretin özgürlüğünü’ garantilemeye çalışan ABD’ nin çıkarına uygun düşmemektedir.

Başbakan Erdoğan ABD ziyaretinde Chicago’da katıldığı Academy of Achievement “Ortadoğu” panelinde, ABD kongre üyesi Jane Hormon’un “İlimli İslam” ifadesine, ılımlı-ılımsız İslam olamayacağı gerekçesiyle tepki göstermiştir (Stewart, 2005: 404). Aynı panelde Prof. Bernard Lewis’in konuşmasında 'İslami terör' ifadesini kullanmasına da tepki gösteren Erdoğan, "Bu ifade dünyada sadece Müslümanları değil, tüm ilahi dinlerin inananlarını üzer. Hiçbir din teröre müsaade etmez. Dolayısıyla terörün önüne İslam kelimesini yakıştırmak çok çirkindir.” ifadelerini kullanmıştır (İlimli İslam/Radikal, 2004). İlimli İslam Ülkesi nitelenmesinden vazgeçen ABD’li yetkililer model ülke tanımlamasından da vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Türk yetkililerin ılımlı İslam ve buna dayalı “model ülke” söylemine değişik platformlarda sert tepkiler göstermeleri üzerine “model ülke” söyleminden de vazgeçmişlerdir.

Bunun yerine ne anlama geldiği pek belli olmayan “Demokratik Ortak” ifadesini kullanmaya başlamışlardır (Urul, 2008: 169). Ortadoğu’da gelişen ve Türkiye’yi ilgilendiren her olayın hem olumlu hem de olumsuz tezahürleri vardır.

BOP’un tanımında yer alan birçok kavram Türkiye için korkutucu ya da tepkisel yaklaşımı ihtiva eden önemde olabilir ama olumlu tarafından bakıldığında bu durum bozulmaya yüz tutmuş Türkiye ve ABD ilişkilerinin olumlu anlamda bir dönüşüme uğraması açısından bir fırsat olmuştur. AK Parti’nin iktidar olmasıyla birlikte Türkiye’nin jeostratejik konumunun getirdiği avantajları, bölgede çıkarları olan büyük güçlerin politik çıkarlarına vurgu yaparak öne çıkaran bir dış politika anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu anlamda AK Parti iktidarı ile birlikte Türkiye ‘merkez ülke’ olduğunun altını çizerek BOP’da önemli bir bölgesel güç olduğunu ifade etmiştir.

Özellikle Körfez Savaşı’ndan sonraki gelişmeler, Türkiye’nin yeni dönemde güvenlik ve savunma politikalarının belirlenmesine neden olmuştur. Türkiye her türlü tehdit ve bölgesel problem ile yakından ilgilenmiştir. Ortadoğu bölgesinde Türkiye’nin sahip

olduğu stratejik konum ABD'nin bölgeye yönelik politikalarının uygulanmasında kolaylık sağlayan bir unsur olarak önemini devam ettirmiştir.

Esasında 11 Eylül'e dek İslam'ın siyasileşmesine ve adının terörle anılmasına sebep teşkil eden başka durumlar örnek gösterilmiştir. Bunlar, İran İslam Devrimi ve Filistin sorunu şeklinde ifade edilebilir. "11 Eylül belki de bu iki olayın üzerine bir tepki mahiyetinde ortaya çıkmıştır" anlayışında ABD Körfez ülkeleriyle olan ilişkilerini bu olayların üzerinden yapılandırmaya çalışarak, İslam ülkelerini modern dünya ile uyumlu daha demokratik ülkeler haline getirmeye çalışmıştır. Bu sebeple ABD Körfez ülkelerinde kendi çıkarlarına hizmet eden yerel otokrasilerle sorun yaşamaz iken bölgedeki enerji ve ticari hacminin denetimi önünde engel gördüğü ülkelere Türkiye'yi demokrasi açısından örnek göstermiş, bölgeye yapılan yatırımlar ve iş birlikleri ile bölgede mevcudiyetini devam ettirmektedir. Büyük Ortadoğu Projesi kapsamının dışında Türkiye'nin Körfez ülkelerine ya da daha geniş tabiriyle İslam ülkelerine model olması ya da örnek teşkil etmesi yeni bir kavram değildir ve BOP'tan da eskiye dayanır.

Türkiye BOP 'tan önce de Ortadoğu'nun problemleriyle ilgilenen bir politika izlemekteydi. Millî Mücadele yıllarından beri geçirdiği dönüşüm ve değişimle Ortadoğu ülkelerine örnek olmuştur. Bu sebeple ABD'nin Türkiye'ye biçtiği bu rol yeni bir yaklaşım değildir. Bu fikrimizi temellendirmek için geçmişte yaşanan tarihi olayları incelemek açıklayıcı olacaktır.

Birinci İnönü Savaşı'ndan sonra 1921 yılında Moskova'da imzalanan kültürel iş birliğine dayalı Türk-Afgan dostluk Antlaşması'nın bunun bir örneği olduğu söylenebilir (Gönlübol ve Sar, 1973: 86). Zira Anadolu Milli hareketi Afganistan'da ilgi ve hayranlık uyandırmıştır. Afganlılar Türk Millî Mücadelesini İslam dünyasının kurtuluşunu sağlayacak öncü niteliğinde görmüşlerdir. Bu antlaşma Ankara Hükümeti'nin hukukî olarak yapmış olduğu ilk uluslararası siyasi antlaşma olmuştur. Aynı zamanda sömürgeciliğe ve emperyalizme karşı iki devlet arasında imzalanan ilk ittifak antlaşmasıdır. Türk-Afgan dostluk antlaşmasının imzalanmasının İngiltere'yi çok rahatsız ettiği söylenebilir çünkü Antlaşmadan hemen sonra karşılıklı gönderilen elçiler ve sürdürülen ilişkilerle birlikte Türkiye'nin bölgeye adım attığını hatta bölgede İngiltere'nin kurduğu düzenden ayrı bir doğu ittifakının olduğu düşünülebilir. Kurulacak Panislamcı bir federasyon, Batı emperyalizmine karşı ayaklanmaya hazır olan Hindistan İmparatorluğu'na son verebilirdi (Sonyel, 1995: 187).

Yine Amerika'nın Türkiye'yi Ortadoğu ülkelerine bir rol model olarak göstermesinin yeni bir durum olmadığı görüşünü temellendirmek adına Türk İnkılabının İslam dünyasındaki etkisi ve yankılanmasının, İran ve Afganistan daha sonraki dönemlerde Cezayir, Tunus, Pakistan gibi ülkelerde görüldüğünü ve bu ülkelerin Mustafa Kemal ve Türk İnkılabını örnek almış olduğu belirtmek yerinde olacaktır. Bu yolda Türkiye, komşularımız olan Irak ve Suriye'nin de kamuoyunu kazanmıştır. Türkiye Lozan Antlaşması'nı imzaladıktan sonra da her fırsatta bu ülkelerdeki manda yönetiminin sona ermesi gerektiğini belirtmiş ve onlara destekleyici ve cesaretlendirici bir tavırla yaklaşmıştır. Ayrıca daha yakın tarihte ve hatta AK Parti iktidarı döneminde Türkiye, İslam Dünyası'nın ve Ortadoğu'nun problemlerini İslam Konferansı Örgütü, G-8 Zirvesi, Dünya Ekonomik Forumu gibi platformlarda dile getirmiştir. Büyük Ortadoğu Projesine ABD'den çok daha farklı bir perspektiften bakan dönemin başbakanı Erdoğan, bu girişimi Bush'tan farklı olarak yumuşak güçle destek verilmesi anlayışı ile yorumlamıştır.

İstanbul'daki terör saldırılarından sonra Başbakan Erdoğan'ın Washington'da Başkan Bush ile yapmış olduğu görüşmedeki ifadesi yaklaşımını anlamak adına açıklayıcı niteliktedir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra terör ve İslamiyet arasında bağ kurmaya çalışan bir Batı zihniyetinin yükseldiği söylenebilir. Ayrıca bu hastalıklı düşünce yani İslam'ın terör ile bağı olduğu vurgusu bazı çevreler tarafından kabul edilen bir söylem haline gelmiştir. Bu söylemin değişmesi ve şiddete karşı çıkan Türkiye tavrı, AB ile diyalog kurma çabısından kurulan uluslararası ilişkiler gündeminde önemli bir yer teşkil etmiştir (Sunar, 2013: 434). 11 Eylül sonrasında Bush'un sert güç kullanımına karşı çıkan yumuşak güç kullanımının Ortadoğu'da çözüm olabileceğine inanan bir dış politika anlayışı Türkiye tarafından benimsenmiştir.

Erdoğan BOP'un Irak ve Filistin sorunu çözülmeden ve bölge ülkelerinin onayı alınmadan yani halkların rızası olmadan projenin gerçekleşme şansının olmayacağı hususunda vurgu yapmıştır. Filistin konusundaki hassasiyetini her fırsatta dile getiren Erdoğan, bu sorunu ne kadar sahiplendiğini "Filistin davası bizim davamız" cümlesiyle ifade etmiştir (Erdoğan, 2014).

2004 yılının Haziran ayında ABD'nin Georgia eyaletinde yapılan G-8 Zirvesi'nde ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi kapsamında Türkiye ve ihtiyaç duyduğu tüm ülkeleri görevlendirme noktasında ilk adımı attığı yukarıda belirtilmişti. Zirvenin detaylarından bahsetmek BOP' u anlama açısından faydalı olacaktır. BOP zirvenin ilk gündem

maddesidir ve BOP çerçevesinde yapılacak reformları konuşmak üzere Türkiye demokratik ortak sıfatıyla ve hedef ülkeler bölgesel ortak sıfatıyla Zirve'ye davet edilmişlerdir. Zirve'ye Türkiye, Afganistan, Irak, Yemen, Ürdün, Bahreyn ve Cezayir olumlu yanıt vererek katılırken; basında yer alan bilgilere göre, başta Mısır, Suudi Arabistan ve Tunus olmak üzere birçok Arap ülkesi ise, "Arap-İsrail sorunu gibi kilit bölgesel konulara çözüm bulmadan reformların dayatılmaya çalışıldığı" gerekçesiyle olumsuz yanıt vererek katılmamışlardır. Zirve bitiminde bir bildiri yayınlanmıştır. Bildiriden anlaşılacağı üzere BOP'un genel olarak benimsendiği, "Demokratik Yardım Diyalogu" adlı bir yapının oluşumu ile uygulama esaslarının belirtildiği ve Türkiye ile birlikte Yemen'e ve İtalya'ya eş başkanlık verilmiştir. Yemen Ortadoğu'yu, İtalya'da G8 ülkelerini temsil etmektedir.

Demokrasi Yardım Diyalogu çerçevesinde her ülkeden bir sivil toplum örgütü belirlenmiş ve Demokrasi Yardım Diyalogu'nun hedefleri doğrultusunda stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanması ile görevlendirilmiştir. Üç sivil toplum örgütü, Türkiye'den TESEV, İtalya'dan "No Peace without Justice" ve Yemen'den "Human Rights Information and Training Center", "Ortak Gelecek için Ortaklık" çerçevesinde Demokrasi Yardım Diyalogu başlığı altında belirtilen hususlar doğrultusunda projeler geliştirecek ve uygulayacaklardı. Türkiye'den TESEV şimdiye kadar Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesinde kadının kamusal hayata katılımının güçlendirilmesi, cinsiyet eşitliği ve siyasi katılım; demokratik dönüşüm ve sivil toplum örgütleri vb. konularda uluslararası konferanslar tertip etmiştir.

Türkiye Dışişleri Bakanlığı sivil toplum örgütleri tarafından, özellikle TESEV tarafından Demokrasi Yardım Diyalogu çerçevesinde organize edilen uluslararası konferansları desteklemektedir. Başbakan ve Dışişleri Bakanı dâhil Türk yetkililer BOP karşısındaki tutumları sorulduğunda projeye desteklerini yinelemekte ve Ortadoğu ülkelerinin demokratikleştirilmesi için BOP çerçevesinde ABD ile iş birliği yaptıklarını belirtmektedir (Stewart, 2005: 412). Oturum sonrasında düzenlediği basın toplantısında Başbakan Erdoğan, BOP'a sahip çıkmış, bu projenin hedefini paylaştıklarını söylemiştir. Proje çerçevesindeki bütün önerileri iyi karşılayan Türkiye, uygulamaya ilişkin olarak üç talepte bulunmuştur. Sea Island'daki toplantıda Başbakan Erdoğan değişimin dışarıdan empoze edilmemesi yani dönüşümün dışarıdan dayatılmaması; bölge halkının refah ve esenliği, her ülkenin farklılıklarının dikkate alınması ve hükümetlerin yanı sıra sivil toplum örgütlerinin ve iş dünyasının da uygulamaya katılmasının gerekliliği yani iç

dinamikleri dışlayan bir değişim projesi olmaması üzerinde durmuştur. Sonuç olarak denilebilir ki; ABD G-8 Zirvesi ile arzu ettiği Batılı ülkeleri BOP'a ortak etmeyi başarmıştır zira bu projenin yeterli kabulünü İslam coğrafyasında henüz sağlayamamıştır (Günel, 2004: 160). Başbakan Erdoğan'ın Büyük Ortadoğu Projesi hususundaki dış politika tutumu ve yaklaşımı Ortadoğu'da yaşayan halklar ve Türk toplumu açısından büyük önem taşımaktadır. Erdoğan; demokrasi yayma bahanesi ile Ortadoğu'da kendi çıkarları doğrultusunda serbest ticaret alanı yaratıp enerji yollarının denetimini sağlamak isteyen ABD'nin oyununu bozmuştur.

ABD kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden yerel otoriter rejimleri bir yandan destekleyip diğer yandan demokrasi ve özgürlük kavramını tesis edeceği yönünde vurgu yaparken, Erdoğan bölge halklarının iradesinin ve özgürlüğünün arkasında durmuştur. ABD askeri müdahalelerle bölgeyi kontrol alacağı inancını taşıırken, Erdoğan net bir siyasi duruş sergilemiş ve idealist bir yaklaşım ile sivil güç argümanına inanarak yumuşak gücün etkisi doğrultusunda bölge ülkeleri ile iş birliği yapmayı ve yakınlık kurmayı tercih etmiştir. Erdoğan'ın dış politika davranışı bu proje içinde Türkiye'nin rolünün aktif olması yönündedir çünkü Türkiye sahip olduğu tarihsel mirası, Müslüman nüfusu ve demokratik düzeni ile Ortadoğu'da özel konuma sahip bir ülkedir.

Ayrıca sahip olduğu coğrafi konumu ve sosyal-kültürel değerleri itibariyle doğu ile batı arasında bir sentez oluşturmakta ve bir köprü vazifesi görmektedir. Bununla birlikte Türkiye askeri ve ekonomik durumu itibariyle Ortadoğu'nun en güçlü ülkesidir. Sahip olduğu bütün bu özellikleri Türkiye'ye bölgede özel bir liderlik misyonu yüklemektedir. Jeopolitik konumundan ötürü batı ile doğu arasında doğal bir enerji köprüsü oluşturan Türkiye hem miktar hem de stratejik yönlerden önemli enerji kaynaklarının geçiş yolu olma konumundadır. Bu durum Büyük Ortadoğu Projesi" içine, petrol alanlarının ve petrol taşıma yollarının kontrolü amacına uygun olarak Türkiye'nin de katılımını zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin aktif rol oynamadığı projenin başarılı olması veya tamamlanabilmesi mümkün olmadığı anlaşılmıştır.

3.3. Mavi Marmara Krizi

2009 yılında Davos'ta Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın katıldığı paneli terketmesi ve 'One Minute Çıkışı' ile Türkiye- İsrail ilişkilerinde bir kırılma yaşandığı söylenebilir. Davos bu kırılma noktalarından en sembolik olan sıfatıyla dünya kamuoyu nezdinde önemli bir etki yaratmıştır. 29 Ocak 2009 tarihinde İsviçre'nin Davos kentinde

düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu Toplantısı'nda yaşandı. İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez, BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon ve Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Moussa'nın katıldığı “Gazze: Ortadoğu’da Barış” başlıklı panelde Erdoğan İsrail’e karşı sert eleştirilerde bulunmaktaydı. Panelin moderatörü David Ignatius sürenin dolduğunu söyleyerek Başbakan Erdoğan’ın sözünü kesti. Başbakan Erdoğan buna tepki olarak sözünü tamamlayıp salonu terk etti (Davos’ta Gazze Gerginliği/BBC News, 2009).

Bu olayın gerek Türk gerek dünya basınında farklı yansımaları olmuştur. Bu olaydan sonra Türkiye’nin rol tanımlarının ilişkileri kırılğan hale getirdiğini savunan akademisyenler yanı sıra İsrail’in Gazze saldırısının Türkiye’nin arabuluculuk rolünü üstlendiği bir dönemde gerçekleşmesi, Türkiye’nin bölgesel bir lider olduğunun İsrail tarafından yok sayılması yönünde değerlendirmeler yapıldı. Başbakan Erdoğan’ın Büyük Ortadoğu Projesi’nde de vurgulamış olduğu en önemli husus bölge halklarının huzuru ve özgürlüğü bu olayla birlikte yeniden gündeme gelmiştir.

Davos krizinden sonra Türkiye’nin kendisine jeostratejik konumu gereği bölgede düzeni sağlamaya yönelik olarak biçmiş olduğu yeni rol, Mavi Marmara Krizi’nin ortaya çıkması ile dış politikada etkin olmanın ne kadar haklı bir tutum olduğunu ortaya koymuştur.

31 Mayıs 2010 tarihinde İsrail savunma kuvvetleri tarafından Gazze’ye yardım götürün uluslararası sularda seyretmekte olan İHH adlı sivil Mavi Marmara gemisine düzenlenen baskın olayı dünya kamuoyunda oldukça yankı uyandırmıştır. Mavi Marmara baskınının 9 kişinin ölümü ile sonuçlanmıştır (Tür, 2012: 56). Türkiye-İsrail ilişkilerinde sayısız kırılma noktalarından birisi de Mavi Marmara Krizi olmuştur. Abluka altındaki Gazze’ye yardım götürün gemide çoğunluğu Türk vatandaşı olan olduğu 32 Milletten Gönüllü insan bulunmaktaydı. Götürülen yardımlar ‘insani yardım çerçevesinde’ arasında yıkılan hastaneler ve binaların onarımı için malzemeler aynı zamanda ilaç, gıda, giyim ve okul ihtiyaçları gibi araç ve gereçlerin de olduğu belirtilmektedir.

Türkiye’de de iç siyaset kargaşasına sebebiyet veren Mavi Marmara baskını muhalefet ve hükümet tarafından oldukça sert eleştirilere maruz kalmıştır. Recep Tayyip Erdoğan, İsrail’in Gazze’ye insani yardım götürün gemilere yaptığı saldırıyı her türlü laneti hak etmiş bir katliam olduğunu ifade etmiş ve bu saldırıyı “devlet terörü” olarak nitelendirmiştir. Türkiye’nin İsrail’den bu saldırı sonrasında üç talebi olmuştur. Bunlardan ilki Türkiye’den özür dilenmesi, ikincisi öldürülen Türklerin ailelerine tazminat ödenmesi ve son olarak ta Gazze’ye uygulanan ambargonun kaldırılmasıdır.

Mavi Marmara olayının ardından uluslararası hukuka aykırı olduğunun iddia edilmesi üzerine İsrail'in gemilere el koyması Türkiye'yi hukuksal yollardan yaşanan olaya açıklık kazandırmak adına harekete geçirmiştir.

BM İnsan Hakları Konseyi bir araştırma komisyonu kurmuştur. Palmer raporu olarak bilinen, Türkiye'nin rapor sonucunda tam anlamı ile istediğini elde edemediği, inandırıcılık yönünden eksik bir rapor Yeni Zelanda Başbakanı Geoffrey Palmer başkanlığında oluşturulan komisyon tarafından hazırlanmıştır. Raporda İsrail'in orantısız güç kullanımı ve saldırının ardından rehin alınan kişilere tazminatı ödeme çağrısı hususuna yer verilmiştir. Raporun en eleştiriye açık maddesi, deniz ablukasının Gazze'ye silah girişini önlemek için konulan bir hukuki önlem olarak değerlendirilmiş, bu hadise meşru müdafaa çerçevesinde nitelendirilmiştir.

Palmer Raporu ile birlikte bu maddenin uygulanmasının uluslararası hukuka uygun olduğu belirtilmiştir (Buchan, 2012: 271). Türkiye Palmer Raporunu tanımadığını da açıkça ifade etmiştir. İsrail Mavi Marmara olayından üç yıllık bir zaman dilimi sonrası Türkiye'den resmi bir şekilde özür dilemiş ve tazminat ödeyeceğini bildirmiştir.

3. 4. Arap Baharı ve Türkiye'nin Liderliği

Arap Baharı olgusu; içinde sosyal, siyasal, ekonomik olmak üzere pek çok boyutu bulunan ve bir demokratikleşme dalgısı olarak tanımlanan bir kavramdır. Halkı yönlendirip arkasından gidebileceği halkçı siyasi bir lider olmadan gerçekleşmiştir. Ayaklanmalar, baskıcı ve otoriter rejimlere karşı ilk olarak Tunus'ta patlak vermiş ve ardından Mısır, Libya ve Yemen'e yayılmıştır. Son olarak Arap Baharının en kanlı ve en uzun süren halkası olan Suriye'deki çatışma bir ayaklanma ile başlamış ve bu çatışma Ortadoğu'da birçok siyasi, ekonomik ve toplumsal etkiye neden olmuştur. Suriye'deki çatışmanın da fitilini ateşleyen ilk kıvılcım, 2010 yılında ekonomik sıkıntılardan dolayı Tunuslu bir gencin kendisini ateşe vermesidir.

Bu kapsamda, gerçekleştirilen protestolar ve gösteriler sosyal medyada ve konu ile ilgili yapılan araştırmalarda Arap Baharı ve Kışı, Arap Uyanışı, Arap İsyanı, Arap Devrimi gibi isimlerle de anılmaktadır (Dede, 2011: 23-24). Ortadoğu'da yer alan birçok ülkede milyonlarca insanın katıldığı ayaklanmalar ve gösterilerle yönetime karşı bir başkaldırı olarak görülebilecek Arap Baharının ortaya çıkmasının en öncelikli sebebi ekonomik şartların olumsuzluğundan mütevellit işsizlik ve buna ek olarak diktatör yönetimlerin

baskıları gelmektedir. Ortadoğu toplumları mevcut şartlara karşı çıkararak öncelikle rejim değişikliği gerçekleşmesini ve arkasından yaşam koşullarını iyileştirebilmeyi hedeflemişlerdir.

Arap Baharı'nın etkilediği ülkelerde demokrasiyi tesis edilememiş ve ülkelerin devlet yapılanmaları tahrip olmuştur. Devrilen diktatörlerinin ardında oluşan otorite boşluğu, kaosa neden olmuştur. Zayıflayan devlet yapılanmaları sonucunda oluşan kaos, dış güçlerin müdahalesine zemin hazırlamıştır. Dış güçlerin müdahil olması bölgede mevcut terör örgütlerinin güçlenmesine yol açmıştır. Terör örgütlerinin etkinliğinin artması ile birlikte güvenlik sorunları ve göç sorunu gibi önemli konular gündeme gelmiştir. Arap Baharı büyük değişimlerle başlayan bir devrim niteliği taşıırken önce darbe sonrasında iç savaşa doğru evrilmiştir.

Aynı coğrafyada olmalarına rağmen Arap Baharı'nı yaşamayan ülkeler de olmuştur. Ortadoğu'da Arap Baharını yaşayan ve yaşamayan ülkelerin özelliklerini Oğuzlu (2011) Arap Baharı ve Yansımaları isimli makalesinde şu ifadelerle tanımlamıştır:

“Ortadoğu’da yer alan ülkelerin tamamında yaşanmayan ayaklanmalar genellikle yöneticilerinin halklarının gözünde meşru görüldüğü ülkelerde etkili olmamıştır. Çünkü bu ülkelerde iktidarları değiştirmek adına halkın sokağa dökülmesi söz konusu olmamıştır. Bu perspektiften bakıldığında İsrail, İran ve Türkiye diğer bölge ülkelerinden farklılaşmaktadırlar. En fazla meşruiyetin yaşandığı ülkelerde halk hareketleri hiç yaşanmazken, meşruiyetin daha az olduğu ülkelerde, ki bunlar daha çok monarşi ile yönetilen ülkelerdir, halk hareketleri kısa süreli olmuş ve rejimin değişmesiyle sonuçlanmamıştır. Monarşik yönetimlerin halklarıyla kurmuş oldukları meşruiyet ilişkisi baskıcı otoriter rejimlere nazaran daha güçlüdür. Meşruiyetin en az olduğu ülkelerde ise (Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Suriye) ortak nokta yönetimlerin iktidara bir askeri darbe neticesinde gelmeleri ve rejimlerinin devamını garanti altına almak adına baskıcı devlet kurumları tesis etmeleridir.” (Oğuzlu, 2011: 9)

Oğuzlu'nun söylediği gibi ayaklanmaların çıkma ve çıkmama sebeplerini Ortadoğu ülkelerindeki meşruiyetin varlığı/azlığı/çokluğu ile açıklamasının yanında literatür de Arap Baharı'nın farklı isimlerle ve daha sarif sebeplerle açıklandığını görmekteyiz. Öncelikle Tunus'ta 2010 yılının Aralık ayında başlayan 'devrimsel durum' süreci ile

birçok Arap ülkesindeki protestocular eş zamanlı olarak meydanlarda onur, demokrasi, iyi yönetim, insan hakları ve adil seçim taleplerinde bulunmuşlardır.

Tunus, Mısır, Libya, Yemen gibi ülkelerde uzun süreli iktidarların yönetimi bırakmak zorunda kalmasıyla sonuçlanan süreç “Arap Baharı, Arap Ayaklanmaları, Arap İsyanları, Arap Kalkışması” gibi birçok farklı şekilde adlandırılmıştır. Her ne kadar ilk ortaya çıktığı anda bölgenin demokratikleşebilmesi adına çok büyük umut ve heyecan uyandırmış olsa da süreç tamamlanmamış devrimler, iç savaşlar ve sosyal kutuplaşmalarla sonuçlanmıştır (Durmuş, Mencütek ve Polat, 2015: 2). Ortadoğu yıllar boyunca Batılı güçlerin satranç tahtası olduğundan, Ortadoğu’daki herhangi bir gelişmede Batı’nın bir rolü olduğuna inanmak bir gelenek halini almıştır.

Bu düşünceden hareketle, bölgedeki son gelişmeler de Batı’nın bölgeye ilişkin bir senaryosu olarak algılanmaktadır. Bu inanışta haklılık payı yok değildir. Bölgede hâkim olan batılı güçler yıllarca Ortadoğu’yu çıkarları doğrultusunda şekillendirmişlerdir. Her ne kadar kendileri demokratik rejimlerle yönetilseler ve demokrasinin propagandasını yapsalar da, başta ABD ve Fransa olmak üzere Batılı devletler, çıkarları doğrultusunda kendileri ile işbirliği yapan diktatörleri desteklemişlerdir. Diğer bir ifadeyle, ekonomik güçlerinin devamı için otoriter sürekliliği, demokrasiye tercih etmişlerdir. İzlenen bu politika ile bölgeye ilişkin ekonomik çıkarlarının devamlılığını sağlamışlardır. Demokrasiyi bölgede yayma bahanesi ile bölgeyi kontrol altında tutmak isteyen ABD’nin, Ortadoğu’nun en otoriter rejimlerinden birisi olan Suudi Arabistan ile yakın ilişkiler kurması bu çıkar iş birliklerine iyi bir örnek olabilir (Orhan, 2013: 19).

Arap Baharı 18 Aralık 2010’da Tunus’ta başlamış ve uydu kanalları, mobil şebeke ve internet kullanımının yaygınlığı vasıtasıyla hızla yayılmıştır. Ayaklanmalar kartopu etkisi yaparak 28 Aralık 2010’da Cezayir’de, 12 Ocak 2011’de Lübnan’da, 14 Ocak’ta Ürdün’de, 17 Ocak’ta Moritanya, Sudan, Umman’da, 18 Ocak’ta Yemen’de, 21 Ocak’ta Suudi Arabistan’da, 25 Ocak’ta Mısır’da başlamıştır. Ardından, 26 Ocak’ta Suriye’de, 28 Ocak’ta Cibuti’de, 30 Ocak’ta Fas’ta, 10 Şubat’ta Irak’ta, 14 Şubat’ta Bahreyn ve İran’da, 17 Şubat’ta Libya’da, 18 Şubat’ta Kuveyt’te ve 20 Şubat’ta Batı Sahra’yı da içine alarak etkisini göstermiştir. Ayaklanmalar başlangıçta ekonomik sebeplerle çıksa da bir müddet sonra siyasi özgürlük istekleri ön plana çıkmıştır. Tarih olarak Ortadoğu ülkelerindeki siyasi sistemler demokratik bir katılıma ve iktidar değişimine olanak tanımamıştır. Tek

parti iktidarı ve tek adam yönetimi, bölgedeki siyasi yapıların genel karakteri olarak ortaya çıkmaktadır.

Seçimlerde halkın liderini seçme konusunda bir alternatifi olmamıştır. Halkın baskı ve korkuyla gittiği seçimlerden çıkan gerçek dışı oy oranlarıyla mevcut iktidarların devamlılığı sağlanmıştır. Babadan oğula iktidar devri, kendilerini cumhuriyet olarak tanımlayan Suriye ve Mısır gibi ülkelerde de gerçekleşmiş ya da planlanmıştır. Yönetimler halkın iradesini göz ardı eden, bireysel özgürlük ve insan haklarını yok sayan iktidarlar şeklinde mevcudiyetini devam ettirmişlerdir. Otoriter rejimlerin karşısında ortaya çıkan muhalefet sürgün, hapis cezası ve faili meçhul cinayetler gibi illegal yöntemlerle bastırılmıştır.

Arap halkları son yıllarda çeşitli ortamlarda yeni liderler ve yeni söylemler beklentisi içerisinde olduğunu ortaya koymaya başlamıştır. Halkın reform veya ifade özgürlüğü talep ettiği noktada da baskı ile karşı karşıya kalması, toplumsal hareketleri tetikleyen bir diğer unsur olmuştur (Orhan, 2013: 21). Gerçekleşen devrimleri incelemek, Ortadoğu'daki değişimi ve dönüşümü anlamak ve Türk Dış Politikasında ne gibi etki ve dış politika davranışı konusunda nasıl bir değişikliğe sebep olduğunu görmek açısından faydalı olacaktır.

3. 4. 1. Tunus- Yasemin Devrimi

2010 yılında Tunus'ta bir gencin kendisini yakmasıyla başlayan Arap Baharı, domino etkisiyle bölge devletlerine yayılan hareket, başlangıçta bölgedeki devletlerin uzun yıllar yönetiminde olan yöneticilerini tedirgin etmiş, bu geçiş sürecinin devamında ise Ortadoğu'da iktidar değişikliklerini meydana getirmiştir. Yalnızca Tunus ve Mısır'da bu geçiş sürecinde demokrasiye yönelik adımlar atılmıştır. 2013'te Mısır'da ordunun yönetimi ele geçirmesi ile birlikte eski rejime yeniden dönülmüştür. Tunus ise demokrasiye geçen tek ülke olmuştur. Tunus demokrasiye geçiş anlamında model yapan şey, Tunus'un yerel dinamikleridir. Tunus' ta devrimi hazırlayan etkenlere bakıldığında üniversite mezunlarından oluşan işsiz ama faal bir grubun varlığı, on yılı aşkın süregelen ve rejimi eleştiren güçlü bir siber eylemcilik kültürünün oluşması, İnternet kullanımının hemen hemen bütün mekânlarda yaygın olarak kullanılması (Castells, 2013: 40) olduğu söylenebilir. Sivil toplumun devrim üzerindeki etkisi göz önüne alındığında ideoloji ve siyasi görüşlerden çok halkın bedenen varlığı ile devrime dâhil olması söz konusudur.

"Bedenlerin sahneye çıkararak üst yapılara verdiği vekaletlerin hepsini iptal ettiği bir momentum" (Okumuş, 2015: 37) olarak ifade edilebilir.

Ortadoğu'yu etkisi altına alan hadiselerin sebepleri; iktidarın -tekelleşmesi, özgürlüklerin azalması, baskı şantaj ve tehditlerin varlığı, yolsuzluk, yüksek işsizlik oranı, orta sınıfin yoksullaşması, hanedanın halkı küçümsemesi, sınıflar arasındaki ekonomik uçurumun derinleşmesi ve kırsal bölgelerin dışlanması olarak sıralanabilir. Devrimler her ülkede farklı hareketlerle gerçekleşirken, Tunus'ta sefalet ve işsizliğe hayır vurgusu ile gerçekleşmiştir. Tunus toplumunda Siyasal İslam etkin olsa da bu hareket İslami bir hareket olduğu söylenemez. Hareket içinde sekülerlik ve İslamcılık bir arada sorunsuz yer almaktadır.

Bu hareketin sorunsuz bir arada gitmesi sivil toplumun kişisel haklar ve özgürlükler haklar noktasında geçmişten getirdiği bir temeli olmasıdır. Bunun en önemli örneği Tunus' ta 1861' de ilan edilen İslam-Osmanlı coğrafyasında ilk modern anayasa olma özelliğini taşıyan Kanunu'd Devle'dir (Ceylan, 2015: 369). Öncesinde Tanzimat ve Islahat Fermanları'ndan esinlenerek kabul edilen bir haklar bildirgesi niteliğindeki Ahdü'l Eman anayasal haklar noktasında önem taşımaktadır. Hareket birleşme çağrısı olarak ulusal bayrağı kullanan, ulusal marşı söyleyen ve ulusun meşruiyetini talep eden bir Tunus hareketiydi (Castells, 2013: 36-37). Tunus' taki devrimin tarihçesinden kısaca bahsetmek faydalı olacaktır.

Tunus'ta isyanı körükleyen hadise Sidi Bu Zeyd şehrinde 18 Aralık 2010 tarihinde Muhammed Bouazizi adlı gencin kendini yakması olmuştur. Tunus'ta halk hareketlerini ekonomik eşitsizlikler, siyasi baskılar tetiklemiş, işsizlik, enflasyon, siyasi yozlaşma ve kötü yaşam koşullarını protesto etmek amacıyla halk sokaklara dökülmüş, bunun sonucuna bağlı olarak da 23 yıldır ülkeyi yöneten Zeynel Abidin bin Ali başkanlığı bırakıp 14 Ocak 2011'de ülkeyi terk etmiştir. Otoritelerin protestoları engellemek adına aldığı tüm önlemlere rağmen isyanı engelleyememişler 200'ün üzerinde insan hayatını kaybetmiş birçok kamu kurumu da yağmalanmıştır (Orhan, 2013: 22). Zeynel Abidin iktidarının 14 Ocak 2011 tarihinde halk ayaklanmaları ile sona ermesinin ardından Tunus'un yeni bir sürece girdiği gözlenmektedir. Her ne kadar Demokratik Anayasal Birlik Parti üyelerinin ve o döneme ait yasaların ve düzenlemelerin halkın nezdinde meşruiyeti olmasa da Tunus'ta anayasal süreci devam ettirilmeye çalışılmıştır. Anayasa'nın 56. Maddesine göre geçici boşluk olursa Meclis Başkanı, Cumhurbaşkanı

olarak atanmakta, Anayasa Mahkemesi cumhurbaşkanını azlederek yeni süreci başlatmaktadır.

Bu bağlamda Meclis Başkanı Fuad Mebuza Geçici Cumhurbaşkanı olarak atanmış ve Muhammed Gannuşi'ye geçici hükümeti kurma yetkisi vermiştir. Ancak ilk kurulan geçici hükümet yoğun halk gösterilerine ve muhalefetine dayanamayarak 27 Ocak'ta istifa etmiş, aynı gün içinde Gannuşi, Demokratik Anayasal Birlik Parti'den hiçbir ismin bulunmadığı 12 yeni bağımsız bakanın yer aldığı yeni kabineyi duyurmuştur. Ancak halk tepkisinin sona ermemesi üzerine aynı gün geçici Başbakan Gannuşi'de istifa etmek durumunda kalmış ve koltuğunu Beji Said Essebsi'ye bırakmıştır.

Bu süreçte siyasi meşruiyeti sağlayabilmek adına Demokratik Anayasal Birlik Partisinden istifalar ile başlayan süreç, partinin tamamen kapatılması ve yasaklanması ile sonuçlanmıştır. Yeni kabine de ülkeye istikrar getirememiş ve nihayetinde ikinci hükümette istifa etmiştir. 7 Mart'ta Essebsi yeni kabineyi duyurmuştur. Bu gelişmelerin yanı sıra Demokratik Anayasal Birlik Partisinin üst düzey tüm üyelerine 10 yıllık siyaset yasağı getirilmiştir. Ayrıca, Tunus geçici hükümetinde görev alan isimlerin de seçimlere katılması yasaklanmıştır (Tanrıverdi, 2011: 7).

Tunus'ta Yasemin Devrimi demokratik kurumların oluşmasına sebebiyet vermiştir. Öncelikle Tunus meclis seçimine gitmiş ve yapılan seçimlerde 18 yaşından büyük ve yasal olarak engeli olmayan herkesin oy kullanabileceği açıklanmıştır. Tüm Dünya'nın izlediği Tunus seçimlerinin ardında Tunus'ta koalisyon hükümeti kurulmuştur. Böylelikle Arap Baharı süreci Tunus'ta 26 gün gibi kısa bir sürede sonuçlanmış ve diktatörü devirerek büyük bir başarı kazanmıştır (Kışlakçı, 2012: 124). Bu durum hem Arap dünyasına öncülük edebilecek hem de tüm Dünya'ya örnek olabilecek bir başarıdır. Bu başarının birçok sebebi olduğu söylenebilir. Tunus'ta siyasi işlere müdahil olmayan bir askeri kurum var ve bu kurum herhangi bir muhalefette hiçbir zaman müdahale etmemiştir. Kriz durumlarında sivil toplum etkilidir. Tunus homojen bir ülke diğer ülkelerin aksine içinde dinsel, ırksal ve mezhepsel anlamda bölünmeler bulunmaz. Tunus'ta ana hareket olarak bilinen En-Nahda'nın rasyonel politikalarının etkisi büyüktür, ülkenin içinde bulunduğu durumu ulusal anlaşma temelinden uzaklaştırmadan yönetmiştir (Kardaş, 2016: 139).

3. 4. 2. Mısır-Nilüfer Devrimi

Tunus'ta başlayan halk ayaklanmaları benzer sebepler ve etkilerden dolayı Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da domino etkisi göstererek Mısır'a sıçramış ve otuz yıllık Mübarek rejiminin sona ermesine yol açmıştır. Bu değişim süreci, Arap halklarının benzer coğrafik, ekonomik, siyasi ve sosyal gerçekler açısından bir dönüşüme ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır. Arap Baharı olarak adlandırılan bu değişim sürecinin ortaya çıkmasında gençlik örgütlerinin başrol oynadığı görülmüştür. Ayaklanmalar sonucu yıllardır süregelen diktatörlüğün yıkılması, gelişen süreç ile mümkün olmuştur. Fakat bu süreçte rejimin değişikliğine yönelik çabalar Mısır'da sonuçsuz kalmış, sürekli bir demokratikleşme beklentisi içinde olan Mısır, otoriter rejimi halen devam ettirmektedir.

Mısır'da 1981 yılından 2011'e kadar Mübarek'in baskıcı yönetimin uygulamaları, son yıllarda artan ekonomik sıkıntılar, işsizlik, yoksulluk nedenleriyle halkın sesinin artarak yükselmesine neden olmuştur. 2010 seçimlerinin hileli oluşu, 2011 yılı ocak ayında İskenderiye'de bir kilisenin bombalanması sonucu 23 kişinin ölmesi halkın öfkesini artırmıştır. Akabinde genç Halid Said'in polisler tarafından işkenceyle dövülerek öldürülmesi sonucu halk sokaklara çıkmış ve sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanarak örgütlenmeye başlamıştır. Sosyal medyayı en etkin şekilde kullanan Gençlik Hareketleri sanal ortamda örgütlenerek Tahrir Meydanı'nda toplanmış ve eylemlerin Mübarek istifa edene kadar devam etmesini sağlamışlardır. 25 Ocak 2011' de Öfke Günü olarak bilinen gösteriler başlamıştır. Gösteriler 11 Şubat 2011'de Hüsnü Mübarek'in görevini orduya ve anayasa mahkemesine devretmesine kadar devam etmiştir (Yavuz, 2012). Halk yönetimde söz sahibi olamamasını ve ekonomik reformların sadece duyumdan ibaret olmasını protesto etmek için Tahrir meydanına gitmiştir (Koldaş ve Köprülü, 2011: 45). Kahire'nin merkezindeki Tahrir Meydanı'nda protestolar başlamış, bu protestoları bastırmak için Hüsnü Mübarek tüm kolluk güçlerini Tahrir Meydanı'na yığarak geniş çaplı bir çatışmanın başlamasına neden olmuştur. Tahrir'deki direnişi engelleyemeyen Mübarek muhaliflerin haberleşmelerini ve Muhaliflerin Tahrir'e toplanmasını engelleyebilmek adına interneti kısıtlamış ve sosyal medya erişimlerini kısıtlamıştır buna rağmen 28 Ocak'ta yapılacak olan eyleme katılımları engelleyememiştir. Mübarek'e karşı yapılan protestolarda ordu halktan yana olmuş, halkı polis güçlerine karşı korumuştur.

Esasında Hüsnü Mübarek iktidarı yıllarca Batılı ülkeler tarafından desteklenmiştir. Zira Ortadoğu'nun bir değişim ve dönüşüm içine girmesini isteyen Batı, Arap Baharı ile

birlikte Ortadoğu’da olan biteni sessizce izleme politikası takip etmiştir. Bu sebeple Mübarek beklediği desteği dışarıdan sağlayamamıştır. ABD ise Mübarek’ten değil muhaliflerden yana bir tavır sergilemiştir. Mübarek rejiminin son bulmasına ABD’nin katkıları büyük olacaktır. Türkiye ise Mübarek’in tutumunu eleştirmektedir. Öyle ki; Türkiye eski Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Mısır’da meydana gelen halk ayaklanmaları ile ilgili Hüsnü Mübarek’e şu ifadeleri kullanmıştır:

“Halkını dinle ve demokratik değişim taleplerine yanıt verin, samimi tavsiye olarak halk çağrılarına ve fazlası ile insani olan taleplerine kulak verin, tereddüt etmeden insanların değişim arzularına kulak verin. Hiçbir otorite halka rağmen iktidarda kalamaz, hepimiz faniyiz. Siyasi sorunların çözümü sandıktadır...”

Ortadoğu’da demokratik reformlara destek veren Recep Tayyip Erdoğan, “baskı hükümetleri devri sona ermiştir.” ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca Erdoğan Arap ülkelerinde halkın taleplerine yanıt verilmesi gerektiğini ve Mısır’da yaşananların ders alınması gerektiğine vurgu yapmıştır (Atalay, 2013:71). Hem desteksiz kalan hem protestoları dindiremeyen Mübarek, kendisini protesto eden muhalifleri vazgeçirebilmek adına halka bir daha aday olmayacağını hatta Eylül ayında yapılacak olan seçimlere oğlunun bile aday olmayacağını belirtmiş ama göstericilerin protestolarını durduramamıştır. Bu durum karşısında Hüsnü Mübarek 11 Şubat 2011 tarihinde 30 yıllık iktidarını Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi’ne devrettiğini açıklamıştır (Tabaar, 2013: 727). Protesto ve gösterilerdeki ana slogan olan “Ekmek, Özgürlük, Adalet” ifadesi Mısır’ın içinde bulunduğu durumun özeti olarak adlandırılabilir (Bekaroğlu ve Kurt, 2015: 22).

SKYK (Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi) Mübarek’in ardından devlet başkanlığına geçici olarak SKYK Başkanı Muhammed Hüseyin Tantavi geçirmiştir. Protestocuların talepleri doğrultusunda Anayasa askıya alınmış ve parlamento seçimleri yapılana kadar ordu idareyi ele almıştır (Bekaroğlu ve Kurt, 2015: 27). Arap Baharı’nın bu değişim süreci sonunda Mısır’da uzun süren Mübarek rejiminin ardından ilk özgür ve demokratik seçimleri Mayıs- Haziran 2012’de yapılmıştır.

2012 seçimlerinde Mursi, Mısır’ın ilk seçilmiş cumhurbaşkanı olmuştur ama Mursi’ye karşı gösteriler ve protestolar yapılmış ve Mursi’nin yönetimden çekilmesi için imza kampanyaları başlatılmıştır ve bir yıl sonra Mursi Mısır Genel Kurmay Başkanı Sisi

tarafından bir askeri darbeyle iktidardan indirilmiştir (Dickstein, 2015: 10). Orhan (2013) “*Ortadoğu’nun Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği*” isimli makalesinde, Mübarek’in devrilmesinden sonra gelen süreci şu detaylarla anlatmıştır:

“Mısır’da Mübarek’in büyük bir halk hareketi ile devrilmesi ve yapılan seçimler sonucunda Mursi’nin iktidara gelmesi, Mısır halkının beklentilerini karşılayamamıştır. Mursi’nin Cumhurbaşkanlığı görevine gelmesinin kısa bir süre ardından, bu sefer de Tahrir meydanı Mursi karşıtı gösterilere sahne olmuştur. Mursi’nin, Mübarek iktidarını deviren Mısır halkının desteğini aramak yerine devlet başkanlığı yetkilerini sonuna kadar kullanarak aldığı tartışmalı kararlar büyük tepki toplamış, halk “Firavun Devlet Başkanı İstemiyoruz!” çığlıklarıyla sokaklara dökülmüştür.

“Halkın tepkisinin artmasında, Mursi’nin orduyu ve yargıyı pasifize etmesi, kendisine süper yetkiler tanıyan bir kararname çıkartması (yargıdan muaf) ve anayasa yazım çalışmalarında liberaller ve sol partileri dışlayarak, İslamcıların domine etmesinin sağlaması rol oynamıştır. Mısır halkının giderek kutuplaşmasına yol açan bu süreç, 3 Temmuz 2013 tarihinde, Mısır Silahlı Kuvvetleri’nin darbe yaparak Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi’yi devirmesi ve yönetime el koymasıyla farklı bir boyuta taşınmıştır. Genel Kurmay Başkanı Abdülfettah El Sisi, yapılan darbe ile birlikte, anayasanın askıya alındığını ve yeni cumhurbaşkanlığı seçimlerinin en kısa zamanda gerçekleştirileceğini duyurmuş, Anayasa Mahkemesi Başkanı Adli Mansur, geçici cumhurbaşkanı olarak belirlenmiş ve geçici teknokrat bir hükümet kurmakla görevlendirilmiştir. Darbenin ilanı ile birlikte darbe karşıtları harekete geçmiş, yoğun protestolar başlatmıştır. Mısır’da askeri yönetim protestoları büyük bir katliamla bastırma politikasını gitmiş, binlerce insan hayatını kaybetmiştir (Orhan, 2013: 24).

Mısır’da yapılan düşük katılımlı seçimlerden sonra Sisi devlet başkanlığına seçilmiş ama bu seferde Mursi yanlıları Rabia Meydanı’nda toplanmışlardır. Polis Rabia Meydanında Mursi yanlısı gösterileri bastırırken 600 kişiyi öldürdü ama Mursi yanlılarının ve Müslüman kardeşlerin protestoları devam etti. Diğer taraftan da Mursi karşıtları Tahrir Meydanı’nda gösteriler yaptılar. Ve iki meydan arası kanlı bir süreç başlamış oldu (Heliotis, 2014: 148). Buçukcu’nun söylemiyle (2014);

“Mısır’da tamamlanamayan demokrasi sadece 1 yıl sürmüştür. Halk tarafından Mursi karşıtı gösteriler düzenlenmesini müteakip 3 Temmuz 2013’te Mısır tarihine bir darbe daha kaydedilmiştir” (Buçukcu, 2014: 58).

Sonuç olarak Mısır, ordu siyaseti ile yönetilen bir ülke olmasına rağmen 21. yüzyıla Tahrir Meydanı’nda kitleleri harekete geçiren demokratikleşme arayışı ve umuduyla girmiştir. Mısır devrimi yıllardır bölgede çıkarları yerleşmiş olan güçlerin desteklediği kemik bir yönetici kadrosu ile sekteye uğratılmış ve Arap Baharı’nın rüzgârı ile alabora olan Mısır’dan sonra, Libya’da hareketlenmeler başlamıştır.

3. 4. 3. Libya

Tunus’ta başlayan devrim rüzgârı Kuzey Afrika coğrafyasına yayılırken beraberinde Tunus, Mısır ve Libya başta olmak üzere geniş bir alana nüfuz eden çatışma ortamını da getirmiştir. Her ülkenin kendi iç dinamiklerine istinaden doğan süreçlerde gelişmeler farklılık göstermiştir. Libya da Arap Baharı’nın rüzgârında NATO müdahalesine dâhil edilen ülkelerden bir tanesi olmuştur. Özgürlük isteyen halkın başlatmış olduğu mücadele, BM’nin tüm uyarılarına rağmen Kaddafi yönetiminin saldırılarının devam etmesi, ABD başta olmak üzere Fransa, İtalya gibi Avrupa ülkelerinin müdahalesine neden olmuştur. Askeri müdahalenin başlaması ile Bingazi olmak üzere diğer kentlere de yapılan askeri müdahaleler Libya’da yeni bir dönemi açmıştır (Sorenson, 2011: 24).

1969’da Kral İdris’i devirip bir darbe ile Libya’nın yönetimini ele geçiren ve 42 yıl iktidarı elinde tutan Muammer Kaddafi ülkesini sadece kendisinin söz sahibi olduğu bir sistemle yönetmiştir (Buckley, 2012: 83). Kendisi iktidarı ele aldıktan kısa bir süre sonra Libya’nın yer altı kaynaklarından ve petrolünden gelen gelirlerini yakın çevresine aktarmıştır. Batı ile ilişkileri olumsuz seyreden Kaddafi’nin yapmış olduğu bir hareket Batı ile ilişkilerinin tamamen bozulmasına yol açmıştır.

Öyle ki Kaddafi dünya ekonomik sistemine alternatif bir sistemle petrolün karşılığını dolar yerine dinar yapma teşebbüsünde bulunmuş ve bu sebeple ülkesini Batı dünyasının ambargosuna maruz bırakmıştır. Bu ambargodan dolayı ülkesinin ekonomisinin kötü duruma düşmesine neden olmuştur. Körfez Savaşı’ndan sonra Saddam Hüseyin’in başına gelenlerden etkilenen Kaddafi sosyalist politikalarından sıyrılarak modern dünya ile uyumlanmaya çalışmıştır.

Batı ile ilişkilerini geliştirmeye gayret etmiş hatta terörizmle mücadele için ABD'ye destek vermiş ama yine de Tunus'ta başlayan devrim hareketlerinin ülkesine sığramasına engel olamamıştır.

Kaddafi bu olaylardan kendini koruyabilmek için Tunus'ta ve Mısır'da ortaya çıkan olayların kurmaca olduğunu açıklamış ve ayaklanmaları yok sayma eğilimi göstermiştir. Bu konuyla ilgili Diriöz (2012: 67) Libya'da Politik Dönüşümün Sorunları ve Fırsatları isimli makalesinde şöyle açıklamıştır:

“Aslında olaylar başladığında tüm diktatörlüklerde zaman zaman görülen ayaklanmalardan biri olduğu ve Kaddafi'nin bu ayaklanmayı da kolaylıkla bastıracağı düşünülmüş ancak Bingazi muhaliflerin eline geçince olayın ciddiyeti anlaşılmıştır”.

Sonuçta Mısır ve Tunus'ta yaşanan ayaklanmalarla aynı nedenlerden dolayı, 15-16 Şubat'ta Bingazi'de insan hakları savunucusu Fethi Terbil'in tutuklanmasıyla başlayan ayaklanma diğer tüm bölgelere de sığramıştır (Kuşoğlu, 2012: 107). Terbil, Trablus'un Ebu Slim Cezaevi'nde 1996'da güvenlik güçlerince katledildikleri iddia edilen mahkûmların yakınlarını temsil etmekteydi. (Öfke Günü, 2011, <https://bbc.com>).

Ayaklanmalara Kaddafi'nin güçleri sert müdahalelerde bulunmuştur. Güvenlik güçlerinin protestolara sert müdahalesi ve ölenlerin olması olayların daha da tırmanmasına yol açmış ve bu durum 17 Şubat'ta muhaliflerin çağırısıyla, muhaliflerin Öfke Günü adını verdikleri, gösterilerin düzenlenmesiyle sonuçlanmıştır (Ayhan, 2012: 165). 17 Şubat göstericilerin eylemleri Beyida, Zentan ve Trablus yakınında bulunan Rijban'a sığramıştır. Muammer Kaddafi tarafından internet bağlantısı kesilip, yabancı gazetecilerin ülkeye girişini yasaklanmıştır. Böylece Kaddafi Libya'nın dış dünya ile iletişim ağlarını tamamen kapatıp, eylemleri şiddet kullanarak bastırmaya çalışmıştır.

Sürecin şiddetlenmesini takiben Kaddafi'nin olanlara rağmen yönetimi bırakmayarak muhaliflere karşı şiddete başvurması sürecin seyrini değiştiren önemli bir faktördür (Telatar, 2012: 71). Bu çerçevede Kaddafi'nin vermiş olduğu mücadelede şanslı bir lider olduğu söylenemez. Ordusu ve halkına güvenmeyen, yıllarca mevcut iktidarını baskı ile yöneten bir liderdir. Bu süreçte, Libya'nın en büyüklerinden iki aşiret artık Kaddafi'ye destek olmayacaklarını ifade etmişler ve Kaddafi'nin oğlu ve Kurmaylarından bazıları istifa ederek halkın yanında yer almışlardır. Böylece Kaddafi şiddet uygulamalarını

arttırarak, Libya'yı iç savaşa sürüklemiştir. Ülke içinde güç kullanımı ile insan haklarının ihlal edilmesi Libya'nın Avrupa Birliği üyeliğinin askıya alınmasına neden olmuştur.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi ise Kaddafi rejimini insan hakları ihlali yaptığına vurgu yaparak uyarmıştır (Doğan, Durgun, 2012: 80).

Çatışmanın iç savaşa dönüşmesi üzerine, Libya'da, sivilleri korumak adına NATO'ya, "her türlü önlemi alma" yetkisi BM tarafından verilmiştir. Bunun üzerine ABD ve Avrupalı Müttefikler, Libya'ya hava harekâtı düzenlemiş ve gücü kalmayan Kaddafi saklandığı ufak bir evde bulunarak halk tarafından linç edilmiştir (Tatar ve Ülker, 2017: 279). Arap Baharı'nın başlamasından sonra NATO müdahalesiyle rejime son verilen tek ülke Libya'dır. NATO'nun Libya müdahalesi tartışmaları da beraberinde getirdi. Fransa'nın müdahale de sıklıkla öne çıkıyor oluşu, BM güvenlik konseyi kararı Libya'nın müdahalesini kesinleştirmiştir. ABD koalisyonu öncülüğünde El Kaide militanlarının olduğu iddia edilen şehirler hedef alınmıştır. Libya'da yaşanan iç savaş sonrası diktatörlükten kurtulan Libya NATO'nun müdahalesinden dolayı iyice zayıflamıştır. Kaddafi'nin ölümünden yaklaşık beş ay önce bir röportaj vermiş ve bu röportajda kendi ölümü halinde sadece Libya'nın değil tüm bölgenin karışacağı sinyali vermiştir. Devrim sonrası kurulan geçici hükümet, Libya'yı yönetecek nitelikte olmayıp, 17 Şubat 2011 devrimi sonrası çıkan tabloda siyasi istikrarsızlık kendini hissettirmiştir. El-Kaide gibi terör örgütleri güçlenerek Afrika ve Ortadoğu'da çatışma sürecini başlatmıştır. Ardından aşiretler önce özerklik elde etmiş ve sonra da petrol ticaretine başlamıştır. Neden Avrupa NATO müdahalesine imkân tanımış ve Mısır ve Tunus'tan farklı olarak Libya ile bu denli ilgilenmiştir. Akbaş ve Düzgün, "*Libya'daki Arap Baharı'na Yönelik Türk Dış Politikasına Konstrüktivist Bir Yaklaşım*" isimli makalesinde bu durumu şöyle açıklamıştır:

"Libya'nın gerek stratejik önemi gerek sahip olduğu petrol rezervleri Batı için Libya'yı önemli kılmıştır. Libya'nın Afrika ve Avrupa arasındaki konumu ve sahip olduğu zengin petrol rezervleri; Batı'nın ekonomi ve güvenlik konularında etkili olmuştur" (Akbaş ve Düzgün, 2012: 67).

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Libya, diğer örneklere nazaran içerisinde farklılıklar bulunduran bir ülke olarak kabul edilebilir. Libya'da Kaddafi sonrasında iç çatışmanın yaşanması ve NATO'nun müdahalesi Arap toplumları tarafından sıklıkla tartışılmıştır.

Eğer müdahale olmasaydı durumun Suriye'deki gibi bir duruma dönüşebileceği düşüncesi de öne sürülen iddialar arasında yer almaktadır. Arap Baharı olgusu fiilen sona ermiş oldu.

3. 4. 4. Yemen

Arap Baharı sürecinin diktatörünü deviren son ülkesi Yemen'dir. Süreç için gerekli zeminin hazır bulunduğu Yemen, 16 Ocak 2011'de başlayan ilk protestolar doğrultusunda Arap Baharı'nın etkilediği ülkeler listesine girmiştir (Ayhan, 2012: 226). 2011 yılının başlarında başlayan protesto gösterileri 33 yıldır iktidarda olan Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih'in nepotist iktidarını hedef almıştır. Ayaklanmalar, ülkede genç nesiller için gelecek olmamasını, hukukun üstünlüğünden yoksunluk ve rejimin tüm ekonomik imkânları elinde tutmasını protesto etmek amacıyla başlamıştır. Hükümet güçlerinin tarafından şiddet ile bastırılan protestolar çatışmaya dönüşmüş ve Başkanlık Sarayı dâhil vurulmuştur. Salih yaralanmış ve bir süreliğine Suudi Arabistan'da tedavi görmüştür. Uzun süren bir protesto gösterileri sonucunda Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih, yargılanmama garantisi karşılığında, 2011 yılının Ekim ayında iktidarı bırakacağı açıklamasını yaparak, 23 Kasım 2011 tarihinde resmen istifa etmiştir. Şii kitle içerisinde yer alan Ansar Allah yani Allah'ın Destekçileri adı ile bilinen Husiler bu dönemde çatışmanın en etkin aktörü olacaktır. 2004' te Husilerin kalpgahı (heartland) olarak bilinen kuzeydeki Saada eyaletinde adaha geniş bir özerklik aramak için protesto gösterileri yapıp, 2014 yılına kadar sürecektir olan bir isyan başlattılar (Alkaff, 2015: 97). Saada isyanları sırasında binlerce insan ölmüştür. Ayrılıkçı bir politika izleyen Güney Hareketi de benzer şekilde eylemlerin içinde yer almıştır.

Salih'in yerine Abdurrabbu Mansur Hadi geçti ve Suudi Arabistan'a yakın bir politika takip eden Hadi başkanlığında Yemen, uluslararası aktörlerin de katılımıyla uzun süre politik çözüm arayışını sürdürmüştür. Ulusal Diyalog Konferansı'nda, Yemen'in altı idari bölgeye bölünmesine olumlu yaklaşmış fakat 2014 yılında, konferans sonrası kurulan geçici hükümetin de zayıflığından faydalanarak Husiler isyan etmişlerdir. Bu isyanın nedenlerinden birisi de, Hadi'nin radikal gruplara tolerans göstermesi ve onlara alan sağlaması olmuştur. Husiler, Ensarullah olarak bilinen milis güçleri ile ülkenin kuzeyindeki Saada kentini kontrol altına aldıktan sonra her geçen gün ülkenin güneyine doğru adım adım ilerleyerek Sanaa'yı ele geçirmiştir.

22 Ocak 2015’de Başkan Hadi ardından da Başbakan Baha istifasını sunmuş, 6 Şubat’ta Husiler Meclisi feshederek yönetime el koymuştur. Başkan Hadi önce Aden’e, daha sonra da Husilerin ilerleyişi nedeniyle Suudi Arabistan’a kaçmıştır (Jongberg, 2016: 11). Husilerin bu ilerleyişi ve Hadi’nin sürülmesi ile birlikte Hadi’nin talebi doğrultusunda Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon Yemen’deki barışı ve istikrarı yeniden tesis etmek için “Kararlılık Fırtınası” adında bir operasyon başlatmıştır. Başkan Hadi bu operasyonun desteğiyle daha sonra ülkeye dönmüş ve başkenti Aden olan bir hükümet kurmuştur (Clausen, 2017: 53). Yemen Arap Baharı öncesinde de siyasi istikrarsızlık yaşanan bir ülke olup, El Kaide’nin ülkedeki varlığı ve yaptığı eylemler ile Yemen’de istikrarsız bir ortam oluşturmuştur. İran ve Hizbullah’ın etkisi artmış ve El Kaide’nin Yemen’de güçlenmiştir. Bu çatışma ortamını mezhep savaşı üzerinden okumak doğru olmayacaktır. Yemende mezhepsel farklılıklardan daha çok diğer kimlik unsurlarının daha ön planda olduğu, Yemenlilerin kendilerini tanımlarken çoğunlukla dini inanış üzerinden tanımlamaktadırlar. Bu tabloya göre Arap Baharı’nın Yemen’deki tek etkisi lider değiştirmek olmuştur. Yemen’de demokratik bir dönüşüm sağlanamamıştır.

3. 4. 5. Suriye

Kuzey Afrika’da başlayan ve domino etkisi ile bölge ülkelerine yayılan Arap Baharı olarak bilinen isyanların nedeni bölge ülkelerinin kendi farklı iç dinamiklerinde değerlendirilsede siyasi, sosyal ve ekonomik temelli olarak benzerlikler göstermektedir. “Bu isyanların temelinde diktatöryal rejimlerin varlığının yanı sıra, ekonomik oligarşinin varlığı, siyasi yozlaşma, ifade özgürlüğü ve kötü yaşam koşulları vardır” (Güleç, 2012).

İfadesini açmak gerekirse yoksulluk ve işsizlik, demokrasi yoksunluğu, Suriye’nin önemli jeopolitiğinden kaynaklanan uluslararası güçlerin bölgesel güç mücadelesi son olarak Suriye’deki yönetimin mezhebe dayalı ayrılıkçı yapısının Suriye’deki sorunları tetiklemiştir. Suriye jeopolitiği hakkında bir değerlendirme de bulunulursa, Güneybatı Asya(Ortadoğu) ülkelerinin sahip olduğu enerji kaynakları ve bu kaynakların potansiyel alıcılara ulaşım yolları bölgede ya da bölgeye yakın yerlerde (Erdemir, 2016: 413).

Ülkeden ülkeye yayılarak Suriye’ye kadar gelen Arap Baharı’nın ilk etkileri protesto ve ayaklanmalarla birlikte 15 Mart 2011’den itibaren Suriye’de de görülmeye başlamıştır. Haziran-Temmuz 2011’de büyük kitleler halinde özellikle Hama, Humus ve İdlib’te artarak devam etmiş ve rejimde 1980’lerde uyguladığı gibi sert politikalarla kitlesel ölümlere sebep olmuştur (Erdemir, 2016: 414).

Arap Baharı'na Esad rejiminin verdiği ilk tepki olayları önemsememek şeklinde olmuştur. Şen (2013), bu konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Esad rejimi özgüvenle Suriye'nin diğer ülkelerden farklı olduğunu savunmuştur. Rejim mevcut iç ve dış desteklerden dolayı değişimin kendilerini zora sokmayacağı kanaatindeydi. Beşar Esad'ın uluslararası alanda takındığı muhalif pozisyonundan dolayı halkının kendisini desteklediğini düşünmüş, zorluklara halkın dayanabileceğine inanmış, dahası ülkesinde ayaklanma çıkacak kadar büyük bir bunalım olduğunu düşünmemiştir” (Şen, 2013:59).

Her ne kadar görmezden gelinmeye çalışılsa da ayaklanmanın fitilini ateşleyen olay; 15 Mart 2011'de Suriye'nin Ürdün sınırındaki Dera kentinde yaşları 12 ile 15 yaşındaki çocukların duvarlara rejim aleyhinde yazdıkları, “*al-sha 'b yurid isqat al-nizam*” yani “*halk rejimi devirmek istiyor*” yazısı gerekçesi ile gözaltına alınmasıdır. Sonrasında çocukların serbest bırakılmasını sağlamak için yapılan protesto gösterileri, kısa sürede rejime muhalif bir halk hareketine dönüşmüştür. 18 Mart Cuma günü yaşanan protesto gösterilerinde dört kişinin ölmesi öfkeyi daha da arttırmıştır (Droz-Vincent, 2014: 34). Ölümlerin ardından protesto gösterileri yoğunlaşarak devam etmiştir. Suriye ayaklanmaları ülkenin kırsal çevresinde başlamıştır. Ayaklanmaların kökeni; coğrafi ve siyasi olmak üzere iki anlamda değerlendirilebilir.

Coğrafi olarak isyan Dera kentindeki başlayıp, Lazkiye, Banyas ve Duma gibi küçük ve orta büyüklükteki şehirlerde aynı zamanda Hama, Humus ve Şam'ın popüler mahallelerinde ön plana çıkmıştır. Kırsal göçle doğrudan bağlantılı olan kırsal bölgelerdeki halk ayaklanmaya hazırdı ve bu protestolar kısa sürede çatışmaya akabinde bir iç savaşa dönüşmüştür (Droz-Vincent, 2014: 34).

Beşar Esad eylemlerin önüne geçmek amacı ile Dera'da birkaç önlem almıştır. Muhalifler yaptığı bu reformların bir aldatma ve zaman kazanma politikası olduğuna inanmaktaydı. Bu arada reform yenilikleri devam ederken bir yandanda muhalif eylemleri bastırmak için sert müdahalelerde bulunmuştur. Esad rejiminin uyguladığı iç politika ve halkına karşı uyguladığı sert müdahaleler uluslararası alanda da tepki görmüştür. Uluslararası kamuoyu tepkisiz kalmamış, ABD ve AB yaptırım uygulama kararı almıştır. Temmuz 2011 tarihinde Hama'da yüzden fazla eylemcinin öldürüldüğü Suriye güvenlik güçleri tarafından açıklanmıştır. Suriye hükümetinin güvenlik güçlerine karşı koymak için

isyancılar silahlanmışır. Bölgesel aktörlerin yerel bir mesele olarak başlayan ayaklanmayı desteklemesi krizi daha da şiddetlendirmiştir. Temmuz 2011 tarihinde Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), ordudan ayrıldıktan sonra kurulmuştur. Aynı zamanda Esed rejimine karşı bir araya gelen bazı muhalifler Suriye Ulusal Konseyi'ni (SUK) oluşturdular. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) Esed rejiminin bu tutumunu kınayan bir açıklama yaptı ancak yaptırım uygulanma aşamasında Rusya ve Çin tarafından veto edilmiştir. Eş zamanlı olarak AB, Suriye'ye yaptırım uygulama kararı almıştır ve AB ülkeleri Şam'daki büyükelçiliklerini kapatarak bölgedeki diplomatik ilişkilerini Lübnan'ın başkenti Beyrut'tan yürütmeye devam etmiştir.

Suriye muhalefeti ABD, Fransa, Türkiye ve bazı Arap ülkeleri tarafından konsolide edilmiş, Suriye Ulusal Konseyi 2011 yılında General Salim İdris liderliğinde Türkiye'de kurulmuştur. 2012'de Katar/Doha'da Suriye muhalefeti bir araya gelmiştir. 5000 kadar El-Kaide militanının Suriye'ye girişi ile İran ve Rusya Esad rejimini destekleyen önlemler almaya başlamıştır. Hizbullah savaşçılarını hükümet güçlerine yardım etmek için Suriye'ye göndermiştir. Kriz; özellikle İran ve Suudi Arabistan arasında süregelen ideolojik ve mezhep çatışması kaynaklı bir çatışmadan iç savaş durumuna dönüşmüştür. 100. 000'den fazla insanın ölümü ve 2 milyondan fazla Suriyeli mültecinin başta Türkiye olmak üzere Ürdün ve Lübnan komşu ülkelere iltica etmesi ile sonuçlanmıştır (Hussain, 2013: 42).

3. 5. Arap Baharı Sürecinde “Etkileyen ve Etkilenen Türkiye”

Adalet ve Kalkınma Partisi 2002 yılı seçimleri ile AK Parti hükümetinin kurulduğu dönem dünyada ve Ortadoğu'da önemli gelişmelerin yaşandığı bir zamana denk gelmiştir.

11 Eylül terör saldırıları, terörizmle savaş üzerinden yürüyen ABD politikasının bir sonucu olan Afganistan savaşı ve Irak'a müdahalesi AK Parti'yi yeni bir Ortadoğu politikası belirlemeye sevk etmiştir. AK Parti dönemi Türkiye'nin Ortadoğu Politikası; 1 Mart Tezkeresi ve reddi, Süleymaniye Krizi ile Irak'ta görevli Türk askerlerinin başına çuval geçirilmesi, Büyük Ortadoğu Projesi eş başkanlığı, “Medeniyetler İttifakı”, Annan Planı ve Kıbrıs konusu, AB üyeliği konusu ve Türkiye'nin AB ile müzakerelere başlaması ve kesintilerle süren dalgalı süreç, İKÖ Genel Sekreterliği'ne ilk kez bir Türk'ün seçilmesi, Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliği adaylığı, Ortadoğu krizleri gibi süreçlerle belirlenmiştir.

AK Parti dönemiyle birlikte yeni bir derinlik ve boyut kazanan Türk Dış Politikası demokratikleşmenin, ekonomik gelişmenin ve iktidarını güçlendirmenin yolunun güçlü ve etkin bir dış politikadan geçtiği düşüncesi ile değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Dış politikanın stratejik anlamda derinlik kazanması Türkiye açısından etkinliğini sürekli kılmayı gerektirmiştir. Ortadoğu coğrafyasında tarihte asırlarca hüküm sürmüş Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı olan Türkiye Cumhuriyeti'nin, Osmanlı bakiyesi Müslüman halklara sırtını dönmesi düşünülemez düşüncesi hâkim olmuştur. Ortadoğu bölgesinde yaşayan halklar ve Türkiye arasında var olan tarihi birikim ve kültürel bütünlük aynı zamanda Türkiye'nin bölgedeki tek Müslüman nüfuslu laik ve demokratik ülke olması, Ortadoğu'da kendisine yeni bir rol biçmesine neden olmuştur.

Türkiye'nin Ortadoğu'da yer alan ülkeler için örnek-model-önder rolünü üstlenebilecek düzeyde olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında Arap Baharı'na karşı ilk başta sessiz kalan Türkiye sonrasında olaylara doğrudan müdahil olmayı tercih etmiştir. Türkiye açısından, Arap Baharı Suriye'ye ulaşana kadar bir sıkıntı oluşmamıştır.

Arap Baharı sonrası ayaklanmaların olduğu ülkelerde yapılan seçimler ve seçim propagandaları esnasında, Türkiye ekonomide gösterdiği başarısıyla İslam ve demokrasiyi bir arada yürütebilmesiyle bir rol model olarak görülmekte ve seçim propagandalarında bu argümanı kullanmıştır. Bu argüman, bölge ülkeleri ile ilişkilerini güçlendirme yönündeki politikalarını desteklemiştir. Ancak, Arap Baharı Suriye'de etkisini göstermeye başlaması ile birlikte Türkiye'nin başından beri süre gelen ılımlı ve yapıcı politikası zaman içerisinde sertleşmiştir. Böylece bu durum hem Türkiye-Suriye hem de Türkiye-İran ilişkilerini olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır.

Bununla beraber, Irak Başbakan Yardımcısı Tarık el Haşimi ile ilgili olarak Türkiye'nin tutumu ve dolayısıyla Irak Başbakanı Nuri Al-Maliki ve Irak merkezi hükümeti ile bozulan ilişkiler Arap Baharı öncesi oluşturulan "Komşularla Sıfır Sorun" politikasını tartışmalı hale getirdi (Ünver-Noi, 2012: 14). Yani Arap Baharı başlayana dek "Komşularla Sıfır Sorun" politikasını uygulamaya çalışan Türkiye'nin bu politikaya devam edebilmesi pek mümkün olmamıştır. Dış politikasında tam anlamıyla ikilemde kalan Türkiye hiç kuşkusuz Arap Baharı'ndan en çok etkilenen ülkelerden birisi olmuştur. Bu noktada iki seçeneği olan Türkiye ya temel hak ve özgürlüklerini isteyen halka destek verecek ya da hali hazırdaki iktidarları destekleyecektir. Nihayetinde politika değiştirmek

zorunda kalan Türkiye Arap Baharı'nın başından itibaren her ülkeye kendi çıkarları ve stratejik ortaklıklarının çıkarları bağlamında destek vermiştir.

Arap Baharı'nın etkilediği ülkelerle ilgili Türkiye'nin tavrını tek tek incelemek gerekirse Aralık 2010'da Tunus'ta başlayan Arap Baharı dalgası kısa sürede diğer ülkelere yayılırken, Türkiye gelişmelere seyirci kalmamak ve bölgedeki pozisyonunu güçlendirmek için yoğun çaba sarf ettiği söylenebilir. Türkiye bölgedeki ülkelerin demokrasiye geçişini istemiş ve halkların özgürlük, demokrasi ve insan hakları taleplerini destekleyen bir duruş göstermiştir. Bu ülkelerde yapılacak reformların ülkelerin iç dinamikleriyle gerçekleşmesi gerektiğini ve dış müdahaleye karşı olduğunu ifade etmiştir. 2011'de Libya'da başlayan isyanın kısa bir süre içinde iç savaşa dönmesi ile birlikte Batılı devletler hemen askeri müdahale fikrini ortaya atmışlardır. Dönemin Başbakanı Erdoğan bu ülkelerin Libya'nın petrol kaynakları üzerinden çıkar odaklı ancak Türkiye'nin meseleye insan odaklı yaklaştığını ve dış müdahaleye karşı olduğunu belirtmiştir. Arap Baharı'nın Libya'daki yansımaları Mısır'dan daha farklı olmuştur.

Rejimin devrilmesi ve Muammer Kaddafi'nin rejim karşıtlarınca yakalanıp öldürülmesi ile devam eden süreçte Türkiye'nin gelişmelere tepkisi süreç içinde değişmiştir. Libya'daki rejimle yakın ilişkiler içinde bulunan Türkiye'nin rejim karşıtı protestoların ilk başladığı dönemde Kaddafi ile ters düşmeyip, bu durumun Libya'nın bir iç sorunu olduğunu belirtmiştir. Başbakan Erdoğan; NATO'nun Libya'ya müdahalesi ile ilgili olarak ülkelerin kendi mukadderatlarını o ülkelerin halklarının belirlediğini ifade etmiştir. Arap Birliği ve BM Güvenlik Konseyi'nin dış müdahale lehine aldığı kararlar Ankara'yı bu tutumunu değiştirme konusunda zorlamıştır. Türkiye bu durumda ilk önce rejim ile isyancılar arasında arabuluculuk girişiminde bulunmuştur.

Kaddafi rejiminin şansının azaldığını görünce Türkiye tutumunu değiştirmiştir. Ülkede oluşacak rejim değişikliği sonrası Libya halkının yeraltı kaynaklarının dağıtımının yine kendi halkı lehine olması gerektiği vurgusunda bulunmuştur. Nihayetinde, Türkiye Libya'da Kaddafi sonrası kurulan yenilikçi yönetime destekleyici bir tavır göstermiştir. Libya'daki rejim değişikliği ile birlikte yeni rejimlerle siyasal ve ekonomik ilişkileri güçlendirmek için Başbakan Erdoğan üst düzey bürokratlar ve iş adamları ile birlikte Mısır, Tunus ve Libya'yı kapsayan bir Kuzey Afrika turuna çıkmıştır. Birçok alanda anlaşmalar imzalandı. Halk Erdoğan'ı üç ülkedede coşku ile karşılamıştır. Erdoğan, Libya'nın enerji zenginliklerine ve altyapı ihtiyaçlarına “gözünü diken batılı güçlerin

sömürge talihsizliğine” dikkat çekmiştir. Ulusal Geçiş Konseyi Başkanı Mustafa Abdülcelil ise açıklamasında Türk modelinin Libya’nın arzulanabileceği tek model olduğunu söylemiştir. Erdoğan yaptığı konuşmalarda laiklik ve demokrasi vurgusu yaparak, bu ülkeler için Türkiye’yi model olarak göstermiştir. Bu model ülke yaklaşımına Mısır’daki Müslüman Kardeşler sıcak yaklaşıma da Tunus ve Libya’daki İslami hareketler “Türkiye modeli” fikrine genelde olumlu yaklaşmışlardır. Mısır’ın Türkiye’nin model olmasına mesafeli ama Libya ve Tunus’un olumlu yaklaşmasının nedenleri hukuki anlamda bir temellendirme yapılarak açıklanabilir. Tunus 1876 Tanzimat Fermanı sonrasında Islahat ve Tanzimat Fermanı’nın etkisi ile ilk modern anayasasını oluşturmuştur. Libya ise Kurtuluş Savaşı mücadelesinde emperyalizme karşı Atatürk’ü desteklemiştir. Senusi Şeyhi Ahmed eş-Şerif, Millî Mücadele’nin İslâm dünyasında ve özellikle Hindistan’da popülerlik kazanmasında, en büyük pay sahiplerinden biriydi. 1921 yılı başlarında Sivas’ta “İttihad-ı İslâm Konferansı” gerçekleştirildi.

Bu konferansın maksadı, bütün dünya Müslümanlarının birleşmelerini ve ortak maksat doğrultusunda çalışmalarını sağlamaktır. Kıbrıs meselesinde Türkiye’ye ambargo uygulanırken Libya Türkiye’ye yardım gönderen iki ülkeden biri olmuştur (Turan ve Turan, 2011: 203).

Tunus’ ta ise Ben Ali yönetiminin devrilmesi sonucu, onun döneminde yasaklı olan Nahda Parti’sinin lideri Ganuşi AK Parti’yi kendilerine yakın bulduklarını ve kişisel olarak da Başbakan Erdoğan ile iyi ilişkileri olduğunu ifade etmiştir. Arap Baharı sonrasında bölge ülkelerinde iktidarı ele alabilecek İslamcı yönetimlere, Erdoğan’ın laiklik demokrasi üzerinden verdiği mesaj çok önemli olmuştur.

Kişinin laik olmayacağı ama devletin laik olabileceğini ifade etmiştir. Bir Müslümanın laik bir devleti başarılı bir şekilde yönetebileceğini ve laik devletin her inanç grubuna eşit mesafede olacağını belirtmiştir. Mısır’ a gelince Türkiye ayaklanmanın başından itibaren devrimci sokaktan yana olmuş ve Mübarek’in ardından gelen Müslüman Kardeşler ile yakın iş birliği içinde bulunmuştur. Müslüman Kardeşler destekli Özgürlük ve Adalet Partisi’nin (ÖAP) yasama seçimlerini kazanması ve Muhammed Mursi’nin cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanması sonucunda İslamcıların Mısır’da yeni rejimde etkin ve güçlü aktör olacağı algısını siyasi gündeme taşımıştır. Ak Parti’nin Müslüman Kardeşleri destekleyen tavrı nedeni ile Mısır için Türkiye modeli fikri ortaya çıkmıştır. Müslüman Kardeşler liderlerinin Türkiye’yi model ülke olarak aldıkları yönünde yapmış

oldukları açıklamalar, bu fikri güçlendirmiştir. Zira Mısır'ın kendi iç dinamikleri nedeni ile yaşanan gelişmeler sonucunda, 3 Temmuz 2013'de askeri darbe olmuş ve bu model ülke tartışması son bulmuştur. Türkiye modelinin Mısır'da neden başarısız olduğu hakkında bir değerlendirme yapıldığında, ilk olarak batıyı takip etme ve batılılaşma kavramının iki ülkede farklı bir içeriği olduğu ön plana çıkmaktadır. Müslüman Kardeşlerin desteklediği ÖAP'nin hiçbir iktidar deneyimi olmaması ve Arap Baharı sonrası halkın taleplerini iyi analiz edememesi, Mısır siyasetinde demokratikleşme beklentisini sürekli taşıyan bir ülkede iktidarda askerinin güçlü ve etkin bir rolü olması değişim ve Türkiye modeli çerçevesinde dönüşümü imkânsız kılmıştır. Erdoğan Mısırlıların büyük bir bölümü tarafından en çok hayranlık duydukları dünya liderleri arasında birinci sırada seçilmiştir. Türkiye, Tunus ve Mısır'da daha olayların başlangıcında muhalif hareketlerden yana tavır sergilerken Libya ve Suriye'deki gelişmeler karşısında önce ihtiyatlı bir politika takip etmiştir.

Yönetimlerin gerekli reformları yapmamaları, halklarının taleplerini yerine getirmemeleri ve muhalif güçlere karşı orantısız güç kullanmalarından dolayı zorlayıcı tedbirlere destek vermeye başlamış ve tarafını muhaliflerden yana belirlemiştir.

Arap Baharının Türk Dış Politikasında ortaya çıkardığı en önemli etki, “komşularla sıfır sorun” politikasının ciddi bir revizyona tabi tutulması gereğini ortaya çıkarmış olmasıdır. Bu revizyona göre Türkiye liberal demokratik dönüşümün ruhuna uygun olarak demokratik oluşumların yanında yer alarak, Ortadoğu'daki rejimlerin yönetim şekillerini dikkate alacaktır.

Proaktifliğini kaybetmeden, pragmatik bir bakış açısı ile kendi değerleri çerçevesinde değerlerinin bölgesel gerçeklikler üzerinden şekillendiği bir dış politika davranışı sergileyecektir. Batı bu dış politika davranışından ötürü Türkiye'yi Ortadoğu'daki karışık ortamdan faydalanmaya çalışmakla ve Türkiye'yi Suriye'de ki IŞİD, El-Kaide, El-Nusra gibi terör örgütlerine destek vermekle itham etmiştir. IŞİD kendisinin karşısında aktif olarak hareket eden Türkiye, İran, Rusya, İngiltere ve Avrupa'nın birçok ülkesine karşı önemli ölçüde sivil nüfusun yaşamını yitirmesine yol açan ve özellikle sosyal kullanım alanlarına yönelik birtakım terör faaliyetlerinde bulunmuştur. 2013 yılında ve bu yıldan sonra IŞİD, hedefine Türkiye'yi koyarak Türkiye'ye yönelik bazı bombalı terör saldırıları yapmaya başlamıştır. Bu saldırılar neticesinde Türkiye'de 304 kişi yaşamını yitirmiştir. Batı'nın bu ithamda bulunurken bölgede yıllarca PKK terör örgütüne vermiş olduğu

desteği göz ardı etmek imkânsızdır. Ayrıca Suriye İç Savaşı ile birlikte ABD Türkiye'nin toprak bütünlüğüne karşı varlığı büyük bir tehlike arz eden terör örgütü olarak görmediği PYD'ye yardım etmektedir. Bu şartlar altında Türkiye Suriye krizinin çözümüne dair çaba gösterirken, ülkelerinden kaçan Suriyelilere de kucak açmakta, diğer taraftan ise krizin Türkiye üzerindeki siyasi, ekonomik ve toplumsal etkilerini göğüslemektedir.

3. 6. Suriye İç Savaşı ve Türkiye'nin Rolü

Suriye-Türkiye ilişkileri bugüne kadar sorunlarla gelmiş ve bu meseleler hala devam etmektedir. Terörist başı Abdullah Öcalan'ın yakalanması ile birlikte 2000 yılından sonra ilişkilerde normalleşme süreci başlamış görünse de 2010 yılından sonra kısa süreli bu huzur karışıklık ve savaş ortamına dönüşmüştür.

2003 yılından itibaren Türkiye-Suriye ilişkilerinde özenilecek bir dönem başlamıştır. Komşularla Sıfır Sorun stratejisi ile değişen dış politika anlayışı hem siyasi hem ekonomik anlamda bölgeye olumlu bir hava getirmiştir.

Suriye' de Beşar Esad, Türkiye'de AK Parti'nin iktidara gelmesi ile birlikte ikili ilişkiler başlamıştır. Türkiye Suriye açısından Batı'ya yakınlığı nedeni ile kilit bir konumda yer alırken, Suriye'de Türkiye için Arap ülkeleri ile aynı pazarda olabilmek için bir şans olarak görülmüştür. Serbest ticaret anlaşmaları ve vizesiz dolaşım gibi ekonomik kazanım yaratacak gelişmeler her iki ülkenin ortak menfaati için faydalı olmuştur. On yıllık bu süreçte Türkiye- Suriye İlişkileri'nde yaşanan altın dönem iki ülke ekonomisi ve bölge güvenliğine de olumlu katkılar yapmıştır.

Arap Baharı ile başlayan karışıklıklar iç savaş ortamını yaratmış, Ortadoğu'da dengeleri değiştirmiştir. 5 Mart 2011 Türkiye-Suriye ilişkileri açısından önemli bir tarihtir. Esad'ın Humus'ta uyguladığı politikalarına, istihbarat devletine ve gözaltı işkencelerine karşı tepki verip sokağa çıkan insanlar aslında bu ikili ilişkinin değişeceğinin habercisi olmuştur. Esad'ın bu protestolara sert bir şekilde karşılık vermesi gerek Erdoğan'ın gerek Davutoğlu'nun söylemlerinde sert bir eleştiri ile vücut bulmuştur. Suriye'de oluşan muhalefete destek veren AK Parti hükümeti Suriye Ulusal Konseyi'nden yana tavır sergilemiş, Suriye'de reform yapısını talep etmiştir. Bugün başlayan mülteci sorunlarının sinyali o günlerden gelmiştir. Türkiye Esad'ın halkına karşı yapmış olduğu sert tutumdan kaçanları sahipleneceğini üstü kapalı bir biçimde belirtmiştir. Akabinde Suriye'de patlak veren savaş ile birlikte Türkiye'ninde dâhil olacağı bir güvenlik problemi ortaya çıkmış

ve sınır ötesi harekâtlar gerçekleşmiştir. İki ülke arasındaki ilişkilerin gelişen birçok olayla kopmuş olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

BÖLÜM 4: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

4. 1. İnançlar ve Operasyonel Kod Analizi

Teorik çerçeve konusuna değinmeden önce bu çalışma açısından inanç ve fikirlerin nasıl görüldüğü tartışılabilir. İnançlar; doğru olduğu varsayılarak sahip olunan olarak tanımlanabilir (Renshon, 2011: 171). İnançlar, karar alıcının kendisi ve dünya hakkında var olan bilgisi, deneyimleri, yorumlamaları, ilke ve tutumları kişinin kendi içinde desteklediği zihinsel yapısıdır. Bu zihinsel yapılar karar alıcının siyasi davranışına yön verecektir. Bu çalışma da Alexander George tarafından sunulan on soruya dayanarak bir liderin siyasi ve temel inançlar olarak adlandırılabilir operasyonel kod inançlarının incelenmiştir.

George bir siyasi liderin operasyonel kodunu felsefi inançlar ve araçsal inançlar dâhilinde bir siyasi inanç sistemi olarak kavramsallaştırmıştır. Değerler ve normların önemli bir yere sahip olduğu felsefi inançlar derinleşirken, araçsal inançlar ile birlikte çalışma analitik bir boyuta taşınır. Daha önce yapılan birçok operasyonel kod çalışması da süreklilik hipotezini destekleyen bilişsel tutarlılık (cognitive consistency) teorisine dayanmaktadır (Walker ve diğerleri, 1998: 176). Bilişsel tutarlılık teorisi; karar alıcı bireylerin bilgileri, inançları, duyguları ve eylemleri arasında bir tutarlılık sağlama eğiliminde oldukları varsayımından hareket eden teoridir.

Bilişsel öğeler yani inanç, değer, tutum veya davranışın bilişsel temsilleri arasındaki tutarlılık hem bireyin kendisi hem de bireyler arası davranışlar arasındaki ilişkiler için temel teşkil etmektedir. Bu teoriler tutarlılığın istenen bir durum olduğu ve tutarsızlığın bilişsel öğelerin birinde veya diğerindeki değişimi güdülediğini varsaymaktadır.

Bu çalışma Operasyonel Kod Analizini, iki dönem dış politika anlayışı arasındaki değişiklikleri analiz etmek için kullanılmıştır ve bu çalışma elde edilen analiz sonuçları yorumlanırken, anlam yükleme- katkı teorisinden perspektifleri uygulayan (attribution theory) aynı zamanda liderin operasyonel kodunun tanımlarken nicel yöntemler kullanan en son araştırma projelerini de takip edecektir. Anlam yükleme teorisi Heider tarafından (1958) ortaya konulmuş, Weiner (1980) tarafından sosyal psikolojinin temel bir araştırma paradigması olarak geliştirilmiş olup insan faaliyetlerinin geniş bir alanını, süreç ve davranışlarını kapsayan nedensel çıkarımlar üzerine kurulmuştur.

Katkı teorisi, kişinin düşünce, tutum, davranış ve değerleri nasıl ilişkilendirdiği ve olayları nasıl yorumladığı ile ilgilenmektedir. Bu teoriye göre bireylerin -bu çalışmada karar alıcı uygun bir ifade olabilir- nedenlerle ilgili yaptığı çıkarımların bir sonraki davranışı etkilediği ve yönlendirdiği varsayımı bu teorinin en önemli noktasıdır.

Operasyonel Kod Analizi ile elde edilen nicel çıkarımlar bize katkı teorisinin de perspektifi yardımı ile aynı zamanda nitel bir analiz yapma kolaylığını sağlayacaktır. Yapılan bu çalışmaların çıkarımları, operasyonel kod inançlarının sabit olmadığını zamana ve olayın durumuna göre değişiklik ve çeşitlilik gösterdiğini vurgulamaktadır.

4. 2. Araştırmanın Soruları ve Araştırmanın Hipotezi

Bu araştırma karşılaştırmalı bir çalışmadır. Çalışmanın tek hipotezi vardır.

H1: Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın operasyonel kod inancı başbakanlık dönemi (2005-2014) ve cumhurbaşkanlığı dönemi (2014-2016) aralığında değişmiştir.

Bilişsel yapılar ve inanç sistemleri siyasi liderlerin dünyayı nasıl gördüğünü gösteren temel merceklerdir. Asıl temel soru eğer bu inançlar değişime uğruyorsa, bu değişime neler sebebiyet vermektedir? Bu alanda Jonathan Renshon siyasi liderlerin inanç sistemleri hakkında çalışmalar yapmıştır.

Renshon, 11 Eylül saldırıları sonrasında George W. Bush'un operasyonel kodunu incelemiş; inançlardaki istikrarsızlıkla ilgili birçok araştırmanın inançlar ve karar almanın arasındaki etkileşimin tam olarak anlaşılmasını sağlamak için yapılması gerektiğini tartışmıştır. George Bush üzerine yapmış olduğu çalışmada Bush'un inanç sistemindeki değişikliğin nedenlerini araştırmıştır. İnançlarla ilgili yapılan yeni araştırmalar, inançların neden ve nasıl kararları etkilediği, inançları etkileyen faktörleri sorgulamaktadır. Operasyonel kodun ilk çalışmaları, Leites'in (1953) ve George'un (1969) çalışmaları olup bu çalışmalar bilişsel tutarlılık teorisine dayanmaktadır. George' a göre inançlar karar almayı etkileyen ama açıklayamayan değişkenlerdir. Liderlerin inançlarını incelemek teorik açıdan önemlidir. Karar almanın anlaşılmasında kritik bir görevi olan inançlar, siyasi lider ile ilgili algısal süreçlerde bir filtre görevi görmektedir. Bireyler çevresinde meydana gelen herşeyi kendi inançları ile subjektif bir realite ile süzmektedirler.

Alexander George operasyonel kodu yani inanç sistemini örümcek ağına benzetmektedir. Bütün iplikler birbirine bağlı bütün bir ağ oluşturmaktadır. George'un operasyonel kod

ile ilgili bu kurgusundan yola çıkarak Jimmy Carter, Mao Zedong gibi liderlerin inanç sistemi incelenerek, farklı zaman dilimlerinde inanç sistemlerindeki değişiklikler tespit edilmiştir. İnanç sistemleri başkanlık dönemlerinde meydana gelen belirli olaylardan sonra değişmiştir. Bu alanda çalışan Rosenberg’de inançları merkezi ve çevresel şeklinde bir önem sıralamasına tabi tutmaktadır. George’un felsefi ve araçsal inançlar şeklinde olan ayrımı Rosenberg’in hiyerarşik düzenlenmiş inanç varsayımına uymaktadır. Renshon’ın George W. Bush hakkında yapmış olduğu Stability and Change in Belief Systems: The Operational Code of George W. Bush adlı çalışmasından yola çıkarak inanç sistemin iç ya da dış politikada meydana gelen olaylar ya da dönemsel olarak görev değişimi ile değişime uğrayabileceği düşünülerek bu çalışmanın hipotezi öne sürülmüştür.

Bu karşılaştırma operasyonel kod analizi yöntemi kullanılarak yapılacak bir içerik analizi çalışması olup dış politika anlayışında iki farklı dönem ve iki ayrı çalışma sahası belirlenerek Erdoğan’ın operasyonel kodunda değişiklik olup olmadığı varsayımına dayanılarak bu değişikliklerin ya da sürekliliğin nedenlerinin araştırılması ve nicel anlamda elde edilen analiz ile açıklanması amaçlanmıştır. Bununla birlikte inançların siyasi süreçteki ve siyasi içerik üzerindeki nedensel ve kurucu etkisi büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma Erdoğan’ın operasyonel kodunun hem siyasi içeriği yani içinde bulunduğu siyasi süreci ve iç politikadaki güç dengesini etkilediğini de iddia etmektedir. Dış politikada olduğu gibi iç politikada güç dengesinde kurumsal yapıdaki kademeli değişim, değişen inançlardan etkilenmektedir. Bu değişim; siyasi uygulamalarda ve yasalardaki değişiklikleri pratik etmeyi kolaylaştırmaktadır. Recep Tayyip Erdoğan’ın başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı döneminde Avrupa Birliği politikası ve Ortadoğu politikası ile ilgili konuşma metinlerinden faydalanılarak analiz yapılmıştır. İlgili metinlerin seçilmesinde birincil veriler esas alınmıştır. Bu araştırmaya yön veren sorular şu şekilde sıralanabilir:

- Erdoğan’ın operasyonel kodu nedir?
- Operasyonel kodu Türk Dış Politikası’nı açıklayabilir mi?
- Operasyonel kod dış politikada gözlemlenen değişiklikleri nasıl açıklayabilir?
- Operasyonel kodu gelecekte dış politikadaki siyasi davranışını öngörülmesini sağlar mı?

Araştırma sorularını kısaca açıklamak gerekirse; siyasi lider olarak karar alıcı olan Recep Tayyip Erdoğan'ın kişiliği, geçmişte yaşadıkları, tecrübeleri, birikimleri bütün olarak inanç sistemi dış politika yapım sürecini etkilemiş midir? Duyguları ve davranışları karar alma sürecinde etkili olmuş mudur? Söylemleri kriz anında çözüme etki etmekte olumlu ya da olumsuz köklü değişimlere neden olabilmekte midir? Söylemlerinden yola çıkarak bir sonraki adımda nasıl bir strateji belirleyecekleri öngörülebilir mi?

Araştırma sorularından yola çıkarak ortaya konulan çalışmanın hipotezi; "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın operasyonel kod inancının başbakanlık dönemi (2005-2014) ve cumhurbaşkanlığı dönemi (2014-2016) aralığında değişmiştir" olarak ifade edilebilir. Kendi konuşma metinleri aracılığı ile yapılan Operasyonel Kod Analizi sonuçlarına göre hipotez reddedilmiştir. Her iki dönemde ufak değişiklikler olduğu gözlemlenmiş; fakat istatistiksel anlamda yalnız bir endeks anlamlı görülmüş ve nedenleri analiz edilmiştir.

4. 3. Araştırmada Kullanılan Analizler ve Bulgular.

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasi operasyonel kodunu incelenmiş ve bunlar Erdoğan'ın birinci (2005-2014) ve ikinci (2014-2016) dönemi olmak üzere karşılaştırılmıştır. Ek olarak, çalışma bu inançların değişime uğramadan Türk Dış Politikasını nasıl etkilediğini incelemiştir. Tezde Operasyonel Kod Analizi ve George'un on sorusunu iki farklı durumda niceliksel olarak analiz bölümlerinde uygulanmıştır. Karşılaştırmalı olan bu tezde vaka çalışmaları iki ayrı dönemde aynı iki coğrafi örneklem ile benzerlik gösterse de operasyonel kodları ayrı olarak gören araştırma tasarımı, operasyonel kod inançlarının dünya siyasetini nasıl etkilediğine ilişkin farklılıkları ortaya koyduğu metodoloji seçiminin doğru olduğu söylenebilir. Bu analizlerin sonuçları, dönem içinde örneklem olarak seçilen vakalara dair yapılan konuşmalarla dördüncü bölümde sunulmuştur. Her iki vakanın karşılaştırılması, çalışma sürecinde operasyonel kod inançlarının ne ölçüde güçlendirildiği veya tersine çevrildiği konusunda bazı küçük farklılıklar göstermekle beraber, çalışmadan bazı ortak anahtar bulguların çıkarılması da mümkündür.

İlk bulgu, operasyonel kod inançlarındaki değişikliklerle ilgilidir. Erdoğan'ın siyasi inançları belirlenen ilk ve ikinci dönem arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan ufak değişiklikler göstermiş, ama inanç sistemi içsel tutarlılığını kaybetmemiştir.

Çalışma bu değişikliklerin zaman içinde kademeli olarak gerçekleştiğini göstermektedir. Vakalar üzerinden Avrupa Birliği ve Ortadoğu politika anlayışının karşılaştırması, araçsal inançların vakalar arasında daha kolay değişime uğrayabileceğini, A-1 aynı ilk araçsal inanç endeksinin değişimi ile tespit edilmiştir. Bu bulgular Tetlock'un araçsal inançlarının değişime daha eğilimli görüldüğünü öne süren argümanını desteklemektedir. Erdoğan'ın felsefi inançları da istatistiksel olarak anlamlı olmayan ufak bir değişime uğramıştır.

Çalışmanın nicel bölümünün amacı; Erdoğan'ın inançlarındaki değişim varsa yönünü tespit etmektir. Operasyonel Kod Analizi, siyasi evrendeki kendine ve başkalarına ilişkin geçişli fiillerin yönünü ve yoğunluğunu tartışmış, yön ve yoğunluktaki farklılıklarda operasyonel kod inancında bir değişiklik olarak kendisini göstermiştir. Ufak sayısal değişiklikler inanç sisteminin bütününe etkilememiştir.

Nicel çalışma analiz birimi olarak, görevde olduğu iki dönem arasındaki inançlardaki değişim olduğu varsayımı ile yönünü tanımlamak için konuşmalar kullanmıştır. Bununla birlikte nicel operasyonel kod analizi inanç sisteminde değişiklik olup olmamasına bağlı olarak liderin dış politikasını anlama açısından bir profil sunar ve çalışma, inançların uluslararası ilişkilerde etki ve gücünün nasıl olduğuna yönelik kapsamlı niteliksel bir analiz yapılarak ilerleyen zamanlarda daha da genişletilebilir.

Operasyonel kod analizi ile Erdoğan'ın siyasal inançlarının politika yapımını nasıl etkilediği ve kademeli sürecin bir parçası olarak politikaları nasıl şekillendirdiği belirlenebilir ve herhangi bir kriz anında bu bulgular test edilebilir. Aynı zamanda bu süreç iç politika sürecinin de bir parçasıdır. Bu sürecin nedensel ve kurucu etkileri de olabilir. Bu nedensel zincirin bir parçası olarak inançlar ve fikirler kabul edilmiş, bunlar siyasi alanda uygulama ile zamanla kurumsallaşarak yerleşik bir hal almıştır. Erdoğan'ın siyasi operasyonel kod inançları, krizin operasyonel kod inançlarının yönünü güçlendirmesi veya tersine çevirmesi, bu değişimin inançlar ve politika yapımı arasındaki bağı nasıl etkilediğine dair uluslararası krizlere karşı test edilmiştir.

Bulgulara göre; Avrupa Birliği müktesebatına uyma koşulu ve Türkiye'nin aday ülke statüsüne kabulü ile Erdoğan'ın operasyonel kod inancı ve Türk dış politikası arasındaki bağ güçlenmiştir. Başbakanlık döneminde 2005 yılında Türkiye'nin AB yolunda üyelik müzakere sürecinde Türkiye-AB arasındaki ilişki dönemi son derece parlak iken Hristiyan Demokratların iktidara gelmesi ile Türkiye- AB ilişkilerinde sorunlu bir

döneme girilmişti. Sonrasında Nicolas Sarkozy'nin 2007 yılında cumhurbaşkanı olması bu ilişkideki sorunları büyütülmüştür. Dolayısı ile başbakanlık döneminde yaşanan kriz inançların yönünü operasyonel çevreye daha hasmane ve korumacı bir bakış açısında çevirmemiştir. Ardından Erdoğan'ın siyasi evren algısında dostça ve iş birliğine dayanan stratejileri olduğu görülmüştür.

Politik çerçevede direk ya da dolaylı olarak fikirlerin ve inançların bağımsız etkisi analizde gösterilebilir. İkinci ortak bulgu Erdoğan'ın siyasi çerçevesini ve Türk Dış Politikasının mevcut yönünü tartışarak operasyonel kod inançlarının değişiminin ilk gözlemi ile ilgilidir. A-1 Stratejinin yönü endeksindeki kademeli değişim sayesinde özellikle AB'nin adaylık statüsü vermesi ile birlikte iş birliğinin anlamını kademeli olarak araçsal ve hedef odaklı pragmatik bir yaklaşım geliştirdi.

Bu, Türkiye'nin çok taraflı örgütlenmelere uymayacağı dolayısı ile politikasını ciddi bir şekilde değiştireceği anlamına da gelmemiştir. Aksine Türkiye yeni dış politika anlayışında çok taraflı örgütlenme ve iş birliklerinden yana bir tutum sergilemiştir.

Üçüncü bulguya göre operasyonel kod inancında değişiklik olmaya başladığında, siyasi lider dış politikada karşılaştığı gelişmeler sonucunda edindiği tecrübe ve yeni bilgiler ile öğrendiklerini kavramsallaştırıp, politika anlayışını yeniden düzenlemektedir. Politika anlayışını yeniden düzenlemesi politika çerçeveleme olarak adlandırılmaktadır. Politika çerçevelemeyi kavramsal olarak tanımlamak gerekirse, çerçeveleme analizi, çerçeveleme kavramı kamu politikaları çalışmalarında Donald Schön ve Martin Rein tarafından oluşturulmuş kavramlardır.

Yöneticilerin yasal politikaların uygulanması ile siyasi amacının uyumsuzluğu arasındaki sorunları anlamak isteyenler için önemli bir analitik araç olarak görülebilir (Van Hulst ve Yanow, 2016: 92). Bu çalışmadaki durum herhangi bir politika çerçeveleme ile ilgili olmamakla birlikte siyasi liderin Operasyonel Kod Analizinin önemli olduğu politika süreci ile ilgilidir.

Zira buradaki önemli bir nokta liderlerin dış politikada attıkları adımların iç politik süreçlerden bağımsız olmadığıdır. Karar alıcıların dâhil olduğu iç politik süreçler, dış politika analizinde göz önünde bulundurulması gereken bir argümandır (Putnam, 1988: 433).

Örneğin, 15 Temmuz sürecinde Erdoğan'ın karizmatik etkin siyasi liderliği, iç politikadaki kararlı ve istikrarlı tavrı dış politika anlayışında “Netlik Oyunu Bozar” düşüncesi diğer dış politika ilişkilerinde avantaj sağlamıştır. Yeni politik çerçeveleme anlayışı dış politika davranışlarına da yansımıştır.

Bu çalışmanın son bulgusuna göre, güç mekanizmalarına ek olarak, Erdoğan'ın Türk dış politikası yapımında gerek Avrupa Birliği gerekse Ortadoğu politikalarında bilişsel ikna yöntemini kullandığı söylenebilir. Her iki dönemde de hem uluslararası hem de iç politika gündemini kontrol etmek için konu ve politika bağlantılarını son derece etkin bir şekilde kullanmıştır. Bu çalışmada bu argüman sorgulanmamıştır. Bununla birlikte iki dönem arasındaki farklılıklar göz önüne alındığında inançlar değişmediği halde, Erdoğan'ın siyasal fikir ve politikalarını yeniden düzenlemeye başladığı anlaşılmıştır. Erdoğan'ın hem uluslararası hem de iç politikada hitap ettiği kitleyi içeren bilişsel bir ikna mekanizmasına sahip olduğu söylenebilir.

Dış politika gündemine almış olduğu herhangi bir konunun içerisinde yer alan anlam ve kavramları her defasında yeniden birleştirip hem ulusal hem de uluslararası anlamda yeni bir anlayış inşa edebilmiştir. Erdoğan'ın liderlik anlayışına ve operasyonel koduna bakılacak olursa; kitlesini siyasi, diplomatik, ekonomik, sosyal, çevresel ve askeriye konusuna kadar çeşitli politikaları ve araçları birbirine bağlayan farklı fikirselle kavramlarla ikna edebildiği söylenebilir. İki dönemde de ikna etme mekanizmasının devrede olduğu görülmektedir. Bu mekanizma iç politika dengesini sağlama ve iç politikadaki dengenin kademeli olarak değişimi konusunda etkili olmuştur.

Özellikle ilk dönemde Erdoğan dış politikada ilişkiler inşa eden ve yürüten, iç politikada da sorunlara çözüm getiren bir siyasi lider vasfı taşımaktadır. İkinci dönem yani cumhurbaşkanlığı döneminde Erdoğan'ın hem kurumsal hem de politik güce sahip olduğu düşünülürse, dış politika anlayışını yeniden oluşturmak ve dış politikada karar alma konusunda aktif ve atik davranmak adına iç politikada da politik düzenlemelere giden bir norm girişimci özelliklerine sahip olduğunu varsaymak mümkündür.

Normlardaki değişikliklerden yana olan operasyonel kod inancı Erdoğan'ı mevcut normlardan duyduğu memnuniyetsizlik sebebi ile değişiklik üretmeye yönlendirmiş ve meydana gelen değişim ile birlikte iç politikada ve yansımaları ile dış politika anlayışında hızla ilerleme kaydetmiştir (Sunstein,1996: 23). Norm girişimciliği bir siyasi lider açısından önem haiz edebilir; çünkü böyle bir lider, küresel dönüşümlerde her devlette

kendi düşünceleri, değerleri ve kurumlarına dayanarak kural ve prosedür belirlemeye çalışarak hedeflerini gerçekleştirecektir. Siyasi liderin stratejik bir norm girişimci olarak yapmış olduğu değişiklikler dış politikada uluslararası kriz ve sorun durumlarında dış politika analizinde siyasi liderin rolünü ve önemini ön plana çıkarmaktadır. Türk dış politikasının kapsamlı analizini elde etmek için tüm analiz düzeylerinin gelecekteki araştırmalara dâhil edilmesi verimli olacaktır.

4. 3. 1. Nitel Analizler

Bu çalışmada kullanılan nitel yaklaşım, nicel yaklaşım sonucu elde edilen bulguları desteklemek amacı ile ayrıntı ve nüansları ortaya çıkarmaya yönelik bir girişimdir. Bu amaçla araştırmada kullanılan George'un sorularına cevaplar Erdoğan'ın kendi konuşmalarına dayalı olarak verilmiş ve verilerin nitel bir analizi yapılmıştır. Bu yöntem, Erdoğan'ın operasyonel kodunu yani inanç sistemini doğru bir şekilde açıklamaya yardımcı olacağından dolayı tercih edilmiştir. Yapılan nitel analiz ile nicel analiz arasındaki karşılaştırmalar sonuç bölümünde açıklanmıştır.

Felsefi İnanç Soruları

Erdoğan'ı felsefi inançları üzerinden analiz etmek zor değildir çünkü felsefi inançlar hem kendi fikirleri hem de başkası hakkında düşündüklerine odaklanmaktadır. George'un felsefi inançları olarak nitelendirdiği soru seti, Erdoğan'ın siyasi çevresi hakkındaki duygularını anlama açısından yararlı olacaktır.

F1. Siyasi hayatın 'esas' doğası nedir? Politik evren esas olarak uyumlu mu yoksa çatışmacı mıdır? Bir liderin siyasi rakiplerine dair algısı nedir?

Erdoğan'ın inanç sisteminde, siyasal evrenin temel doğası genel olarak uyumlu ve iş birliğine yakındır. Siyasi evrenin doğasında çatışma olduğunu bilen ama barışı düşünmeye sevk eden bir siyasi anlayışı vardır. İncelen 21 konuşmaya göre gerek başbakanlık gerek cumhurbaşkanlığı döneminde siyasi hayatın doğasına dair algısı değişiklik göstermemiştir.

Erdoğan'ın felsefi inanç setinde sıkı sıkıya bağlı olduğu merkez inançlarından birisi de siyasi evrene dair olan algısıdır. Erdoğan bu temel felsefi inançta istikrarın sürekliliğine inanmaktadır. Erdoğan'a göre istikrar ancak huzurlu, uyumlu bir siyasi ortamın varlığı ile gerçekleşebilir. Erdoğan bir konuşmasında siyasi evrene dair barış ve istikrara dair algısını şu ifadelerle vurgulamıştır:

“Firstly, peace, stability and security of the region is directly related to Turkey’s peace, stability and security. Secondly, it would be unfair to our history, ancestors and the responsibilities that we have inherited if we were to keep silent in the presence of humanitarian tragedies in our region. Everybody can keep silent in the face of developments in the region and the world; however Turkey does not have such a luxury” (Ek. 1.2’ ye bakınız).

Bölgenin barış, istikrar içinde güvenli olması direk olarak Türkiye’nin de barış, huzur, istikrar ve güvenliğini de ilgilendirmektedir. Yani Erdoğan siyasi ortamda gelişen olayların çevreyi etkileyeceğini vurgularken barışı sürdürme konusuna bizzat vurgu yapmaktadır. Öte yandan Erdoğan’ın aynı politik evrendeki rakiplerini nasıl algıladığına ilişkin inançları da felsefi inançlarını oluşturan bir diğer bileşendir. George’un bu felsefi inanç sorusundaki “Diğer” bileşeni ise Erdoğan’a göre barışın ve istikrarın aynı zamanda onun halka hizmet siyasetinin karşısında duranlardır.

Siyasi evrenin doğasına ilişkin felsefi inancı bu öncü prensiple formüle edilebilir. Erdoğan’a göre kanunlar, yasalar ve kurallar sistemin istikrarı ve sürdürülebilirliği etrafında örüntülenmelidir. Bir diğer deyişle, Erdoğan’ın merkezi inançları siyasetin doğasına ilişkin olarak ‘yasalar ve kurallar sistemin daha istikrarlı ve sürekli olması için vardır’ anlayışı etrafında şekillenmektedir. İstikrara olan inancı çok güçlüdür. Yasalar ve istikrar arasındaki güçlü ilişkinin varlığına dair inancının sıklıkla konuşmalarına yansıdığı görülmektedir. Aynı istikrar vurgusu yönetim prensibinde de kendisini göstermektedir. İstikrarın oluşmasının siyasi evrenin doğasında barış ve iş birliğinin var olması ile mümkündür algısı hem iç siyasetinde hem de dış siyasetinde vücut bulmaktadır. Türkiye’nin Ortadoğu politikasında da istikrar ve barışa dair vurgusu sıklıkla görülmektedir (Derman ve Oba, 2016: 53).

"Sadece kapsamlı bir yapı tüm Suriye halkına hizmet edebilir ve ülkenin farklı bölgelerinde kanunu ve nizamı sağlayabilir. Bu bağlamda, Suriye Kürtleriyle bir alıp veremediğimiz olmadığına dikkat çekmek isterim" (Erdoğan, 2019, BBC)

Cumhurbaşkanı Erdoğan'a göre istikrar için ilk adım, Suriye toplumunun her kesimini barındıran bir istikrar gücü oluşturmaktır. Erdoğan’ın Operasyonel Kodu’nda yer alan merkezi felsefi inançlarına bakıldığında, siyasi hayatta var olan normlar, yasalar ve kurallara atfettiği önem pek çok biçimde kanıtlandırılabilir. Ancak Erdoğan yasaları ve

kuralları, halka hizmet siyaseti çizgisinde temellendirerek vurgulamaktadır. Yasalar halka hizmet siyasetinin önünde kolaylaştırıcı olmalı, hızını kesmemeli ve engel olmamalıdır. Erdoğan'ın halka hizmet siyaseti önünde engel tanımayan bilişsel konumlanışı kararlı ve vazgeçmeyen tavrını yaratır ve tüm bu sebatkar özellikler geleneksel olmayan reformcu bir liderliğin göstergeleridir.

F2. Bir liderin politik değerlerini hayata geçirmesi ya da asli isteklerini gerçekleştirme olasılığı nedir? Bu konuda iyimser ya da kötümser olunabilir mi? Bu iyimserlik ya da karamsarlık hangi konularda geçerlidir?

Erdoğan'ın en temel siyasi hedefi bulunduğu coğrafyada yalnızca bölgesel güç değil aynı zamanda küresel bir güç haline gelebilecek bir Türkiye hayalidir. Pragmatik ve idealist bir dış politika anlayışını takip ettiği sürece hedeflerini gerçekleştirme konusunda kontrollü bir iyimserliğe sahip olduğu söylenebilir.

Siyasi evrenin doğasına dair olan istikrar söylemine ancak milli iradenin desteği ile ulaşılacağı vurgusunu yapmaktadır. Milli iradenin desteği hedeflerini gerçekleştirme konusunda iyimser yapmakta ancak siyasi gelişmeler ve konjonktür kontrollü olmasına imkân vermektedir. Özellikle kriz dönemlerinde Erdoğan'ın milli iradeye olan inancını zirve yapmaktadır. Özellikle 15 Temmuz darbe girişiminden sonra yapmış olduğu milli irade desteği vurgusu önemlidir:

“But on the other hand, we're talking about a situation where 280 people lost their lives, most of them civilians. 1, 500 people were injured. More than 150 whose condition remains critical. The people itself brought me to this position. If I do not do anything, they will hold me accountable when the time comes, rightly so.” (Ek.1.13'e bakınız).

Bu konuşmada da yaralanan, hayatını kaybeden halkın durumu karşısında kayıtsız kalamayacağını ve halkın desteği ile bu kalkışmanın üstesinden geldiğini vurgulayan bir konuşma yapmıştır:

“Bugünkü bu gelişme gerçekten TSK içerisindeki bir azınlığın ne yazık ki kalkışma hareketidir. Bu malum yapıya ait, paralel yapılanmanın kullandığı bir harekettir. “Milletin üzerine gelmenin bedelini çok ağır ödeyeceklerdir” diyen Erdoğan, “Bizler atılması gereken adımlar neyse, dik durmak suretiyle bu adımları atacağız. Meydanı onlara da bırakamayız.”

“Bu işgali çok kısa zamanda ortadan kaldıracamıza inanıyorum. Kararlı bir şekilde bunun üzerine gideceğimizi bildirmek istiyorum. Milletimizi illerimizin meydanlarına davet ediyorum. Milletçe meydanlarda, havalimanlarında toplanalım. Halkın gücünün üstünde bir güç ben tanımadım bugüne kadar. Bundan sonra da tanımamız söz konusu değil”
(Erdoğan, DW, Temmuz 2016).

F 3. Siyasi gelecek öngörülebilir mi? Nasıl ve ne oranda öngörülebilir?

Erdoğan’ın siyasi geleceğin ve siyasi evrenin tahmin edilebilirliği konusundaki inancı kuvvete olmasada tahmin edilebilir olduğu yönündedir. Siyasi gelecek hakkındaki öngörülebilirliği konjonktürelidir. Bir diğer tanımla “diğer” inin eylemlerinde tutarlılık ve öngörülebilirlik olasıdır. Erdoğan’ın esnekliği ve açıklığı O’na özellikle dış ilişkilerde daha geniş bir çerçevede hareket kabiliyeti sağlar. Olaylara konjonktürel açıdan bakabilmesi bir sonraki hareketi tahmin edebilmesine imkân vermektedir. Bu inancı başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı döneminde de değişmemiştir:

It is going to be very important for us to forge a close solidarity and cooperation in the field of fighting terrorism, primarily with Daesh and all the other terrorist organizations in the region. And we are committed to fighting all forms of terrorism, without any discrimination what so ever, that impose a clear and a present threat upon our future. (Ek.1.21’e bakınız).

Erdoğan’ın bu konuşma metninden de anlaşılacağı üzere gelecekte terörizmin sadece ülkelerin kendi içinde değil bölgeye vereceği zararı öngörerek, dayanışma ve işbirliği içinde terörizmle mücadeleyle davet etmektedir.

F 4. Tarihsel gelişmeler üzerinde ne kadar ‘kontrol’ ve ‘hâkimiyet’ kurulabilir? Bir liderin tarihin akışını değiştirmesi ve şekillendirmesindeki rolü nedir?

Erdoğan karizmatik liderliği çerçevesinde yalnızca Türkiye’nin siyasi geleceğini şekillendirme isteği taşımamaktadır aynı zamanda Türkiye’nin tarihi, kültürel bağları ile geçmişi de markalaştırma yeteneğine sahip olduğu söylenebilir. Örneğin; AB sürecinde Batı ile ilişkilerine bakarak, ülkesinin demokrasi, insan hakları vb ilerlemeleri kaydetmesi yolunda ciddi reformlar yapmıştır.

Aynı zamanda Ortadoğu politikasında Osmanlı’dan gelen Ortadoğu halkları ve Türk halkı arasındaki tarihi ve kültürel bağları güçlendirerek, olabilecek her türlü tarihsel gelişme de

kontrolü elinde tutabilen taraf olacaktır. Böylece siyasi bir liderin ülkesinin kaderini; devletlerarası kurduğu ilişkiler, büyük projeler ve hizmet siyaseti ile değiştirebileceği anlaşılmıştır. Erdoğan pragmatik bir siyaseti benimser, doktrincilikten uzaktır. Bir başka ifadeyle ne doktriner bir ideolojiye sıkı sıkıya bağlıdır ne de katı bir ideolojiye. Onun pragmatik yaklaşımı konuşmalarına sıklıkla damga vurur. Bu konuşmalar açık net anlaşılır ve somut ifadelerle doludur.

Erdoğan'ın 'büyük Türkiye' ideali Türkiye'nin ekonomik ve jeopolitik gücünün büyük proje ve yatırımlarla yeniden canlandırılması üzerinde yükselmektedir. Gerek başbakanlığı gerekse cumhurbaşkanlığı dönemlerinde Türkiye'nin jeopolitik öneminin çok farkında olarak geçmiş ve geleceğine yön verme arzusunda olmuştur. Osmanlı hinterlandındaki ülkelerle güçlü bağlar kurmanın önemine sıklıkla vurgu yapan Erdoğan Türkiye'yi Ortadoğu'da bir oyun kurucu olarak yeniden konumlandırmak istediğini dile getirmektedir. Hırslı bir politikacı olarak hizmet siyaseti ile Türkiye'yi bölgesel bir aktör ve diğer Ortadoğu müslüman ülkelere bir rol model ülke olarak konumlandırmak istemektedir. İstikrar inancıyla paralel olarak bunun ancak Türkiye'nin ekonomisinin güçlü ve istikrarlı olmasıyla gerçekleşebileceğine inanmaktadır.

“Tarihî, kültürel ve sosyal olarak çok yakın ilişkiler ağıyla bağlı olduğumuz bölgelerde, ülkemize yönelik büyük bir sevgi, ama aynı zamanda büyük bir umut vardır. Sevgiye sadece teşekkürle karşılık vermek mümkündür, ama umudun bize yüklediği sorumluluklar çok ağırdır. Bu sebeple, nasıl Irak'a, Suriye'ye, Kafkasya'ya, Orta Asya'ya, Balkanlara, Doğu Avrupa'ya sırtımızı dönemiyorsak, aynı şekilde Kuzey Afrika'yı, Orta Afrika'yı, Güney Asya'yı da görmezden gelme hakkımız yoktur” (Erdoğan, 2017, TCBB).

F5. İnsan ilişkileri ve tarihsel gelişimde 'şans'ın rolü nedir?

F3 ve F4 sorularına bakıldığında siyasi geleceğin öngörülebilirliğine ve tarihsel gelişmeler üzerindeki kontrol edilebilirliğe inanan Erdoğan'ın şans faktörüne daha az önem vermesi beklenebilir ancak Erdoğan kader ve talih vurgusunu sıklıkla yapmaktadır. Erdoğan düşünce sisteminde tamamen şansın rolü olmadığı söylenebilir. İyi bir örgütlenme, planlama, karşılıklı öngörülebilirlik ve iç denetim mekanizması ile şans faktörü kontrol edilebilir. Buna rağmen bu endeks, Erdoğan'ın şansın rolüne inanmakta olduğunu göstermektedir.

Araçsal İnanç Soruları

Erdoğan'ın araçsal inançları felsefi inançlarına göre özellikle araçsal inançların ilk sorusu olan stratejinin yönü hususunda istatistiki olarak anlamlı bir değişiklik göstermiştir. Yaşanan bazı gelişmeler örneğin dış kaynaklı olaylar siyasi liderin inanç sisteminde değişikliklere sebebiyet verebilir. Araçsal inanç soruları siyasi liderin amaçlarını gerçekleştirme doğrultusunda kullandığı yöntemleri ve argümanları yorumlamak için yardımcı olmaktadır. Diğer ülkelerden ya da siyasi rakiplerinden beklediği eylemler, O'nun araçsal inançlarının bir parçası olarak görülebilir.

A1. Siyasi bir eylem için amaç ve hedefleri seçerken en iyi yaklaşım nedir?

Erdoğan'ın başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemindeki operasyonel kod sisteminde istatistiksel olarak anlamlı bir değişime uğrayan tek endeks stratejisinin yönüdür. Başbakanlık döneminde iş birliği ve uzlaşa yönüne daha yatkın bir siyasi lider

İş birliği konusunda Erdoğan'ı daha ihtiyatlı bir hale getirmiştir. Erdoğan stratejisinin yönünü konjonktüre ve karşılaştığı engellere göre belirlemektedir. Örneğin 2005 yılında Avrupa Birliği ile üyelik müzakereleri başladığında görevi Başbakanlıktı fakat iş birliği stratejisinin yönünü belirlemesine yardımcı oluyordu. Sonrasında AB'nin Kıbrıs vb meseleleri bahane ederek Türkiye'nin üyelik süreci önünde çıkarmış olduğu engeller Erdoğan'ın stratejisinin yönünü değiştirmek zorunda bırakmıştır. Cumhurbaşkanlığı makamında olsa yine alternatif iş birlikleri arayan ama konjonktüre göre hareket eden daha ihtiyatlı bir siyasi lider profili çizmiş olduğu söylenebilir:

"Bizim Avrupa Birliği üyeliğine ihtiyacımız kalmamıştır" (Erdoğan, 2017, BBC)

A2. Amaca en etkili şekilde nasıl ulaşılabilir?

Erdoğan'ın inanç sistemine göre bir kişinin amacına ulaşabilmesinin en etkin yolu güçlü bir imajı olması ve bunu koruması olarak değerlendirilebilir. Güçlü bir siyasi liderin güçlü bir karar alıcının güçlü bir devlet olduğu inancı ile daha zayıf devletlerin hamisi olma ve onlarla iş birliği yapma düşüncesi devleti yönetme sistemini belli etmektedir. Buradan yola çıkarak siyasi rakibine bir tehdit oluşturmaktan kaçınan ve kötü şartlarda müzakereye zorlamayan bir operasyonel kod inancının hâkim olduğu söylenebilir.

Ayrıca Erdoğan'ın operasyonel kodunda amaçlara ulaşmada en etkili strateji iyi bir planlama ve örgütlenmedir. Operasyonel Kodu'yla uyumlu olarak politik kariyerindeki her bir adımı hesaplamıştır. Ne belediye başkanlığı ne de cumhurbaşkanlığı makamları

altın tepside sunulmamıştır. Kariyerinin en erken döneminden itibaren incelendiğinde Erdoğan'ın her şeyi en başından beri belli bir plan ve organizasyon şeması çerçevesinde gerçekleştirmeyi tercih ettiğini görmek mümkündür.

A3. Siyasi risk nasıl hesaplanır, nasıl kontrol edilir ve göze alınır?

Erdoğan liderliğin doğasının riskli ve çoğu zaman zor kararlar vermek olduğunun bilincinde bir siyasi liderdir. Risk azaltıcı, savunma niteliğinde hamleler yapmak yerine daima hedef odaklı sorumluluk alan bir siyasi tavır içerisinde bulunmuştur. Bir siyasi lider olarak politik risk alabilen bir profil sergilemektedir. Bu durum politik kariyerinin en erken dönemlerinden itibaren ortadadır. Kriz anlarında kamuoyundan uzaklaşmak yerine savaş arenasının ön saflarında olmayı seçer.

Halkı darbeye karşı koymaya davet etmiş, hayatını riske atarak darbeci pilotlar İstanbul semalarındayken uçağını İstanbul'a indirmeyi göze almıştır. Siyasi bir riskin nasıl kontrol altına alınacağını etkin bir siyasi lider olarak göstermiştir. Halka olan güveni Onu başarılı kılmıştır.

“Ben şu anda ülkemın Cumhurbaşkanı olarak şunu çok açık net söylüyorum, kurucusu olduğu partinin tüm mensupları, bunun yanında milli iradeyi oluşturan cumhurun kendisini özellikle şehirlerimizin meydanlarında biz halkımızla el ele olacağız ve bu kalkışmayı yapanlara gereken dersi orada vereceğiz.” (Erdoğan'dan açıklama, 2016, <http://www.hurriyet.com>.)

Risk almak aynı zamanda geleneksel kurum ve perspektiflere meydan okumayı da içerir. Örneğin teorik olarak cumhurbaşkanları partiler üstü bir konumdadır. Erdoğan ise siyasi olarak tarafsız bir konumu reddetmiştir.

“Cumhurbaşkanı tarafsız olamaz. Hiçbir cumhurbaşkanı tarafsız olmamıştır. Ben de tarafsız olmayacağım” (Erdoğan: Seçilirse tarafsız olmayacağım, 2014, <https://www.cnnturk.com>)

Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı döneminde risk eğilimi karşılaştırıldığında ufak bir değişimin olduğu ama istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık arz etmediği görülmektedir. Cumhurbaşkanlık döneminde risk alma eğiliminde ufak bir azalma ile daha ihtiyatlı bir lider profili sergilemektedir.

A4. Çıkarları sürdürmekte en iyi ‘zamanlama’ nedir?

Bu endeks siyasi liderin stratejisini uygularken sahip olduğu taktiksel esnekliği göstermektedir. Gerçek liderliğin kalbinde zamanlama vardır. En iyi zamanlama gelecekteki olayları öngörmeyi gerektirir. Erdoğan’ın Operasyonel Kod Analizine göre çıkacak sonuçların pozitif ve lehine olacağını öngördüğü ve emin olduğu hallerde harekete geçer. Ertelenmiş eylemleri onaylamaz. Başbakanlık dönemi ile cumhurbaşkanlığı dönemi bu endeks üzerinden karşılaştırıldığında taktiksel esneklikte istatikselsel olarak anlamlı olmasa da artışın olduğu bir değişim gerçekleşmiştir.

A5. Çıkarları sürdürmekte araçların kullanışlılığı/faydası ve rolü nedir?

Erdoğan’ın operasyonel koduna göre çıkarların sürdürebilmenin ilk yolu aktif bir politika izleme, iş birliğine dayalı yumuşak güç kullanımı, manevra kabiliyeti ve güvenlik önlemlerini arttırmaktır. Güvenlik önlemleri bazen yaptırımlar ya da askeri güç kullanımı olabilir. Ancak önleyici diplomasi tercihi Erdoğan’ın operasyonel kodunda önceliklidir. Sert güç kullanımına mesafeli duruşu, ideolojik katılıktan uzak konumlanışından kaynaklanmaktadır.

Çıkarlarını sürdürebilmede bu esneklik anlayışını gücü ile birleştirerek bütünleştirici de olabilmektedir. Örnek olarak yine 15 Temmuz kalkışması sonrasında yalnızca kendi grubunu olumlayarak değil tüm halk ile kucaklaşarak demokrasiye övgüde bulunmuştur. Kendisi ile kişisel problemleri olanların davalarını geri çektiğini belirterek, profilinde var olan özelliklerinden faydalanarak ayrıştırıcı değil özdeşleştirici bir tavırda bulunmuştur.

"Bir milat olarak, şu ana kadar şahsıma her türlü saygısızlığı, hakareti yapanları, bir kereye mahsus olarak davalarımı çekiyorum ve affediyorum" (Erdoğan, 2016, <http://www.bbc.com/>).

4. 3. 2. Nicel Analizler

Bu çalışmada yer alan istatikselsel sonuçlar Recep Tayyip Erdoğan’ın başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı döneminde yapmış olduğu 21 konuşmanın VICS yöntemi kullanılarak Profiler Plus uygulaması ile tahlil edilmiştir. İngilizce konuşmalar Profiler Plus uygulaması aracılığıyla VICS algoritmasından geçirilmiş aşağıdaki tabloda yer alan veriler elde edilmiştir. Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı döneminde yer alan konuşmalar aracılığı ile Erdoğan’ın operasyonel kodunda bir değişim olduğu hipotezi test edilmiştir. İstatikselsel bir fark olup olmadığını tespit etmek için veriler üzerinde T-Test uygulanmıştır.

Her iki dönem konuşmalarının ortalamasına baktığımızda belli bir değişim gözlemlendiği ancak bu ufak değişimlerin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüş ve kurulan hipotez reddedilmiştir. Her endeks için kıyaslamalı yorumları aşağıda bulunmaktadır.

Tablo 1

Endeksler	Başbakanlık (2003-2014)	Cumhurbaşkanlığı (2014-2019)	F	P
F-1. Siyasi Evrenin Doğası	0, 248033	0, 176493	, 756	, 54
F-2. Temel Değerleri Gerçekleştirme	0, 045533	0, 057167	, 519	, 60
F-3. Siyasi Evrenin Öngörülebilirliği	0, 219497	0, 168331	2, 18	, 27
F-4. Tarihsel Gelişim Üzerinde Kontrol	0, 310794	0, 30767	1, 27	, 46
F-5. Şansın Rolü	0, 931042	0, 946874	3, 92	, 29
A-1. Strateji Yönü	0, 592433	0, 349587	13, 92	, 02
A-2. Taktiklerin Yoğunluğu	0, 272933	0, 13274	1, 90	, 90
A-3. Risk Eğilimi	0, 392959	0, 284278	, 128	, 78
A-4. Eylemlerin Zamanlaması (Uyuşmazlık / İşbirliği)	0, 296474	0, 525963	3, 63	, 30
A-5. Araçların Faydası				
A-5 a. Ödüllendirme	0, 074935	0, 146532	5, 93	, 24
A-5 b. Söz Verme	0	0, 019886	-	-
A-5 c. Başvuru / Destek	0, 128857	0, 158786	, 388	, 64
A-5 d. Karşı Gelme / Direnme	0, 600958	0, 472104	, 192	, 70
A-5 e. Tehdit	0, 014288	0, 043789		
A-5 f. Cezaandırma	0, 038798	0, 043789	1, 98	, 39

F-1: Siyasi Evrenin Doğası/Aslı: (Dost, Karışık, Düşman)

UYUŞMAZLIK					İŞ BİRLİĞİ			
Aşırı	Çok	Kesinlikle	Biraz	Karışık	Biraz	Kesinlikle	Çok	Aşırı
-1.0	-.75	-.50	-.25	0.0	+.25	+.50	+.75	+1.0

Bu inanç endeksi; liderin siyasi evrendeki ‘diğer’ diye tasvir edilen siyasi aktörlerin, rakiplerinin amaçları doğrultusunda nasıl bir tutum belirlediği ve kendi hedeflerini nasıl tanımladığı hakkındaki inançlarına karşılık gelmektedir. Bu temel inanç endeksi olup diğer endeksler bu endeks ile ilintilidir. Bu endekste meydana gelebilecek istatistiksel olarak büyük ve anlamlı bir değişiklik diğer endeksleri de etkileyebilir. Bu endeks operasyonel

kodu analiz edilen siyasi liderin kendisine değil karşısındaki siyasi aktörün tutumuna odaklanmaktadır. -1 ve +1 skalasında konuşmacının genel tutumu konumlandırılmaktadır. Skaladaki düşük puanlar siyasi evreni daha düşmanca görüşü, yüksek puanlar ise lider diğerlerinin daha dostça bir imaja sahip olduklarını varsaymaktadır.

Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlık dönemi konuşmaları incelendiğinde skalada karışık ve biraz arasına denk gelen 0,248033 değeri elde edilmiştir. Bu değer Erdoğan'ın siyasi evreni ve rakiplerini iş birliğine yakın ve dostane gördüğünü göstermektedir. Cumhurbaşkanlığı döneminde ise istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir azalma ile değişim gerçekleşmiş yine de bu puan skaladaki düşmanca ve uyuşmazlık puanlarına yaklaşmamıştır.

F-2: Temel Değerlerini Gerçekleştirme Beklentileri

KÖTÜMSER					İYİMSER				
Aşırı	Çok	Kesinlikle	Biraz	Karışık	Biraz	Kesinlikle	Çok	Aşırı	
-1.0	-.75	-.50	-.25	0.0	+.25	+.50	+.75	+1.0	

F-2 endeksi bir liderin siyasi hedeflerinin gerçekleşmesini bu yöndeki umutlarını ve beklentilerini temsil etmektedir. Bu endekste puan ne kadar düşük olursa, lider o kadar siyasi hedeflerin gerçekleşmesinde karamsardır. Skor yükseldikçe siyasi lider daha iyimser olmaktadır. Tüm felsefi inanç endekslerinin F1 temel inanç endeksine bağlı olması nedeni ile F1'in skoru diğer felsefi inanç endekslerinin sonuçlarını kısaca öngörebilir. Erdoğan'ın gerek başbakanlık döneminde gerekse de cumhurbaşkanlığı döneminde yaptığı konuşmalarda kontrollü bir iyimserliğin olduğu analiz edilmiştir. Başbakanlık döneminde F2 endeksi skoru 0,045533 iken cumhurbaşkanlığı döneminde 0,057167 skoru ile Erdoğan'ın beklentilerini gerçekleştirme konusunda ufak da olsa iyimserliğe doğru bir kayma gözlemlenmiştir.

F-3: Siyasi Evrenin Öngörülebilirliği (Tahmin Edilebilirliği) /Düşükten Yüksek

TAHMİN EDİLEBİLİRLİK			TAHMİN EDİLEBİLİRLİK	
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
0.0	.25	.50	.75	1.0

Bu endeks ile konunun tutarlı ve tahmin edilebilir şekilde olup olmadığı incelenmektedir. F-3 endeksi liderin “diğeri”nin eylemlerindeki tutarlılık ve tahmin edilebilirlik hakkındaki görüşlerini ölçmektedir. F-3 endeksindeki düşük puanlar liderlerin siyasi evrenin daha az tahmin edilebilir olduğuna inandığını göstermektedir.

Bu konuda başbakanlık döneminin skoru 0, 219497 iken, cumhurbaşkanlığı dönemi skoru ise 0, 168331 olarak görülmektedir. Bu endekse göre siyasi evren öngörülebilirliği açısından daha düşük bir skora inerek değişim göstermiştir. Bu değişiklik endeksin skalasında bir fark yaratmamaktadır.

F-4: Tarihsel Gelişim Üzerinde Kontrol/Tarihsel Gelişimi Kontrol Etme (Düşükten Yüksek)

KONTROL			KONTROL	
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
0.0	.25	.50	.75	1.0

F-4 endeksi liderin tarihsel gelişmeleri ve siyasi sonuçları ne kadar kontrol ettiğine inandığının bir ölçüsü olarak görülebilir. F-4 endeksi 0 ile 1 arasında değişmekte olup; düşük puanlar, tarihsel gelişmeleri ve siyasi sonuçları şekillendirme de diğer aktörleri kontrol odağı olarak görmektedir. Yüksek puanlar ise kişinin kendinin daha fazla kontrol sahibi olduğunu belirtmekte, öz kontrol hakkındaki inancı göstermektedir.

Erdoğan’ın konuşmaları tahlil edildiğinde her iki dönemde de benzer bir sonuç çıkmıştır. Başbakanlık dönemi 0, 310794 iken cumhurbaşkanlığı skoru 0, 30767 verilmektedir. Veriler, diğer endekslerle benzer davranış sergileyerek çizelgede değişiklik olmamakla

birlikte olumsuz anlamda küçük ama istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir değişim göstermiştir.

F-5: Şansın Rolü (Düşükten Yüksek)

ŞANS				ŞANS
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
0.0	.25	.50	.75	1.0

F-5 endeksi doğası gereği F-3 ve F-4 endeksleriyle ters orantılıdır. Siyasi evren üzerinde kişilerin kontrolünün yüksek olduğunu düşünen siyasilerin şans faktörüne daha az önem vermesi beklenir. Erdoğan'ın konuşmalarında da düşük çıkan F-3 ve F-4 değerleriyle zıt olarak talihe ve kadere yoğun vurgu bulunmaktadır. Başbakanlık döneminde 0,931042 skoru ve cumhurbaşkanlığı döneminde 0,946874 skoru ile konuda hissedilir bir değişim olmamakla birlikte ufak oranda artış gözlenmektedir.

A-1: Strateji Yönü

UYUŞMAZLIK						İŞ BİRLİĞİ			
Aşırı	Çok	Kesinlikle	Biraz	Karışık	Biraz	Kesinlikle	Çok	Aşırı	
-1.0	-.75	-.50	-.25	0.0	+.25	+.50	+.75	+1.0	

Bu endeks F1 ile birlikte temel inanç olarak kabul edilir. Diğer tüm araçsal endeksler bu endekse bağlıdır. Araçsal inançlar eylem üzerine iki kategoriye ayrılmaktadır: eylem stratejisi ve taktikler. Taktikler eylem sırasındaki stratejiyi yönlendirirken yoğunluğu değişkendir. Liderin eylemler için en iyi stratejik yön hakkındaki inancını belirlemek için hesaplanmaktadır. Liderin strateji olarak çatışmayı mı yoksa iş birliğini mi kendine yakın gördüğünü anlamaya yardımcı olur. Düşük skorlar çatışma eylemlerine, yüksek skorlar iş birliğine yöneliktir.

Erdoğan'ın başbakanlık döneminde, belirgin bir iş birliği eğilimi (0,592433) gözlemlenmektedir. Diğer endekslere paralel olarak cumhurbaşkanlığı döneminde bu tutumunu devam ettirmiş ancak ilk döneme göre tavrında ufakta olsa değişiklikler (0,349587) gözlemlenmiştir. Tablodaki iki sonuç değerlendirildiğinde, Erdoğan'ın dış politikada iş birliğine ve uzlaşmaya dayalı stratejisinin devam ettiği ancak

cumhurbaşkanlığı döneminde bu stratejinin başbakanlık dönemindeki kadar keskin olmadığı sonucuna ulaşılabilir. **Bu endeks Erdoğan'ın inanç sisteminde istatistiksel olarak anlamlı bir değişim olduğunu gösteren tek endekstir.**

A-2: Taktiklerin Yoğunluğu

UYUŞMAZLIK					İŞ BİRLİĞİ			
Aşırı	Çok	Kesinlikle	Biraz	Karışık	Biraz	Kesinlikle	Çok	Aşırı
-1.0	-.75	-.50	-.25	0.0	+.25	+.50	+.75	+.75
+1.0								

Taktiklerin Yoğunluğu Endeksinde, bir önceki Stratejinin Yönü Endeksinde belirlenen stratejinin ne yoğunlukta kullanıldığı ölçümlenir.

Skorlar düştükçe liderin daha sert ve hasmane bir taktikle ilerlemesi daha olasıdır. Yüksek puanlar liderin işbirlikçi taktiklere olan istekliliğini yansıtmaktadır. Böylece liderlerin seçtikleri uyumsuzluk ya da iş birliği stratejilerini ne ölçüde tekrarladıklarını ve ne yoğunlukta kullandıkları anlaşılır.

Bu endekste elde ettiğimiz değeri, Recep Tayyip Erdoğan'ın stratejik yönüyle birlikte değerlendirdiğimizde Erdoğan'ın dış politikada genel olarak uzlaşıcı ve işbirliğinden uzak olmayan söylemlerinin ağırlıkta olduğu (A-2. 0, 272933), cumhurbaşkanlığı döneminde de (A-2. 0, 13274) bu yaklaşımını daha düşük yoğunlukta da olsa devam ettirdiği sonucuna varabiliriz.

A-3: Risk Eğilimi

RİSK EĞİLİMİ			RİSK EĞİLİMİ		
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek	
0.0	.25	.50	.75	1.0	

Bu endeks risk alanın ya da risk almaktan kaçınmanın eğilimi ile ilgilidir. Liderin seçenekleri ile ilgili risk seviyelerine bakılacak olursa eylemdeki çeşitliliğin yüksek olması, herhangi bir eylemle ilişkili riskin azalması anlamına gelmektedir. Skor ne kadar düşük olursa lider

için risk almak caydırıcıdır. Yüksek skorlar ise risk kabul seviyesi yüksek anlamına gelmektedir.

Erdoğan'ın risk eğiliminde cumhurbaşkanlığı döneminde azalma gözlemlenmektedir. Başbakanlık döneminde orta seviyeye yakın iken (A-30, 392959) cumhurbaşkanlığı döneminde (A-3. 0, 284278) daha ihtiyatlı hale geldiği ve risk alma eğiliminin azaldığı gözlemlenmektedir.

A-4-a: Eylemlerin Zamanlamasının Önemi

ESNEKLİK				ESNEKLİK
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
0. 0	. 25	. 50	. 75	1. 0

Bu endeks iki kategoriden oluşur. İkisi de liderin taktiksel esnekliği ile ilgilidir. Bu ölçüm tekniğinde liderin seçimlerinin iş birliği ve çatışma taktikleri yönündeki esnekliği araştırılmaktadır. İstatistiki analizden çıkar değer, liderin stratejisini uygularken sahip olduğu taktiksel esnekliği göstermektedir.

Erdoğan'ın söylemleri incelendiğinde, başbakanlık döneminde daha düşük seviyede olan taktiksel esnekliğin (A-4a. 296474) cumhurbaşkanlığı döneminde (A-4a. 0, 525963) belirli bir şekilde artışa geçtiği gözlemlenmektedir.

A-5: Araçların Faydası

FAYDA				FAYDA
Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
0. 0	. 25	. 50	. 75	1. 0

A-5 endeksi, araçsal inançlarla ilgili son soru olup, liderin siyasi güç kullanımında farklılıklarına ilişkin inançlarına karşılık gelmektedir. VICS' de bulunan altı fiil kategorisini yansıtabilecek şekilde altı adet A-5 endeksi vardır. Bunlar; a: Ödüllendirmek, b: Söz Verme, c: Başvurmak/destek vermek, d: Karşı gelmek, direnmek, e: Tehdit etmek, f: cezalandırmak.

Bir liderin siyasal iktidarın kullanımı hakkındaki inançlarını göstermektedirler. Tüm endeksler 0-1 ve düşük puanlar arasında düşük gayda düzeylerini gösterirke, yüksek puanlar daha yüksek fayda düzeylerini belirtmektedir.

Tablo 2

Başbakanlık Dönemi	Sonuç
A-5 a. Ödüllendirme	0, 074935
A-5 b. Söz Verme	0
A-5 c. Başvuru / Destek	0, 128857
A-5 d. Karşı Gelme / Direnme	0, 600958
A-5 e. Tehdit	0, 014288
A-5 f. Cezaandırma	0, 038798

Yukarıdaki tabloda da gözlemlendiği üzere, başbakanlık döneminde Erdoğan'ın dış politika stratejisinde heterojen bir dağılım sergilenmekte, *Karşı Gelme / Direnme* endeksi ağırlıklı görülmektedir.

Tablo 3

Cumhurbaşkanlığı Dönemi	Sonuç
A-5 a. Ödüllendirme	0, 146532
A-5 b. Söz Verme	0, 019886
A-5 c. Başvuru / Destek	0, 158786
A-5 d. Karşı Gelme / Direnme	0, 472104
A-5 e. Tehdit	0, 043789
A-5 f. Cezalandırma	0, 043789

Yukarıdaki tabloda gösterildiği üzere, Cumhurbaşkanlığı dönemindeki dağılım Başbakanlık dönemine göre daha homojendir. Bununla birlikte Karşı Gelme / Direnme endeksindeki eğilimi devam etmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada ilk olarak belirtilmesi gereken husus; analiz birimi olarak neden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın seçildiğinin açıklanmasıdır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Türk siyasal hayatı açısından Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana karizmatik liderliği çerçevesinde incelenmesi gereken en önemli siyasi liderlerden birisidir. İnceleme konusunda bir lider arayışına girmeden açıklıkla ifade edilebilecek durum Erdoğan'ın çağdaş Türk siyasetinde en önemli siyasi aktör olduğu gerçeğidir. Türkçe literatürde Operasyonel Kod Analizi yani siyasi bir liderin inanç sistemi hakkında yapılan çalışmaların eksikliğinden dolayı bu alanda çalışma yaparak literatüre katkıda bulunmak önemlidir. Bu çalışma Recep Tayyip Erdoğan'ın inanç sistemini başbakanlık dönemi ve cumhurbaşkanlığı dönemi olmak üzere karşılaştırmalı olarak inceleyen tek ve özgün bir araştırmadır. Operasyonel kod alanında benzer önceki çalışmalara bakıldığında bu alanda çalışan bir akademisyen olarak Barış Kesgin 2012 yılında “*Operasyonel Kod Analizi: Türk Başbakanlarının İnanç Sistemi*” isimli bir makale yayınlamıştır. Makalesinde Recep Tayyip Erdoğan'ın da başbakan olarak analize dâhil olduğu Süleyman Demirel, Tansu Çiller, Mesut Yılmaz, Necmettin Erbakan, Bülent Ecevit, Abdullah Gül'ün başbakanlık dönemi operasyonel kodlarını analiz etmiştir. Bu analizin araçsal inançların temel endeksi olan A1 yani liderin stratejisinin yönünü gösteren endeks ile elde edilen sonuç bu çalışmanın başbakanlık dönemi A1 endeksi ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlikle ilgili açıklama nice analizlerin yorumları ile birlikte izah edilecektir. Kesgin'in (2011) bir diğer çalışması “*Political Leadership and Foreign Policy in Post-Cold War Israel and Turkey*” isimli doktora tezidir. Bu çalışmada da Türkiye Cumhuriyeti başbakanlarının (1991-2009) operasyonel kodları ile İsrail Başbakanlarının (1991-2009) operasyonel kodları incelenmiştir. Erdoğan'ın başbakanlık dönemi operasyonel kodu temel inanç endeksleri yani F1 (Siyasi evrenin doğasını nasıl gördüğü) ve A1 (Stratejilerini belirlerken nasıl bir yön seçtikleri) değerleri bu çalışmada Erdoğan'ın başbakanlık dönemi F1 ve A1 endeksleri ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, detaylı bir şekilde aşağıda izah edilmiştir. Karar almada liderlik çalışmaları kapsamında Erdoğan hakkında Lider Kişilik Analizi Yöntemi ile yapılan çalışmalar sayıca Operasyonel Kod çalışmalarından fazladır.

Lider Kişilik Analizi çalışmaları liderlerin kişilikleri ve liderlik stilleri yedi özelliği üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu yedi özellik ile ilgili detaylı bilgi birinci bölümde lider kişilik analizi yaklaşımında açıklanmıştır. Operasyonel Kod analizi çalışmaları ise bir

liderin politik dünyasına, kendisi ve diğerkleri hakkındaki algısı ve hangi yöntemleri tercih ettiğine odaklanmaktadır. İki yaklaşım da siyasi liderlerin konuşmalarının içerik analizi yöntemi ile Profiler Plus yazılım programı kullanılarak liderlerin profillerinin oluşturulmasına yardımcı olmaktadır. Aylin Görener ve Meltem Uçal (2011) tarafından hazırlanan “*The Personality and Leadership Style of Recep Tayyip Erdoğan: Implications of Turkish Foreign Policy*” isimli çalışma, Ömer Ak (2016)’ın “*Liderlik Profili Analizi ve Dış Politika: Turgut Özal ve Recep Tayyip Erdoğan*”, Juliet Kaarbo, Barış Kesgin, Binnur Özkeçeci Taner ve Esra Çuhadar’ın “*Examining Leaders’ Orientations to Structural Constraints: Turkey’s 1991 and 2003 Iraq War Decisions*”, Barış Kesgin (2018)’in “*Turkey’s Erdoğan: Leadership Style and Foreign Policy Audiences*” makalesi Erdoğan hakkında yapılan başlıca Lider Kişilik Analizi çalışmalarıdır. Erdoğan hakkında yapılan Lider Kişilik Analizi çalışmalarının Operasyonel Kod çalışmalarından fazla olması, bu alanda Erdoğan’ın operasyonel kod analizine dair yapılan çalışmaların az olması bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

Recep Tayyip Erdoğan’ın Başbakanlık dönemi ve cumhurbaşkanlığı dönemide inanç sisteminin incelenmesi üzerine karşılaştırmalı olarak yapılan bu çalışmada tek bir hipotez öne sürülmüştür. Bu hipoteze göre “Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın operasyonel kod inancının başbakanlık dönemi (2005-2014) ve cumhurbaşkanlığı dönemi (2014-2016) aralığında değişmiştir”. Recep Tayyip Erdoğan’ın operasyonel kodunda yani inanç sisteminde değişim olduğunu öne sürerken Operasyonel Kod Analizi alanında yapılan öncü çalışmalardan, bu çalışmaların sonuçlarından yola çıkılmıştır. Bu noktada temel soru inançların nasıl ve hangi şartlar altında değişime uğradığıdır. Siyasi liderler bilişsel yapıya dayanarak inanç sistemi temelinde dünyayı algılamaktadırlar. Bu algı ve anlayış; bazı durumlarda kriz, çatışma ya da savaş durumlarında, beklenmedik ve şok etkisi yaratacak olaylardan etkilenerek değişime uğrayabilir. Operasyonel kodun öncü çalışmalarından Jonathan Renshon’ın (2008) “*Stability and Change in Belief Systems: The Operational Code of George W. Bush*” adlı makalesinde Bush’un operasyonel kodu dört dönemde incelenmiş ve inanç sisteminde değişim olduğu kanısına varılmıştır.

11 Eylül saldırıları sonrasında George W. Bush’un operasyonel kodunu özellikle bu krizden etkilenmiş ve bu tutum dış politika kararlarına yansımıştır. Renshon’a göre inançlardaki değişkenlik ile ilgili olan bu tarz çalışmalar, inançlar ve karar almanın arasındaki etkileşimin anlamak açısından gereklidir. İnançlarla ilgili yapılan yeni araştırmalar, inançların neden ve nasıl kararları etkilediği, inançları etkileyen faktörleri

sorgulamaktadır. Hipotezi destekleyen bir diğer araştırma, Scott Crichlow'un (1998) yapmış olduğu "Idealism or Pragmatism? An Operational Code Analysis of Yitzhak Rabin and Shimon Peres" isimli makalesidir. Rabin ve Peres'in 1970 ve 1990 yıllarındaki operasyonel kodlarını inceleyen çalışmada Rabin ve Peres'in felsefi inançların temel endeksi olan F1 endeksi yani siyasi evren yani politik çevre inancı zaman içinde değişime uğramıştır. 1970'lerde F1 endeksinde daha çatışmacı bir eğilim görülürken, 1990'larda nötr bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Crichlow'un makalesinde elde edilen bulguların bu çalışmanın bulguları ile benzerlikleri vardır. Rabin'in operasyonel kod endekslerinden F1 dışında geri kalanı genel olarak zamanla sabitti. Peres'in operasyonel kodu ise algılanan farklı durumlara göre dalgalanmalar ve değişim geçirmiştir. İnancın stabil değil dinamik olduğunu zaman içinde inanç sisteminde değişim olabileceğini gösteren bir diğer çalışma, Stephen G. Walker, Mark Schafer ve Michael D. Young'ın (1998) "*Systematic Procedures for Operational Code Analysis: Measuring and Modeling Jimmy Carter's Operational Code*" isimli makalesidir. Bu çalışmada da Jimmy Carter'ın başkan olduğu dönemin ilk üç yılı boyunca siyasi evren bakışı ve siyasi eylemler hakkında yaklaşımının tutarlı olduğu tespit edilmiştir. Ancak Afganistan'ın Sovyet işgali ardından operasyonel kodunda önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu çalışmalardan da anlaşılacağı üzere kriz anlarında, liderler baskı altında kaldıklarında inanç sistemlerinde değişim söz konusudur. Huiyung Feng'in (2005) "The Operational Code of Mao Zedong: Defensive or Offensive Realist?" adlı makalesinde Mao'nun operasyonel kodunun barış zamanlarında korumacı realist bir tutum gösterirken savaş zamanlarında saldırgan realist olduğu tespit edilmiştir. Stephen Walker ve Mark Schafer'ın (2000) "*The Political Universe of Lyndon B. Johnson and His Advisors: Diagnostic and Strategic Propensities in Their Operational Codes*" isimli çalışması Başkan Johnson'ın iç politika ve dış politika açısından operasyonel kodunu ve operasyonel kodundaki değişimi karşılaştırmaktadır. Ayrıca inanç sisteminde meydana gelen değişim farklı nedenlerden dolayı da oluşabilir.

Aynı zamanda Mark Schafer ve Scott Crichlow'un (2000) "*Bill Clinton's Operational Code: Assessing Source Material Bias*" isimli çalışmasında olduğu gibi siyasi liderin hazırlanmış ve spontane konuşmaları arasındaki farkın herhangi bir durum, olay - bu makalede bu durum 1995 Balkan Krizi- üzerinde değişim yaratabileceği tespit edilmiştir. Operasyonel kodun ilk çalışmaları, Leites'in (1953) ve George'un (1969) çalışmaları olup bilişsel tutarlılık teorisine dayanmaktadır. George' a göre inançlar karar almayı etkileyen ama nasıl karar alındığına açıklık getiremeyen değişkenlerdir.

Alexander George operasyonel kodu yani inanç sistemini örümcek ağına benzetmektedir. Bütün iplikler birbirine bağlı bütün bir ağ oluşturmaktadır. George'un operasyonel kod ile ilgili bu kurgusundan yola çıkarak bu alanda çalışan Rosenberg'de inançları merkezi ve çevresel şeklinde bir önem sıralamasına tabi tutmaktadır. George'un felsefi ve araçsal inançlar şeklinde olan ayrımı Rosenberg'in hiyerarşik olarak düzenlenmiş inanç varsayımına uymaktadır. Operasyonel Kod literatüründeki bu çalışmalardan yola çıkarak inanç sisteminin iç ya da dış politikada meydana gelen olaylar ya da dönemsel olarak görev değişimi ile değişime uğrayabileceği düşünülerek öne sürülen hipotez, konuşmacının söylemindeki geçişli fiiller üzerine kurulu bir yöntem olan Bağlam Sisteminde Fiiller- Verbs in Context System (VICS) metodu ile 21 konuşmanın analizi ile elde edilen bulgular sonucunda reddedilmiştir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın iki dönem arasında operasyonel kodunda araçsal inançlarda stratejinin yönünü belirleyen ilk endeks dışında, istatistiksel anlamda anlamlı bir değişim gözlenmemiştir. Recep Tayyip Erdoğan'ın inanç sisteminde değişim gerçekleşmemiştir. Yalnızca ilk araçsal inanç endeksi olan liderin stratejik olarak hangi yönü belirlediğini gösteren I-1 endeksinde meydana gelen değişim istatistiksel olarak anlamlı bir değişimdir. Jervis (1976) ifade ettiği gibi "bilişsel tutarlılık" modeline göre inançlar zaman içinde istikrarlı olarak, içsel bir tutarlılık ile bağımsız ve hiyerarşiktir. Bilişsel tutarlılık kişilerin (siyasi aktörlerin) yeni bilgileri önceden var olan inançlarına uyacak şekilde özümleme, içselleştirme eğiliminin bir sonucu olarak çekirdek inançların zaman içindeki nispi istikrarını öngörmektedir. Anderson, Lepper ve Loss'un 1980'deki çalışmalarında bireylerin -bu çalışma için siyasi aktör de ifadesi kullanılabilir- yeni bilgilere rağmen inançlarına tutunduğu belirlenmiştir. Zamansal istikrarın yanı sıra bilişsel tutarlılık aynı zamanda içsel olarak tutarlı bir inanç sistemi bu çalışmada Erdoğan'ın inanç sistemi ile örtüşmektedir. Erdoğan'ın inanç sisteminde bu tutarlılık aynı zamanda karizmatik liderlik profiline bir özelliğidir.

Erdoğan operasyonel kodundaki bu içsel tutarlılığı, kriz anları, çatışma ortamı ve ani gelişen olaylara rağmen koruyabilmiştir. Karizmatik liderler etkin bir kriz yönetimi tecrübesine sahip, liderlik ettiği toplumda iknayı en etkili şekilde kullanacak olan liderlerdir. Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliğinden mütevellit hem uluslararası hem de iç politikada hitap ettiği kitlesini içeren bilişsel bir ikna mekanizmasına sahip olduğu söylenebilir. Kriz yönetimi, meydan okuma ve fırsat unsurlarını bir araya getirmektedir. Statükoya karşı çıkma da bir tür meydan okuma olarak değerlendirilebilir. Karizmatik

liderler statükoya karşı çıkanlardır. Erdoğan gerek AB üyelik sürecinde yaklaşık kırk yıldır Türkiye'yi arafta bırakan statükocu anlayışa karşı çıkarak karizmatik bir liderlik örneği sergilemiştir. Kriz yönetimi ve bilişsel ikna konusundaki başarısını Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler sırasında da göstermiştir. Her kriz kendi içinde fırsatlar barındırmaktadır. Bu bakımdan karizmatik bir lider krizle başa çıkarken meydan okumayı da fırsatları değerlendirmeyi de iyi bilmelidir. Arap Baharı sonrasında insan hakları ihlallerine meydan okuyan ve bölgesel iş birliklerini arttırmaya yönelik adımlarını sıklaştıran Erdoğan etkin kriz yönetimi ile karizmatik bir liderlik sergilemiştir.

O halde Erdoğan'ın başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemi sürecinde değişmeyen operasyonel kodu ve karar alma sürecindeki liderliği ile karizmatik bir liderin özelliklerine sahip olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Erdoğan'ın AB üyelik müzakere sürecinde ve Ortadoğu'da meydana gelen gelişmeler göz önüne alındığında siyasi engellere meydan okuyan, bilgiye açık ve dışsal motivasyona sahip bir lider olduğu ortaya çıkmaktadır. Erdoğan karizmatik liderliği çerçevesinde yalnızca dış değil iç politikada da diğer karar alıcıları içinde bulunduğu sürece dâhil edebilmektedir. Bu özelliği de kendisine hedefleri doğrultusunda bir destek gücü kazandırmaktadır. Erdoğan'ın bu karizmatik liderlik özelliklerini felsefi inanç ve araçsal inanç endekslerinde elde edilen bulgular ile yorumlamak operasyonel kod inancını anlamak açısından verimli olacaktır.

Alexander George tarafından felsefi ve araçsal inançlar olmak üzere geliştirilen on soru üzerinden VICS yöntemi kullanılarak yapılan analiz çalışmasında, Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı döneminde yapmış olduğu 21 konuşma tahlil edilmiştir.

Çalışmanın 21 konuşma ile sınırlı olma nedeni Profiler Plus yazılım uygulamasının sadece orijinal İngilizce konuşmalar üzerinden analiz yapabilmesidir. Profiler Plus uygulaması aracılığıyla VICS algoritmasından geçirilmiş veriler elde edildikten sonra istatistiksel bir fark olup olmadığını tespit etmek için veriler üzerinde T-Test uygulanmıştır. T-test sonucunda her iki dönem konuşmalarının ortalamasına bakıldığında A1 endeksi dışında istatistiksel olarak anlamlı bir değişim görülmemiştir. A1 endeksinde görülen değişim Tetlock'un bir bulgusu ile tutarlılık göstermektedir.

AB üyelik müzakere sürecinde yaşanan gelişmeler ve Ortadoğu'da Mavi Marmara, Arap Baharı, Suriye İç Savaşı gibi yaşanan önemli siyasi gelişmeler üzerinden inanç sisteminin etkisini açıklayan analizler, araçsal inançların yaşanan gelişmelerin etkisi nedeni ile daha

kolay değişime uğrayabileceğini A1-stratejinin yönü- ilk araçsal inanç endeksinin değişimi ile tespit etmiştir. Bu bulgular Tetlock'un araçsal inançlarının değişime daha eğilimli görüldüğünü öne süren argümanını da desteklemektedir.

İlk araştırılan operasyonel kod endeksi F1'dir. Bu inanç endeksi; temel inanç endeksi olup diğer endeksler bu endeks ile ilintilidir. Bu endeks siyasi liderin siyasi evrendeki 'diğer' şeklinde ifade ettiği siyasi aktörlerin amaçları doğrultusunda nasıl bir tutum belirlediği ve kendi hedeflerini nasıl tanımladığı hakkındaki inançlarına karşılık gelmektedir. Bu endekste meydana gelebilecek istatistiksel olarak büyük ve anlamlı bir değişiklik diğer endeksleri de etkileyebilmektedir. -1 ve +1 skalasında konuşmacının genel tutumu konumlandırılmaktadır. Skaladaki düşük puanlar liderin siyasi evreni daha hasmane gördüğünü, yüksek puanlar ise liderin diğerlerinin daha dostça bir imaja sahip olduklarını varsaymaktadır.

Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlık dönemi konuşmaları incelendiğinde skalada karışık ve biraz arasına denk gelen 0,248033 değeri elde edilmiştir. Bu değer Erdoğan'ın siyasi evreni ve rakiplerini iş birliğine yakın ve dostane gördüğünü göstermektedir. Cumhurbaşkanlığı döneminde ise 0,176493 değeri ile istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir azalma ile değişim görülmüş yine de bu puan skaladaki düşmanca ve uyuşmazlık puanlarına yaklaşmamıştır. P değeri bir karşılaştırmada "**istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır**" kararı verileceği zaman yapılacak olası hata miktarını göstermektedir. P değeri 0,05'in altında bir değer ise karşılaştırma sonucunda anlamlı farklılık bulunduğu anlamına gelir. Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemi için F1 endeksinin P değeri $0,54 > 0,05$ olup istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Erdoğan'ın operasyonel kodunu oluşturan felsefi inançların ilk sorusu olan siyasi evreni nasıl gördüğü hakkındaki tutumu hem AB hem de Ortadoğu'daki devletler ile ilişkilerini anlama açısından çok önemlidir. 3 Kasım 2002 seçimleri ile AK Parti'nin iktidara gelmesi ile birlikte başlayan Erdoğan'ın siyasi liderlik süreci zaman içinde geleneği modernite ile birleştiren yeni bir Türk dış politikası anlayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur. AK Parti'nin iktidara geldiği dönemde Ortadoğu'da güvenlik eksenli bir Türk dış politikası hâkimdi. Bölgedeki siyasi, ekonomik istikrarsızlık aynı zamanda hem sosyo-kültürel hem de dini anlamda çatışmalar yaratmaktaydı. AB ile ilişkilerde ise Türkiye Helsinki Zirvesi'nde adaylık yolunda bir adım atmış; ama başka bir ilerleme kaydedememişti. Erdoğan hem başbakanlık hem de cumhurbaşkanlığı döneminde siyasi evreni çatışmacı

algılamamıştır. Erdoğan'ın F1 endeksi bulgularına göre siyasi evrenin doğası iş birliğine ve uyuma yakındır. Ortadoğu'da statükocu politika anlayışından uzaklaşarak, bu coğrafya için daha idealist, işbirlikçi bir politika kararı almıştır. Bölgedeki kaotik ve çatışmacı düzen, 2005 yılından sonra AB ile adaylık müzakerelerinde girilen duraklama dönemine rağmen siyasi evren ile ilgili inancında değişiklik olmamıştır. Erdoğan istikrarı öncelik gören anlayışı ile iş birliği ile çözüme yakın durmuştur. Sonuç bölümünün ilk kısmında Barış Kesgin'in Türk Başbakanlarının operasyonel kodları çalışmasında bir benzerlik olduğu yaklaşık olarak benzer bulgulara ulaşıldığından bahsedilmiştir. Kesgin'in (2012) "Operasyonel kod Analizi: Türk Başbakanlarının Operasyonel Kod Analizi" isimli makalesinde Erdoğan felsefi inanç F-1 endeksi değeri 0.365, araçsal inanç endeksi I-1 değeri 0,558 olup bu çalışmadaki F-1 değerine benzerlik göstermektedir. Skala iki değer aynı aralıkta yer almaktadır. Erdoğan'ın başbakanlık dönemindeki F-1 temel inanç endeksinin tutarlı olduğunu göstermektedir.

İkinci olarak araştırılan operasyonel kod endeksi F-2'dir. F-2 endeksi bir liderin siyasi hedeflerinin gerçekleşmesini bu yöndeki beklentilerini temsil etmektedir. Bu endekte puanın düşüklüğü liderin siyasi hedeflerin gerçekleşmesinde o kadar karamsar olduğunu göstermektedir. Puan yükseldiğinde siyasi liderin daha iyimser olduğu görülmektedir. Tüm felsefi inanç endekslerinin F1 temel inanç endeksine bağlı olması nedeni ile F1'in skoru diğer felsefi inanç endekslerinin sonuçlarını kısaca öngörebilir. Bu bulgular sonucunda Erdoğan'ın biraz iyimser olduğu tespit edilmiştir.

Başbakanlık döneminde F2 endeksi skoru 0,045533 iken cumhurbaşkanlığı döneminde 0,057167 skoru ile Erdoğan'ın beklentilerini gerçekleştirme konusunda az da olsa iyimserliğe doğru bir kayma gözlemlenmiştir. Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemi için F-2 endeksinin P değeri $0,60 > 0,05$ olup istatistiksel olarak anlamlı değildir. F-2 endeksine bakarak Erdoğan'ın siyasi hedeflerini harekete geçirirken iyimser bir tutum içinde olduğu söylenebilir. AB ile üyelik müzakereleri sürecinde Türkiye'nin önündeki en büyük engellerden birisi de Kıbrıs meselesidir. AB Müktesabı Fasıllık Başlıklarından 19 başlık Kıbrıs meselesi dolayısı ile kapalıdır. Türkiye'nin geriye kalan 16 başlıktan 13'ünü açarak sadece bir tanesini kapatmış olması bile siyasi iktidarın yani Erdoğan'ın AB ile müzakere sürecinde ne kadar samimi bir tutum içinde olduğunu göstermiştir. Erdoğan'ın siyasi bir karar alıcı olarak AB hedefini gerçekleştirme yolunda tüm olumsuzluklara

rağmen iyimser olduğunu operasyonel kod inancı da göstermektedir. Cumhurbaşkanlığı döneminde de bu inancı değişmemiş AB üyeliğinin hala stratejik bir dış politika hedefi olduğu vurgusunu yapmaya devam etmiştir. Türkiye'nin AB' ye üye olmasını pek çok Ortadoğu ülkesi bölgede istikrarın gelişmesi açısından istemektedir. AB sürecinde kalacak Türkiye'nin bölgede daha yapıcı ve ekonomik gelişmeyi teşvik edici bir rol oynayabileceğini tasarlamaktadır.

Üçüncü operasyonel kod endeksi F-3'dür. F-3 endeksi liderin "diğeri"nin eylemlerindeki tutarlılık ve tahmin edilebilirlik hakkındaki görüşlerini ölçmektedir. F-3 endeksindeki düşük puanlar liderlerin siyasi evrenin daha az tahmin edilebilir olduğuna inandığına işaret etmektedir.

Bu konuda başbakanlık döneminin puanı 0,219497 iken, cumhurbaşkanlığı dönemi puanı ise 0,168331 olarak görülmektedir. Bu endekse göre siyasi evren öngörülebilirliği açısından düşük bir puanla az da olsa bir değişim göstermiştir. Bu değişiklik endeksin skalasında bir fark yaratmamaktadır. Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemi için F-3 endeksinin P değeri $0,27 > 0,05$ olup istatistiksel olarak anlamlı değildir. Skaladaki değerler negatif değil ama düşük değerlerdir. Erdoğan analoji yardımı ile siyasi rakiplerini analiz ederek zaman zaman öngörülemez bulunmaktadır. Örneğin müttefik ABD'nin Türkiye'ye karşı izlemiş olduğu yanlış politikaları tekrarlayabileceğini düşünerek ABD' ye karşı bir denge unsuru olarak AB ile ilişkilerini güçlendirmeye yönelmiştir. Konjonktür gereği olaylar zaman zaman öngörülemez hale gelmektedir.

Araştırılan dördüncü operasyonel kod endeksi F-4'tür. F-4 endeksi liderin tarihsel gelişmeleri ve siyasi sonuçları ne kadar kontrol ettiğine inandığının bir ölçüsü olarak görülebilir. F-4 endeksine göre düşük puanlar, tarihsel gelişmeleri ve siyasi sonuçları şekillendirme de diğer aktörleri kontrol odağı olarak görmektedir. Yüksek puanlar ise kişinin kendinin daha fazla kontrol sahibi olduğunu belirtmekte, bu endeksin puan yüksekliği liderin öz kontrol hakkındaki inancını göstermektedir.

Erdoğan'ın konuşmaları tahlil edildiğinde her iki dönemde de benzer bir sonuç çıkmıştır. Başbakanlık dönemi skoru 0,310794 iken cumhurbaşkanlığı skoru 0,30767 olarak tespit edilmiştir. Veriler, diğer endekslerle benzer davranış sergileyerek skalada değişiklik olmamakla birlikte olumsuz anlamda bir düşüş görülmüştür. Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemi için F-4 endeksinin P değeri $0,46 > 0,05$ olup istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmamaktadır. F-3 ve F-4 endekslerindeki düşük skorlar F-5 skorunu

yükseltmektedir. Erdoğan yeni dış politika anlayışında Batı ya da Ortadoğu merkezli bir dış politika izlemek yerine yeni fırsatlar yaratmış ve tek yönlü politika konusunda sınırlılıklar getirmiştir. İç ve dış politikada başlatmış olduğu dönüşüm ile Ortadoğu'da tarihsel bir süreç başlatmıştır. Ortadoğu'da öncesinde var olan tarihsel, sosyo-kültürel bağlar sebebi ile tarihsel gelişmeler üzerinde kontrol ve hâkimiyet endeksini ilişkilendirebileceği coğrafya da genişlemiştir. Erdoğan'ın görüşlerinin ve söylemlerinin Ortadoğu'nun birçok ülkesinde etkin bir hâkimiyeti vardır. Arap Baharı, Mavi Marmara Krizi, Suriye İç Savaşı gibi yaşanan bütün coğrafyayı etkileyen siyasi olaylar Erdoğan'ın kontrolünün dışında geliştiği için Erdoğan'ın kontrol ve hâkimiyet inancı endeksi F-4' te azalma görülmüştür.

Son felsefi inanç endeksi F-5'tir. F-5 endeksinin F-3 ve F-4 endeksleriyle ters orantılı olduğuna yukarıda vurgu yapılmıştı. Siyasi evren üzerinde kişilerin kontrolünün yüksek olduğunu düşünen siyasilerin şans faktörüne daha az önem vermesi beklenir. Erdoğan'ın konuşmalarında da düşük çıkan F-3 ve F-4 değerlerine karşıt olarak şans ve kadere yoğun vurguda bulunmaktadır. Başbakanlık döneminde 0,931042 puanı ve cumhurbaşkanlığı döneminde 0,946874 puanı ile konuda hissedilir bir değişim olmamakla birlikte ufak oranda artış gözlenmektedir. Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemi için F-5 endeksinin P değeri $0,29 > 0,05$ olup istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmamaktadır.

Çalışmanın en önemli ve istatistiksel olarak fark yaratan bulgusu araçsal inançların ilk sorusu olan A-1 endeksidir. Bu endeks F-1 ile birlikte temel inanç olarak kabul edilmektedir. F-1' de olduğu gibi tüm araçsal endeksler A-1 endeksine bağlıdır. Araçsal inançlar eylem stratejisi ve taktikler olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Bu endeks liderin eylemlere yönelik en iyi stratejik yön hakkındaki inancını belirlemek için hesaplanmaktadır. Liderin stratejisinin çatışmacı mı yoksa işbirlikçi mi olduğunu anlamaya yardımcı olan bu endekste düşük skorlar çatışma eylemlerine, yüksek skorlar iş birliğine yöneliktir.

Erdoğan'ın başbakanlık döneminde, belirgin bir iş birliği eğilimi 0,592433 skoru ile gözlemlenmektedir. Diğer endekslere paralel olarak cumhurbaşkanlığı döneminde bu tutumunu devam ettirmiş ancak cumhurbaşkanlığı döneminde 0,349587 skoru gözlemlenmiştir. Bu iki sonuç değerlendirildiğinde, Erdoğan'ın dış politikada iş birliğine ve uzlaşya dayalı stratejisinin devam ettiği ancak cumhurbaşkanlığı döneminde bu stratejinin başbakanlık dönemindeki kadar keskin olmadığı sonucuna ulaşılabılır. **Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemi için A-1 endeksinin P değeri $0,29 < 0,05$**

olup istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmaktadır. Bu endeks Erdoğan'ın inanç sisteminde istatistiksel olarak anlamlı bir değişim olduğunu gösteren tek endekstir.

Erdoğan operasyonel kodundaki tek değişimin gerçekleştiği bu endeks Başbakanlık döneminde daha iş birliğine yakın ama cumhurbaşkanlığı döneminde iş birliği konusunda daha ihtiyatlı davranan bir Erdoğan profilini göstermektedir. Bu endeksin değişimi Avrupa Birliği ve Ortadoğu bağlamında yorumlanırsa başbakanlık döneminde Ortadoğu ülkeleri ile ekonomik ilişkiler kurma ve kalkınma temelli dış politika anlayışı, cumhurbaşkanlığında bu politika anlayışına güvenlik unsurunun da eklenmesi ile değişime uğramıştır. 2005 yılında Erdoğan'ın Başbakanlık döneminde parlayan AB-Türkiye ilişkileri, Almanya Hristiyan Demokratların, Fransa'da 2007'de Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkan Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin iktidara gelmesi, müzakere sürecinde engel teşkil eden Kıbrıs meselesi, Batı'nın PKK toleransı ve Batı'nın 15 Temmuz darbesinde darbecilere destek vermesi ilişkileri gerginleştirmiştir. Ortadoğu'da başlayan Arap Baharı'nın etkisi ile ortaya çıkan çatışmalar Türkiye'nin bölge ülkeleri ile iş birliklerine zarar vermiştir. Sonrasında gelişen Suriye İç Savaşı ve mülteci meselesi bir şok etkisi ile Türkiye'yi dış politikada strateji yönünü belirleme açısından yeni önlemler almaya yönlendirmiştir. Suriye iç savaşı yoğun göç dalgasına neden olmuştur. Bu göç dalgası özellikle son dönemde Avrupa'yı derinden etkileyerek Türkiye ile iş birliği yapma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu durum mülteci sorunu ile yeniden hız kazanan AB-Türkiye ilişkilerinin aşırı siyasallaşması anlamına gelebilir. Arap Baharı öncesinde AB ülkelerinin Ortadoğu'da ki otoriter rejimlere ilişkin tavrı bölgede istikrarın garantisi oldukları yanılgısıydı. AB mültecilerin sınırlarda kontrol altında tutulması karşılığında vize kolaylığı ve müzakere sürecine ilişkin açılım vaatleri vermektedir. Zira Erdoğan'ın inanç sisteminde meydana gelen değişim bu vaatlere ve iş birliğine daha temkinli yaklaştığını göstermektedir. Arap Baharı sonrasında Ortadoğu'da ortaya çıkan istikrarsızlık Avrupa Birliği'nde yaşanan gelişmeler Brexit, Gümrük Birliği'nin güncellenmesi, Erdoğan'ı karar alıcı olarak ihtiyatlı bir iş birliği içinde olmaya itmiştir. Bir diğer husus Erdoğan'ın her iki dönemde de hedeflerini nasıl bir tercihle gerçekleştirdiğidir. "Hedeflerini hayata geçirirken uyumsuzluk yönü mü yoksa iş birliği yönü mü ağırlıktadır? Ne kadar sıklıkta ve yoğunlukta hedeflerini bu yolla gerçekleştirmektedir?" soruları araçsal inancın ikinci sorusuna tekabül etmektedir. Erdoğan'ın barış vurgusu sık ve yoğundur. Örneğin Arap Baharı sürecinde demokratikleşmeye katkı sağlamak istemekte; ancak bunu halkın iradesine

bırakmaktadır. Otoriter rejimlerin değil halkın iradesinin yanında olmayı tercih etmekte ve bu ülkelerle ilgili hedeflerini iş birliği düşünerek gerçekleştirmektedir.

Araştırılan ikinci araçsal inanç endeksi A-2'dir. Taktiklerin Yoğunluğu Endeksinde, bir önceki Stratejinin Yönü Endeksinde belirlenen stratejinin ne yoğunlukta kullanıldığı ölçümlenir. Düşük skorlar liderin daha sert ve hasmane bir taktikle ilerlemesinin daha olası olduğunu, yüksek puanlar ise liderin işbirlikçi taktiklere olan istekliliğini yansıtmaktadır. Böylece liderlerin seçtikleri uyumsuzluk ya da iş birliği stratejilerini ne ölçüde tekrarladıklarını ve ne yoğunlukta kullandıkları anlaşılır.

Bu endekste elde edilen değer Recep Tayyip Erdoğan'ın stratejik yönüyle birlikte değerlendirildiğinde Erdoğan'ın dış politikada genel olarak uzlaşıcı ve iş birliğinden uzak olmayan söylemlerinin ağırlıkta olduğunu 0,272933 skoru ile cumhurbaşkanlığı döneminde de 0,13274 skoru ile düşük yoğunlukta da olsa devam ettirdiği sonucuna varılabilir. Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemi için A-2 endeksinin P değeri $0,90 > 0,05$ olup istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmamaktadır.

Araştırılan üçüncü endeks A-3'tür. Bu endeks risk alanın ya da risk almaktan kaçınan eğilimi ile ilgilidir. Skor ne kadar düşük olursa lider için risk almak caydırıcıdır. Yüksek skorlar ise risk kabul seviyesi yüksek anlamına gelmektedir. Erdoğan'ın risk eğiliminde cumhurbaşkanlığı döneminde azalma gözlemlenmektedir. Başbakanlık döneminde risk eğilimi orta seviyeye yakın iken 0,392959 skoru ve cumhurbaşkanlığı döneminde 0,284278 skoru ile daha ihtiyatlı hale geldiği ve risk alma eğiliminin azaldığı gözlemlenmektedir. Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemi için A-3 endeksinin P değeri $0,78 > 0,05$ olup istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmamaktadır. Karizmatik bir lider algısını en üst seviyelerde oluşturan Recep Tayyip Erdoğan, bir liderin toplumun değerlerini inançlarını kültürel yapısını tarihsel kimliğini temsil etme anlamında güçlü bir etki oluşturmuştur.

Bu bakımdan Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik algısı en üst seviyelerdedir. Risk eğilimi A-3 endeksi başbakanlık döneminde cumhurbaşkanlığı dönemine kıyasla daha yüksektir. Erdoğan'ın 2009 yılının Ocak ayında gerçekleştirilen Davos Zirvesi'nde Shimon Peres'e yaptığı "One Minute" çıkışı ve sonrasında yaşanan gelişmeler, Mavi Marmara Krizi ve Filistin meselesini sahiplenışı İsrail ile ilişkilerin bozulmasını göze alarak risk eğilimi endeksinde göre tercih edilmiş siyasi davranışlardır.

Araştırmanın dördüncü endeksi A-4'tür. Bu endeks iki kategoriden oluşur. İkisi de liderin taktiksel esnekliği ile ilgilidir. Bu ölçüm tekniğinde liderin stratejisini uygularken sahip olduğu taktiksel esnekliği göstermektedir. Bu taktiksel esneklik eylemlerin zamanlaması ile ilgilidir. Erdoğan'ın söylemleri incelendiğinde, başbakanlık döneminde daha düşük seviyede olan taktiksel esnekliğin skoru 0,296474 iken cumhurbaşkanlığı döneminde skoru 0,525963 olup belirli bir şekilde artışa geçtiği gözlemlenmektedir. Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı dönemi için A-4 endeksinin P değeri $0,30 > 0,05$ olup istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmamaktadır. Erdoğan'ın A-4 endeksine göre zamanlama anlayışı ve dış politika anlayışına yeni bir kavram ile açıklık getirilebilir. Bu kavram, hamle yasaları şeklinde açıklanabilir. Ön atak olarak Erdoğan ilk önce dış politikada önceliğini belirler ve belirlemiş olduğu öncelikli hedef ile ilgili bir girişimde bulunur. Sonrasında iş birliği kapsamında politikalar geliştirir. Bu "asıl atak" diye adlandırılabilir. Sonucunda siyasi rakip ya da siyasi aktör karşısında hedefi olan anlaşma konusu ile ilgili kendi inisiyatifini kullanarak karşı tarafı olumlu anlamda şaşırtır ve uzlaşmaya varır. Bu da Erdoğan'ın imaj atağıdır. Atak olmak, proaktif olmak anlamına gelmekte bu da Erdoğan'ın dış politika anlayışını özetlemektedir.

Son araştırma endeksi araçsal inançların son endeksi olan A-5'tir. A-5 endeksi, liderin siyasi güç kullanımında farklılıklarına ilişkin inançlarına karşılık gelmektedir. VICS' de bulunan altı fiil kategorisini yansıtabilecek şekilde altı adet A-5 endeksi vardır. Bunlar; a: Ödüllendirmek, b: Söz Vermek, c: Başvurmak/destek vermek, d: Karşı gelmek, direnmek, e: Tehdit etmek, f: cezalandırmak. Bir liderin siyasal iktidarın kullanımı hakkındaki inançlarını göstermektedirler. Tüm endeksler 0-1 ve düşük puanlar arasında düşük fayda düzeylerini gösterirken, yüksek puanlar daha yüksek fayda düzeylerini belirtmektedir.

Başbakanlık döneminde siyasi güç olarak kullanılan araçlar A-5a "ödüllendirme" ile ilgili skor 0,074935 iken cumhurbaşkanlığı döneminde skor 0,146532 şeklindedir. P değeri $0,24 > 0,05$ olup istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. A-5b "söz verme" ile ilgili skor başbakanlık döneminde 0 değerindedir. Bu değer başbakanlık konuşmalarında "Promise" yani söz verme olarak kodlanan fiil olmadığını göstermektedir. Cumhurbaşkanlığı döneminde skoru 0,019886 şeklindedir. P değeri bir değer 0 olarak kodlandığı için hesaplanamaktadır. A-5c "Başvuru/destek" başbakanlık dönemi skoru 0,128857 olup cumhurbaşkanlığı dönemi 0,158786 şeklindedir. P değeri $0,64 > 0,05$ olup istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. A-5d "Karşı

Gelme/Direnme” başbakanlık dönemi değeri 0,600958 iken cumhurbaşkanlığı dönemi skoru 0,472104 şeklindedir. P değeri 0,70> 0,05 olup istatistiksel olarak anlamlı değildir. A-5e “Tehdit “başbakanlık dönemi 0,014288 ve cumhurbaşkanlığı dönemi 0,0437789 skorları bu şekilde değişmektedir ve A-5f “Cezalandırma” başbakanlık skoru 0,038798 iken cumhurbaşkanlık skoru 0,043789 olup P değeri 0,39>0,05 istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu bulgular ışığında son araçsal inanç endeksi olan A-5 liderin gücü nasıl kullandığı hususuna ilişkindir. Yani konuşmasında pozitif vurgular mı negatif vurgular mı hâkimdir sorusuna cevap aramaktır. Buna göre Başbakanlığı döneminde statükoya karşı direnme tavrı ağır basmaktadır. Cumhurbaşkanlığı döneminde ise daha dengeli bir dağılım söz konusu ödüllendirme, cezalandırma, destek verme, söz verme ve direnme gibi eğilimler benzer oranlarda görülmektedir.

Özellikle son dönem dış politika anlayışını, siyasi liderliğinin vermiş olduğu inisiyatif ve sorumlulukla kendi dış dünya algısına ve inanç sistemine göre şekillendiren Erdoğan’ın “Netlik Oyunu Bozar” içerikli bir perspektif geliştirdiğini söylemek yerinde olacaktır. O dönemin Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nun “komşularla sıfır problem, coğrafya ve tarih unsurunu temel alarak yapılan iş birliği” çerçevesi ile geliştirdiği dış politika anlayışı modelinin uygulanamaması, ortaya çıkan sorunlar nedeniyle konjoktürel değişimler gereği rasyonel, operasyonel bir anlayışa geçilmiştir. Bu rasyonel anlayışın içerisinde stratejik yönünü iş birliğinden yana kullanan bir tavır barındırmaktadır. Coğrafi yakınlığa göre değil coğrafyadaki değişen konjoktüre göre bir politikanın Erdoğan’ın siyasi liderliği için esas olduğu söylenebilir.

Konjoktürel olması Erdoğan’a proaktif politikada avantaj kazandırmıştır. Konjoktüre uygun olarak süreklilik algısı ile hareket etme tavrı, coğrafyada gelişen olaylar açısından doğru bir dış politika tavrıdır. Bu dönemde işbirlikçi arabuluculuk görevini zaman zaman üstlenen ama daha rasyonel bir siyasi liderlik sergileyen Cumhurbaşkanı Erdoğan dış politikada etkinliğini göstermektedir. AK Parti’nin ilk yıllarında geliştirdiği ekonomik temelli dış politika anlayışı, Erdoğan için bölgesel ve küresel iş birliklerinde liberal davranış ilk sıralara çıkmıştır. Erdoğan tüm dış politika tavrını, çatışmacı olarak nitelendirilen aslında dış siyasi tuzaklara düşmemek için edindiği “Netlik oyunu bozar” perspektifi ile belirlemiştir. Erdoğan’ın benimsediği dış politika anlayışı gerek AB- ABD hegemonyası karşısında gerekse Ortadoğu’da ülkemizin güvenliğini doğrudan tehdit eden iç savaşlar karşısında Türkiye’nin elini güçlendirmiştir.

AB Türkiye'ye Suriyeli mülteciler konusunda ekonomik yardım yapacağı garantisini vermiştir. Fakat AB'nin mültecilerle ilgili izlemiş olduğu bu politika anlayışında tutarlılık olmadığı için yardımlar gerçekleşmemiştir. Bu durum da Türkiye'yi sıkıntılı bir döneme sürüklemiştir. Mülteci sorunuyla beraber Erdoğan'ın vizyoner bakış açısı ve bu vizyona ulaşmadaki tutarlı ve kararlı davranışları kriz sırasındaki siyasi davranışlarında da vücut bularak O'nun günlük siyasi tavrından daha iyi tanımlamasını sağlamış ve manevra kabiliyeti ile AB'ye karşı belirgin bir tavır sergilemiştir. Bu bağlamda ilişkileri normalleştirmek için uğraşmak yerine açık bir dış politika tavrı geliştirmiştir. Buna karşılık AB, Türkiye'yi tehdit eden terör örgütlerini destekleme ve üyeliği rafa kaldırma yolunu seçerek olumsuz tavrını ortaya koymuştur. Sonuç olarak normalleşmesi için uğraşılan ilişkiler yolunda, netlik oyunu bozmuştur. Türkiye'nin bir tuzağın içinde olduğu hem içeride anlaşılmalı hem de uluslararası arenada dünyanın gözü önünde resmîlik kazanmıştır. Aynı şekilde ABD'nin Türkiye'nin tüm uyarılarına rağmen Suriye'de PYD ile iş birliği içinde olması, sınırları içinde FETÖ mensuplarını barındırması, hegemon tavrı ile bölgeyi karıştırmaya çalışmasına karşı etkin siyasi liderliği ile ABD'nin gerçek hedeflerini ortaya çıkarmıştır. Uluslararası arenadaki tüm bu olumsuz gelişmelere rağmen Erdoğan'ın ülke içindeki bütünleştirici tavrı ve Türk milletini ortak bir hedefe doğru harekete sevketmedeki başarısı; hitabet, ikna yeteneği ve güçlü imajına ek olarak kriz esnasında radikal ve beklenmedik çözümler üretebilme yeteneği ile ilişkilendirilebilir. Erdoğan'ın bu yeteneğiyle sergilediği liderlik 17-25 Aralık sürecindeki kararlı ve belirgin duruşu özellikle bu paralel devlet yapılanmasına karşı göstermiş olduğu kararlılık ve netlik; 15 Temmuz darbe girişimini engellemiştir. Bu önemli bir liderlik vasfıdır. Karizmatik liderin etki alanındaki halk, liderle kişisel özdeşleme yaparak liderin benimsediği vizyon, strateji ve tutumdan ziyade, liderin şahsına sadık hâle gelir. 15 Temmuz bunun bariz bir örneğidir.

Bundan sonraki aşamada Erdoğan'ın siyasi liderliğinde atılması gereken adım yönün ve yöntemin ayrı düşmeden bütünlüğünü korumasıdır. Türk dış politikasının tarih boyunca değişmeyen yumuşak gücü olan ahlaki ve insani tarafı; çatışmacı siyasi ortama, siyasi rakiplerine rağmen siyasi hedeflerini gerçekleştirme konusunda engel teşkil etmemiştir.

Erdoğan uyguladığı denge politikasıyla çatışmaları asgariye indirerek tüm olumsuzlukları iletişim-etkileşim ile çözümlenmeye çalışmıştır. Devletlerarası dengede ortaya çıkan risk ve krizler ise yer yer uluslararası ilişkileri zedeler niteliktedir. Nitekim bu kriz dönemlerinde Erdoğan'ın girişimci tavrında daha ihtiyatlı olması ve soğukkanlı bir

şekilde beklemeyi bilmesi, millet üzerinde oynanan hileli oyunu bozmuş, milleti karamsarlığa itmek isteyenlerin niyetlerini ortaya çıkarak umutlarını suya düşürmüştür.

Erdoğan, karizmatik liderlik vasfına haiz bir lider olarak davasına inanmış ve inandığı yolda kararlılıkla yürüyerek hedeflerini gerçekleştirmiştir. Gerek dış gerekse iç politikada siyasi hayatını bu anlayış doğrultusunda şekillendirmiştir. Yaptığımız bu araştırma verilerinden edindiğimiz bulgulara göre, Erdoğan'ın karizmatik bir lider olarak bilginin ötesinde karakteri ile inanılrlık ve güvenilirlik kazandığı sonucuna varabiliriz. Erdoğan'ın siyasi görüşünde başbakanlığı ve cumhurbaşkanlığı döneminde söylemlerinde büyük bir siyasi farklılık bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Z. ve Arslan Düzgün, Z. (2012). Libya'daki Arap Baharı'na Yönelik Türk Dış Politikasına Konstrüktivist Bir Yaklaşım. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (2), 57-81.
- Alkaff, Syed Huzaifah Bin Othman. (2015). Yemen Counter Terrorist Trends and Analysis. *International Centre for Political Violence and Terrorism Research*, (December 2015- January 2016), 8(1), 97-101.
- Allison, G. T. (1971). *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. London: Scott, Foresman and Company.
- Altunışık, M. B. (2009). Ortadoğu ve ABD: Yeni Bir Döneme Girilirken. *Ortadoğu Etütleri*, Temmuz 2009. 1(1), 69-81.
- Altunışık, M. B. (2011). *Türkiye'nin Ortadoğu'daki Yumuşak Gücü ve Önündeki Engeller*. TESEV. Baskı: Yelken Basım.
- Altunışık, M. B. (2010). Arap Dünyasında Türkiye Algısı. *TESEV Dış Politika Analiz Serisi* Erişim adresi: http://tese.org.tr/wpcontent/uploads/2015/11/Arap_Dunyasinda_Turkiye_Algisi.pdf. Altunışık, M. B. (2010). Turkey's Changing Middle East Policy. UNISCI Discussion Papers
- Arı, T. (2004). *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Arı, T. (2011). *Uluslararası İlişkiler Teoriler Çatışma, Hegemonya, İş birliği*. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Arısan, N. ve Eralp, A. (2010). The State of Turkey-EU Negotiations. *Mediterranean Politics*, 199-204.
- Atalay, O. (2013). *Suriye Direnişi 42 yıllık Baas Diktatörlüğünün Sonu*, 1. Baskı. İstanbul: Yarın Yayınları.
- Axelrod, Robert. (1976). The Analysis of Cognitive Maps. Axelrod, Robert (Ed.). *Structure of Decision* içinde. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Ayhan, V. (2012). *Arap Baharı İsyancılar, Devrimler ve Değişim*. Bursa: MKM Yayınları.
- Aziz, Aysel. (1994). *Araştırma Yöntemleri -Teknikleri ve İletişim*. 2. Basım. Ankara.
- Bekaroğlu, E. Asaf ve Veysel Kurt. (2015). Durability of the Authoritarian Regime and the Military in Egypt: An Analysis of 'The Arab Spring' and Aftermath. *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, Vol: 2, 1-36.
- Berelson, B. (1952). *Content Analysis In Communication Research*, New York.
- Bonham, Matthew G., Heradstvei, Daniel., Narvesen, Ove., and Shapiro, Michael J., (1978). A Cognitive Model of Decision Making: Application to Norwegian Oil Policy, *Cooperation and Conflict* 13: 93-108.

- Boulding, Kenneth E. (1956). *The Image*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Brecher, M., Blema., S. ve Janice, S. (1969). *A Framework for Research on Foreign Policy Behavior*. *Journal of Conflict Resolution*, Sage Publications.
- Breuning, M. (2007). *Foreign Policy Analysis: A comparative Introduction*. Palgrave Macmillan, New York.
- Brzezinski, Z. (1997). *Büyük Satranç Tahtası: Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gerekleri*. İstanbul: Sabah Kitapları.
- Buchan, Russell. (2012). The Palmer Report and The Legality of Israel's Naval Blockade of Gaza. *The International and Comparative Law Quarterly*, (January 2012), 61(1), 264-273, Cambridge University Press on behalf of the British Institute of International and Comparative Law.
- Buckley, Caitlin Alyce. (2012). Learning from Libya, Acting in Syria. *Journal of Strategic Security*, (Summer 2012). 5(2), 81-104, University of South Florida Board of Trustees.
- Buçukcu, Ö. (2014). Mısır'da U Dönüşü: Cumhurbaşkanlığı Seçimleri. *Stratejik Düşünce Dergisi* (55),58-61.
- Bueno de Mesquita, B. (2018). *Foreign Policy Analysis and Rational Choice Models*. Oxford Research Encyclopedia of International Relations.
- Burchill, S., Linklater, A., Devetak, R., Donnelly J., Nardin, T., Paterson, M., Reus-Smit, C. ve True, J. (2014). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Carlyle, T. (1888). *On Heroes, Hero-Worship and the Heroic in the History*. New York: Fredrick Stokes&Brother.
- Castells, Manuel. (2013). *İsyan ve Umut Ağları: İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. (Çev. Ebru Kılıç). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Ceylan, Ayhan. (2015). İslam-Osmanlı Coğrafyasında Modern İlk Anayasa: Kanunu'd Devle (1861 Tunus Anayasası).367-392. Erişim Adresi: <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/CEYLAN-Ayhan-%C4%B0SLAM-OSMANLI-CO%C4%9ERAFYASINDA-MODERN-%C4%B0LK-ANAYASA-KANUNU>
- Chai, Sun-Ki. (2003). *The Many Flavors of Rational Choice*. Erişim Adresi: <https://pdfs.semanticscholar.org/dfa9/a39abeb57360e849ec9d5de6a64ddda6acb7.pdf>
- Ciot, Melania-Gabriela. (2014). *Negotiation and Foreign Policy Decision Making*. Cambridge Pub.
- Clarke, M. ve Brian, W. (1989). *Understanding Foreign Policy: The Foreign Policy Systems Approach*. Aldershot: Edward Elgar Publishing.

- Clausen, Maria-Louise. (2017). Islamic State in Yemen – A Rival to al-Qaeda?. Connections. *Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes*, (Winter 2017),16(1),50-62.
- Cotham, M., Beth, Dietz-Uhler., Mastors, E. ve Preston, T. (2004). *Introduction to Political Psychology*. Lawrence Erlbaum Associates. Publishers London.
- Crichlow, S. (1998). Idealism or Pragmatism? An Operational Code of Yitzhak Rubin and Shimon Peres. *Political Psychology*, (December), 19(4).683-706.
- Crichlow, S. ve Schafer, M. (2000). Bill Clinton's Operational Code: Assessing Source Material Bias. *Political Psychology*, (September), 21(3), 559-571.
- Çakır, Hamza. (2006). Tezkere Dönemi ve Sonrası Türk-ABD İlişkileri'nin Medyada Temsili. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 153-172.
- Dağı, İhsan. D. (2010). Kimlik, Siyaset ve İnsan Hakları Söylemi. Hakan Yavuz (Der.), *Ak Parti. Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri* içinde (121-141.ss). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Davutoğlu, A. (2011). *Stratejik Derinlik*. 61. Baskı. Küre Yayınları.
- Dede, Alper. (2011). TheArab Uprisings: Debating theTurkish Model. *Insight Turkey*, 13(2),23-32.
- Dedeoğlu, Beril. (2002). *Ortadoğu Üzerine Notlar*. İstanbul: Derin Yayınları
- Derman, Giray Saynur ve Oba, Hande (2016). “Making a Determination from the Operational Code of a New and Influential Actor: President of Turkey Recep Tayyip Erdogan”. *Bilig*, Journal of Social Sciences of the Turkish World (79), 45-68. (Yayın No: 2890679) SSCI WOS:000392725300003
- Derman, Giray Saynur ve Oba, Hande (2017), “Reading the Moves of the Leaders on the Eurasian Chessboard Comparative Operational Code Analysis of Vladimir Putin and Recep Tayyip Erdogan”, *International Journal of Business Perspectives & Social Science Information*,(IJBP-SSI) is a peer-reviewed, and refereed journal published by American University Management Agency (www.AUMAUSA.org), Vol.1, Fall1, Florida/USA, p.2-17, ISSN: 2572-052X
- Derman, Joshua. (2011). Max Weber and Charisma: A Transatlantic Affair. *New German Critique*, No.113, Ideas in Motion (Summer 2011), 51-88, Duke University Press.
- Dickstein, Edyt. (2015). A New Role for Egypt: Sisi's Government and the Arab-Israeli Conflict. *Harvard International Review*, (Fall 2014/ Winter 2015), 36(2).10-11. Harvard International Review

- Diriöz, O. (2012). Libya'da Politik Dönüşümün Sorunları ve Fırsatları. *Ortadoğu Analiz*, 4 (38), 63-70.
- Doğan, G. ve Durgun, B. (2012). Arap Baharı Ve Libya: Tarihsel Süreç Ve Demokratikleşme Kavramı Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 15, (80ss.). <http://sosyalbilimler.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/102/files/4-22042012.pdf> DOI: 10.2307/2600226
- Droz-Vincent, Philippe (2014). "State of Barbary" (Take Two) : From the Arab Spring to the Return of Violence in Syria. *Middle East Journal*. (Winter 2014). 68(1). 33-58. Middle East Institute
- Dyson, S. B. (2001). Drawing policy implications from the 'Operational Code' of a 'new' political actor: Russian President Vladimir Putin. *Policy Sciences*, (December 2001), 34(3-4).329-346.
- Durmuş, A., Şahin Mencütek, Z., Polat, F. (2015). Devrimsel Süreç Olarak Arap Baharı'nı Immanuel Wallerstein Üzerinden Anlamak. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 22, 1-15.
- Erdemir, Halil. (2016). Suriye Jeopolitiğinin Uluslararası Güçlerin Suriye Politikalarına Yansıması. Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Zafer Yıldırım (Der.), Uluslararası Politikada Suriye Krizi içinde (413-434ss). İstanbul: Beta Basım. İstanbul
- Erdoğan, Recep Tayyip. (2019), Erdoğan New York Times'a yazdı: Türkiye'nin Suriye'de barış için planı var Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46786986> 8 Ocak 2019
- Erdoğan, Recep Tayyip. (2016). Erdoğan Halkı meydanlara davet ediyorum. Erişim adresi: <http://www.dw.com/tr/erdo%C4%9Fan-halk%C4%B1-meydanlara-davet-ediyorum/a-19403711> Erişim Tarihi: 22.08.2016
- Erdoğan, Recep Tayyip. (2017). Tarihimiz ve Medeniyetimizden Aldığımız Güç, En Büyük Avantajımız. Erişim Tarihi: 01.10.2017 Erişim Adresi: <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/84729/tarihimiz-ve-medeniyetimizden-aldigimiz-guc-en-buyuk-avantajimiz>
- Erdoğan, Recep Tayyip. (2014). Filistin Davası Bizim Davamızdır. 10. 12. 2015, Erişim Adresi: <http://www.akparti.org.tr/site/haberler/filistin-davasi-bizimdavamizdir/64912#1>. Erişim Adresi: <http://m.yeniakit.com.tr/haber/erdogan-filistin-davasi-bizim-davamizdir-23724.html>
- Erdoğan, Recep Tayyip. (2016). Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan İlk Açıklama. 16.07.2016 Erişim Adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhurbaskani-erdogandan-ilk-aciklama-40148441>

- Erdoğan, Recep Tayyip. (2017). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Bizim Avrupa Birliği Üyeliğine İhtiyacımız Kalmadı. Erişim Tarihi: 01.10.2017 Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/41461446>
- Erdoğan, Recep Tayyip. (2014). Erdoğan: Seçilirsem tarafsız olmayacağım. (8 Temmuz 2014) www.cnnturk.com/haber/turkiye/erdogan-secilirsem-tarafsiz-olmayacagim. Erişim: Mayıs 2016)
- Erişen, C., Erişen, E. ve Özkeçeci-Taner, B. (2013). Research Methods in Political Psychology, *Turkish Studies*, 14(1), 13-33.
- Erişen, C. ve Kesgin, B (2012). Dış Politika ve Psikolojik Unsurlar: Türk-Yunan İlişkilerinin Analizi. Ertan Efeğil ve Rıdvan Kalaycı (Der.), Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi içinde (553-583ss). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ersaydı-Çevik, Senem, B. (2012-2013). İnterdisipliner Bir Bilim Olarak Politik Psikoloji ve Kullanım Alanları. *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler*, Sayı: 2, 39-62.
- Ersoy, Hasgül. (2016). AKP İktidarları Döneminde Dış Politika. Toplumsal Araştırmalar Birimi, Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu. Erişilen site: http://www.bgst.org/files/tab-pictures/ulke%20gundemi-resimler/AKP_Iktidarlari_Doneminde_Dis_Politika-son. Pdf Erişim tarihi : 21. 01. 18
- Feng, H. (2005). The Operational Code of Mao Zedong: Defensive or Offensive Realist? *Security Studies*, 14(4), 637-662.
- Feng, H. (2006). Crisis Deferred: An Operational Code Analysis of Chinese Leaders Across The Strait. M. Schafer ve S. G. Walker (Ed.), *Beliefs and Leadership in World Politics: Methods and Applications of Operational Code Analysis* içinde (151-170ss). New York. Palgrave Macmillan.
- Fischer, Joschka (2004). Hürriyet. Speech Erişim Adresi: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/09/08/518583.asp>,
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). Content Analysis. Jack R. Fraenkel ve Norman E. Wallen (Ed.), *How to Design and Evaluate Research in Education* içinde (482-507 ss.). McGraw-Hill. New York.
- Fromm, E. (2016). *Sahip Olmak ya da Olmak İki Varoluş Biçimi Üzerine Bir İnceleme*. (Çev. A. Arıtan). İstanbul: Say Yayınları.
- Fuller, Graham. (1991). *Islamic Fundamentalism in the Northern Tier Countries, An Integrative View*. Rand Publication. Santa Monica. CA: 1991

- George, A. L. (1969). "The Operational Code": A Neglected Approach to the Study of Political Leaders and Decision-making. *International Studies Quarterly*, 13(2), 191-222.
- Gerner, Deborah J. (1995). The Evolution of the Study of Foreign Policy. Laura Neack, Jeanne A. K. Hey ve Patrick Haney (Ed.), *In Foreign Policy Analysis: Continuity and Change in Its Second Generation* içinde (17–32ss). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
- Girdner, Eddie. J. (2005). America in the Middle East, The Middle East in America. *Presented at the First International Conference* (December/18-21) içinde (43.ss). American University of Beirut.
- Gönlübol, Mehmet ve Cem Sar. (1973). *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*. Ankara.
- Görener Aylın, S. ve Uçal, M. S. (2011). The Personality and Leadership Style of Recep Tayyip Erdoğan: Implications for Turkish Foreign Policy. *Turkish Studies*, (September 2011), 12(3), 357–381.
- Güleç, Cansu. (2018). Dış Politika Analizinde Karar Verme Süreci ve Karar Verme Modelleri. *Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 3(1). 79-102.
- Güleç, M. G. (2012). Arap Baharı Nedir? 14 Haziran 2012. Erişim Adresi: <http://www.tuicakademi.org/arap-bahari-nedir/>
- Günel, A. (2004). Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 4(1), 158-159. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/556861>
- Heider, F. (1964). *The Psychology of Interpersonal Relations* (3rd ed.). John Wiley and Sons Inc. United States of America.
- Heliotis, Nicolas. (2014). A Textual Analysis of Presidential Power Under The 2014 Egyptian Constitution. *The International Lawyer*, (Fall 2014), 48(2). 127-151. American Bar Association
- Hermann, M. G. (2003). Assessing Leadership Style: Trait Analysis. Jerold Post, Ann Arbor (Ed.), *In the Psychological Assessment of Political Leaders* içinde (178-212 ss.) The University of Michigan Press,
- Hermann, M. G. (1999). *Assessing Leadership Style: Trait Analysis*. Paper presented for Social Science Automation of 1999.
- Holsti, O. (1970). The "Operational Code" Approach to the Study of Political Leaders: John Foster Dulles' Philosophical and Instrumental Beliefs. *Canadian Journal of Political Science*, March 3(1),123-157.

- Holsti, O. (1977). The 'Operational Code' As An Approach to The Analysis of Belief Systems. Final Report to the National Science Foundation, Grant SOC 75-15368, Duke University, Durham, N. C.
- Holsti, Ole. R. (1985). Theories of International Relations. Erişim Adresi: <http://people.duke.edu/~pfeaver/holsti.pdf>
- Hussain, Nazir. (2013). The Syrian Crisis and Regional Order in the Middle East. *Pakistan Horizon, Pakistan Institute of International Affairs*, (October 2013), 66(4),39-51. <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-36928962>, erişim tarihi: 01. 08. 2016
“Erdoğan: Hakaret davalarının hepsini geri çekiyorum” 29 Temmuz 2016
http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/01/090129_erdogan_perez_davos.shtml
“Davos’ta Gazze Gerginliği” 30 Ocak 2009
<http://www.radikal.com.tr/yorum/ilimli-islam-sozu-erdogani-kizdirdi-713846/> “İlimli İslam Sözü Erdoğan’ın kızdırdı” 14/06/2004
http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2005/04/050413_turkey_syria_update.shtml
“Sezer ABD’ye rağmen Suriye’de” (13 Nisan 2005)
https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en Son Güncelleme Tarihi:19.08.2019 “The History of European Union”
http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2004/pdf/rr_tr_2004_en.pdf. “2004 Regular Report on Turkey’s progress towards accession” European Commission.
<http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/merger-treaty> Son Güncelleme Tarihi: 19.08.2019
http://ec.europa.eu/commission_barroso/rehn/press_corner/speeches/speeches_2004_en.htm, Speech of Olli Rehn, at the Group Meeting of the Greens/EFA of the European Parliament, Istanbul, 20 October 2004, Reference: Speech/04/466
<http://www.milliyet.com.tr/tbmm-de-1950-den-bu-yana-30-tezkere-karari-alindi-siyaset-1368574/>
<https://www.yenisafak.com/gundem/kopenhag-kriterleri-ankara-kriterleri-olacak-2708987> Kopenhag Kriterleri Ankara Kriterleri Olacak (14 Aralık 2003)
<http://arsiv.sabah.com.tr/2004/12/23/siy101.html> “Erdoğan’dan Suriye’ye Su Sözü” Ergun Aksoy ve Bülent Aydemir- 23 Aralık 2004
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/02/110217_libya_dayofanger
“Libya’da göstericiler ‘Öfke Günü’ne hazırlanıyor” 17 Şubat 2011

- Harkavy, Robert. (2001). Strategic Geography and The Greater Middle East. *Naval War College Review*, (Autumn), 54(4), 36-53. U. S. Naval War College Press
- Hudson, V. M. (2005). Foreign Policy Analysis: Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations. *Foreign Policy Analysis*, (1), 1-30.
- Hudson, V. M. (2007). *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*. Maryland Rowman and Littlefield Publishers.
- Jervis, R. (2004). The Drunkard's Search. John T. Jost, Jim Sidanius (Ed.), *Political Psychology içinde* (259-271ss.) Psychology Press, USA.
- Jongberg, Kirsten. (2016). The Conflict in Yemen: Latest Developments. Directorate-General For External Policies Policy Department. (1-11 ss). [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/570473/EXPO_IDA\(2016\)570473_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/570473/EXPO_IDA(2016)570473_EN.pdf)
- Jost, J. T. (2004). Political Psychology. Jim Sidanius (Ed.), *Political Psychology içinde* (259-271ss.). Psychology Press, USA.
- Kahnemann, D. ve Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decisions Under Risk. *Econometric*, (47), 313-327.
- Kardaş, Tuncay. (2016). Interview: Former Foreign Minister Of Tunisia Rafik Abdessalem. *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, 3(2). 138-145. Date of Interview: 12. 10. 2016
- Karpat, Kemal H. (2015). *Kısa Türkiye Tarihi: 1800- 2012*. İstanbul: Timaş Yayınları. 5. Baskı
- Kesgin, Barış. (2011). Political Leadership and Foreign Policy in Post- Cold War Israel and Turkey. Doktora Tezi. Kansas Üniversitesi
- Kesgin, B. (2012). Operasyonel Kod Analizi: Türk Başbakanlarının İnanç Sistemi. Mehmet Seyfettin Erol ve E. Efegil (Ed.), *Dış Politika Analizinde Teorik Yaklaşımlar: Türk Dış Politikası Örneği içinde* (417-443, ss). Ankara: Barış Kitabevi.
- Khan, Z. A, ve Irfanullah Khan, A. N. (2016) Leadership Theories and Styles: A Literature Review. *Journal of Resources Development and Management*. Vol.16, Gomal University Erişim Adresi: [www. iiste.org](http://www.iiste.org). /ISSN 2422-8397 /An International Peer-reviewed Journal
- Khong, Y. F. (1992). *Analogies at War: Korea, Munich, Dien Bien Phu and the Vietnam Decisions of 1965*. Princeton University Press. Princeton New Jersey, Chapter: Analogical Reasoning in Foreign Affairs: Two Views.
- Kışlakçı, T. (2012). *Arap Baharı*. İstanbul: Mana Yayınları. 3. baskı

- Kinder, D. R. ve Janet, A. W (1978) In Lieu of Rationality: Psychological Perspective on Foreign Policy Decision Making. *Journal of Conflict Resolution*, 22 (4), 707-735.
- Koldaş, U. ve Köprülü, N. (2011). Arap İntifadası Mı? Arap Dünyasındaki Toplumsal Hareketlerin İçsel, Bölgesel ve Uluslararası Dinamikleri. *Akademik Ortadoğu Dergisi*, 6 (1), 23-61.
- Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis, An Introduction to Its Methodology*. The Sage Publications.
- Kuklinski, J. (2002). Introduction: Political Psychology and The Study of Politics. In J. Kuklinski (Ed.), *Thinking About Political Psychology* içinde (1-20ss.). Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Kuşoğlu, B. (2012). Libya Arap Baharı'na NATO Katkısı. *Yasama Dergisi* (22), 99-118.
- Kürkçüoğlu, Ö. (2009). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*. Ankara
- Kürkçüoğlu, Ö (1980). Dış Politika Nedir? Türkiye'deki Dünü, Bugünü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35 (1), 309-335
- Larson, D. W. (1994). The Role of Belief Systems and Schemas in Foreign Policy Decision-Making. *Political Psychology*, 15(1),15-16.
- Lasswell, Harold. D. (1930). *Psychology and Politics*. Chicago: University of Chicago Press
- Lazarevska, E., Sholl, J., ve Young Michael, D. (2006). Links Among Beliefs and Personality Traits: The Distinctive Language of Terrorists. Mark Schafer ve Stephen G. Walker (Ed.), *Beliefs and Leadership in World Politics* içinde (172ss.), Palgrave Macmillan.
- Leites, N. (1953). *A Study of Bolshevism*. Glencoe, III., Free Press
- Levy, J. S. (2003). Political Psychology and Foreign Policy. David, O., Huddy. S. L. ve Jervis, R.(Ed.), *Oxford Handbook of Political Psychology* içinde (259s.), Oxford University Press 2003. New York.
- Malici, A. ve Buckner, L. A (2008). Empathizing with Rogue Leaders: Mahmoud Ahmedinejad and Bashar al-Asad. *Journal of Peace Research*, 45 (6),783-800.
- Malici, A. ve Malici, J. (2005). The Operational Codes of Fidel Castro and Kim II Sung: The Last Cold Warriors? *Political Psychology*,26 (3),387-412.
- Mc Dermott, R. (2004). Prospect Theory in Political Science: Gains and Losses From the First Decade, *Political Psychology*, April 2004, 25(2),289-312.
- Mintz, A. ve Karl De Rouen Jr. (2010). *Understanding Foreign Policy Decision Making*. Cambridge University Press. United States of America.

- Molla, A. (2009). Soğuk Savaş Sonrası Körfez Krizleri ve Türkiye-ABD-NATO İlişkileri. Sayı: 11, 29-45.
- Müftüler-Bac, M. (1998). The Never-Ending Story: Turkey and the European Union. *Middle Eastern Studies*, (October 1998), 34(4),240-258. Wilson Social Sciences Abstracts
- Müftüler-Bac, M. (2005). Turkey's Political Reforms and The Impact of the European Union. *South European Society & Politics*, (March 2005), 10(1).16–30.
- Neack, L. (2008). The New Foreign Policy: U. S. and Comparative Foreign Policy in the 21st Century. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Oğuzlu, T. (2011). Arap Baharı ve Yansımaları. *Ortadoğu Analiz*, Aralık 2011. 3(36).8-16.
- Okumuş, Fatih (2015). *İslami Hareketin İktidar Deneyimi: Tunus ve Mısır*. İstanbul: Mana Yayınları.
- Olgun, C. (2008). *Nitel Araştırmalarda İçerik Analizi Tekniği*. Sosyoloji Notları. Ankara.
- Oppenheim, L. (1912). *International Law, Vol. II: War and Neutrality* (2nd ed.). Londra
- Orhan, D. D. (2013). Ortadoğu'nun Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1-2), 17-29.
- Özbudun, E. ve William, H. (2010). *Türkiye'de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm AKP Olayı*. İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- Öztop, Fatma Anıl. (2015). Karar Birimi Kuramı Çerçevesinde Türk Dış Politikasının Analizi: 1 Mart 2003 Tezkeresi Örneği. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, Yıl:1, 1(2), 33-45.
- Park, B. (2012). Turkey, The US and The KRG: Moving Parts and the Geopolitical Realities, *Insight Turkey*, 14 (3). 109-125.
- Plano, Jack C, Roy Olton. (1988). *The International Relations Dictionary*. Essex: Longman.
- Putnam, D. R. (1988), Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games, *International Organization*, 42 (3), 427-460.
- Renshon, J. (2008). Stability and Change in Belief Systems: The Operational Code of George W. Bush. *Journal of Conflict Resolution*, 52 (6).820-849.
- Renshon, J. (2009). When Public Statements Reveal Private Beliefs: Assessing Operational Codes at a Distance. *Political Psychology*, 30(4), 649-661.
- Renshon, J (2011). Stability and Change in Belief Systems. The Operational Code of George W. Bush from Governor to Second Term President. Walker, S. G. , Malici, A. ve Schafer, M (Ed.), *Rethinking Foreign Policy Analysis States, Leaders and*

- the Micro Foundations of the Behavioral International Relations* içinde (171, ss.).
New York: Routledge.
- Riker, William H (1995). The Political Psychology of Rational Choice Theory. *Political Psychology*, 16(1).23-45.
- Rosati, J. A. (1997). A Cognitive Approach to the Study of Foreign Policy. Neack, Laura and ve diğerleri (Ed.), *Foreign Policy Analysis: Continuity and Change in its Second Generation*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Rosenau, James N (1966). Pre-theories and Theories of Foreign Policy. Barry R. Farrell (Ed.), *Approaches in Comparative and International Politics* içinde. Evanston: NorthWestern University Press.
- Russett, B., Starr, H. ve Kinsella, D. (2010). *Domestic Sources of Foreign Policy: Society and Polity*. Chapter 6: World Politics The Menu For Choice. Wadsworth Cengage Learning. Ninth Edition.
- Sage, Andrew. (1990). *Concise Encyclopedia of Information Processing in Systems and Organizations*. New York: Pergamon Press
- Schafer, M. ve Scott, C. (2000). Bill Clinton's Operational Code: Assessing Source Material Bias. *Political Psychology*, 21 (3). 559-571.
- Schafer, M. ve Walker, S. G. (2006). Operational Code Analysis at a distance: The Verbs in Context System of Content Analysis. M. Schafer ve Stephen G. Walker (Ed.), *Beliefs and Leadership in World Politics: Methods and Applications of Operational Code Analysis*. 25-51. Palgrave Macmillan. New York.
- Schafer, M. ve Walker, S. G. (2006). Operational Code Analysis at a Distance: The Verbs in Context System of Content Analysis. Schafer, M. ve Walker, S. G (Ed.), *Beliefs and Leadership in World Politics: Methods and Applications of Operational Code Analysis* içinde (4.s), Palgrave Macmillan, New York.
- Schafer, Mark ve Walker, Stephen G. (2006). *Beliefs and Leadership in World Politics: Methods and Applications of Operational Code Analysis*, New York: Palgrave Macmillan
- Snyder, Richard C., Bruck, H.W. ve Sapin, Burton. (1962). *Foreign Policy Decision Making*. Glencoe. II. The Free Press
- Schafer, M., Walker, S. G. ve M. D. Young (1998). Systematic Procedures for Operational Code Analysis: Measuring and modeling Jimmy Carter's operational code. *International Studies Quarterly*, 42(1), 175-190.
- Shapiro, M. J. ve Matthew Bonham, G. (1973). Cognitive Process and Foreign Policy Decision-Making. *International Studies Quarterly*, (June 1973), 17(2). 147-174. Wiley on behalf of The International Studies Association

- Sjursen, H. (2002). Why Expand? The Question of Legitimacy and Justification in the EU's Enlargement Policy, *Journal of Common Market Studies*, 40(3), 491-513.
- Sonyel, Salâhi R. (1995). *Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisi'nin Türkiye'deki Eylemleri*. Ankara.
- Sorenson, David. S (2011). Transitions in the Arab World: Spring or Fall? *Strategic Studies Quarterly*, (Fall-2011), 5(3). 22-49. Air University Press
- Sprout, Harold and Sprout, Margaret. (1956). *Man-Milieu Relationship Hypotheses in the Context of International Politics*. Princeton: Princeton University Press.
- Steinbruner, John D. (2002). *The Cybernetic Theory of Decision: New Dimensions of Political Analysis*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Stewart, Dona. J. (2005). The Greater Middle East and Reform in the Bush Administration's Ideological Imagination. *Geographical Review*. New Geographies of the Middle East (July.,2005), 95(3),400-424. American Geographical Society Published
- Suedfeld, P. and Tetlock, P. E. (1977). Integrative Complexity of Communications in International Crisis, *Journal of Conflict Resolution*, 21:169-184.
- Sunar, Burcu. (2013). Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Dış Politika Söyleminde Temalar: Türkiye Bülteni Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 431-454.
- Sunstein, C. R. (1996). Social Norms and Social Roles. *Columbia Law Review*, 96(4),903-968.
- Şahin, M. ve Taştekin, M. (2006). *II. Körfez Savaşı*. Ankara: Platin Yayınları
- Şen, Y. (2013). Suriye'de Arap Baharı. *Yasama Dergisi* (23), 54-79.
- Tabaar, Mohammad Ayatollahi. (2013). Assessing (In) security after the Arab Spring: The Case of Egypt. *PS: Political Science and Politics*, (October 2013), 46(4), 727-735. American Political Science Association
- Tanrıverdi, N. (2011). Kaddafi Sonrası Libya ve Demokratikleşme Sorunu. *Ortadoğu Analiz*, Kasım 2011, 3(35).
- Tatar, V. ve Ülker, M. (2017). Arap Baharı'nın Türkiye'ye Etkileri: Suriyeli Mülteci Sorunu. *GUEJISS, Gümüşhane University Electronic Journal of The Institute of Social Sciences*, 8(21).
- Tayfur, F. M. (2005). Dış Politika, Atilla Eralp (Ed.), *Devlet ve Ötesi* içinde (73.s.). 3. Basım. İletişim Yayınları. İstanbul.
- T.C Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/korfez-arap-ulkeleri-isbirligi-konseyi.tr.mfa>

- T.C Dışişleri Bakanlığı, Helsinki Zirvesi, <http://www.mfa.gov.tr/helsinki-zirvesi-10-11-aralik-1999.tr.mfa>
- Telatar, G. (2012). Değerler ve Çıkarlar İkileminde ABD'nin Arap Baharı'na Yönelik Politikası. *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, 8 (29), 55- 86.
- Tetlock, Philip. E. (1979). Identifying Victims of Groupthink from Public Statements of Decision Makers, *Journal of Personality and Social Psychology*,37: 1314-1324.
- Turan Tufan, Esin Tüylü Turan. (2011). Libya'nın Tarihi Gelişimi İçerisinde Senusilik, Türk-Senusi ve Türkiye-Libya İlişkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Güz-2011, 4(19). 190-206.
- Tür, Ö. (2006). Türkiye ve Ortadoğu: Gerilimden İş birliğine. Zeynep Dağı (Ed.), *AK Partili Yıllar: Doğudan Batıya Dış Politika* içinde, Ankara: Orion yayınevi.
- Tür, Ö. (2012). Turkey and Israel in the 2000s—From Cooperation to Conflict. *Israel Studies*, (Fall 2012). 17(3). 45-66. Indiana University Press
- Urul, A. (2008). *Amerika Birleşik Devletleri'nin Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Siyaset ve Sosyal Bilimler Dalı. Erişim Adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Uslu, Nasuh. (2010). Türkiye'nin Yeni Ortadoğu Yaklaşımı. *Bilig*, (Kış-2010), Sayı 52, 147-180.
- Ünver Aylın, N. (2012). Arap Baharı ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri. *Ortadoğu Analiz*, Aralık 2012, 4(48).
- Van Hulst, M. ve Janow, D. (2016). From Policy “Frames “to “Framing”: Theorizing a More Dynamic Political Approach. *American Review of Public Administration*, 46 (1), 92-112. Erişim Adresi: <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/from-policy-frames-to-framing-theorizing-a-more-dynamic-political>
- Van Vrecken Hickey, D. (2007). *Foreign Policy Making In Taiwan From Principle to Pragmatism*. “Analyzing Taiwan’s Foreign Policy”. Routledge.
- Viotti, Paul, Mark Kauppi. (1999). *International Relations Theory: Realizm, Pluralizm, Globalizm and Beyond*.3. Basım. New York: Macmillan.
- Walker, S. G. (1983). The Motivational Foundations of Political Belief Systems: A Re-Analysis of the Operational Code Construct. *International Studies Quarterly*, 27 (2), 179-202.
- Walker, S. G., Mark Schafer ve Michael D. Young (1998). Systematic Procedures for Operational Code Analysis: Measuring and Modeling Jimmy Carter’s Operational Code. *International Studies Quarterly*, 42 (1),175-189.

- Walker, S. G. and M. D. Young (2003): Profiling the operational codes of political leaders. J.M. Post (Ed.), *The Psychological Assessment of Political Leaders* içinde. University of Michigan Press, Ann Arbor.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Weber, Max.(2017). *Bürokrasi ve Otorite*. Bahadır Akın (Çev.), Ankara: Adres Yayınları.
- Weiner, B. (1986). *An Attributional Theory of Motivation and Emotion*. Springer Series In Social Psychology. Springer Verlag.New York.
- Weintraub, W. (2003). Verbal Behavior and Personality Assessment. Post, Jerrold (Ed.). *The Psychological Assessment of Political Leaders* içinde. A. Arbor: University of Michigan Press.
- Yavuz, Celalettin. (2012). Mısır'da "Arap Baharı" Bir Yılı Geride Bıraktı: Mısırlıların Beklediği Gerçekleşti mi? Erişim Adresi: <http://www.turksam.org/tr/a2586.html>
- Yeşilada, Birol A. (2002). Turkey's Candidacy for EU Membership. *Middle East Journal*, (Winter, 2002), 56(1), 94-111.Middle East Institute Stable

EK 1: KONUŞMALAR

Ek 1.1.

<https://charlierose.com/videos/18105>

DATE : 14.09.2005 TOTAL WORD : 6588

Let me very clearly say first off that, as you know, Turkey has been able to bring together the Islamic culture and a democratic culture And Turkey has been able to integrate the two cultures. And our country has paid heavy prices for cases of terrorism in the past. More than 40,000 Turkish people lost their lives in terrorism. I'm not even mentioning the financial aspect of this. The figures could even be in the hundreds of billions. And our fight against terrorism continues as an important part of our strategy. And let me say that we recently, we see that in the world there have been changes, as you know. There were terrorist attacks in New York on September 11th, and there were terrorist attacks in Istanbul, in Madrid, in Sharm el-Sheik. When we look at all of these terrorist attacks, we see the situation where there is some radical religious terrorism, but to characterize this as Islamic terrorism is, I think, wrong. As a Muslim, I find this characterization very wrong. What I say is that we first have to understand the following: No monotheistic religion permits the killing of people. And Islam, the word Islam means "peace." That is what the word Islam means. Islam is a religion of love. And killing a person in Islam is like killing all of humanity. And so this is the understanding of Islam as a religion. And when people who say they are Muslim engage in terrorist acts, one cannot say that they do this in the name of Islam, because Islam isn't that. We don't believe in such acts. And this is not how we can view them. So these could be some radical religious terrorist attacks, and we condemn those attacks. It is impossible for us to view those acts as positive.

Of course, this is not something that the political leaders would only speak about. I think it is also the scientists of countries, Muslim countries, they must also make joint statements. For example, one week ago, there was a meeting of the religious leaders of the Eurasian countries. And in that meeting, I was there, I delivered the inaugural speech. And in my speech there too I also mentioned this point. I said in the Islamic world, in the Eurasian geography, all the religious leaders and scientists must come together, and they must define terrorism, and they must make clear the meaning of killing people in our

religion. And I said that it's very important that the religious and the scientists work together in a common platform against terrorism. And I said this was important because otherwise people would equate terrorism with Islam, and nobody has a right to do that. We as the political leaders must do our share, and the scientists and the Muslim intellectuals must also do their share. And this was what was mentioned in the communique that came out of that meeting.

Of course, this character of our country is developing every day. In other words, the Islamic culture and democratic culture co-exist. And Turkey has a very serious democratic culture now. I think that in many ways, according to my opinion and according to my experience, I can say that we have exceeded some of the European countries, and I think that we will move even further. Of course, that doesn't mean to say we don't have any shortcomings. We do. For example, I made some statements about the Copenhagen political criteria, and I speak of the reasons why we worked day and night to pass reforms. We did all that because we wanted to improve the quality of life of our people. Of course, some people have -- or some countries have suggested that Turkey could become a model or an example. Our objective was not to become a model or an example. This is not our primary objective. We do what we have to do. And once we do what we have to do, other countries -- countries that have a Muslim -- that have a Muslim population might look at Turkey and see how Turkey has progressed. And they may wish to implement some of the things that we've implemented. And they may talk to us, et cetera. This is possible, of course, and I think that everything good that happens has to be for everybody. And this is our understanding. And it is with this understanding that we always speak of our experiences with all of our friendly countries. And we also speak about these experiences with the countries that don't share the same faith with us. We are very friendly with many countries. As you may know, with Spain, Turkey is co-sponsoring the alliance of civilizations under the auspices of the U.N. Secretary-General Mr. Kofi Annan. Why do we embark on an alliance of civilizations? Because we do not want to clash, but we want an alliance of civilizations. And for this to happen, two leaders, we are working hand in hand. And we will work very seriously. And our hope and wish is that the almost 18 Mediterranean countries will be a part of this effort. And so, this alliance of civilizations and the result of the work carried out in the alliance of civilizations will be very positively received. And what we are trying to achieve here is diversity in a plural sense, and I think that this will be very positive if we can achieve it. This is plurality and

diversity, and diversity and plurality, so this is very important, and I think this should be a very embracing understanding.

I think the difficulties start with the change of mentality. As you know, it's not easy to change mentality. We have traditions. We have habits. It's not easy to change them overnight. In our country, too, there are some people who resist these developments, but they are marginalized. And it is, of course, possible in any society. If you look at the American society, if you look at other Western societies, you will always see points of resistance. And I think that we should not feel uncomfortable with these points of resistance. I think we have to look at these points of resistance to see how best we can overcome them, through education, through other ways of explaining what we do. And in this way, I think we can minimize the resistance. And we don't feel very uncomfortable about such points of difficulty, as you put it. And Turkey has taken or covered great distance, and we'll continue to cover great distance. What is important here is the following. Of course, secularism is implemented in different ways. For example, Anglo-Saxon secularism is -- has its own differences, but if we set aside the U.K., we see in continental Europe a different implementation of secularism. And Turkey has its own kind of implementation. And we as Turkey, as the Turkish Republic, we have in our 1982 constitution the principle of secularity. And in that principle, the state is equidistant from all faiths and religions, and the state sees secularism as an assurance in which people can fulfill their religious obligations. And I think that if we view secularism like this, our people will succeed better in this.

Well, let me say the following. The individual is not secular. It is the state that is secular. I am a Muslim. As an individual, I am not secular. But I believe in secularism in the affairs of the state. And I think that we need to be able to separate the two from one another. Sometimes similar mistakes are made in Turkey. The moment you see the individual as secular, then the question is, is secularism a religion? But secularism is not a religion. It is the way the states are run. And this is what we have to separate from one another. So, when you come -- if you compare religion and secularism that would be a mistake, and that would be the forerunner of disaster. And this is what we've actually been able to distinguish from one another. So I as an individual as a Muslim, but as -- when it comes to the affairs of the state, I believe and defend the principle of secularism with care.

If we look at the classical definition, of course, secularism is a separation of affairs of the state and religion. Of course, this has not been so successfully achieved anywhere in the world today. If you look in different parts of the world, we see a religion become part of the present state. There are many examples that one can enumerate here. And we see examples of this in the West, and we're in the U.S. right now -- there may be examples in the U.S. too. For example, something that is seen as being very strange in Turkey in the political sphere may be found to be very ordinary in the West, or vice versa. Something that is done in the West may be found to be very different in our perception in Turkey. And I don't want to go into the examples of this now. But I think over time, we must overcome these differences. And secularism -- whether secularism can have a common definition is of course very important. Whether a collective wisdom may emerge on the international platform to define secularism. And unfortunately, of course it's quite difficult in science to achieve that. And if, however, we were able to establish a definition, that would solve some of the difficulties. Today, if we say that the affairs of the state and religion are completely separate, we cannot really say this, because, for example, we have the Directorate of Religious Affairs, and the Directorate of Religious Affairs is a part of the state mechanism. In the same way, if you look at Western countries, in the Western countries, you see religious leaders not so separate from the political sphere. For example, in times of elections, we sometimes see that those relationships become very important. To give you an example -- perhaps one can give some examples. I don't want to go into any names, but I am sure that you probably know of all of them as much as I do.

If we generalize this observation, I think this would be wrong. But sometimes I am faced with situations where I share the concern which you voiced in your question. Because I see that despite everything that we've done, there are still some obstacles which we are faced with, and sometimes I ask this question to myself as to why this is happening. And the answer, I find no answer other than the fact that we are a Muslim nation. It's not the Social Democrats so much, but it's the Christian Democrats who generally have a more negative outlook to Turkey's accession.

For example, Mr. Schroeder has supported us, but Mrs. Merkel is -- has been putting up obstacles. For example, there is no such thing as a privileged partnership in the European Union, and she is -- Mrs. Merkel is trying to present privileged partnerships, for example. And then we've had discussions, meetings, talks with these leaders. And there are 3 million Turks living in Germany so, in fact, we are de facto a part of Europe, because our

citizens, Turkish people, live in Europe. Seven hundred thousand Turkish people are citizens of Germany. So we're all integrated. So when we ask why Mrs. Merkel is showing us this kind of approach, they say the religion, or that Turkey has a high population, but I think this is not really well founded because Germany is also a highly populated country. So in all the steps we take -- for example, France is also coming up with some objections, and Austria too. And they have a common denominator. All of those who look not so favorably on Turkey's accession are Christian Democrats. And Christian Democrats have also been arguing for a common platform in the European Constitution based on Christianity. There was a lot of discussion on that too, and it was finally decided that Christianity would not be a part of the European Constitution. If, in fact, it had been the other way around, if Christianity had been put into the Constitution, the European Constitution, then the E.U. would have become a Christian club. When we speak to them, they tell us that the E.U. is not a Christian club; it's an union of common values. This is what we're told, this is what they say. But if this is so, then Turkey's accession to the E.U. is going to bring a lot to the E.U. For example, this will be an example of an alliance of civilizations. We will have achieved an alliance of civilizations in the E.U. In other words, there will be a link which will be established between the E.U. and the Muslim world, which makes up 1.5 billion people. Turkey will serve as a bridge.

Yes, Turkey can play that role. Turkey has imported instruments in this respect. For example, when the decision for accession, negotiations -- beginning of accession negotiations was taken on December 17th, it was the Islamic countries who congratulated us. They have always told us that they were very happy with this decision of the E.U., and they have said that Turkey will serve as a bridge. And as a result of this, the link between the European and Islamic countries would improve. And this is an important step for them, and they share that joy with us.

Yes, I greet this view with respect. This is an opposing view, but let me say that while we have values in common, we also have different values. If the Western civilization leaves the Eastern civilization aside, then the Western civilization will weaken. To give you an example: Today we as Turks, as Muslims, we have the history of (INAUDIBLE), Ibn Messina, or the architect Sinan. We have this in our culture. We have Mevlona (ph), we have Uno Semre (ph). They are part of our culture. All of these leading people, intellectuals, they have also had an impact on the formation of Western civilization. Disregarding them completely is not respecting civilizations and cultures, I think. Of

course, and there are things we have taken from the West, and so has the West taken things from the East. And this is, in fact, how civilizations are formed. This is what the alliance of civilizations is all about. Hopefully, with this work, we will start with the alliance of civilizations, where Spain and Turkey will co-sponsor the work. We will very clearly put these forth. We will show how each culture has contributed to the other one. We believe in diversity and plurality. And I think that this -- what we are trying to do with the alliance of civilizations is to invite greater diversity in order to form some unity in this diversity. And that diversity will enrich the unity that we want to establish. And this is something that we have to do. This is all the riches that we have. We should not ignore it. And this is how we view the world. And so, there are many things we have taken from the Western civilization in the same way that we have given many things from the Eastern civilization to the West. I don't think there is any question about this. And this was so carefully and successfully done by all, everybody's ancestors. And it is for that reason for this alliance of civilizations that we say yes to the invitation to be a part of Europe.

We believe in ourselves on this point. And when we embark on this process, we had already examined the (INAUDIBLE) of the European Union, all the legislation of the E.U., and Turkey, as you know became a part of it the union in 1996. And this was not true for new members. Turkey has been accepted as a member of the (INAUDIBLE) union before it is a member -- a full member -- it is a full member. So this is a process that has been ongoing for 10 years. Then, in the Helsinki summit, Turkey was accepted as a candidate country. And then in the Copenhagen summit, E.U. summit in 2002, it was stated that Turkey should fulfill the political criteria until December 17th, 2004. And if that happened, the E.U. said that Turkey would begin accession talks with the E.U. without delay. And so we have completed all of those critical criteria. And on December 17th, the date October 3rd was set for the beginning of accession talks. And October 3rd is approaching, it's on its way. We have made our preparations to start accession talks. We're also continuing with our reforms and work for modernization within the framework of these political priorities set forth by the E.U. We're determined in this.

There is no condition of Cyprus within the Copenhagen political criteria, so we have no such condition before us.

They have spoken about this amongst themselves, and with the most recent developments I think they have reached an agreement. We have made a statement, and we signed the

protocol, the additional protocol. And we said that -- we did -- we put our best effort for the referendum that took place on April 24th last year. As you know, there was a referendum of the Annan plan. And despite the opposition, we supported this vote for the referendum, and the Turkish Cypriots supported this plan by 65 percent. But the Greek Cypriots did not support the plan, because the Greek Cypriot politicians worked against, against this plan, and the plan was refused by 75% of the votes. As you know, there is a line between north and south of the island of Cyprus. And the U.N. is present in that line. And why is there that line? Why is the U.N. there? And -- and there is -- so, there is a border problem in this country, and that country has become a part of the E.U., a member of the E.U. I think this is where the mistake was made. And Turkey will not pay the price for this mistake. As a guarantor country, Turkey has fulfilled its obligations with regard to northern Cyprus, and from this point on, with regard to in the future recognition process, we are ready to work under the U.N. umbrella. I emphasize U.N. umbrella, because if we speak of international diplomacy and if we speak about the general political recognition, I think the right platform for that would be the U.N. And we have heard from the European Union countries that they will support us in the future if the Turkish Cypriots voted for the plan, but they didn't do anything to -- anything they promised.

It's hard to say how long it would take at this point, because there is no such specific calendar, arithmetically speaking. The only criteria here is to make sure that all the political criteria are in place, and all the criteria fulfilled. Once all of these criteria are fulfilled, as you know, there are 35 chapters to the European Union, and once all the chapters are negotiated, then full membership decision will have to be taken. Now, whether that takes seven years or 10 years, it's hard to say. But I can say that Turkey, with all of its institutions, infrastructure, has made serious preparations for this process. All the non-governmental organizations, civil society, is also participating in this process. Universities are a part of this process. The business community is also a part of this process. And we're also in touch with countries that have had this experience of membership to the E.U. We will be in touch with them, and I think that we will move this process forward, and the media will also be a part of this process as well. And I think we can move fast hand in hand.

When we took power, we had made a promise to the people. We had said to the promise of the people that we would put in extra effort and energy to the E.U. process, because 42 years have gone by in Turkey's relations with the E.U. And in the last three years, we

have taken serious steps forward. And we want to achieve a result. And if it's not going to happen, at least we want to know that. If the negotiations will start -- and I think they will -- then we have to embark on to the next stage, and move on with the process of accession, so that we can contribute to the European Union as well. And integration between Turkey and the E.U., therefore, would be an important project for us. Of course, this is not a new project. This is in fact something that began with Mustapha Kemal Ataturk, the founder of the Turkish Republic. And what we're trying to do is accelerate this process so that we can finish this process or at least move it forward quickly.

If you look at the history of the Turkish Republic, as the founder of the republic, as someone who has taken important steps, he is a political hero.

Yes, of course, the republic is there. We cannot disregard it, ignore it, because the republic and the democracy are hand in hand. And the republic is the people itself. And that cannot be disregarded. Yes, of course.

That doesn't exist in the E.U. There is no such definition of a privileged partnership. There is no such choice, option, if you will. Well, it's not possible for us to accept such an option that doesn't exist, simply because Mrs. Merkel said it. And if that had been one of the options in the key, then we could have perhaps spoken about it. But the game has already started. We have completed most of the work. And as the game goes on, you change the rules.

As I've always said, Turkey and the U.S., we are strategic partners, allies. Sometimes we may have differences of opinion on certain issues because of the geography we're in, or the topic we are talking about at that point. For example, in the '70s, too, we had a difficult time. And then there was a defense economic cooperation agreement which was signed in the aftermath of a difficult time. So we go through these processes. Right now, we are going through a similar process with the U.S., especially in the press and the media. There are sometimes misrepresentations of the situation, and it is made to look as though there is a serious problem between Turkey and the U.S. Unfortunately, there are such reviews or opinions, but I can say that from the moment I became the prime minister of the Republic of Turkey, I have had contacts with both the president and the administration. And we've had a very positive relationship at that. And both in our bilateral meetings, in our meetings in international events or during our telephone conversations, we continue to enjoy a good relationship, which will continue in the future. And at this point, I would

like to say the following to our American friends: The relations between our two countries are based on a very important strategic partnership. The current government in Turkey does not have any other view other than pursuing and maintaining and developing this strategic partnership. I mean this in the military, political, economic sense, in all of these areas, in commerce, in trade, and we will continue with that.

On this point, I've had some meetings with the president, and I've expressed my views about Iraq. As we speak, even today, we, as the neighboring countries of Iraq, we have been working or holding meetings, and we've had -- we've had already eight meetings of foreign ministers of neighboring countries of Iraq, including the foreign minister of Iraq. What we would like to see is an end to the violence in Iraq, and that there be peace and democracy in Iraq. The Iraqi people have understood the importance of democracy. That is why they went to the ballot box to vote. And at the end of 2005 or beginning of 2006, there will be another election in Iraq, and we will see the turnout in that election. Higher turnout will mean that there's greater interest in democracy in Iraq. And so, all countries, including Turkey and the neighboring countries, other neighboring countries of Iraq, we work -- we must continue to work very hard for higher turnout. And those groups of people, Arabs or Turkomans who do not wish to be a part of this process, they should be convinced to be a part of this process. This is what we must do. We must make sure that they become part of the election so that everybody is represented in the parliament, and opinions are voiced in the parliament, because being excluded from the parliament isn't going to yield any results. But if different groups are a part of the parliament, Iraqi parliament, then participatory democracy can exist. And I think this is important, and this is what we have to work for. In addition, Turkey is also providing logistical support. Turkey's helping provide logistical support to the American bases in Iraq. We provide food, medicine, water, electricity. Turkish people are working in construction sites. We are providing a lot of support. In the process, unfortunately, we have more than 100 of our nationals have lost their lives. These are mostly truck drivers who are taking support to and aid to Iraq, and we have lost about 100 Turkish nationals. We do all these in order to help support the future of Iraq.

Well, first and foremost, the Kirkuk issue is an important issue. There was a mistake that was made in the past about Kirkuk, and I think we should not be making that same mistake again. Now, we see one ethnic element trying to dominate this area, but that's wrong. In Kirkuk, the Iraqi people must govern Kirkuk jointly, collectively, because Kirkuk has a

special position in Iraq. The ethnic element which wants to dominate Kirkuk has no historical ties to the city, but now they're trying to establish such a tie. I think that the intentions behind this are not so pure, and this is not a very sincere approach. In my opinion here, the United States must also be very sensitive and careful, because this area could create many problems in the future. Our biggest problem in Iraq is the existence of the PKK terrorist organization in northern Iraq. And on this point, I mentioned this to both President Bush and also with secretary of states, in the past with Mr. Powell and now with Ms. Rice. We've spoken about this issue, and we've always sought U.S. support. And they have said that they agree with us, that they think that we are right, but so far a concrete step has not been taken on this point. This is what we are waiting for, the concrete step. Because the PKK terrorist organization is infiltrating through the border from northern Iraq into Turkey. And that's a threat to us.

What they have told us, the administration has told us is that they are aware of the importance of this issue, and that they will take those steps and that we should not be worried about this. But what we're saying is that those concrete steps must be taken as soon as possible. Why do we say that? We say that because terrorism requires -- the fight against terrorism requires international cooperation. For example, when the terrorist attacks took place on September the 11th in New York, we were one of the first ones to say that we as Turkey are ready to be a part of the international platform to fight terrorism. When the Afghanistan was discussed, we sent our army to Afghanistan, twice. We took over command twice of the international security assistance force there. And right now, our Turkish contractors are working with investments and infrastructure work in Afghanistan. Despite all the difficulties, there are threats, there are difficulties on the ground in Afghanistan, but we're still working in Afghanistan, because this is a matter of solidarity. And the same thing should happen in Iraq. So while we show this solidarity, we look for our friends to show the same kind of support to us in our fight against terrorism.

And sometimes it is difficult for us to explain this to our public opinion, too.

The Turkish public opinion did not oppose Turkey sending troops to Afghanistan. On Iraq, of course, the way events developed, there were many things that happened in the process in Turkey. And the reason why those kinds of events happened was because those pictures of the prison in Iraq, they were very difficult to accept for the public opinion.

Then the pictures in Guantanamo were also published in the Turkish press. As those pictures were published in the press, the Turkish public opinion felt very uncomfortable. And that was what provoked the Turkish people to think so strongly against the war. Of course, these also had had to do with the decision -- of the 1st of March decision in the Turkish parliament. In fact, the majority of the votes were for the decision on the 1st of March, but the -- there was a technicality, and therefore the -- the vote didn't go through. But for the overflights, we got a positive vote from the Turkish parliament, and overflights were allowed as a result. Then we brought the second parliamentary motion to the Turkish parliament, which was passed with a majority vote. But then it was said that the Iraqis didn't want the Turkish soldiers on the ground, and therefore Turkey did not send troops.

You know, as I have said to you before, there are some Americans who think that if the vote of the parliament had not gone against, allowing American troops to come through Turkey, the war might have gone better after the toppling of -- toppling of Saddam. That the decision of the Turkish parliament made a difference as to the results in Iraq.

Well, of course, this was in the past. And this may have been true. But then again, it may not have been true. I think it's very hypothetical to talk about this now. What would have happened if? Well then, what if the U.S. had never gone into Iraq? Then you can go into that discussion.

This is not what I mean. I am just saying that when the U.S. first went into Iraq, the American people were supporting this, and then as the weeks and months went by, the Iraqi people too started having second thoughts. And I think this was important. The public opinion in Iraq is also important. When the American troops went in, the Iraqi people welcomed them. And then over time, that support was lost. And I think the psychological and the sociological evaluation of this must be carefully done. And if that is done, then perhaps mistakes can be understood. For example, there are statements by the senior ranking American officials, and we follow -- and everybody follows those announcements and statements. And I think that one has to evaluate this very carefully. For example, the weapons of mass destruction. There were suggestions that there were weapons of mass destruction in Iraq, but they were never found in Iraq. And that, of course, changed public opinion around the world. If weapons of mass destruction had been found, perhaps things wouldn't have been the way they are.

On the one hand, of course, there's a struggle to move into greater democracy in Iraq. On the other hand, those in the coalition forces have their points of view. How do those coalition forces view developments in Iraq? Now that they're in Iraq, some say that they should stay there. There are others who support withdrawal from Iraq. Now, as a leader of a neighboring country, my view is that the security forces in Iraq, that both the military and the police have to be trained until they can control the situation. And the coalition forces in our view should not leave until then. And this includes of course the U.S. troops and all the other coalition forces. In the meantime, however, the Iraqi forces themselves, the police must be trained so that they are in a position to manage the situation. At the moment, I think it would be premature.

I think it's rather late for that. My personal opinion is that if this had been a NATO force, like is the case in Afghanistan, or if this had been under U.N. command, things would have been much better, in my view. But this should have been done at the beginning. And this is in fact where Afghanistan is at an advantage, if you will as compared to Iraq, because there is a NATO mandate in Afghanistan. But in Iraq, of course, this is not how things were viewed here. It is not NATO, but it's the U.S. and other coalition forces that the U.S. has invited. And that is why, in fact, there is a problem. If it had been >>NATO or if it had been the U.N. who organized everything in Iraq: OK, just to be clear. You do not want to see the United States leave Iraq until the Iraqi security forces can handle the insurgency? That is correct, and we are ready to help with regard to training of the security forces and police, et cetera, because we are a neighbor, and we can train the police and the military, the Iraqi police and the military.

What we are seeing in Iraq today is a process of moving into democracy. I don't expect such a development before the elections, a civil war before the elections, and I hope that after the elections, we will not have civil war.

The Arabs and the Turkomans are not happy with the constitution, because it excludes the Arabs and Turkomans, the constitution. Our suggestion has always been that it's important to protect the territorial integrity of Iraq, it's important to ensure that no ethnic element dominates other ethnic elements, no sect dominates over other sects. And we also say that all the richness -- natural resources of Iraq -- above and underground, must be protected by a constitutional guarantee for all of the Iraqi people. This is how the constitution had to be formed, but from what we can see, this was not the view that was

adopted in the drafting of the constitution. And I think that this is a cause for concern for the future. This will probably be the primary cause for concern for the future. So the constitution should not have been an excluding one, but an embracing one that included everybody.

On this point, there are two different perspectives. One from the outside, one from the inside. Now, we are a neighboring country. Of course, we do not want to see nuclear power used for non-humanitarian reasons. If it is going to be used for humanitarian reasons, of course, nobody can say anything to that. And in that respect, it's important to be in touch, in our view, with the International Atomic Energy Agency. Cooperation must be carried forward with the IAEA. And today in the world, if you want to compete in industry, energy costs have become very important, and in countries where there is an energy bottleneck, there is a general trend towards nuclear energy. For example, we as Turkey are one of those countries, and we are aiming to take steps forward towards producing nuclear energy. And we're talking to the States, to Canada, to France, England, to the U.K. We're in touch with their energy companies, because if I cannot provide lower energy costs to the Turkish industrialists, then they cannot compete in the international arena. And I have to, therefore, provide cheap sources of energy. And there are also environmental concerns that we have to take into consideration. What is important is why this energy is being -- or this energy is not. If it's not for humanitarian reasons, this is fine. If it's not done for humanitarian reasons but for other reasons, of course this will be an issue we would look at. And in all of our discussions with the Iranians, we've always been stressing the importance of working with the International Atomic Energy Agency and working for humanitarian reasons. And we will continue to make those recommendations. And they tell us that they wish to work in this way. Of course, there are also some other things which are being said and written about. For example, with regard to the European Union countries, according to the information that I have, there is still some communication between the E.U. countries and Iran on this point.

Well, there are many E.U. member countries where nuclear energy is being utilized. And we have to then discuss them. There are also other countries in the Middle East who use nuclear energy and in the Far East as well. I think we have to look at all of these countries. It's not just Iran in my opinion then. We cannot focus simply and solely on Iran. I think that would be unfair. I think that the International Atomic Energy Agency and the U.N., we must work collectively and adopt a collective approach that covers all countries. And

whether or not different ways of convincing the countries in question should be taken is something that we would have to discuss. And I think that's the way to move forward. And we have to aim for use of nuclear energy and humanitarian causes.

I have two daughters and two sons. I have four children. And, of course, any father would want his children to learn about -- get the best education he or she can get. My daughters covered their heads, so they have -- they cannot be educated in Turkey. This is the reason why I sent them here to the U.S. For my two boys, they are graduates of a religious school in Turkey. And according to Turkish educational system, the graduates of those schools have a lower score in entering university, and therefore they have less of a chance in entering the kind of departments they'd like to enter, because their scores are cut down, because they're a graduate of a specific kind of high school. So we as a family decided to send our children to the U.S. and they've all studied here. Three of my children actually are still studying. The oldest one, he studied here. He completed his master's degree in Harvard. And his wife is also studying here now. She's in university. My older daughter is in Berkeley, is about to complete her graduate studies. And she's married, and she's also living here. My younger daughter is now a senior, and she will complete her studies, but then they'll all come back to Turkey. And they will work in Turkey as educated individuals. And they will work based on the information, the knowledge that they have acquired here in the United States. And they will serve their country.

Ek 1.2.

DATE : 02.02.2009

TOTAL WORD : 350

<http://elderofziyon.blogspot.com.tr/2009/02/transcript-of-peres-speech-at-world.html>

Erdogan: One minute.

Erdogan: One minute, one minute, one minute...

Erdogan: One minute! It can't be! One minute! One minute!

Erdogan: Dear Mr. Peres, you are older than I am. And you have a very strong voice. I feel that you feel guilty and that's why your voice was so loud. My voice is not going to be so loud because you know what I'm going to tell you. You know very well how to kill. I know very well how you killed and murdered children on the beaches [of Gaza]. There are two people, two former Prime Ministers of your country, who said something very significant to me. One of them said: "When I entered Palestine in a tank I was happy." When the tanks entered Palestine they were happy. That's how some of your Prime Ministers felt. Here you're talking about figures. I can give you names, perhaps some of you feel curious. I condemn the ones who applaud cruelty. Because applauding these people who have murdered children is a crime against humanity. We can't overlook that reality. Look, here I have taken many notes [about Peres intervention] but now I don't have the possibility to answer them all. I only will tell you two more things about this issue. The first one...

Erdogan: Excuse me. The first one, the first one...

Erdogan: Don't interrupt me.

Erdogan: The Torah's 6th Commandment says: Thou Shalt Not Kill. But they have killed Palestinians. The second thing, look, is very interesting. Gilad Atzmon: "Israel's barbarity is way beyond cruelty." He's Jewish. Then, there is international relations professor from Oxford University AviShlaim, who served in the Israeli army. He has said the following in the English newspaper The Guardian: "Israel is a rogue state".

Erdogan: I also want to thank him as for me it's finished. For me, for me Davos is finished. I will not come back again to Davos, you should know, here is finished. You don't let me speak. He's been talking for 25 minutes, and I only could talk 12 minutes. It can't be.

Ek 1.3.

DATE : 07.09.2009 TOTAL WORD : 784

<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-obama-and-prime-minister-erdogan-turkey-after-meeting>

Thank you very much. I'm very grateful for the hospitality that both myself and my delegation have been shown since our arrival here. And I would like to once again express my thanks for that hospitality.

The fact that the President visited Turkey on his first overseas trip and that he described and characterized Turkish-U.S. relations as a model partnership has been very important for us politically and in the process that we all look forward to in the future as well. And important steps are now being taken in order to continue to build on our bilateral relations so as to give greater meaning to the term "model partnership."

Of course, there are many sides to the development of this relationship -- be it in the economic area, in the areas of science, art, technology, political areas and military areas.

We have also appointed two people from our side to act as counterparts in order to liaise with their American counterparts to continue on this process. Those two people are the Deputy Prime Minister, Mr. Ali Babacan; and the Minister of State responsible for economic affairs, Mr. Zafer Caglayan on the Turkish side. I do believe that this group is going to work to take the Turkish-American relations forward, not just in the economic area, but in all areas in general.

We, of course, have -- we take joint steps on regional issues. This is in the Middle East, in Iraq, with respect to the Iranian nuclear program. We continue to have joint activity in Afghanistan, and the Turkish armed forces have taken over the command of the forces there for a third time with the additional support that we have sent to Afghanistan in the last couple of months. And there are steps that we have taken with respect to training activity and other activities in the context of provisional reconstruction teams, and we continue on that. We've had an opportunity to continue discussing those issues during our visit here.

Another important area, of course, is energy. Turkey is a transit country for energy issues. And the agreement has been signed for Nabucco and we are ready to take some important steps with respect to Nabucco.

We continue to talk with Azerbaijan. I do believe that positive progress will be made in this area. In addition to Azerbaijan, of course, there is the importance of companies like Statoil, Total, and British Petroleum and others.

We have also discussed relations between Azerbaijan and Armenia, which is of great importance. This is important in the context of Turkish-Armenian relations. We have discussed the Minsk Group and what the Minsk Group can do -- the United States, Russia, and France -- to add more impetus to that process. I can say that to have more impetus in the Minsk process is going to have a very positive impact on the overall process, because the normalization process between Turkey and Armenia is very much related to these issues. As the administration in Turkey, we are determined to move forward in this area.

Another important issue with respect for us in Turkey is the fight against terrorism. And there was a statement that was made in this very room on the 5th of November 2007, which was very important in that context, because at the time we had declared the separatist terrorist organization as the common enemy of the United States, Turkey, and Iraq, because terrorism is the enemy of all mankind.

Our sensitivity and response to terrorism is what we have displayed when the twin towers were hit here in the United States. Wherever a terrorist attack takes place our reaction is always the same, because terrorism does not have a religion -- a homeland. They have no homeland, no religion whatsoever.

We have also had opportunity to discuss what we can do jointly in the region with regard to nuclear programs. We as Turkey stand ready to do whatever we can to ensure a diplomatic solution to the nuclear issue in our region. And we stand ready as Turkey to do whatever we can do with respect to relations between Israel and the Palestinians, and Israel and Syria, because I do believe that, first and foremost, the United States, too, has important responsibility in trying to achieve global peace.

And we, too, must lend all kinds of support that we can in our regions and -- in our respective regions and in the world in general in trying to achieve global peace, because

this is not the time to make enemies, it's the time to make friends. And I believe that we must move hand in hand towards a bright future.

Thank you once again.

EK 1.4.

<http://www.usak.org.tr/en/publications/usak-speeches/full-text-of-turkish-prime-minister-r-t-erdogan-s-lecture-on-changing-balances-and-rising-importance-of-turkey-at-usak-house>

DATE : 03.02.2010 TOTAL WORD : 4690

Distinguished participants,

Dear friends,

Ladies and gentlemen

I welcome you with my innermost feelings and thank the International Strategic Research Organization (USAK) for arranging this nice meeting.

USAK, which states its principle as "who is dominating the knowledge, dominates also the world", has reached the position of the most respected think tank in Turkey in a very short period of time.

USAK, analyzes the current problems of Turkey in an objective, realistic and impartial manner and heroically offers solutions while hosting conferences, and producing publications, research projects and reports.

Thanks to this conference, as a ruling government giving importance to knowledge, strategic research and specialization, I would like to say that I am taking into consideration the rising numbers of similar think tanks.

Actually, we know that Turkey has a great potential both in the analysis of regional problems and in the production of theories across the board.

This is not only because of our geographic location and activities as a country, but also because of the accumulation of people and knowledge.

Although the great majority of the population is Muslim, as a democratic, secular, and social state governed by the rule of law, we are aiming to integrate with European organizations.

We are a European country but at the same time, we can understand the policy, sociology and psychology of the Middle East, Caucasus, Balkans, Africa and the Near East very well.

Our accumulation of history, our cultural prosperity, human potential and geographical position provide us with inimitable opportunities and attribute to us very important missions.

Turkey, with its unique position between regions and continents and also with its accumulation of civilization, culture and policy, has great strategic importance.

Turkey's features make it an effective actor, not an ordinary one.

Even if Turkey wants to be a country that is autistic, passive, uninterested and takes no notice of the developments in the world, it cannot behave as such.

If there is a problem in any of the countries in the Balkans, eyes will turn into Turkey to solve the problem.

Turkey is expected to take part, if a crisis occurs in one of the countries in the Caucasus.

The support of the Turkey is sought, when a problem occurs any of the countries in the Turkish world.

The role of the Turkey will be taken into account, if a chronic problem is wanted to be overcome in the Middle East.

The initiatives that Turkey will take towards the existing tensions between Afghanistan and Pakistan must be taken into consideration.

Turkey will have operations in Africa, in Sudan's Darfur region, with its foundations and non- governmental organizations (NGOs), if there occurs a tragic event.

Turkey is closely involved in the decisions concerning international tensions as a temporary member of the United Nations Security Council.

In the Alliance of Civilizations, which was established in order to overcome the clash of civilizations, Turkey is a co-chairman.

The current president of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe and the Secretary-General of the Organization of the Islamic Conference are Turkish.

Turkey is in a position of having the most important power in NATO.

Yes, the balances in the world are changing, but the importance of Turkey is increasing and the roles that it plays are diversifying.

The importance of Turkey and the roles that Turkey plays are increasing but this situation has not been analyzed enough. For several years, our universities have been extremely busy with detailed and local problems.

Our media prefers to deal with more daily, more popular subjects.

Our non-governmental organizations have lacked the opportunity and ground to freely display activities for a long time.

For several years, our democracy, which lays the groundwork for the freedom of thought, of knowledge, has not raised its standards.

Today, with great pleasure and together, we witness that this vicious circle has been broken. Frankly speaking, Turkey is rising to a point where it can use and produce knowledge at maximum, and Turkey is not a country that is introverted and wastes its energy with interminable discussions.

USAK and similar think tanks are the most concrete precursors of this period and I would like to thank all of them and wish them continued success.

Dear friends

Thanks to the end of the Cold War and the winds of change through globalization, international relations and security concepts have started to acquire a different, more serious character.

Instead of yesterday's imaginary, artificial, derived and fulsome threats, today, we have more concrete and realistic threats, such as migration, terrorism, climate change and nuclear weapons.

As in the case of the Cold War, there is no world that is separated with clear lines and divided into blocks. Today, the world is interconnected with economic, commercial and international relations. Such a world is at stake where knowledge can now travel in a time zone that is smaller than seconds and money can move in the same direction.

Today's problems are highly differentiated from the past problems. Of course, there are problems that are moving from the past to the future. However, we are facing for the very first time in history problems that we encounter today.

The nature, scope, actors, and resources of the problems are changing very fast. Since it cannot be possible to overcome the changing problems with the familiar methods, the efforts for a solution must analyze the current situation and make correct perceptions.

The perception of protecting the lands and borders has been changed with the September 11 attacks. On September 11 not only the Twin Towers but also the security perceptions collapsed, and the threats, risks and methods of combat had to be changed.

The problems that have been moved to the global level bring a need for global cooperation. A local problem that exists in one side of the world is going to affect the whole world, and an illness that affects one part of the world threatens the entire world.

There starts to occur a different time and place perception. This fast change existing around the entire globe starts to make enveloping, traumatic and even destructing impacts like an enormous tsunami waves.

We, as Turkey, have to accommodate such a world, make positive contributions for the earth and humanity. Turkey, with its historical and cultural accumulation, has the potential both to orient this change, and to undertake constructive and active roles in the new order.

This of course can be achieved first through relieving our internal problems, standing on our own feet, and securing our change and progress.

These demonstrations are extremely important. In world economies, Turkey was ranked 26 in 2002, but today, thanks to its fast growth, it has risen to become the 17th largest economy.

We exported \$102 billion dollars in 2009 despite the increasingly heavy global financial crisis. Again, despite the global financial crisis in 2009, compared to 2008, we got more tourists (27 billion people) and preserved the tourism income (\$21.3 billion dollars).

Now, the international organizations affirm that Turkey's economy is going to be part of one of the fastest growing economies in 2010 and onwards and also the credit rating establishments are giving high grades to Turkey.

This growth in the economy raises Turkey to a powerful position in the G-20 and Turkey has contributed to the process in searching for ways to deal with the global crisis.

In parallel to the economy, we let others know about our power both in foreign policies and global problems. The roles we have undertaken in the international organizations indicate the growing importance of our country.

We, as a government, have been doing our best for seven years to transform and carry forward the domestic and foreign policy, economy and democratization in parallel with one another.

Of course, we make this a principle: It is not possible for a country that cannot protect its internal stability and safety, to make its reforms permanent and to be closely involved in regional problems.

We perceive stability and safety as the most important criteria not only to construct our already established reforms on lasting ground, but also to establish regional and global peace.

We most willingly believe that if we had not performed the biggest reforms in the area of democratization in the past seven years, we would not be at the same point that we have reached today r in economical terms or in foreign policy.

Accordingly, in order to reach higher standards, we believe that the efforts in democratization have to last with the same determination and for this reason we have struggled.

While experiencing a great democratization and a process of change, Turkey takes seriously the several chronic problems at the hand that it has inherited from the past, like terrorism and regional development, in order to tackle them.

We, as government, know that the actual point is to change the mentality that creates difficulties and to eliminate the reasons that generate problems.

It is not possible to reach success in the implementation without having a mentality change.

The actual threats are ignorance, wrong perceptions, prejudice and insistence on the mistakes.

The actual threat for countries having cultural and political scope and having historical relations with several regions of the world like, Turkey is to try to move away from the outside occurrences and be uninterested with the developments.

The creation of imaginary threats domestically or abroad in order to be able to design the public policy and the perception of neighbors as enemies came to an end with the Cold War period.

That's why we act in a manner to gain friends -not to generate enemies- and we try to implement Atatürk's principle of "peace at home, peace abroad".

Countries and their organizations have to redefine themselves and change their missions in accordance with the varying conditions to reach modern norms and to transform both fundamentals and implementation.

Nobody has a chance to gain success while producing fear, threatening, and consternating such a world where the flow of information and the news are so fast through the channels of the Internet and the media.

From now on, while participatory democracy gives the power to make decisions for all world issues to the administration, international relations requires interdependence and multi-dimensional cooperation.

I have to express this also: There may be some segments in the country that, are opposed to change, that defend the status quo and have anxiety about change. From time to time, resistance exists against the extremely positive transformation that Turkey is experiencing.

Despite resistance, the Justice and Development Party integrates Turkey into the democratization process and the contemporary world.

We believe that ignoring the problems, making a clean sweep of it, or being indifferent to the changes could not be the ruling method. Wisdom and conscience requires not to ignore the problems but rather to find solutions.

In our understanding, there is no place for the concept that "deadlock is the solution".

We believe that this approach encompassing the Cyprus issue, the relations with the European Union, the relations with the Armenia and Syria, the Kurdish and minority problems is not right.

Since this approach together with its mistakes, cannot be sustained, it gains the dimension of wasting and damaging Turkey's national interests.

The perception of the mistakes in a right manner and the insistence on the mistakes are worse than making the mistakes.

Dear friends, we, as government, have started to combat the criminal organizations, mafias and secret organizations. For the first time in several years, the organizations that have not yet been touched, dealt with, and questioned, are now facing a court decision.

However, what is more important than this is the open discussion of the criminal organizations, mafias and secret organizations.

This is the main obstacle that will prevent such formations from being organized in the future.

In Turkey, the time of coup d'états is over. The interventions against democracy that may come in the future will be prevented by this ground for free speech, when everyone has knowledge of their rights and when democracy and the rule of law are generally accepted.

At the same time, more important than the concrete steps of the Democratic Expansion that we have started today is passing the concepts that have not been freely discussed, spoken and given voice, to the order of the day.

Every discussion that does not damage democracy, soften our organizations and spread fear and tension to the public will be a helpful discussion that is going to raise our democracy to higher levels.

It is proper for a culture that sees for centuries, all these differences as richness and that perpetuates its people's lives in welfare, to take steps in order to strength collective peace while leaving aside the political delinquencies and facing with the problems.

What we are doing is that while putting forward a strong solution will, we will establish solidarity and integrity in the Turkey and consolidate the brotherhood.

I wonder whether the Kurdish question or even the word "Kurd" have been seen, discussed, spoken as taboo and have not been enounced in this country did prevent the terrorism or indirect contradiction feed the terrorism?

What led Turkey to ignore some of the problems of the religious groups?

What led our democracy and Turkey to ignore the minorities?

It did not lead anything on the contrary it deprived.

By burying their heads in the sand and ignoring the problems, people made the biggest mistake, which caused problems to become chronic.

We did not accept any disability and slowdown at the points of democratization, democratic expansion, or the National Solidarity and Brotherhood Project.

These are the initiatives that intimately concern Turkey's future and lay the safe and democratic foundations of contemporary Turkey where the future generations are going to live. It is not the case that we as government make concessions and slow down.

Dear friends,

I want to express that the artificial concerns and fears that are produced in Turkey have, controlled the foreign policy for a long time and an external threat perception, like the internal threat has been established on imaginary grounds.

For a long time, Turkey has been defined as a country that is "enclosed by three seas and surrounded by enemies". I want to at this point share with you a dramatic example;

After the end of the 1940's especially, Turkey's relations with the Middle East were cut with the extremely incorrect and improper slogan, 'the Arabs betrayed us'. During the First World War, it was a real fact that some of the Arab tribes rebelled. This rebellion had repercussions in the wide masses due to the fact that the Istanbul Administration had some incorrect implementations.

However, it is a remarkably poor mistake to shape the axis of foreign policy with such a slogan and it did not bring anything to Turkey.

Although the founder of the Turkish Republic, Mustafa Kemal Atatürk, fought in many fronts, he started to reestablish diplomatic relations with almost all countries that he fought after 1923.

Turkey became of the member of the League of the Nations in 1932, which is seen today as the central core of the United Nations. On 30, May 1926, the Friendship and Good Neighborhood Agreement was signed with France.

Warm relations was established with the countries such as England, Italy, the Soviet Union and Greece. In 1932, Turkey was the first country that recognized the Kingdom of Saudi Arabia. Unfortunately, due to the implementation of incorrect policies, when we were approaching the 2000s, we were a country that had problems almost all of our neighbors.

While countries like the US, England, France, and Germany were improving cooperation and trade with the Middle Eastern countries, we were encountering prejudices in every step.

Today, the ones that defined our enhancing relations with the Middle Eastern countries either internally or externally as shift of axis, are also the ones that have not yet demolished their prejudices.

While it is very natural for us to have communication and cooperation with European countries, Balkan countries, the Caucasus, and Africa, it is also very natural to be in touch with Middle Eastern countries.

One of the important common points for the countries in our region is their trust toward Turkey, and we struggle to use this trust as away of establishing regional peace.

The effects of USAK's work on Turkish foreign policy in December mean a great deal at this point.

According to USAK's research:

- The great majority of Turks, nearly 60 % did not see any shift in Turkish Foreign Policy. The ratio of the people who say there is shift is only 12 %.
- 79.5% of the population looks favorably at the improvements of the relations with neighbors. The ratio of the people that are negative is only 9 %.
- 58 % of the population precisely declared that they are not against the West.

- For the known reasons, the ratio of the European Union supporters is declining, but in this case, the ratio is still 48 %.

These results are extremely important. This is because we are struggling to establish a foreign policy that is focused on the public and gives priority to the national interests, and I suppose that these efforts are understood very well. Of course, at this point, I see the need to emphasize one subject of our foreign policy;

Certainly, the relations between states are far different from the human relations. However, keeping the human relations completely separate from the international ones is a mistake and the world is now paying a heavy bill for this mistake.

The global crisis, which continues today very harshly, as we have stressed in every platform, is the result of the ambitious, unsatisfied and greedy feelings to gain more.

We declared this in front of the G-20, IMF, and World Bank Meetings and in every opportunity. We implied that if the system goes in that manner, this will cause much bigger crises in the future and we awakened.

On the contrary, it is a serious threat for our future when the sense of justice between the states, societies and communities weakens too.

This sense of justice will be eroded, if you make a clear distinction between terrorism and terrorist organizations.

If you make clear-cut division on the nuclear weapons issue warning some countries and taking no notice of other countries, the sense of justice is going to decline.

If you see in one part of the world child assassination as defense, while on the other hand, you arrange campaigns for extinct animals that cost billions of dollars, this also means that the corruption of the feeling of fellowship.

The communities that perceive themselves as the crushed, worn, propelled, victimized, and downtrodden, and the communities that have no belief in justice and sincerity, make it impossible to establish peace and stability on a global scale.

This is what we have emphasized in our foreign policy. We defend justice, peace, law, and democracy in every area. We, as a conservative and democratic party, are struggling to hold both real and normative policy together.

Not only turning back on real politics detach us from the realities of life and make us unsuccessful, but also standing away normative politics eliminate the thing what makes us who we are, alienate ourselves and cause us to be scattered to a different point.

The conjuncture, current situation, and real policy could not be the main determining factors of the foreign policy. Such an understanding, which is disconnected from our culture, morality, and conscience, cannot produce a humanitarian policy. One of the fundamental reasons why Turkey wins approvals in a wide geography, especially in the Middle East, is that Turkey defends such principals.

We do not need to take new roles upon ourselves. We are not in attempt to shape Turkey's way while shifting the axis. As we defend a win-win policy, we also defend justice, peace, development, stability and security, and we win the approval of the masses due to our sincerity in our position.

Dear friends

As Turkey, the first link in our vision toward the Middle Eastern region is constituted by our neighbors.

The coming points in our relations with Syria, with whom we have the longest borders in the Middle Eastern region, is the one of the obvious examples of our policy. In the near past, the two countries were on the verge of war: today they have started to display cooperation that will become a precedent for the region.

First, we demolished the visas between the two countries, and we signed a record 51 different agreements on my last visit to Syria. Having implemented the same progress, we have taken steps forward while establishing a Strategic Cooperation Council with Iraq too, which will carry our bilateral relations to higher level. I took 9 of my ministers and 50 businessmen with me on a visit to Iraq. During this visit, we signed 48 memoranda in several areas, such as security and war with terrorism, public works and settlements, environment, forest and water, energy, agriculture, health, trade, and transportation that will enhance the cooperations between the two countries.

The second link in the establishment of the peace, security and welfare is to support the cooperation mechanisms in coordination with peace efforts.

In this context, Turkey plays an active role in the structure of the Organization of the Islamic Conference and constitutes an organizational cooperation mechanism between the Arab League and the Cooperation Council of the Gulf.

A Turk was elected two successive times as the Secretary General of the Organization of the Islamic Conference. We take part in the United Nations Stability Force in Lebanon, which was established with the decision of the United Nations in order to preserve peace and stability in Lebanon.

We also abolished the visas with Lebanon during the visit of the respected Lebanese President Hariri. In addition to the visa-free agreements with Lebanon and Syria, the visa requirements between our country and Jordan, Libya, Albania and Tajikistan have also been abolished.

Since the Palestinian issue is at the centre of all the regional problems, we believe that the permanent establishment of peace and stability in Middle East is not possible before solving this. National unity in Palestine must be provided as soon as possible and for expanding the peace process, the national struggles have to be concentrated. We also put great emphasis on the security and stability of the Gulf region.

Iran is important country in our region. We have good relations with Iran because of the historical past. We are determined to maintain and improve the already existing good relations. I believe that it is necessary to address the existing concerns in the international arena relating to Iran's nuclear program.

However, I also believe that Iran should not be taken as a discussion topic since it has the right to benefit from nuclear energy for peaceful purposes.

Our attitude towards the nuclear weapons is quite clear: We want to live in a region that is completely denuclearized.

In accordance with this understanding, not only Iran but also every single country in the region that has nuclear weapon or is in a position to gain nuclear weapons, has to be discussed. Our struggles related with the establishment of a stable and peaceful Afghanistan continue.

As Turkey, we provide all sorts of contributions to the realized negotiations between Afghanistan and Pakistan. We are struggling to maintain an environment of positive

relations with Greece that has continued for more than 10 years and we are continuing our constructive approach in this direction.

I am very pleased to say that the problems that were experienced in the last years with Bulgaria are behind us. Now, we are allies with this country in NATO. Similarly, we have profoundly good relations with the riparian countries to the Black Sea such as Romania and Ukraine.

Russia has become the biggest foreign trade partner of Turkey. In many areas, from energy to contractor services, we are in full collaboration with Russia.

Azerbaijan is one of the key countries in the region with which we have cultural and historical connections. We have profoundly good relations with this country in every aspect. The level of our relations with Georgia is likewise, satisfactory.

We have had incentives not only to normalize relations with Armenia, but also to move the initiative to a new level in a show of good neighborly relations and mutual respect.

Unfortunately, the last decision made by the Armenian Constitutional Court, seriously damaged the final agreements. We are loyal to our commitments and we expect the same devotion from Armenia.

Distinguished Participants, I want to also touch shortly upon our full membership progress to the European Union.

Turkey started accession the negotiations for full membership of the European Union in 2005. A series of revolutionary reforms have been implemented, especially in recent years. We have done this for our people with the intent to offer a more modern Standard of living. We would like to maintain our responsibility hereafter.

However, it should not be forgotten that the process of full membership requires some obligations not only for us, but also for the European Union. We are expecting the Union to stick to its obligations.

We are requesting from the European Union not to forget that they would also obtain major advantages from our membership in the Union and they would become a much more active power in the global dimension.

I believe that the fact that a Turk has been selected as the head of Council of Europe Parliamentary Assembly 61 years after it was established will add a new dimension to our relations with Europe. At the same time, I believe the EU presidency of Spain, a supporter of Turkish membership to EU, would accelerate the process. At this point, I could not pass without touching upon the Cyprus issue. It is a substantial mistake for some of the member states to relate the Cyprus issue to our full membership and to be introduced as a permanent obstacle for us.

The platform for the solution of the Cyprus issue is the United Nations.

In the simultaneous referenda, held on the Island in 2004, the Turkish Cypriots voted in favor of solution, while the Greek's said "no" clearly showing the party that does not desire any solution.

Negotiations are continuing. We hope to reach a solution this time.

However, it should not be forgotten that no accession process could last forever. If the existing window opportunity were to close, no one knows when it would open again. That is why it is critically important for the relevant parties to consciously approach the issue with and to take responsibilities.

Valuable participants.

Dear friends.

We are in a difficult geography: we are passing through an arduous period.

But, in spite of the extant problems we also keep our hopes alive and believe that this is not the fate of the region, and we, as Turkey, struggle for this purpose.

We will continue this struggle in a sincere manner. As I mentioned before, we are not going to make any concessions for the struggle of democratization inside the country. We are going to maintain our attempts to increase Turkey's prestige and power in the international dimension.

We call for justice in every meaning; we call for law and democracy. We lay out our standing for the children not only in Gaza but also in Georgia and Haiti. We preserve our clear position against Islamophobia and also against anti-Semitism. We are not invoking double standards in our stance against nuclear weapons.

Thanks to this, the value and prestige of Turkey are increasing. Thanks to this, we set up a defense for a human-focused foreign policy that highlights justice, conscience, and humanity. Thanks to this, we attain the respect, appreciation, and most importantly the trust of the whole world.

While I am winding up with these opinions, I would like to thank again the International Strategic Research Organization (USAK) for providing us with this meeting.

I express my gratitude to my dear friends for their participation, and I greet you with my deepest feelings.

Ek 1.5.

DATE : 12.02.2014 TOTAL WORD : 177

<https://www.memri.org/tv/turkish-prime-minister-erdogan-diplomatic-ties-israel-will-not-be-restored-unless-siege-gaza-aid/transcript>

I have not changed my view on Bashar Al-Assad. I think that the Assad of today is different than the Assad of three years ago. Today, we see a cruel man, a dictator, who kills his own people. I say this clearly.

According to official figures, 160,000 people have been killed, but unofficial statistics place the figure at 300,000 people. The man who caused the death of all these people, the man who gave the orders to kill them – if he is not a criminal, then who is?

We must work together for the sake of Syria, but the U.N. Security Council does not fulfill its duty, and does not work towards world peace. The U.N. should meet its obligations in full, and if it is incapable of doing so, it should undergo reforms.

Currently, the future of humanity depends on what one country says, and this is unacceptable.

This will not happen unless the siege on aid to Gaza is lifted. We must be allowed to send aid to Palestine with ease.

Ek 1.6.

<http://www.hurriyetdailynews.com/full-text-turkish-pm-erdogans-post-election-balcony-speech.aspx?pageID=238&nID=64341&NewsCatID=338>

DATE : 30.03.2014 TOTAL WORD : 2070

I wholeheartedly greet our 81 provinces as well as sister and friendly capitals and cities of the world from Ankara, from the AK Party headquarters. I've just addressed via teleconference thousands of people who gathered in Skopje Square. They were sharing the joy you have here in freezing weather. I first want to express my absolute gratitude to my God for such a victory and a meaningful result.

I thank my friends and brothers all over the world who prayed for our victory. I thank my brothers in Palestine who saw our victory as their victory. I thank my brothers in Egypt who are struggling for democracy and who understand our struggle very well. I thank my brothers in the Balkans, in Bosnia, in Macedonia, in Kosovo and in all cities in Europe who celebrate our victory with the same joy we have here. I thank my suffering brothers in Syria who pray for our victory although in a great pain, facing starvation and under bombs and bullets. I express the gratitude of my people to all our brothers and friends who gave a support to Turkey's independence struggle just like before the Independence War of Turkey. Of course, this precious people deserve the greatest appreciation.

My brothers; I thank you very much because you have protected the new Turkey's struggle for independence. I thank each of you because you have protected the ideal of a great Turkey and the targets of a great Turkey. You have supported your prime minister, your party, the politics, your own future with your own will.

Well, today is March 30. What did they say? They said "Chaos after March 25." Correct. We saw the chaos. What was this chaos? This country found the opportunity to see the traitors who eavesdropped on the Foreign Ministry and committed treachery by interfering in the national security of this state and people. That was their chaos plan. I've been saying for months that "We'll walk into their dens."

Now, from time to time, journalists ask me whether I will make a balcony speech this year. Ok, first, what are you expecting out of a balcony speech? Second, why don't you ask the same to the leaders of the opposition parties? But they [opposition leaders] have

no such target. They will keep silent but will claim their win. Regardless of whether he receives 26, 27 or 28 percent, the general directorate [CHP leader] will say he won the elections. The other [MHP] will claim his win although he gets 13, 14 or 15 percent. Why? Because they have spent their lives this way. But what did your brother say? “I’ll quit party leadership if we cannot be the first party.” Politics requires honor. Politics requires nobility. If you cannot enrich your positions, quit. This general directorate [CHP leader] once said he would quit politics if he remains below 40 percent. He got 26, did he go? No. He won’t go this time either. The other one has occupied this seat for the last 16 or 17 years. Will he go? No. The message our precious people gave is very clear. The people gave a clear message to Turkey and to the world: What did they say? They said “We are here.” They said, “The Turkish people are impassable.” “We are the owners of this country. the people will not bow and Turkey is invincible.”

Those who managed could flee. More can flee tomorrow. I have filed criminal complaints about some of them; I said they can also flee. As I have said, from now on, we’ll walk into their dens. They will pay for this. How can you threaten our national security? Syria is in a state of war with us. They are harassing our planes. They have martyred our 74 brothers and the SüleymanŞah Tomb is our lands. An attack against there is an attack against 780,000 square kilometers. Can we remain silent about such a thing? But these traitors wiretapped this meeting and leaked it to the world.

They are worse than Assassins [of the Middle Ages]. They are beyond them. My brothers; there is a very important message conveyed by our people through the polls. Our people have made their objection and their stance against attempts to change the direction of Turkey through non-political ways.

Election results show who lost, more than they show who won. Please listen to these words carefully: Today, unethical politics has lost. Tape politics, montage politics, slander and denigration politics has lost. Politics without building something, politics without plans and projects, without goals, has lost. O, General Manager [referring to the main opposition CHP leader Kemal Kılıçdaroğlu], o, so-called party chair! What would you speak of during your election campaign if you didn’t have those tapes? We spoke of plans, projects. They spoke of lies, dissimulation, slander, sedition and intrigue. The status quo has taken a huge blow today. Dirty relations and unnamed alliances have lost

today. Every kind of tutelage and to all kinds of tutelage-dictating centers has been hit with a full Ottoman slap by the nation. Arrogance has lost today. Pride has lost today. The arrogance that looks down on its nation, belittling it and making light of its choices has lost in the ballot box one again.

You know those people who used that blood-dripping, anger-inducing, hate-mongering headlines... Today, they have lost heavily again. O, Pennsylvania [referring to U.S.-based Islamic cleric Fethullah Gülen], o, the media who support them from here, o, the capital that supported them... Weren't you positioned against democracy? Democracy has won at the ballot box today. The will has won at the ballot box. What happened to the messages that you gave with an expectation of a coup in Turkey in 2014 in the 21st century? Look at this, the nation is here. The people are here. Those who'd love to plot a route for Turkey through extra-political interventions have lost today at the ballot box. Where are you now?

The politics of lies, slander, blackmail and montage has been destroyed today. The solution method of all problems in Turkey is politics and democracy unquestionably. Whatever problem one has, politics should be used for the solution. Whatever problem one has, it should be solved at the ballot box.

As the AK Party, we will analyze the election results, as we have done in all other elections. [Analyzing the reasons] why we got 46-47-48 [percent of votes all over Turkey] and we could not increase this [rate] to 55 or 60 [percent]. We will sit and discuss this now. And after discussing these and coming up with results we will continue on our path after working on our flaws. But is the opposition occupied with such an issue? No. They have always caught unprepared in the elections. We will wholeheartedly evaluate the feelings of people who have voted for us and my citizens who have not voted for us. The opposition should read the message people have given in the ballot in the correct way. The opposition should do healthy self-criticism.

Do you know what made me hurt? I put aside what has been done against me after what has been done at the Foreign Ministry. Have you heard of any statement from this opposition?

Did you hear them saying "This is treason, this is espionage, we are taking sides with the government against this." Can those who take sides with Pennsylvania say these? This was what they said they said there will be chaos after [March] 25. They said the economy

would collapse; did it? We will get stronger in the economy, in politics and in democracy. Come on, let's turn over a new page. O, the opposition, o, the people who have given their hearts to the opposition. Turkey's interests must be over everything else. We said we are ready to lose if Turkey would win. The mentality that the AK Party should lose regardless of what consequences it will have for Turkey must be a thing of the past. The principles, values must be the fundamentals of the politics. Let's raise Turkey together. Those who are used by Turkey's enemies as pawns were disappointed today. These pawns once again saw how glorious, how noble, how heroic these people are.

We have come [to power] to serve the people, not to be a master over them. We are only the porters of a big stone on the path. We were not here yesterday, but this path will continue. As long as the world stands, God willing, our flag will continue to wave in the highest bastions forever. For this, what have we said? We have said one nation with Turks, Kurds, Laz, Caucasians, Abkhazians, Bosniaks and Roma people. I do not love a Turk for being a Turk, a Kurd for being a Kurd, or a Laz for being a Laz. I love them because Allah who has created me has created the 77 million people. We do not discriminate. One group is making political Kurdishness, one group is making political Turkishness. The CHP says 'I am a party of the coasts.' One nation, one country, one flag, one state.

They have entered our institutions over in 35-40 years. They infiltrated wherever. We became the victim of our good intentions. Now it is time to comb them out, within the law. Why? Because from now on, neither the nation nor we will show tolerance to such networks. Look, thank God, we have been granted the proud and honor of being at the forefront of this path. Maybe tomorrow we will not be in these posts. We have tried to glorify whatever task my God has given us. After now, as long as this body has this life, God willing, we will try to loyally adopt whatever tasks are bestowed onto us. If God pleases, we will put in an effort to laud our flag and our land as the servants of this country and nation until our last breath. We are highly relieved. We feel the pride of carrying the great Turkish flag, which we took over from our predecessors, to high bastions. We are at joy to have strengthened politics. We have no doubt that the great AK Party family will behave with this consciousness. Today, nobody should be sad or sorry. The 77 million people should know that Turkey won today. Every single individual in the 77 million people should know that the new Turkey won today. This is the wedding day of the new Turkey.

Today, the targets of 2023 won, the resolution process won, the process of national unity and fraternity won. Not even one person among the 77 million lost, because a cadre that is ready to serve them without any discrimination is in office. They may think differently; they may have voted for different political parties; they may have cursed us. They may have insulted us. We have stomached most of them; we have taken many of them to court. The worthless opposition, the status quo, coup attempts and tutelage have lost. Immoral and indecent politics have lost. I am thanking once more my nation. I am thanking those grandmothers who have prayed non-stop for months, even children. I am thanking young people, my sisters and the gentlemen.

I am thanking my brothers who have trusted us and who have believed in us. I am thanking those who have prayed for Turkey, for Turkey's stability everywhere in the world. I am thanking my organization, from my headquarters to provincial organizations, district organizations, small town organizations and polling-station observers. I am thanking one by one our women's branches, our youth branches, all of them one by one. I wish all the success to the elected mayors, city council members, metropolitan council members, village and neighborhood heads. I wish from God that these elections bring goodness to Turkey. May God protect my country, my nation.

The nation is invincible. I say happy victory; let our victory be blessed. I salute all of you from my heart and I am asking, "Are we ready?"

We walked together on these roads. We got wet together under the pouring rain. In all the songs I am listening to now, everything reminds me of you. Everything reminds me of Turkey.

Ek 1.7.

<http://www.hurriyetdailynews.com/full-text-turkish-pm-erdogans-post-election-balcony-speech.aspx?pageID=238&nID=64341&NewsCatID=338>

DATE : 30.03.2014 TOTAL WORD : 2070

I wholeheartedly greet our 81 provinces as well as sister and friendly capitals and cities of the world from Ankara, from the AK Party headquarters. I've just addressed via teleconference thousands of people who gathered in Skopje Square. They were sharing the joy you have here in freezing weather. I first want to express my absolute gratitude to my God for such a victory and a meaningful result.

I thank my friends and brothers all over the world who prayed for our victory. I thank my brothers in Palestine who saw our victory as their victory. I thank my brothers in Egypt who are struggling for democracy and who understand our struggle very well. I thank my brothers in the Balkans, in Bosnia, in Macedonia, in Kosovo and in all cities in Europe who celebrate our victory with the same joy we have here. I thank my suffering brothers in Syria who pray for our victory although in a great pain, facing starvation and under bombs and bullets. I express the gratitude of my people to all our brothers and friends who gave a support to Turkey's independence struggle just like before the Independence War of Turkey. Of course, this precious people deserve the greatest appreciation.

My brothers; I thank you very much because you have protected the new Turkey's struggle for independence. I thank each of you because you have protected the ideal of a great Turkey and the targets of a great Turkey. You have supported your prime minister, your party, the politics, your own future with your own will.

Well, today is March 30. What did they say? They said "Chaos after March 25." Correct. We saw the chaos. What was this chaos? This country found the opportunity to see the traitors who eavesdropped on the Foreign Ministry and committed treachery by interfering in the national security of this state and people. That was their chaos plan. I've been saying for months that "We'll walk into their dens."

Now, from time to time, journalists ask me whether I will make a balcony speech this year. Ok, first, what are you expecting out of a balcony speech? Second, why don't you ask the same to the leaders of the opposition parties? But they [opposition leaders] have

no such target. They will keep silent but will claim their win. Regardless of whether he receives 26, 27 or 28 percent, the general directorate [CHP leader] will say he won the elections. The other [MHP] will claim his win although he gets 13, 14 or 15 percent. Why? Because they have spent their lives this way. But what did your brother say? "I'll quit party leadership if we cannot be the first party." Politics requires honor. Politics requires nobility. If you cannot enrich your positions, quit. This general directorate [CHP leader] once said he would quit politics if he remains below 40 percent. He got 26, did he go? No. He won't go this time either. The other one has occupied this seat for the last 16 or 17 years. Will he go? No.

The message our precious people gave is very clear. The people gave a clear message to Turkey and to the world: What did they say? They said "We are here." They said, "The Turkish people are impassable." "We are the owners of this country. the people will not bow and Turkey is invincible."

Those who managed could flee. More can flee tomorrow. I have filed criminal complaints about some of them; I said they can also flee. As I have said, from now on, we'll walk into their dens. They will pay for this. How can you threaten our national security? Syria is in a state of war with us. They are harassing our planes. They have martyred our 74 brothers and the Süleyman Şah Tomb is our lands. An attack against there is an attack against 780,000 square kilometers. Can we remain silent about such a thing? But these traitors wiretapped this meeting and leaked it to the world.

They are worse than Assassins [of the Middle Ages]. They are beyond them. My brothers; there is a very important message conveyed by our people through the polls. Our people have made their objection and their stance against attempts to change the direction of Turkey through non-political ways.

Election results show who lost, more than they show who won. Please listen to these words carefully: Today, unethical politics has lost. Tape politics, montage politics, slander and denigration politics has lost. Politics without building something, politics without plans and projects, without goals, has lost. O, General Manager [referring to the main opposition CHP leader Kemal Kılıçdaroğlu], o, so-called party chair! What would you speak of during your election campaign if you didn't have those tapes? We spoke of plans, projects. They spoke of lies, dissimulation, slander, sedition and intrigue. The status quo has taken a huge blow today. Dirty relations and unnamed alliances have lost

today. Every kind of tutelage and to all kinds of tutelage-dictating centers has been hit with a full Ottoman slap by the nation. Arrogance has lost today. Pride has lost today. The arrogance that looks down on its nation, belittling it and making light of its choices has lost in the ballot box one again.

You know those people who used that blood-dripping, anger-inducing, hate-mongering headlines... Today, they have lost heavily again. O, Pennsylvania [referring to U.S.-based Islamic cleric Fethullah Gülen], o, the media who support them from here, o, the capital that supported them... Weren't you positioned against democracy? Democracy has won at the ballot box today. The will has won at the ballot box. What happened to the messages that you gave with an expectation of a coup in Turkey in 2014 in the 21st century? Look at this, the nation is here. The people are here. Those who'd love to plot a route for Turkey through extra-political interventions have lost today at the ballot box. Where are you now?

The politics of lies, slander, blackmail and montage has been destroyed today. The solution method of all problems in Turkey is politics and democracy unquestionably. Whatever problem one has, politics should be used for the solution. Whatever problem one has, it should be solved at the ballot box.

As the AK Party, we will analyze the election results, as we have done in all other elections. [Analyzing the reasons] why we got 46-47-48 [percent of votes all over Turkey] and we could not increase this [rate] to 55 or 60 [percent]. We will sit and discuss this now. And after discussing these and coming up with results we will continue on our path after working on our flaws. But is the opposition occupied with such an issue? No. They have always caught unprepared in the elections. We will wholeheartedly evaluate the feelings of people who have voted for us and my citizens who have not voted for us. The opposition should read the message people have given in the ballot in the correct way. The opposition should do healthy self-criticism.

Do you know what made me hurt? I put aside what has been done against me after what has been done at the Foreign Ministry. Have you heard of any statement from this opposition?

Did you hear them saying "This is treason, this is espionage, we are taking sides with the government against this." Can those who take sides with Pennsylvania say these? This

was what they said they said there will be chaos after [March] 25. They said the economy would collapse; did it? We will get stronger in the economy, in politics and in democracy. Come on, let's turn over a new page. O, the opposition, o, the people who have given their hearts to the opposition. Turkey's interests must be over everything else. We said we are ready to lose if Turkey would win. The mentality that the AK Party should lose regardless of what consequences it will have for Turkey must be a thing of the past. The principles, values must be the fundamentals of the politics. Let's raise Turkey together. Those who are used by Turkey's enemies as pawns were disappointed today. These pawns once again saw how glorious, how noble, how heroic these people are.

We have come [to power] to serve the people, not to be a master over them. We are only the porters of a big stone on the path. We were not here yesterday, but this path will continue. As long as the world stands, God willing, our flag will continue to wave in the highest bastions forever. For this, what have we said? We have said one nation with Turks, Kurds, Laz, Caucasians, Abkhazians, Bosniaks and Roma people. I do not love a Turk for being a Turk, a Kurd for being a Kurd, or a Laz for being a Laz. I love them because Allah who has created me has created the 77 million people. We do not discriminate. One group is making political Kurdishness, one group is making political Turkishness. The CHP says 'I am a party of the coasts.' One nation, one country, one flag, one state.

They have entered our institutions over in 35-40 years. They infiltrated wherever. We became the victim of our good intentions. Now it is time to comb them out, within the law. Why? Because from now on, neither the nation nor we will show tolerance to such networks. Look, thank God, we have been granted the proud and honor of being at the forefront of this path. Maybe tomorrow we will not be in these posts. We have tried to glorify whatever task my God has given us. After now, as long as this body has this life, God willing, we will try to loyally adopt whatever tasks are bestowed onto us. If God pleases, we will put in an effort to laud our flag and our land as the servants of this country and nation until our last breath. We are highly relieved. We feel the pride of carrying the great Turkish flag, which we took over from our predecessors, to high bastions. We are at joy to have strengthened politics. We have no doubt that the great AK Party family will behave with this consciousness. Today, nobody should be sad or sorry. The 77 million people should know that Turkey won today. Every single individual in the 77

million people should know that the new Turkey won today. This is the wedding day of the new Turkey.

Today, the targets of 2023 won, the resolution process won, the process of national unity and fraternity won. Not even one person among the 77 million lost, because a cadre that is ready to serve them without any discrimination is in office. They may think differently; they may have voted for different political parties; they may have cursed us. They may have insulted us. We have stomached most of them; we have taken many of them to court. The worthless opposition, the status quo, coup attempts and tutelage have lost. Immoral and indecent politics have lost. I am thanking once more my nation. I am thanking those grandmothers who have prayed non-stop for months, even children. I am thanking young people, my sisters and the gentlemen.

I am thanking my brothers who have trusted us and who have believed in us. I am thanking those who have prayed for Turkey, for Turkey's stability everywhere in the world. I am thanking my organization, from my headquarters to provincial organizations, district organizations, small town organizations and polling-station observers. I am thanking one by one our women's branches, our youth branches, all of them one by one. I wish all the success to the elected mayors, city council members, metropolitan council members, village and neighborhood heads. I wish from God that these elections bring goodness to Turkey. May God protect my country, my nation.

The nation is invincible. I say happy victory; let our victory be blessed. I salute all of you from my heart and I am asking, "Are we ready?"

We walked together on these roads. We got wet together under the pouring rain. In all the songs I am listening to now, everything reminds me of you. Everything reminds me of Turkey.

Ek 1.8.

<http://www.tccb.gov.tr/en/speeches-statements/558/3192/opening-remarks-on-the-occasion-of-the-24th-term-of-the-5th-legislative-year-of-the-turkish-grand-national-assembly.html>

DATE : 22.09.2014 TOTAL WORD : 6119

Mr. Speaker,

Distinguished Members of Parliament,

I would like to salute the delegation with respect on the opening of the 5th Legislative Session of the 24th Term of the Turkish Grand National Assembly.

I would like to express my hopes that this will be a beneficial Legislative Session for our country, our nation and our democracy; in addition I would like to wish all the deputies and political parties success in this new session of Parliament.

The performance of the Parliament during the 4th Legislative Session following the General Elections of June 12, 2011 was absolutely unselfish, completely diligent and successful.

I would also like to thank each of you for making decisions on very important drafts and proposals that were crucial for our country and nation.

Mr. Speaker,

Distinguished Members of the Parliament,

I am pleased to be able to address you from this lectern, the lectern of the people, as the first President of the Republic of Turkey elected directly by the public.

This honorable nation has always had the last say in every issue, and it has gone to the polls with dignity and embodied its broad foresight and prudence in every election.

Allow me to once again express the appreciation of the nation and myself to the Turkish Grand National Assembly for the Constitutional Amendment of 2007 which has made it possible for the public to elect the President.

And, of course, from this public lectern I would like to thank the people for going to the polls on August 10th and directly electing their President for the first time.

The Republic of Turkey, which in 28 days will mark the 91st anniversary of its establishment, has reached a democratic maturity that everyone observes with pride; the expression behind me which reads: “Sovereignty belongs to the nation unconditionally.” has been realized in the best possible way.

The direct election of the President by the public has left no room for the controversies that always accompanied the presidential elections of the past.

An elected President and an elected Government will, as it is the case now, continue to serve Turkey in harmony and coordination.

The level of democracy we have reached is, without doubt, a source of both pride and hope for our nation and country.

In the last 3 years Turkey has undergone 3 elections.

The elections of June 12, 2011, 30th March and 10th August were held with a high level of participation, enthusiasm and maturity demonstrated by the nation; the will of the people has been reflected in the polls in a transparent way.

One thing is now clear beyond any doubt: ballot box is where all problems are resolved.

The decision of the people, within the confines of destiny, is above all other decisions.

The sole medium by which the Turkish Grand National Assembly can be shaped is the ballot box.

The sole medium to elect and appoint the governments of the Republic of Turkey is the ballot box.

Any mean or method other than elections which are used to determine the direction of the Turkish Grand National Assembly and to appoint or change the governments of the Republic of Turkey are illegitimate.

The ballot box is open for anyone who is willing to vote or to stand for election.

When we look at the Turkish multi-party political history, we can see that every political view or political party can win the elections and be represented in the Turkish Grand National Assembly when it strives, endeavors, has a long term vision and is able to explain itself to the people.

In particular, the recent elections have clearly shown that the people are the most powerful judge in differentiating good from bad and right from wrong.

The people possess *compos mentis*; the Turkish people do not need guardians or custodians.

The era in which some saw themselves as guardian or custodian, and believed that “the people cannot know, cannot understand or cannot decide” has been closed for ever.

Now that the people reject any guardians or custodians, it has become imperative to rid politics of tutelage.

A sense of politics under tutelage of violence, weapons or interest groups does not match with the direction of the New Turkey.

Politics should be as brave and valiant as the people and eliminate any form of pressure or tutelage.

The venue in which all issues related to the public and the country is to be solved is the Turkish Grand National Assembly; politics is the medium for all solution.

Seeking a solution to problems outside of politics and the Parliament is clearly a disrespect to the will of the people.

Without doubt, the media, non-governmental organizations, unions, associations, and foundations are indispensable for democracy.

In addition, demonstrations and protests within the scope of the Constitution and the law, as well as criticism on all platforms are prerequisites of any democracy.

However, such mechanisms cannot take politics captive, disregard politics or deem themselves above the Turkish Grand National Assembly, the will of the public or the results of the elections.

If politics is hindered by violence which aims to impose dominance in the streets and to strangle the will of the people, if politics blesses and encourages such violence, this is tantamount to politics denying its own existence.

Those who appeal to terrorism, violence, street demonstrations and interest groups from outside politics, rather than trying to find solutions to the problems in Parliament, using

political means or via elections, will find themselves impotent and will deny their very own existence.

Unfortunately, Turkey has been through such a process in the past.

Those who gave up on the elections set their hopes on street demonstrations and invited institutions from outside politics to their aid.

We have all seen and experienced the consequences.

Seeking a solution through non-political means has incurred a high price on our country and left us with a huge debt that has spanned decades.

Politicians should be the first to take a stand against terrorism and violence that threatens politics and the will of the people; politicians and political parties should object to such violence and terror.

A political view that celebrates and supports organizations which commit violence and murder is at odds with itself.

A politics that fuels violence through children holding stones in their hands is a politics of impotence.

A politics that throws stones at security forces, at those who lay down their lives for the peace and security of the country, is in fact demeaning itself.

Similarly, a political view that encourages street demonstrations, vandalism, destruction, violence and insults directed at the police in front of the demonstrators, which hurls insults at the police is also at odds with itself and in fact shows its own desperation.

Let me express one more time: the venue for the solution of and decision on all issues is the Turkish Grand National Assembly; the means of finding solutions and decision mechanism is politics.

The Turkish Grand National Assembly is responsible for maintaining the prestige of political parties, its members, the Assembly and politics.

I believe that the prestige of the Assembly and politics will be continue to be maintained at the highest level.

Mr. Speaker,

Distinguished Members of Parliament,

Our recent political history and experiences have shown that democracy and the environment of freedom in the widest sense are not the terms which threaten the existence and unity of Turkey; rather they strengthen Turkey.

Turkey has courageously faced its former fears and removed the bans and restrictions, thus encouraging the economy to grow, establishing social peace and building up the international reputation of the country.

Each ban, each restriction that has been removed in the past 12 years has paved the way to social peace.

All progress in democratization has brought different segments of society closer together. Each sensitive issue addressed with courage has consolidated the unity, integrity and fraternity of the 77 million inhabitants of this country.

As the standards of democracy rise, as the area of freedom expands, and as our solidarity strengthens, our economy has grown correspondingly; this has allowed Turkey to maintain a growth rate of an annual average of 5 percent over the last 12 years.

Turkey cannot reach any of its high goals with fear, timidity or hesitation.

Our recent history has shown that scenarios such as separation, polarization or internal conflict are groundless and meaningless.

It is now possible to speak, broadcast and make propaganda in various languages and dialects. Turkey has not been divided, but has become more stronger.

It is possible to teach various languages and dialects in the universities, secondary schools, high schools, private schools and courses. Turkey has not been divided as a result; on the contrary Turkey has become more united.

Respect for cultural identities has made Turkey a more peaceful country.

As the obstacles to the expression of belief and the exercise of religion have been removed, Turkey has become more content and self-confident.

Removing the long standing and meaningless ban on the head-scarf did not cause public indignation, as claimed; instead it normalized society.

Allowing the head-scarf to be worn in the Turkish Grand National Assembly, public workplaces, universities and now in secondary education institutions has cleared the way for freedoms and brought Turkey back to its ordinary and natural course.

The freedom of expression and press in Turkey has reached a stable ground incomparable to past eras.

Recently, the internet coverage zone has expanded to the 780 thousand square kilometers in Turkey. The internet has become an inseparable part of daily life and education thanks to tablet computers distributed to students and the information infrastructure that has now been established in our schools.

Taking advantage of the media, freedom of press and the internet to narrow the area of freedom of others, to violate personal rights and to threaten national security is not something that can ever be taken lightly.

It is quite natural that Turkey also implements regulations that are in effect in developed, democratic countries.

However, targeting Turkey in these fields as part of certain national and international smear campaigns is in no way fair.

I would like to draw your attention to the 16 journalists killed during the recent attack on Gaza by Israel. The members of the international media were under overt pressure and some were even punished.

It is worth stressing that while the world did not react sufficiently to the killings of 16 journalists and the pressure imposed on the media, Turkey is being criticized unfairly both from abroad and at home.

As long as one does not inflict on the freedoms of others, as long as one does not serve as a tool of violence and as long as one does not pose a threat to national security, freedom of all sorts is to be supported in its widest sense.

Let me emphasize once again that the Solution (Peace) Process is vital for Turkey's future, brotherhood and democracy.

It is my greatest wish to see the Solution Process carried into the future with determination, courage and patience, as I have carried it with determination to these days, despite the political risks it inherently involves.

This honorable nation stands behind the Solution Process.

Nobody would like to see their children die at a young age. May God protect us from experiencing such grief. No mother, no father should ever experience the pain and agony of losing their children.

In the last two years, the violence of the past 30 years has taken on a different shape, despite a few exceptional attempts to sabotage the growing atmosphere of peace.

We live in a period in which the mothers and fathers of the police and soldiers can heave a sigh of relief, a time when the parents of children kidnapped by terrorists can valiantly raise their voices in objection.

There are of course those who are uncomfortable with this process.

There are those who cannot accept this process, those who try to derail it; however, this is a process which will establish peace and brotherhood in Turkey and free the economy from its shackles.

We have always been aware of these lobbyists, feeding on blood and rent; we will continue to be aware and thwart their efforts together.

The recent provocative attempts to sabotage the Solution Process will only damage those who carry them out.

I believe that our citizens, who have been enjoying the peaceful atmosphere, particularly during the last two years, will not give any credit to such provocative attempts and will not yield to such sabotage.

Taking a stand against Turkey's decisive progress in terms of the peace process is like swimming against the tide.

As history progresses in favor of the solution process, it is the historical responsibility of all political parties, within the Parliament and outside the Parliament to support this peace process.

Without question, any concern, worry or doubt should be debated and negotiated under this roof in a free manner and with politeness, tolerance and empathy.

The ultimate goal of the Solution Process is to exclude all forms of violence and to enable politics to function as an instrument by which solutions can be achieved.

All political parties should distance themselves from violence, from being judgmental or biased; they should cease being indecisive and be firmly on the side of solutions, taking part in the struggle to contribute to the process.

It should not be forgotten that any blood spilt is the blood of our youth and it is the responsibility of this supreme Assembly in particular, and all segments and individuals to put an end to this.

Distinguished Members of Parliament...

I have mentioned about the spirit of 23 April 1920 many times at a number of platforms, including this national platform.

Fundamentally, the New Turkey is a Turkey which has re-comprehended the spirit and essence of 23 April 1920 and regenerated the freedom and diversity that came into existence with that first Assembly.

The New Turkey is a constructive and guiding concept which includes sustainability and allows us to build strong bridges between past, present and future.

While the New Turkey indicates a continuity in terms of commitment to the roots of our civilization and to making peace with our historical geography, it also corresponds to a break in terms of how society and policies are viewed.

Those who have been marginalized and regarded as the “other” in society for years are now taking part in democratic political processes and deliver their own demands to political parties.

That which is regarded as polarization by some is nothing short of the pluralist expression of identities.

From this time forth, Turkey can reconcile only with pluralism; no longer can certain social demands be declared illegitimate or be pushed beyond that which is perceived as legitimate.

The New Turkey is a pluralistic Turkey and it is politics that is responsible for representing this pluralist social structure.

As I have mentioned before, in the New Turkey there is no discrimination between “acceptable” or “unacceptable” citizens. All citizens are equal.

And naturally, there is resistance against the New Turkey.

It is obvious that this resistance will fail with the presence of the new sociology of Turkey; however, politics must take the position of the decision-making mechanism in this regard.

Resistance against the New Turkey is being carried out in chronic matters that have originated from on the Old Turkey.

Tutelage is a characteristic of the Old Turkey; however in its new forms, it seeks to attack to the New Turkey.

The parallel state structure wants to destroy legitimate and democratic politics by using public force without having a political representative authority or political legitimacy.

The parallel structure seeks to shape politics by using State tools; in this sense this is nothing less than an attempt at typical bureaucratic tutelage.

Politics will make no compromises in the face of such a tutelage attempt; otherwise, politics would end up denying its own existence.

The parallel structure within the State has been condemned and denounced politically.

The last two elections held in Turkey are, in a sense, the political demotion and elimination of this parallel structure and its supporters.

The adoption of a position that encourages the parallel structure despite the results of the last two elections and all the revealed evidence, documents, and illegal and immoral attempts is a matter of great concern, not just in terms of politics, but also in terms of national security.

Everybody should understand that a structure with no principle, rule, limit or morality will be of no benefit to anyone.

The matter that faces politics is the legal demotion and elimination of this structure.

Restructuring the security institutions and judiciary on the grounds of democratic legitimacy is of great importance in this regard.

The New Turkey will never give credit to autonomous structures, gangs or mafia-like organizations within the State.

Any attempt of such gangs to gain power, particular within the judiciary, or any attempts to design the judiciary and subsequently the whole of society will never be tolerated.

I believe that the members of the judiciary in particular will firmly stand up for their honor and ethical principles and prevent such attempts to dominate the judiciary.

It is also the desire and demand of our nation, as much as of our Government and the members of judiciary, that the Turkish Grand National Assembly, political parties and members of Parliament, all of which are also the victims of this parallel structure, will adopt a decisive and principled stance against this group that threatens our national security.

I am sure that this Assembly and any of the deputies under the roof of this supreme Assembly will not yield an inch to threats, blackmails or entrapment.

I believe that the Turkish Grand National Assembly will display a brave stance that will be taken as an example by future generations and which will invalidate the threats and blackmail attempts of this parallel structure.

As you can appreciate, what will make the New Turkey stronger and provide a strong foundation for the country is a new Constitution that corresponds with the New Turkey.

Distinguished Members of Parliament ...

This Assembly was established during most difficult times, at a time when our lands were occupied.

Hearing the sounds of cannonballs coming from Polatlı, this Assembly managed to conduct the War of Independence without any fear or hesitation, and won a victory as a heroic Assembly.

For 94 years, this Assembly has stood against any challenge, crisis or threat and has become the representative of the people's will.

This Assembly has enough ability, experience and will to write a new Constitution.

The new Constitution, demanded by 77 million people, should be prepared without delay; only thus can Turkey be immediately freed from the chains of the previous era of coup d'états.

During the 24th term of this Assembly, as the Group Head of the Party in Power and the Prime Minister, I made great efforts to ensure the formulation of a new Constitution.

Unfortunately, it was not possible to write a new Constitution during that term.

Immediately subsequent to the 2015 elections, all the parties in the Parliament should free themselves from prejudices and come together to write a new Constitution based on reconciliation.

The new Constitution, the greatest desire of our nation, and the chief developmental tool of our country, can no longer be delayed.

Mr. Speaker,

Distinguished Members of Parliament,

We are experiencing a time of great turmoil and transformation in the geography in which we are located.

First of all, I should express that Turkey has no intention of intervening in the internal affairs of our neighbors or in any country in the region and nor does it have any plans or intentions for their lands.

Turkey is not a country that looks at its neighbors or countries in the region as a means of gaining unilateral advantages.

Firstly, peace, stability and security of the region is directly related to Turkey's peace, stability and security.

Secondly, it would be unfair to our history, ancestors and the responsibilities that we have inherited if we were to keep silent in the presence of humanitarian tragedies in our region.

Everybody can keep silent in the face of developments in the region and the world; however, Turkey does not have such a luxury.

Staying silent and not reacting against the developments in Lebanon, Palestine, Egypt, Somalia, Myanmar, Afghanistan, Ukraine, Yemen, Iraq and Syria would be a denial of history and our ancestors, as well as of our own existence.

A great state is one that can speak to hearts beyond its borders, take initiatives in crises and cope with risks instead of closing its borders to the world and avoiding such risks or crises.

Turkey cannot be content with the current situation and cannot be a by-stander and spectator in the face of such developments.

Turkey has risen to a position in which it is a play maker, takes initiatives, struggles for peace and solidarity; Turkey is aware of its responsibilities and knows fully well that it has to take its goals further up.

On behalf of my country and citizens, I would like to proudly state the following:

In 2013, in ratio to national income Turkey ranked first in emergency and humanitarian aid among all the other countries in the world, and third after the USA and Britain in terms of aid amount.

Turkey, which used to be a recipient has become a donor country and has reached the highest levels in this field.

Thanks to the self-confidence that our country and nation have regained, Turkey is now in a position to manufacture its own tanks, its own war ships, military helicopters, drones, communication satellites, national infantry rifles, rocket launchers and many other defense equipment.

This very same Turkey has reached out to Turkish monuments in Mongolia, bridges in Bosnia, martyrs memorial in Myanmar and mosques in Macedonia; after locating our historical artifacts one by one, we have worked to restore them.

Turkey has restored the Ottoman Barracks in Jenin, Palestine, Zincirli Madrasah in Crimea, Mustafa Pasha Mosque in Macedonia, Murat Hüdavendigâr Social Complex in Kosovo, Sinan Pasha Mosque, Fatih Mosque, Drine Bridge in Bosnia-Herzegovina, Konyiç Bridge, as well as many other numerous Ottoman artifacts.

Turkey has reached out to the village of Mehmet Akif in Kosovo and the village of the father of Mustafa Kemal in Macedonia; the memories in these places have been revived.

Turkey is a country which successfully evacuates its citizens from crisis regions, meets aid demands of other countries and evacuates the citizens of those countries; it helps to locate the citizens and journalists of other countries and deliver them to their countries safe and sound.

Our 49 consulate staff who were taken hostages by ISIL after the occupation of Mosul have been rescued, unharmed and the 46 Turkish citizens among them have been united with their beloved ones.

I would like to take this occasion to once again thank our Government, the National Intelligence Organization, Turkish Armed Forces and all the staff here and in the field.

Distinguished members of parliament ... The number of Syrian refugees hosted by Europe is only 130 thousand, while the number of Syrian refugees hosted by Turkey has reached 1,5 million.

So far, we have spent 4 billion dollars for our guests in our lands; with cross-border aid, this figure amounts to 4.5 billion dollars.

We are proud of this and we believe that these expenditures will create a unique friendship and atmosphere of fraternity for the future.

I would like to underline this: Turkey is a country which opens its doors for all persons in need of help; it provides food and clothes and shelters people instead of questioning their ethnic origins, beliefs or sects.

Turkey is a country which helps all, seeing everybody as a human being, regardless of whether they are Arab, Kurdish, Turkmen, Yezidi, Shi'ite, Sunni, Nusayri, Christian or Jewish, and without any discrimination.

I would like to clearly express that statements made and broadcasts that posed a potential threat for the safety of our citizens who were the hostages of ISIL during a very sensitive situation were a misfortune for our politics and media.

However, our Government as well as our security intuitions were extremely patient and calm; in this way they were able to attain a positive outcome.

We will never tolerate any terrorist organizations in our lands, in our region or indeed in the world.

We are open and ready for any cooperation in the fight against terrorism.

However, it should be understood by everybody that Turkey is not a country in pursuit of temporary solutions nor will Turkey allow others to take advantage of it.

It is Turkey that can best analyze the ongoing crises in Iraq and Syria and that can find the best solutions.

Turkey is also a country that can establish dialogue with almost all the parties in the region.

A decisive struggle against all terrorist organizations in the region should be achieved and Turkey's proposals and warnings should be taken into consideration.

Otherwise, tons of air bombs will only delay the threat and danger.

This has been the case in Iraq.

The previous regime was toppled but the new regime has failed to display a position that embraces the whole of Iraq, despite all our warnings and guiding criticisms.

It is inevitable that temporary solutions will cause Iraq to face such interventions every ten years.

Similarly, ignoring Syria will also make the solution palliative.

We had the opportunity to convey our opinions in detail to the relevant parties in this regard both at the NATO Summit in Cardiff and at the UN General Assembly in New York.

The fact that the decision regarding reaching out to regions where humanity has long been in the throes of death is made by only the 5 influential members of the UN Security Council is seriously damaging to global justice.

Yes, the world is bigger than the 5 nations sitting at UN Security Council.

The need to make reforms to the UN Security Council cannot be delayed.

Turkey will continue to stand by its arguments firmly at all costs.

We will fight effectively against both ISIL, and all other terrorist organizations within the region; this will always be our priority. At the same time, it will also be our priority that the refugees whose number has already exceeded 1.5 million in Turkey return to their country or are able to live safely in their country. Again, we will continue to prioritize our aim to remove the Syrian regime, to help protect the territorial integrity of Syria, and to encourage a constitutional, parliamentary government system which embraces all the citizens in the country.

Distinguished Members of Parliament,

On September 1, 1990, when the late Turgut Özal was addressing us on this stage at the beginning of that legislative year, important developments were taking place in the Gulf, and Turkey was following these developments carefully. That day, the late Özal said the following: “As for the crisis in the Gulf, it is impossible that we adopt a hesitant or indecisive attitude, expecting someone to decide on behalf of us. If we do this, it is obvious that we will miss out on an opportunity to be an influential country on a matter in which our interests are directly connected.”

Yes, the late Özal adopted the right attitude; he had foresight about the realities and the future of the world.

All of Turkey came to understand the importance of his warnings and his wishes only after his death.

It is unthinkable that we be indifferent, hesitant or indecisive about which actions to take while complicated crises are happening in the region; all our Muslim brothers, Arabs, Kurds, Turkmens on this side of the border, and our relatives on the other side are seriously affected by these crises. I believe that the memoranda which will be brought to the agenda of the Grand National Assembly will be taken into consideration by you in the light of this understanding.

Mr. Speaker,

Distinguished Members of Parliament,

This year is the 100th anniversary of the First World War, a conflict which deeply affected our country.

We sadly witness that the region in which the First World War took place still lacks peace, stability and prosperity, although it has been a century since the First World War occurred.

Certainly, Turkey cannot be indifferent to developments while the region in which it is located is being reshaped and transformed after 100 years.

We have never adopted an attitude that focuses on sectarian approaches or on selfish benefits while assessing the incidents that happen in neighboring countries, or in the other countries within the region.

We stand against all forms of discrimination not only inside the country, but in the world as well.

We adopt a totally humane, consistent attitude towards countries like Egypt, where the democratic demands of citizens are oppressed with methods supported by a military coup.

We fight against all types of violence regardless of who is exposed to it, or who practices it.

We adopt a totally objective, constructive and consistent attitude which is in favor of peace regarding the Cyprus issue, the termination of the occupation in the Azerbaijani territories, the relations between Turkey and Armenia, and the 1915 incidents.

We continue to be determined about full membership to the EU, and we continue to put new reforms into effect despite the negative attitude to which we have so long been exposed.

Full membership to the EU is a strategic objective for Turkey, for which we will continue our efforts unabated.

Thanks to the stable, trustworthy and reformist characteristics we have gained over the years, Turkey is approaching its objectives for 2023 at a steady and fast pace.

Distinguished Members of Parliament,

The trustworthy and stable environment we have created after the 3 November 2002 elections has been witnessed and experienced by all the 77 million citizens of Turkey.

Today, many objectives which sounded impossible to achieve only 12 years ago have been realized.

The national income of Turkey, which used to be 230 billion dollars has increased more than 3 fold today, reaching 820 billion dollars.

The national income per capita has increased to 10,000 dollars in comparison to the former level of 3,500 dollars.

While Turkey was signing high-interest debt agreements with IMF 12 years ago, it is now a country which owes nothing to IMF, and which does not need to ask for a loan. Now Turkey has become a country that can even offer loans to the IMF.

When I looked at the speech of the late President Özal from 1990, some figures attracted my attention:

He states in that speech that Turkey had lacked sufficient foreign Exchange in the 80s; immediately after that, he states that the reserve of the Central Bank had at that time reached a record of 11 billion dollars.

We have now raised the 2002 reserve of 27.5 billion dollars to 132.5 billion dollars, including the gold reserve.

The length of the divided roads and the construction of highways which began during the late President Özal's government, with 1,500 km. reached 6,100 km in 2002. Within the last 12 years, we have added to this network of newly constructed divided roads; the total length of is now which is 17 thousand kilometers.

We have introduced high-speed trains to Turkey.

We have built the Marmaray, a tube passage under the Bosphorus, which was the dream of Sultan Abdul Hamit.

We have opened 205,000 new classrooms, and 99 public and privately owned universities.

We have launched the construction of 630,000 new homes, and 535,000 of these homes have found their owners.

We have removed the barriers to education via scholarships, opening dorms, and financial aid.

The health system has been reconstructed, and our citizens have begun to receive the health service they deserve.

Turkey will have 64 city hospitals with a capacity of 52,000 beds in all cities, including the 30 metropolitan cities.

It is hoped that the infrastructure of the health system in Turkey will be rebuilt thanks to these city hospitals.

Within the last 12 years, 268 dams and 53 small lakes have been built; currently, the construction of 78 other dams and 426 small lakes is in progress.

Turkey has achieved many records, and has been introduced to many firsts within the fields of agriculture, irrigation, energy, environment and urbanization, and the defense industry.

It is my belief that Turkey will both preserve and develop the progress it has made within this stable and secure environment.

The Yavuz Sultan Selim Bridge which is being built in Istanbul, the third airport, the 2-story tube passage built under the Bosphorus, the suspension bridge built over the İzmit Gulf, the highway between Istanbul and İzmir, the new high-speed train lines, the projects such as the Ovit Tunnel, TANAP (Trans Anatolian Natural Gas Pipeline Project), GAP (Southeastern Anatolia Project), DAP (Eastern Anatolia Project), KOP (Konya Plain Project) and all other mega projects will progress smoothly; other great projects such as Channel Istanbul will be added to those that are currently in progress.

The Turkish economy keeps growing resolutely and steadily in a stable environment; it is our hope that the economy will continue to grow in this way for a long time to come.

The fact that Turkey will become the chair country of the G20 in 2015 confirms our important status in the global economy.

A national income of 2 trillion dollars, a national per capita income of 25,000 dollars, and an export rate of 500,000 dollars, our goals for 2023, are not just a dream.

The manipulations triggered by the media or credit rating agencies both in Turkey and globally cannot make the Turkish economy fall behind the pre-determined goals.

The strength of the Turkish economy today has been achieved with great effort; this will continue into the future.

I hope that our government, our opposition parties and the nation will continue to cooperate to achieve the aforementioned goals for 2023.

Dear President and representatives,

We do not have a second to waste on polarization.

Unfortunately, Turkey has wasted a great deal of energy throughout the decades due to polarization. Terror, as well as the refusal, denial and assimilation policies that have fed the channels of terror, discrimination and othering – all these have caused Turkey to pay a high price.

Throughout the decades, Turkey has had to focus its energy on other fields, abusing the different characteristics of our society by discriminating against them as Sunni, Alawite, Muslim, Christian, Jewish, Turkish, Kurdish, Arab, Georgian, Laz, Circassian, Abcassian, Gypsy, Bosnian, Armenian, Greek, Assyrian, etc.

Prohibitions, limitations, pressures on values, beliefs and cultures have never served any other purpose than to destroy the peace of society.

In a period in which our region is facing drastic changes, and in which the world finds itself in the throes of a global crisis, Turkey has at its disposal all the experience it needs to overcome the negative repercussions of the crisis with original and self-confident policies.

Instead of wasting our energy on useless conflicts, we will focus on our 2023, 2053 and 2071 goals, walking to the future hand in hand, loving one another, respecting one another and tolerating one another.

A new politics is inevitable in the New Turkey.

A politics that focuses on the growth of Turkey instead of terror, violence, weapons, street fights and abuses will elevate Turkey.

A politics which is carried out by encouraging all citizens to embrace one another instead of frightening and polarizing them will bring Turkey to the goals it desires, helping them to be achieved much faster.

Both the government and the opposition parties have to cooperate in order to create the environment I have been describing.

It is my belief that the Grand National Assembly will serve its purpose of representing the nation in the best way, negotiating in peace, respect, tolerance and empathy instead of fighting.

I would like to remind you once more that I will always be at the service of this great nation within the framework of my authority as the 12th President of the Turkish Republic, and as the 1st President who has been elected by the citizens of the Turkish Republic.

An elected president, an elected government, a constructive opposition will, hopefully, launch a fresh movement in Turkey, carrying the New Turkey to new goals.

May God be a Companion and Helper to all of us.

May God bless our country, our nation and all of humankind.

I wish every success to all of you for the 24th period and the 5th legislative year, and express my gratitude to all of you for your endeavors.

I also wish you, the entire nation and all the Muslim world a blessed 'Eid, and pray that the 'Eid bring peace and prosperity to all of humankind, particularly to the poor and needy.

Thank you, and May God be with you all...

Ek 1.9.

DATE : 24.09.2014 TOTAL WORD : 978

<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/3255/president-erdogan-addresses-the-un-general-assembly.html>

The fact that the five permanent members of the UN Security Council have made the institution ineffective in a way that is against the realities of the world is not something which global conscience can accept.

the current session coincides with the centenary of the First World War, whose effects still deprive peoples of stability, peace and prosperity even a century later. A broad swath of nations, ranging from Iraq to Syria, Palestine and Yemen and from Egypt, Libya, Afghanistan and Ukraine, witnessed deep scars on the conscience of humanity.

Climate change stands before all of humanity as an important challenge that threatens the whole world. This panorama is not something that befits the honor of humanity because these issues directly concern all. I would like to reiterate here once again that no one can claim to be innocent in a world where children are dying and being killed. In such a world, no one is safe and no one can enjoy a sustainable peace and prosperity at all. Only last year, 6.3 million children under 5 lost their lives. 17.000 children were killed, 375.000 injured and 19.000 children lost at least one organ due to the war in Syria. This year, 490 children have been killed so far and 3,000 injured as “a direct target” in the Gaza Strip.

Children playing on beaches, running in parks, taking refuge in mosques or schools, or curled against their mothers’ bosoms, have cruelly been killed before the eyes of the world. We observe that some are making efforts to silence and label those who are trying to draw the attention of the world on the killing of children, women and even the people with disabilities in Palestine.

The fact that those who harshly criticize some countries where they claim there is no freedom of the press have ignored the killing of 16 journalists in Palestine and the oppression of the media does not escape from the attention of global conscience, declared President Erdoğan, reiterating that those who stood by and remained unresponsive to the killing of children and women and to the ousting of governments, which were elected with popular vote, through coups were openly participating in those crimes against humanity. That double standard, he said, leads to significant and serious mistrust, including towards the United Nations; it harms a sense of justice and leads millions of people to despair, he added. And that mistrust is one of the main sources of power for the growth of international terrorism we are faced with today, declared the President, underscoring that the double standard toward the oppressed and the indifference to the killing of children are a lifeline for terrorism all around the world. The masses that have

given up hope about the UN and other international organizations desparately and hopelessly fall into traps of terrorism

The problems in Iraq have caused major destruction for the Iraqi people and that these problems have recently spread beyond its borders and this gives terrorist organizations free reign in the region and added that the crisis in that country has a direct effect on countries there, including Turkey.

The world is more than five. The fact that the five permanent members of the UN Security Council have made the institution ineffective in a way that is against the realities of the world is not something which global conscience can accept. Decisions taken at the UN could be dependent on a single country. The Organization were not able to find an effective solution for the fact that more than 2.000 innocent people were killed in only a few months, neither could it put forward a solution in the face of the fact that more than 200.000 people have been killed in Syria in the last 4 years and 9 million of the Syrian people have become refugees in other countries.

If we really mean democracy, we have to respect the ballot box, but on the contrary, if we refer to defending those who took office through coups, I wonder for what the UN does exist then? About the situation, terrorism and immigration waves in Iraq, the UN has not been able to demonstrate an effective stance either. This silence, dispair and unresponsive stance cannot continue any longer. It is crucial that faster and more effective resolution mechanisms be established in addressing global and regional issues.

we are not interfering with internal issues of other countries and we respect the territorial integrity of all countries in our region. Our sensitivity toward the Palestinian issue depends on the principle that the right to live is sacred.

We host and meet the needs of 1.5 million Syrian people who fled the war there. Unfortunately, the world is not providing enough support for us in this regard. Turkey has spent more than 3.5 billion dollars for the Syrian refugees in our country. As for the rich and strong European countries, they host only 130.000 Syrian refugees. The Syrian crisis has become a regional and global issue to which it is impossible to remain indifferent. We are providing the necessary treatment for 102 Gazan people who were wounded. It is us who have opened our doors to 30.000 Yazidi people from Iraq. We have

also provided humanitarian aid to the Kurdish people fleeing Syria and taking refuge in our land.

I am one of the first politicians to have declared anti-Semitism to be a crime against humanity. Likewise, I would like to underscore the importance that the whole world accept Islamophobia as a crime against all of humanity as well.

We will continue to contribute to regional and global peace. We will continue to be a quintessential friend for our friends. We will stand up firmly against terrorism, brutals, murderers and killers of children and we will continue to defend democracy and prosperity in s atronger way.

Ek 1.10.

DATE : 24.09.2014 TOTAL WORD : 978

<https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/3255/president-erdogan-addresses-the-un-general-assembly.html>

The fact that the five permanent members of the UN Security Council have made the institution ineffective in a way that is against the realities of the world is not something which global conscience can accept.

the current session coincides with the centenary of the First World War, whose effects still deprive peoples of stability, peace and prosperity even a century later. A broad swath of nations, ranging from Iraq to Syria, Palestine and Yemen and from Egypt, Libya, Afghanistan and Ukraine, witnessed deep scars on the conscience of humanity.

Climate change stands before all of humanity as an important challenge that threatens the whole world. This panorama is not something that befits the honor of humanity because these issues directly concern all. I would like to reiterate here once again that no one can claim to be innocent in a world where children are dying and being killed. In such a world, no one is safe and no one can enjoy a sustainable peace and prosperity at all. Only last year, 6.3 million children under 5 lost their lives. 17.000 children were killed, 375.000 injured and 19.000 children lost at least one organ due to the war in Syria. This year, 490 children have been killed so far and 3,000 injured as “a direct target” in the Gaza Strip.

Children playing on beaches, running in parks, taking refuge in mosques or schools, or curled against their mothers’ bosoms, have cruelly been killed before the eyes of the world. We observe that some are making efforts to silence and label those who are trying to draw the attention of the world on the killing of children, women and even the people with disabilities in Palestine.

The fact that those who harshly criticize some countries where they claim there is no freedom of the press have ignored the killing of 16 journalists in Palestine and the oppression of the media does not escape from the attention of global conscience, declared President Erdoğan, reiterating that those who stood by and remained unresponsive to the killing of children and women and to the ousting of governments, which were elected with popular vote, through coups were openly participating in those crimes against humanity. That double standard, he said, leads to significant and serious mistrust,

including towards the United Nations; it harms a sense of justice and leads millions of people to despair, he added. And that mistrust is one of the main sources of power for the growth of international terrorism we are faced with today, declared the President, underscoring that the double standard toward the oppressed and the indifference to the killing of children are a lifeline for terrorism all around the world. The masses that have given up hope about the UN and other international organizations desparately and hopelessly fall into traps of terrorism

The problems in Iraq have caused major destruction for the Iraqi people and that these problems have recently spread beyond its borders and this gives terrorist organizations free reign in the region and added that the crisis in that country has a direct effect on countries there, including Turkey.

The world is more than five. The fact that the five permanent members of the UN Security Council have made the institution ineffective in a way that is against the realities of the world is not something which global conscience can accept. Decisions taken at the UN could be dependent on a single country. The Organization were not able to find an effective solution for the fact that more than 2.000 innocent people were killed in only a few months, neither could it put forward a solution in the face of the fact that more than 200.000 people have been killed in Syria in the last 4 years and 9 million of the Syrian people have become refugees in other countries.

If we really mean democracy, we have to respect the ballot box, but on the contrary, if we refer to defending those who took office through coups, I wonder for what the UN does exist then? About the situation, terrorism and immigration waves in Iraq, the UN has not been able to demonstrate an effective stance either. This silence, dispair and unresponsive stance cannot continue any longer. It is crucial that faster and more effective resolution mechanisms be established in addressing global and regional issues.

we are not interfering with internal issues of other countries and we respect the territorial integrity of all countries in our region. Our sensitivity toward the Palestinian issue depends on the principle that the right to live is sacred.

We host and meet the needs of 1.5 million Syrian people who fled the war there. Unfortunately, the world is not providing enough support for us in this regard. Turkey has spent more than 3.5 billion dollars for the Syrian refugees in our country. As for the

rich and strong European countries, they host only 130.000 Syrian refugees. The Syrian crisis has become a regional and global issue to which it is impossible to remain indifferent. We are providing the necessary treatment for 102 Gazan people who were wounded. It is us who have opened our doors to 30.000 Yazidi people from Iraq. We have also provided humanitarian aid to the Kurdish people fleeing Syria and taking refuge in our land.

I am one of the first politicians to have declared anti-Semitism to be a crime against humanity. Likewise, I would like to underscore the importance that the whole world accept Islamophobia as a crime against all of humanity as well.

We will continue to contribute to regional and global peace. We will continue to be a quintessential friend for our friends. We will stand up firmly against terrorism, brutals, murderers and killers of children and we will continue to defend democracy and prosperity in s atronger way.

Ek 1.11.

<http://cnnpressroom.blogs.cnn.com/2014/07/24/cnn-exclusive-turkish-pm-erdogan-sits-down-with-cnns-becky-anderson/>

DATE : 24.07.2015 TOTAL WORD : 967

When I met Sharon in Tel Aviv, he used an expression, saying

"The most enjoyable moments of my life are those when I was on top of tanks in Palestine."

I can never forget this. Of course, it clearly displays the view point of one human toward another.

At the moment, Israel's position in Palestine is apparent. When we meet and discuss with our American friends, whether it's Mr. Bush or Mr. Obama, they always refer to a two-state structure in the region in the form of Israel-Palestine, and we kept working on this with Palestine all the time, meaning you accept Israel, and that Israel accepts you.

And facing such a picture, it's beyond comprehension that Israel is still defended by the West, and the world is silent about it. Therefore, we cannot remain silent, and we will not be silent.

I completely stand by my comments, because Nazism, the Fascism that was applied by Hitler, if you put all these on the table just like that, you can see that what Israel does to Palestine, to Gaza right now, has surpassed what Hitler did to them.

We don't approve. We don't accept what Hitler did either, but right now, we do not accept this persecution, the massacre, the genocide by Israel. Hamas and Fatah are unified in respect of this two-state structure, and they've formed a national consensus government. Israel does not want this government to make progress, they want to break it up.

And, in fact, I told this to Mr. Abbas. Mr. Abbas says, "This is the pressure that is applied on me," and he told us this very clearly and openly. Israel is disturbed of a unification here. This is what primarily lies under the problem behind these current attacks.

If Israel is really genuine about the cease-fire, they should first adhere to the 2012 cease-fire. Look, within framework of 2012, first of all, at the moment, Hamas is prepared for everything in order to achieve a cease-fire. Again, Palestine, Mr. Abbas, is prepared, too.

But Israel is not even approaching such a thing and spitting death, spitting blood. I told Mr. Ban Ki-moon at the meeting we held with him yesterday that if the Israel is ide is genuine about this matter, then we could convince the Hamas side.

But they, of course, rightfully say if an unconditional cease-fire agreement is requested, this wouldn't be fair in the first place. Why unconditional? Can you bring the same proposal to Israel, an unconditional cease-fire? Can there be such a thing? Everything, the conditions would be set, the conditions would be discussed.

But in the meantime, a temporary cease-fire, for example, a week cease-fire could be made, and immediately after this cease-fire, these terms could be proposed.

First of all, Egypt at this moment does not have a sincere approach to the Palestine issue. But if Egypt really is to have a leading role in the cease-fire and peace process, we don't have a persistent effort to have Turkey to be leading on this. We don't have a problem with the vineyard owner, we just want to eat the grapes.

Now, what do we mean by grapes here? It's to contribute to peace in the Middle East. If Palestine can't achieve peace in this peace matter here, if Israel can't achieve peace in this peace environment, the unrest in the Middle East will keep disturbing the whole world. Therefore, the agreement between Israel and Palestine has an historical importance.

But if the aim is for Israel to wholly occupy the lands Palestine has got at the moment, and for Israel to enter into those lands, of course, Turkey should stand against this. Of course, Egypt needs to stand against this.

Egypt does not mean just Sisi right at the moment. Egypt has a people. What counts for us is the way the people approach this, and we never fell out with the people. But I don't see Sisi as a democrat. He's not a democrat.

Well, he is right now a tyrant, I don't have any doubts about that.

Look, let me respond to this comment of Israel with one thing in particular. One, who finances Israel? Two, Israel is a terror state. They're creating a wave of terror with what they're doing now.

Qatar is standing by the persecuted and the victims with humanitarian aid. Qatar's cooperation with Turkey has always been to be on the side of the persecuted and the victims and to support them through humanitarian aid. This is what's being done. To cast

a different role to Qatar or to cast a different role to Turkey first of all shows how bad the intention of those casting the roles.

ANDERSON: Mr. Prime Minister, what keeps you awake at night?

ERDOGAN (through translator): There is, of course, this state of constant alertness for me at nighttime, firstly about whether any news of any fatalities from anywhere will come regarding the struggle against this separatist, terrorist organization within my country.

If you ask about the current situation, though, at the moment, I'm all concerned about Palestine, Palestine, Palestine. Because this massacre is seriously disturbing me and making me feel anxious, especially in the last ten days. If you say why, well, this incident erupted at the time when we thought we were entering a process of normalization with Israel.

Well, of course, I was born into politics. Are you fed up of journalism? Do you have such intentions?

So, our life has always been politics, and right now, I am at a dynamic state, to be honest. I'm at a productive state in politics. In terms of serving my country, I will continue serving my nation and my motherland until no more leaves are left in the calendar.

Ek 1.12.

DATE : 06.09.2015 TOTAL WORD : 936

<http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1509/06/ctw.01.html>

To be honest, the whole western world is to be blamed, in my opinion.

Well, yes, I meant that. I said that wholeheartedly, because that's the reality on the ground. But, because the

countries bordering around the Mediterranean, they do not want these people, no matter what the cost. But that's not our outlook on the matter.

That's not how we see it. If they are at our borders, if they want to come in, we do welcome them in as guests. And then if there are those who need to be sent back to their countries, that's what we do.

But otherwise, if we have the means to house and welcome them in our country that's what we do. And that's the reason why the number of people from Syria and Iraq in Turkey is in excess of 2 million as we speak.

For instance, Greece, Italy, Spain and other countries including France, Hungary, well, they could easily do the same thing. Unfortunately, it hasn't been done so far. The same goes for Germany.

I mean, consider, the fact that a minister from Germany was saying that Turkey should accept these people in and then a (inaudible) people will kick some of those and we'll accept those people, and other European countries were saying the same thing.

What kind of an approach is that? It is not possible to understand that. I mean, just like I'm in an office of responsibility, these people are also in offices of responsibility. So what they need to do is conduct a joint operation and, you know, give these people an opportunity to save themselves. And this picture you were showing, we do not want to see similar cases.

This is, of course, a result of being a mere spectator to all the developments in Syria and all the developments in Iraq. An intervention in Syria was not wanted since the beginning. Syria is led by a tyrant. And this tyrant has always been protected. What we have to do to move him out of there was never thought about.

I always talked about this with our friends. There are things Russia should do. There are things Iran should do. They are all countries that are supporting them.

And I say this openly here, because I tell them as well.

I must say it, because I am in pain. They are giving them arms support, financial support, and they are allowing this administration to continue.

And they are trying to get rid of the opposition there.

Isn't Daesh in cooperation with the regime right now? Daesh's biggest supporter right now is the regime. And those who make the effort to keep this regime standing are the ones who carry this responsibility.

Why do they feel themselves in debt to Assad? We are facing a Syria that is destroyed, burned, and its own people wiped out. They are still trying to support such a Syrian president who supports a separatist terror organization.

I've talked to them about this. I told them, this cannot go on. I told them, come withdraw your support, remove your hand and he'll fall in 24 hours.

Unfortunately, Iran is standing by Assad on this issue. I have discussed with Mr. Putin as well this issue at length at the games in Bakku (ph). I saw Mr. Putin differently. And we assigned our foreign ministers to work together, but then statements from Russia that followed truly shocked me. I am having trouble understanding this.

You know that from the very beginning we have been against this. And we are still against it. Our fight is not only against Daesh, we are fighting against the PYD, the PKK and the DHKPC, all of these terror organizations. And unfortunately our western friends have always left us alone in this fight. The European Union, which declared that the PKK is a terror organization, has always

looked the other way as members of the PKK live in the countries that they are tied to.

Unfortunately, they've even given opportunities to their leaders to make shows of force. And they are continuing to do so.

Next to that, the fight against Daesh is ongoing, which is a coalition with countries such as America, Saudi Arabia, Qatar, Jordan and even France and England. At the same time,

our fight against the PKK, which is our own internal threat of terror, is continuing and will continue, because we must fight this until its end.

A complete lie. There is no truth to it. The operation there is the PYD's policy to open up the Mediterranean by occupying Syria's north. We see this. And they are doing this, of course.

Look at when Kobani happen, 220,000 people left for Turkey. Who hosted these 220,000? we hosted them. And now 80,000 of the 220 from Kobani have returned. But the rest are still in Turkey.

This means that we are hosting them, showing them hospitality despite the difficulties. And we will continue to do so.

We of course define all terror organizations as threats, but the PKK is the primary threat. The PKK is the number one threat in terms of terror in our country.

Daesh for us is a threat that is outside the country. If we have to list a priority, it would be like that. We have lost 50,000 people in our fight against the PKK until today. We've lived with this threat in our country, therefore, the PKK is the number one threat and Daesh is the second. We will continue to fight against both with determination.

Ek 1.13.

DATE : 01.10.2015 TOTAL WORD : 4963

<http://www.tccb.gov.tr/en/speeches-statements/558/35495/turkish-grand-national-assembly-25th-term-2nd-legislative-year-opening-speech.html>

Mr. Speaker,

Distinguished Members of the Parliament,

I salute you all with most heartfelt feelings on this day marking the launch of the 2nd Legislative Year of the 25th Term of the Turkish Grand National Assembly.

I want to express my gratitude to all members of the parliament, who served under this glorious roof from the launch of the parliament on April 23, 1920 until the 25th term.

I remember with respect all late members of the Turkish Grand National Assembly, particularly Mustafa Kemal the First Speaker of the Parliament.

And on the occasion of the launch of this Legislative Year, I remember all our martyrs with gratitude, and I wish peace upon the souls of late veterans and long lives to those that are still alive.

I want to commemorate today especially members of the parliament, who were elected with the votes of our nation to represent the nation under this roof, but were slain in various ways.

I commemorate with respect and wish a place in heaven to Ali Şükrü Bey, Gün Sazak, Adnan Menderes, Hasan Polatkan, Fatin Rüştü Zorlu and all other names slain as they served at the Parliament and shed light on the democratic path at the cost of their lives.

Mr. Speaker,

Distinguished Members of the Parliament...

As is known, June 7 elections did not bring any political party to power alone.

The 25th term of our Turkish Grand National Assembly may have been rather short.

However, it bears a significant meaning for it laid out the supremacy of national will and its capability in producing solutions.

This process we are in, has been a first-ever experience in our democratic history.

Although a government could not be established, Turkey implemented the Constitution word by word and performed a huge democratic maturity.

The challenges faced by economy and politics in Turkey during similar experiences in the past are known to all of us.

Turkey agonized for months in crises during times of inability to set up a functioning government or to elect a president.

In some cases, democracy was suspended.

Interventionists, guardianship fans, who embraced the excuse of “political inability to produce solutions”, did not only weaken politics but also carved deep wounds in our democracy.

The way Turkey handled the process from June 7 until today in line with the requirements of democracy, law, politics and national will is a major achievement for all of us.

With this term, we tested the distance politics and the state covered in institutionalization in our country, we had a chance to see the advanced level we have achieved.

The existential goal of political parties is to defend the political arena and to perform their representational duties in the best possible way.

Political parties that desert this field with non-political concerns and avoid the responsibility are denouncing their own existence.

No one can escape the responsibility by putting the blame of this political vacuum on others, particularly on the Presidential office.

I want to underline once again that searching for solutions to Turkey’s problems outside of politics and in non-political centers is the greatest misdeed against this country and this nation.

Our nation is capable of unlocking all deadlocks.

National will is the one and only exit.

If Allah permits, Turkey will go to the polls on November 1 once again in line with democratic rules and execute the national will.

On November 1, reflection of national will on the ballot box in the healthiest way is a matter of dignity and honor for all political parties inside and outside the parliament.

I hope that all political parties will assume a humane and conscientious manner and be in a facilitative approach in order to prevent the ugly face of terror from threatening the ballot boxes.

We should draw a careful line between our political differences and the interests of the country and the nation and we should all commit to our responsibilities.

At this point, I want to underline that the unity of our nation, integrity of our country, our flag, national anthem, and official language are basic common values for all of us.

Abiding by the pledges and pacts made from this sacred rostrum is a moral duty for all more than it is a democratic task.

If we cannot take action as one and single body when the matter is Turkey's independence and future, it means we have failed in our responsibilities towards our nation.

Political parties and political figures are in a competition of serving our country and our nation.

No one has or can have an objection to this fact.

But shifting of this competition towards a basis that could yield results against the interests of the country and the nation is unacceptable.

Those who lean their backs against power centers other than the nation, especially against terror organizations and parallel structures, and those engaging in perception operations over these will not be able to escape being held accountable by our nation and our laws.

The foresight and prudence of our nation is sensitive enough to make a clear distinction between what is national and local and what is not national and alienated.

In this regard, November 1 elections are an extremely important test.

I wholeheartedly believe that Turkey will successfully leave behind this major test.

After the elections, Turkish economy will continue to grow and Turkish democracy will march into the future with firm steps.

Turkey is by all means in good hands and history, make no mistake about it, will continue to witness Turkey's unstoppable growth and strengthening.

All attacks targeting Turkey are bound to dissolve in the face of the steel will of this country.

Not a single citizen should feel concerned.

Like an arrow released from the bow, Turkey is in an irreversible period of leaps and hopefully we will definitely reach our 2023 goals.

Mr. Speaker,

Distinguished Members of the Parliament,

We, as a nation, experienced all together in the past 13 years the effects of a high-standard democracy, and an atmosphere of stability and security on the Turkish economy.

Under a strong, determined, honest and transparent administration, Turkish economy grew by an average of 5% annually in the past 13 years.

Our national income jumped from \$230 billion up to \$800 billion as of 2014.

Our exports have risen from \$36 billion to \$158 billion.

Inflation and interest rates receded back to historic lows in this atmosphere of stability and trust.

As international investments increased, Turkey became the shining star of the world with investments in new schools, hospitals, roads, bridges, tunnels and other types of infrastructure.

The length of high speed railway, constructed and opened to service, has reached 1,213 kilometers.

Passenger transportation on the lines between Ankara-Eskişehir-Istanbul and between Ankara-Konya still continues today.

High speed rail lines between Ankara-Sivas, Bursa-Bilecik, Ankara-İzmir and Konya-Karaman are under construction.

We aim to increase the length of high speed railway network in our country up to 13 thousand kilometers by 2023.

Similarly, we have achieved great progress in air transportation and made air travel a viable option for our people.

The number of airports, which was 26 in 2002, has reached 55 after construction 29 new airports in 13 years.

We can also see this beautiful picture in all other areas including education, healthcare and energy.

Turkey will never give upon and back down from this grand development move.

Q2 growth rate, just ahead of June 7 elections, turned out beyond expectations at 3,8%.

The atmosphere of stability and trust prevailing since the end of 2002 became questionable with the result of June 7 elections, and this indeed led to perturbation.

However, structural reforms introduced in the past 13 years have blocked a serious trauma in economy.

Despite the months-long uncertainty, Turkish economy did not face an unfixable shock.

Today, we are the least affected economy in Europe and in our region by the effects of global crisis.

Our banking system is one of the safest and strongest systems in the world.

Partial stagnation in economic indicators is temporary.

I hope that the strong government to be established after November 1 will be the turning point for economic indicators to go upwards once again.

We should not allow those trying to turn this atmosphere into an opportunity for their own agenda.

Especially the economy bureaucracy must take determined actions.

We also cannot accept financial sector acting in a way that could put the real sector at risk.

These are all temporary periods.

Turkish economy, with its outward structure, in line with the rules of global competition, will continue on its path with principles of being based on production, fairness and comprehensive growth.

Despite all attacks, Turkey will reach its 2023 economic goals and be the shining star of the world.

Mr Speaker,

Distinguished Members of the Parliament...

We experienced together extremely critical developments for our country in the period from October 1 last year, when we launched the legislative year of Turkish Grand National Assembly until today.

I believe particularly the Domestic Security Package discussed in the final weeks of the previous term made crucial contributions to our security forces and legal branches in the fight against terror.

In this one-year long period, unfortunately, we faced multiple painful incidents.

Incidents taking place right next to us in Iraq and Syria have intensified and had different reflections on our country.

50 citizens were killed during October 6-8 events that started at the call of the leader of a political party –an act, which I call “huge irresponsibility.”

Back in those days, I shared with our public some information expressed by US President Barack Obama regarding the DEAŞ attacks against the region called Ayn al-Arab or Kobani and I said “the region could fall any moment.”

Members of the separatist terror organization and members of a political party aligned with them misinterpreted my words and lighted the fire that burned our country and led to bloodshed.

Indeed, we had already opened our doors to 220 thousand people running from the clashes in this particular region.

And we are still hosting a great majority of these people.

We are the ones that allowed the passage of Peshmerga and Free Syria Army forces through our lands to defend this region.

It is also us who sent hundreds of truck-loads of humanitarian supplies to the region and mediated the transfer of these supplies to locations that needed them.

These circles, who continuously administer the wheel of lies and instigation, are still not backing away from repeating the same accusations despite the clear facts at hand.

Mr. Speaker,

Distinguished Members of the Parliament...

I want to express this matter once again here to you and our beloved nation.

As Turkey, we have always kept open our hearts and doors to our brothers and sisters in Syria and Iraq as we did to our brothers and sisters in the Balkans, Central Asia, North Africa, Africa and other regions of Asia. And we will continue to do so.

What matters to us is our common history, cultural proximity, civilization partnership and the humane values we share with these brothers and sisters.

What we call Syria and Iraq at present, were geographies no different to us than Mardin, Diyarbakır, Gaziantep and Hatay just a century ago.

Drawing a line between our citizens and those living in Syria and Iraq would make us embarrassed in the eyes of history, our ancestors and especially our martyrs.

Our approach towards these lands and our brothers living there can never be the same as that of Western states and others.

Trouble of our brothers living in Kobani or another city in the region is a concern for us as much as it is to them; and it leads us to take action.

With this approach, we opened our doors to our brothers coming from Syria and Iraq and we will keep them open.

We still continue to offer all kinds of help to our brothers and sisters living in these countries.

We cannot leave these people to death in the Mediterranean, and to suffering at the borders or train stations, as some other European countries do.

The word “brother” is not just a word in our tongues, but an expression of feeling that comes from our hearts with a thousand year old background philosophy.

We may have limited possibilities but we have rich hearts.

And we have been collecting the benefits of our rich hearts for the past 5 years, hopefully, we will continue to do so.

As European countries that have much better capabilities than Turkey are panicking in the face of a few hundred thousand refugees at their borders, we have been hosting millions of brothers and sisters for many years.

Of course there are problems, and there will be.

Wherever it may be on earth, 2 million people would cause certain problems.

But, we should also admit that the quality of hospitality we show to millions of people in our country has no match elsewhere on earth.

The situation of people in the refugee camps or those living in the cities with their own means or with support from others is very good compared to other countries.

This is not our claim.

All foreigners with a fair and conscience heart that come and see the situation in our country with their own eyes express their gratitude and appreciation and underline this fact.

As we bear these feelings to all of our brothers outside our borders, is it possible that we could discriminate any region, any walk of life or group of people inside our country?

Such a claim is separatism, and more importantly it is slander against Turkey and our nation.

I would be the first one to stand up against any different attitude of Turkey that opened its heart to people coming from Crimea, Caucasus, Balkans, Afghanistan, Turkistan and certain parts of Central Asia in the past.

I am not saying all of these to fling our favors in anyone’s teeth, but I am only expressing myself on a matter that is being exploited.

Mr Speaker,

Distinguished Members of the Parliament...

Despite everything, Turkey stands as an island of confidence and stability in a region where instability, clashes and chaos is ever-increasing.

Turkey has never looked at its neighbors and regional countries solely from the window of interests.

We definitely do not have an ethnic or sectarian based approach to incidents taking place in countries in the region.

We have never preferred short-term interests to values that make us who we are and we never will.

We are not in an effort to save the day but we are in an effort to build a common future together with our brothers in the region.

With this understanding, we are working hard to establish the rule of peace, tranquility, stability and confidence in our region and across the world.

We stand up for all oppressed people and victims without paying attention to their roots, sects, or beliefs, let them be Arabs, Kurds, Turkmens, Yazidis, Shi'ite, Sunni, Nusayri, Christian or Jew.

So far, we have spent over \$7,5 billion for the guests that have come to our country.

Only \$417 million of this figure was provided by donations of other countries.

Turkey saved the honor of all of humanity by performing neighborly responsibilities and hosting more than 2 million Syrian and Iraqi brothers for 4 years.

With great self-sacrifice, our nation gave a humanitarian lesson to the international community.

I would like to take this opportunity to express my gratitude to every single Turkish citizen of 78 million citizens for this humanitarian stance.

European states have started facing this serious issue that has been ignored for 4 years and laid as a burden on a few countries.

A solution cannot be found to issues fed by the civil war in Syria, instability in Libya and hardships in Africa and Asia by raising walls, fencing borders and stepping up security measures.

We must first stop massacres by getting to the core of the problem and develop policies that are applicable to realities in the region.

As we have already mentioned, Syrian people cannot be forced to make a choice between the regime that massacres them and terror organizations.

Turkey will neither allow terror to take root just beside its borders nor unilateral faitsaccomplis.

Whatever its name, we will not allow terrorist organizations to carry out their activities in our country and region.

I wish that recent developments would lead to the settlement of this 5- year- long issue.

Turkey will continue to exert all possible efforts from now onward as it has done up until the present day.

Mr. Speaker,

Distinguished Members of the Parliament,

As struggle to settle issues in our region continues, we maintain our determination regarding full membership into the European Union.

Turkey-EU relations have reached the present day based on the win-win strategy and we want to carry this on with the same understanding.

Despite this, we have not made significant progress in the process of negotiations for a long time due to political obstacles raised by some member states.

We know that the approach of some EU member states that are incompatible with European values and solidarity has resulted in this situation.

Incidents in Ukraine and the region have once again indicated the significance of Turkey-EU relations.

I believe that a new page based on objective facts will be opened in the forthcoming term by leaving aside this hesitant attitude toward our country.

On the other hand, Turkey gradually increases development assistance that it provides for underdeveloped and developing countries in parallel with its economic development.

We have raised our official development assistance to \$ 4.5 billion in 2014 and rank third in the world in this field.

Turkey is a country that provides the most humanitarian assistance in the world in proportion to its gross national product.

Next year, we will take another very important step in this matter and host World Humanitarian Summit to be organized for the first time.

This Summit will significantly contribute to set the future agenda in domains such as international humanitarian law, humanitarian intervention and assistance.

At a difficult time when growth has slowed down in developing countries and activity in financial markets has affected all economies, Turkey has assumed the term presidency of G-20 as of December 1, 2014.

We have exerted efforts to strengthen legitimacy of the platform during our term presidency for ten months.

Besides strong, balanced, sustainable and comprehensive growth targets , we have also made intense efforts for the formation of a more democratic G-20.

Hopefully, we will crown all our efforts at a G-20 Summit to be held in Antalya on November 15 and 16.

We will maintain with determination our policies that bring to the fore peace, solidarity, justice, rights and freedoms with a people-oriented understanding of development.

On the other hand, I would like to mention that Israel's ongoing practices in Jerusalem based on pressure, violence and disrespect are dragging the region as well as the whole world into a dangerous situation.

Israel pursues a very wrong policy by continuously violating holiness of Al-Aqsa Mosque which is the first kiblah and Harem-I Sharif of Muslims.

As Turkey, we try to contribute to the settlement of the issue by holding talks with other countries in this issue and expressing our reaction.

I wish that Israel gives up this attitude as soon as possible and peace and security is established in Jerusalem that hosts holy sites of 3 religions.

Mr. Speaker,

Distinguished Members of the Parliament,

I would like to once again remind the significance of a matter that I insistently note at this rostrum and other platforms.

This glorious Parliament was established 95 years ago on April 23, 1920, with an understanding embracing all colors of Turkey.

Today, every single Turkish citizen of 78 million citizens equally owns this Assembly, this state and naturally this homeland and is a first class citizen.

It is an undeniable truth that pressure was put on some different ethnic backgrounds, beliefs and sects in certain periods during this 95- year-long period.

In this sense, injustice was done to believers, those who had different opinions, Kurds and other segments and this injustice even turned to oppression from time to time.

We are people who have personally experienced this injustice since our youth and personally witnessed it.

The fact that instead of ignoring this injustice we have stated it loudly is mentioned in historical records.

Neither throughout my political career nor today I have been after any personal gain, title or position.

My nation has deemed me worthy of the highest title; the position of the President of the Republic of Turkey.

I am struggling for a Great Turkey, New Turkey, Powerful Turkey and a Turkey where 78 million are united and brothers.

I particularly want to call out to my Kurdish brothers from here:

We have always spoken with our Kurdish brothers through our heart.

Today, we still speak through our heart.

We want that the bridge of heart between us is maintained tomorrow, the day after and forever.

Every Kurdish brother of mine should put his hand on his heart and see great strides made by Turkey.

In fact, we both are the target of efforts made to separate us from each other and the game to make us each other's enemies.

That is why I am saying that Kurds are different and terrorists are different.

The terror organization is not the representative of my Kurdish brothers.

Belief, values, ethics and honor of my Kurdish brothers are not suitable to walk the same path with such an organization.

Our struggle is not against an ethnic background; I emphasize, it is against terror, the terror organization and terrorists.

Our Kurdish brothers are the ones that are damaged by the terrorist organization the most.

This mentality that has massacred ElifŞimşek, YasinBörü and FıratSimpil and moreover despitefully conducts perception operations over dead bodies of children can have nothing in common with my Kurdish brothers.

We will continue to speak with our Kurdish brothers through our heart.

Today we are carrying out a bitter struggle against terror.

However, we are acting extremely sensitively not to destroy a thousand-year-old brotherhood and not to make concessions on freedoms.

The Solution Process was the last stage to establish brotherhood of 78 million citizens.

We knew that this was difficult but we had to try and struggle in order to be successful.

Arms had to be laid down for brotherhood, peace and New and Great Turkey as the last stage in this process.

Unfortunately, the organization that acted as a subcontractor for powers that are Turkey's enemies did not do this.

The terror organization restarted its despicable and felonious attacks.

The Republic of Turkey replies to the terror organization in a language that it understands and will continue to do so.

This struggle will continue until this organization is no longer a threat to our country and nation; until arms are buried and concrete is poured over them.

Although some politicians, some media organizations, some traitorous and foreign circles support the terror organization, Turkey will absolutely not make any concessions on its struggle for freedom and future.

Our nation sees who really fights against terror, who stands by terror, supports terror and veils terror.

Making soldiers, policemen and guards of the Republic of Turkey look like soldiers, policemen and guards of person A and person B is openly protecting terrorists.

As terrorists attack our security forces every day, accusing those fighting against them is providing support for terror.

Expecting political gain from terror is, likewise, supporting terror.

Consenting to the terror organization establishing tutelage over politics is the biggest weakness in fight against terror.

If political parties do not band together in the face of terror, they will be embarrassed before the glorious memory of our martyrs and the nation.

I also call on countries supporting terror and terror organizations.

We know very well what you are doing and are following you very closely.

One day tongs that you are holding will burn your hands too.

DEAŞ, PKK, DHKP-C... Whatever their names are, those supporting terror organizations just because they damage Turkey should know that a day will come when these guns will be pointed at them too.

Because this is the character of terror: sooner or later it stings those carrying it like a scorpion.

Therefore, we expect all countries directly or indirectly supporting terror organizations to give up this attitude.

Mr. Speaker,

Distinguished Members of the Parliament,

Fight against terrorists is important but not sufficient.

What matters is to fight against terror, to get to the core of the problem; in other words, to dry up a swamp.

Based on this understanding, on the one hand, we are taking steps to resolve the underdevelopment issue of the region that is continuously a subject of exploitation and on the other hand, we have materialized reforms to broaden rights and freedoms.

We have turned the first steps that we have taken as Democratic Drive to a National Unity and Brotherhood Project and launched the Solution Process to obtain the final result.

Our objective is to eliminate terror in all its dimensions and put a complete end to terrorists' activities in our country.

We have struggled so that not a single soldier, policeman, guard and citizen is harmed, their blood is not shed, their families do not lament their death, children are not left orphans and parents are not sad.

Our nation that has seen our sincerity has supported and encouraged us in this process.

Incidents on October 6, 7 and 8 were our first important experience regarding new methods and the new face of terror.

We have seen that this structure that killed scores of innocent people without blinking an eye for the sake of their own objectives, still insists on the same methods and we shivered.

We have witnessed that as we were trying to put an end to bloodshed, some people were growing impatient to shed blood and rubbed their hands.

I personally determined in provinces that I visited plots made by those trying to put a leash on the national will with threat, pressure and violence ahead of June 7 elections.

Despite this, we have tried to maintain our belief in the fact that the process would continue within the boundaries of democracy, law, conscience, ethics and consideration.

However, the terror organization did not hesitate to activate its weapons, bombs and traps at the first opportunity.

It was also engaged in propaganda that “the incidents were launched by myself and the government” and made efforts to hide the truth and mislead.

Unfortunately, we see that the same propaganda is supported by various sectors particularly the media.

We have been struggling for a thousand years to make these lands our homeland.

If we will continue to live in this geographical area...And we are naturally going to live here as we have no other homeland to go... This means that we will continue our thousand-year-old struggle today and tomorrow as well.

I wish all the best to all security officers and other civil servants who have been assigned to fight against terror.

May Allah rest the souls of our martyrs and I wish a speedy recovery to the wounded.

I extend my sincere condolences to the families and friends of martyrs.

Our objective is to absolutely make this struggle successful and make sure that even a single drop of blood shed by our martyrs does not go to waste.

Fight against terror is the common task of the Parliament, the President, the Government and all state institutions concerned as well as political parties represented here.

We should stand united, in solidarity and cooperate in the face of terror by leaving aside all our differences.

We should not allow the slightest weakness on this side.

This is the issue that we need most for our local and national stand.

We must be strong-willed and band together in the face of ongoing change in the global system and turmoil in our region.

This is the only way that will enable us to leave a safe, peaceful and prosperous future for our children.

And for this we say ONE NATION, ONE FLAG, ONE HOMELAND and ONE STATE.

We must build Turkey’s future on these four pillars.

No one should be disturbed by these four pillars.

These four pillars are the ones that bring together 78 million under the same roof.

As the grandchildren of the Seljuk Sultan NurettinZengi and Eyyubi Sultan SelahattinEyyubi, we have built these four pillars together over centuries and will take them to the future together.

Let us make good use of this opportunity when the global system is active and going through a process of restructuring.

Let us protect Turkey's gains and objectives together.

As we regret opportunities that were wasted when we look at the past, let us not allow next generations to remember us with similar feelings.

Let us build the Powerful, Great and New Turkey together and leave a trace in history that we will remember with gratitude.

We could not seize this opportunity in the 25th Term Parliament.

I believe that the 26th Term Parliament to be elected in November 1 elections will make good use of this historical opportunity.

With these thoughts in mind, I once again congratulate the distinguished members of the 25th term Parliament thanks to whom our country has gained significant experience.

I wish October 1 will lead to better days for our country, nation, all political parties, all members of parliament and candidates.

I salute you all with love and respect. May the peace, mercy, and blessings of Allah be upon you.

Ek 1.14.

DATE : 24.10.2015 TOTAL WORD : 535

<http://www.tccb.gov.tr/en/speeches-statements/558/35751/message-by-he-recep-tayyip-erdogan-president-of-the-republic-of-turkey-on-the-occasion-of-the-70th-anniversary-of-the-foundation-of-the-united-nations.html>

This year we are celebrating the 70th anniversary of the establishment of the United Nations (UN), of which the Republic of Turkey is one of the founders.

Turkey who has always been a strong supporter of the UN and the values it represents throughout its history of 70 years, continues to take leading roles under the aegis of the UN in the areas such as peacekeeping and peace-building, mediation, development, climate change, environment and the Alliance of Civilizations.

Hence, it gives us pleasure to see that the UN is celebrating its 70th anniversary with the adoption of the 2030 Agenda for Sustainable Development, to the negotiations of which Turkey has also actively contributed. We also welcome the recent efforts initiated by the Secretary General to review the peacekeeping and peacebuilding functions of the UN.

However, we have recently been witnessing that the Security Council has been blocked at times when it needs to respond to contemporary challenges and resolve conflicts in a timely manner. It is of utmost importance that the Security Council is reformed in line with today's realities so that it can become more representative, more democratic, more effective, more transparent and more accountable. With this understanding, Turkey will continue to be vocal on this issue, as one of the leading countries supporting the UN reform process.

While increasing our contributions to the activities and the budget of the UN, Turkey also continues to take important steps for making Istanbul a regional UN center. In this regard, UNICEF will follow the examples of the the United Nations Development Programme (UNDP), United Nations Population Fund (UNFPA) and UN WOMEN by opening up its regional office in İstanbul soon.

At a time when the repercussions of the crisis in Syria and Iraq are being felt by a number of countries, Turkey has been a representative of the international conscience by opening its doors to 2,5 million refugees and sheltering them. In addition, in order to enhance

international cooperation and to find sustainable solutions to the recurring tragedy of irregular migrants, Turkey has spearheaded the inclusion of an item regarding the tragedies of those migrants and Syrian asylum-seekers in the Mediterranean Basin in the Agenda of the 70th General Assembly. Turkey, as the third biggest donor country in the world, will continue its exemplary role in the humanitarian diplomacy next year by hosting the Humanitarian Summit in İstanbul on 23-24 May 2016.

The fight against terrorism has become one of the main problems occupying the global agenda. Turkey, who has been fighting against separatist terrorism for over 30 years, stands against all forms of terrorism irrespective of the name, ideology and identity under which it is committed. As such, we continue to fight with determination against all kinds of terrorist organizations. The key to success in this fight is to increase international cooperation and solidarity. It is our belief that all UN members should stand in solidarity in the fight against terrorist organizations like DEASH, Al Qaeda, PKK, YPG, DHKP-C.

With these thoughts, maintaining our hopes that the efforts of the United Nations will bring lasting peace, prosperity, serenity and justice to our world, I extend my sincere congratulations on the occasion of the United Nations Day.

Ek 1.15.

DATE : 17.02.2016 TOTAL WORD : 328

<http://www.tccb.gov.tr/en/speeches-statements/558/39852/statement-on-bomb-attack-that-took-place-in-ankara.html>

A bomb attack, targeting vehicles carrying personnel of the Turkish Armed Forces, took place at 6.31 p.m. on February 17, 2016 on Inonu Boulevard in Ankara.

May Allah's grace be upon our citizens and personnel of the Turkish Armed Forces, who lost their lives in this attack. I extend my condolences to their relatives and our nation.

I wish a speedy recovery to the personnel of the Turkish Armed Forces and our citizens, who were injured in the same attack.

Addition of new ones to our losses in our struggle against terror wounds our nation's heart and challenges our patience.

We will continue our struggle against these pawns, which carried out these attacks that had no moral or humane boundaries, and the powers behind them every day in a more determined manner.

Our resolve to respond in kind to these attacks targeting our unity, solidarity and future both in Turkey and abroad grows stronger with such actions.

It must be known that Turkey will not hesitate to use its legitimate right to defend itself always, everywhere and under any circumstances.

Those, who think they can steer our country and our nation away from their goals by using terrorist organizations, will see they are mistaken.

Every single one of our martyrs and veterans proves that these lands are our eternal homeland, our flag will fly forever, our azans (call for prayer) can never be silenced, our country can never be divided and our state will always prevail.

Turkey, which has a long history, filled with painful experiences, of struggling against terror, will overcome these attacks.

The losses, we suffered during the last attack and in previous attacks and clashes, tear our hearts out but also sharpen our resolution and impel us to exert more efforts.

I once again wish Allah’s grace upon our citizens and personnel of the Turkish Armed Forces, who lost their lives in the bomb attack in Ankara and a speedy recovery to the injured.”

Ek 1.16.

<http://edition.cnn.com/2016/03/31/middleeast/recep-tayyip-erdogan-amanpour-interview/>

DATE: 31.03.2016 TOTAL WORD : 308

We have never done anything to stop freedom of expression or freedom of press," he said in an exclusive interview with CNN's Christiane Amanpour. "On the contrary, the press in Turkey had been very critical of me and my government, attacking me very seriously. And regardless of those attacks, we have been very patient in the way we have responded to those attacks.

I'm not at war with the press.

We have to define what war against press stands for in your point of view and in my point of view.

My country has laws in place. If a member of the press or an executive of a newspaper [is] engaging in espionage, disclosing a country's secrets to the rest of the world, and if this conduct becomes a part of a litigation, a litigation will result in a verdict. Wherever you go around the world, this will be case. Engaging in actions which are not allowed by law should have certain prices to pay.

Satire, whether it be satire or not, everything has to have boundaries.

A simple caricature, a simple sketch -- that's fine. There's nothing wrong with that. But if you draw up a caricature ...if you associate that subject with the things you're not supposed to, then, of course, you can't expect that to be acceptable.

It's OK for the journalists to come as observers to the trials," he said. "It's different to have the consul generals attending tribunals collectively, supportive of people who are allegedly engaged in espionage. [This] will never be tolerated.

Although we are one of the first applicants to the EU membership, we're still lingering at the doorstep," he said. "We are still being kept busy with irrelevant obstacles, but we are very patient.

So long as you love the people sincerely and deeply, people will love you

Ek 1.17.

DATE : 18.07.2016 TOTAL WORD : 2780

<http://cnnpressroom.blogs.cnn.com/2016/07/18/full-transcript-cnn-world-exclusive-interview-with-turkish-president-recep-tayyip-erdogan/>

First of all, on the 15th, I was with my family. We were on a vacation of five days. We were in Marmaris. And that night, around 10:00 p.m., I got some news. And they told me about what was going on. And I was informed that in Istanbul and Ankara and some other places, there was some kind of movement that was going on. So we decided to move out, and I had my wife, my son-in-law, my grandchildren. They were all with me when this was going on. Therefore, it was all the more serious, if you will.

But before moving out, I just wanted to invite the cameras in, the media in. And I just reached out to the whole Turkish population by the TV channels. But the national broadcast was not reaching people's TVs, people's homes. So we had to switch to Plan B in terms of media and broadcasting as well. So what we did was we resorted to cellphones, smartphones, and went on live TV via the smartphones on a number of private TV channels. And via those broadcasts, I invited people to take to the streets, to go to the squares in their cities.

And the first reactions I got was that - well, immediately after that invitation, I was informed that people were actually taking to the streets en masse. And that was very important because the only language these putschists, these coup-attempters, would be the only way to fight this coup would be a counter-coup by the hand of the people. And that's what our people achieved.

Now, of course, we have always had estimation for free press and, of course, privately-owned media outlets. And over the course of our government, 14-year rule in government, we've always facilitated these things. We've removed some obstacles, and we've supported these kinds of entrepreneurs. And when CNN wanted to do that with us that night, the first four talks, if you will, or broadcasts, were with privately-held channels. There was CNN, and A-Habesh (ph), and NTV and NTGRT - those were the channels.

Now, Becky, when it comes to free press, I've never had that issue whatsoever. If some people keep saying that the press is still not free in Turkey, then I would like to

say this: there has been a coup attempt in Turkey. And there are people siding with the coup plotters. And there are - there is also media outlets that have been against - that are against the coup attempt.

So my question is that against the media that supported the coup, will the Turkish justice, judicial system, not take any steps? Of course it will. Why? Well, because if you're going to suppress this attempt, then those who are siding with this attempt should be given or taken to the right place, if you will. Should be given the right kind of treatment, because otherwise, the citizens, the people will be deceived by misinformation.

But on the other hand, we're talking about a situation where 280 people lost their lives, most of them civilians. 1,500 people were injured. More than 150 whose condition remains critical. The people itself brought me to this position. If I do not do anything, they will hold me accountable when the time comes, rightly so.

And there is also the operation in Marmaris against me, and two of my close bodyguards were martyred; they were killed. If I had stayed 10 or 15 additional minutes there, I would have been killed or I would have been taken.

But there was an assessment that we made between ourselves, with our friends, and then we decided to set out and change location. And that was what foiled their plan to capture us. So I would like to honor the memory of all of our martyrs, 80 of them, and speedy recovery to all those injured

Well, I was being informed real-time about everything that was happening. They were in control of the flight tower at Istanbul Ataturk airport. And I gave instructions via my phone to the head of security, head of police in Istanbul. And I instructed him to get rid of the coup plotters that were controlling the flight command center or the tower at Istanbul airport. And they did an operation, and they freed the tower from their presence.

Of course, we were in the air, so there were some communication mishaps. And I talked to my pilots during the flight, and I asked them how long we could stay in the air. And he told me three to four hours. And starting from the moment we landed at Ataturk airport, F-16s started flying above us, very close to the ground, but probably faster than the speed of sound. Because as you know, when they exceed the speed of

sound, there is what's called a sonic boom, which can be mistaken for bombs being dropped; the sound is similar. And we had more than 10,000 citizens of ours waiting for us at the airport.

So that's how we got there. Get out of the plane, and had the first contact with the people.

I - the idea never crossed my mind, because I was with my colleagues, and we never had that concern, never had that troubling thought. And starting from the first declarations, the first announcements, we said, well, the Turkish state is intact, the government is functioning, the president remains in power. There is no reason to worry, and these invaders will be gotten rid of as soon as possible, as quickly as possible. And it took 12 hours. In 12 hours was all it took, and we got the results we wanted.

Well, as I was saying, unfortunately, that's only misinformation. I mean, how can you plan such a thing? How can you allow so many civilians to lose their lives? Two hundred and eight civilians dying, 1,500 people getting injured, civilians laying on the ground trying to block passage to the tanks? I mean, how can you do that? How can human conscience allow that?

No, that is beyond possible. And Tayyip Erdogan and his friend and colleagues will be the first ones to reject that kind of an idea. And quite on the contrary, we've always risked our lives for the sake of the people. That's how we do politics. Those who have undertaken this operation, those who have attempted this coup, are the sort of people who could always trigger this kind a of thing.

So this is actually a blessing in disguise. And what we have achieved actually is the opportunity that this Fethullah terrorist organization has now received the biggest hit they have ever in this country because they have been discovered completely.

And this group that has remained unarmed until now has come out bearing arms, using those arms. Now everybody knows that this is the case. And they've used the arms of this nation, of this state, against the people.

I have previously made this request to President Obama orally during our discussions a couple of times. My minister of foreign affairs also did that. But this week, a written, formal request will also be made to the United States and also to a number of Western countries and African countries. We will be sending those requests formally.

It's very simple. And I've made this statement previously as well. So first, we have to do our formal request. We will ask for the extradition. If there is no positive response to that formal request, then the United States - well, if there is ever anyone, a criminal in the eyes of the U.S., and if they're going to ask for their extradition, as the president of the country, I will not allow that. Because no matter who they requested from us, terrorists in their own consideration, we have always extradited those people.

However, after this incident, because we have a mutual agreement of extradition of criminals. So now you ask someone to be extradited, you're my strategic partner, I do obey, I do abide by that, but you don't do the same thing? Well, of course, there should be reciprocity in these types of things. Even if he is a citizen of the United States, the U.S. should not keep such a terrorist. And the terrorist organization has made its way onto our official document about national security. Therefore we are strategic partners, we are model (ph) partners. And the U.S. has to extradite that individual to Turkey. I do hope that the U.S. will do that.

I don't know to what extent or how exactly the prime minister used that phrase or sentence. But let me say this. All of the heads of state and government to whom I talked about this issue, they have been giving positive answers and responses to our requests. So they've always favored mutual cooperation that our ministers of foreign affairs can come together and work on the issue, to such an extent that if we need mutual legislation or agreements, let us also do those, they have told me, so that we can actually extradite people belonging to this organization.

Well, if that's the approach you take, that's another catastrophe, actually. Because when the U.S. asks for the extradition of a terrorist, if Turkey doesn't have that individual on the terror list, what do we say, what do we respond?

Now, the individual might not be on your terror list or terrorist list. But if he is on my list, and if we have an agreement on the extradition of criminals, if I make the request, then, well, you should extradite that person. And there has been numerous examples of that mechanism working with many other nations as well, not just the U.S.

So, Bin Laden, right? Bin Laden - was he a terrorist by Afghanistan's consideration? No. What happens? Well, there was a request, it was not given, but

the U.S. of course took initiative and killed him on the ground. So, our bilateral relations and our agreement on the extradition of criminals should dominate and precede actually any inclusion into any list. And we have numerous files that are being prepared as we speak, and they will be submitted to the nations concerned.

Now, in the face of these incidents, where 208 people were killed, civilians were killed, the citizens have voiced a request. They asked for death penalty repeatedly.

So my question is, do you have the death penalty in the U.S.? Yes. In Russia? Yes. In China? Yes. Well, European nations, no, they don't have it. And we, the administrations before us, actually, abolished the death penalty in the E.U. accession talks so that we would be allowed to become a member.

Now – but this issue can now be taken in the parliament, it can be discussed there. Of course, we previously abolished it, my administration. But we can always go back and reintroduce it. If the parliament takes that decision, then that's the decision that will count.

It can be. The people now have the opinion, after so many terrorist incidents, that these terrorists should be killed. That's what the people think. That's where they are. They don't see any other outcome to it. I mean, life sentence or aggravated life sentence - why should I keep them and feed them in prisons for years to come? That's what the people say.

So they want a swift end to it, because people lost relatives, lost neighbors, lost children. Eight-year-olds, 15-year-olds, 20-year-old young people. So the people are very sensitive, and we have to act very sensibly and sensitively in the face of these requests.

What I tell the people is this: there is a clear crime of treason, and your request can never be rejected by our government. But, of course, it will take a parliamentary decision for that to take action in the form of a constitutional measure. So the leaders will have to come together, discuss it. If they accept to discuss it, then as the president, I will approve any decision to come out of the parliament.

Of course, there is no doubt. Though they have already started their - ongoing as we speak, but I don't know, of course, how long it will take or when they will end. But as we speak, the judiciary, of course, is working on it. And the efforts of our judiciary

are only to be praised. I appreciate what they have been doing since the beginning of this, day and night, round the clock. The same goes to the Turkish national police.

Also within the armed forces, we had people that strictly refused and rejected what these plotters tried to do, and they are, of course, on the side of the people. And we were able to suppress this attempted coup with a counter-coup.

Well, Washington knows who to call in Turkey very well. They contact our ministry of foreign affairs, our ministry of defense. And then they call those places, their calls are always picked up. They always get a response.

But let me be very clear: much is at Incirlik Air Base, but all of the bases in Turkey, the power, the electricity, has been shut off. There is a reason why. Had we not shut off the power, then planes will be able to take off from all of those bases. And the planes in the possession of terrorists, if they take off, then that is a serious threat for the people, for the nation. So we cannot let that happen. That's why we took that measure.

Of course, it's temporary, until a second instruction. And upon second instruction, of course, the power can be restored back to those places. It will happen; no one should have any concerns or worries about it. That's just only normal and reasonable. A reasonable strategy, a reasonable tactic, and these things have to be done.

Well, we don't have the idea of reconciling with terrorist groups, first things first. But those who have never been part of terrorism, those who have only cared for their homeland, their country, their flag, and their nation, about the Turkish state, we've always embraced all of those Turks and all of those people.

Well, I would have never wanted to hear such a thing from you, Becky, because to crackdown by type, I don't know what that is. I would like to know what crackdown by type (INAUDIBLE) looks like, what kind of pressures or oppression there is in this country. I would like to be informed.

So, it's just libel. I mean, just saying those things doesn't make Tayyip Erdogan into someone who does crackdowns, because if Tayyip Erdogan was an oppressive figure, then he wouldn't have gotten 52 percent of the vote at the presidential elections. Maybe

during next presidential elections, we will see if a clarification of what the real situation is. Because if the people allow something to happen, it's the right thing. If the people say that this person, this figure is a good figure, is a good person, I think that has to be respected.

Nobody actually heeds that because they pay attention to other places, other sources of information. Those in different places make some comments, and some other people follow it. It's simply unacceptable.

So let me ask this. And this has saddened me greatly, actually, because in the world, some international media groups go out there and have interviews with FethullahGulen. Now, my question is that when the Twin Towers were hit, bin Laden was alive. Those media groups, had they gone and done interviews with bin Laden, and if this had been broadcast, what would be people's reaction or comments? Would they be positive? So what's now happening is that some people go out there and do interviews with Fethullah.

Now, they've done similar things before. With whom? Well, with the previous leader of the separatist terrorist organization, or there have also been those that have done the same thing with terrorists that are in rural parts up in the mountains. And there have also been those (ph) who have turned those interviews into books and sold them.

I've never considered those things as being part of the real profession of being a journalist or being an author. Because if an individual is a terrorist, then you should not be promoting those people and putting them under a good light, if you will, and promoting to the young generation to come. That will only be spoiling the young generation.

1.18.

DATE : 20.07.2016 TOTAL WORD : 468

<https://www.memri.org/tv/turkish-president-erdogan-al-jazeera-nobody-can-teach-us-lesson-human-rights/transcript>

RecepTayyip Erdogan: "We cannot know the number of people involved in this military coup attempt, but we can say that they are a minority. This minority belongs to the terrorist Gülen organization.

"I do not know what the French foreign minister said, but can we ignore the measures taken by France, following the terrorist attacks that occurred there? Didn't France conduct operations of mass detentions? They declared a state of emergency for three months, then three more months and then six months. Why? For the sake of the country's security.

"Does the coup attempt constitute a crime or not? Undoubtedly, it does. Since this is a crime, who should arrest the perpetrators? The state. The state arrests them and passes them over to the judiciary, which, in turn, does what is necessary. If the detainee is a criminal, the necessary measures are taken, and if not, he is released. If the [French] foreign minister made a statement [of criticism], then he is wrong. He has no right to make any statement about this.

"If he wants to learn a lesson in democracy, he can. When they deported the Romani people [in 2010] from France, they revealed their true face and their ideas regarding human rights. Turkey, on the other hand, currently hosts 3 million Syrians and Iraqis. Nobody should try to teach us a lesson about this. We pursue only the people involved in the coup attempt. The state does what it needs to do in this case.

"We present all our evidence, through our ministers, to the United States. The relevant legal authorities in the U.S. will make the decision about this. We are a strategic ally of the United States, and therefore, the solidarity should be constant, not temporary. The two countries have common denominators. I believe that at this stage, the U.S. will take the necessary measures quickly.

"The decision about [the death penalty] is not in my hands. It is up to the people. The people demand capital punishment. We want the death penalty, they say. The decision will be made by the great Turkish parliament. If the parliament makes such a decision, and there is a demand from the people, I will undoubtedly ratify this decision, in keeping with my known authorities. We must not forget that the EU is not the entire world. There are 28 countries in the European Union, but the death penalty exists in the U.S., Russia and China. Many of the world's countries carry out death penalties. Why should people get upset when Turkey begins to discuss this? We have been standing at the gate of the EU for the past 53 years, waiting to be accepted as a member. In my view, the final decision is in the hands of the people."

Ek 1.19.

<http://katehon.com/article/press-conference-vladimir-putin-and-recep-erdogan-full-speech-transcript>

DATE : 10.08.2016 TOTAL WORD : 1097

Recep Tayyip Erdoğan: Dear Mr. President, my friend. Dear ministers. Dear journalists. Ladies and Gentlemen.

I would like to express my sincere greetings and my respect to you and above all to thank my dear friend Vladimir Putin for his invitation and for the warm welcome that he gave to me.

Today, respected President Vladimir Putin and I held very comprehensive and substantive talks. As you know, it was the first talks after the notorious event and after a long period, this is our first meeting face to face. In addition, after the coup attempt on July 15 in Turkey, my first visit abroad was made to Russia.

We want to restore our relations; both sides are determined to restore our relations to the pre-crisis level and even to the higher level. We have the political will to do so. I think that the society of our countries expect it.

As a result of the negotiations that we held today, political, socio-economic, cultural and humanitarian relations between Russia and Turkey will finally reach the deserved level, the pre-crisis level.

In addition, it is necessary to restore the charter air flights, air flights between the two countries, to cancel those restrictive measures, which were adopted against the Turkish agricultural products, to give way to the Turkish construction companies' activities. I hope that we together, step by step, will take all necessary steps to reach the objectives.

Of course, I would like especially to say that we are ready to provide the status of the Akkuyu strategic investment project, and we have reached agreements on this issue. We intend to develop cooper at ionin the defensein dustry.

As for the regional issues in Russia, in Turkey and in Azerbaijan, we have launched the mechanism of trilateral ties, we appreciate it very positively. In addition, large-scale projects such as the Akkuyu Nuclear Power Plant construction are extremely important,

and we need to actively contribute to them. As a result of these steps, I hope that our friendship: Axis Moscow- Ankara, will be restored.

Speaking of friendship, I can not ignore the more one case. On the 15th -16th July, our country faced the most violent, the most bloody coup attempt. Members of the terrorist group of FethullahGülen, attempted the coup, which was aimed to overthrow our government. It was a coup attempt against our democracy. And we will continue to confront them in solidarity with our friends.

In addition, the Turkish Stream project also will be implemented. We will take the urgent steps to ensure the Russian gas supply to Europe through this pipeline together with our ministries and departments.

Next day after that coup, the President Vladimir Putin called us, it's really important for us psychologically, it was a kind of moral support and solidarity from Russia toward Turkey.

Dear journalists, the Turkish-Russian relations are not only economic and trade relations. We also hope that their recovery, their normalization will bring peace and stability to the region, and this is very important. In addition, we will have a meeting in a narrow composition later, and we will have the opportunity to discuss these issues.

In recent years, the relations between Russia and Turkey, due to the political will of both countries leaders and with the support of both countries public opinion, really reach the level, which can be an example to other countries. We have a common vision; we have the potential for cooperation. These are our achievements.

Today, my dear friend Vladimir Putin and I found, showed a similar position on our relations normalization of, and the capacities of both countries must be used for the stability in the region. We believe that the Russian-Turkish relations are now much more stable than they have ever been, and they will help us to confront all possible crises.

Let me conclude by thanking my dear friend Vladimir Putin and expressing my respect and love toward journalist and audience on my own behalf and on behalf of the Turkish delegation.

R. Erdogan: First of all, during the talks, we haven't discussed this issue yet. After the press-conference we are to do it, we are to regard it in details. So I can not answer this question now, as we haven't discussed it yet.

R. Erdogan:

As for the Akkuyu project. In fact, what people expected from us is that we give it a status of a strategic investment. And from this point of view, we discussed it with friends, discussed it with our colleagues, we intend to make a decision as soon as possible and give the Russian project of the status of strategic investment. Thus, the Akkuyu project will take its place among the other projects in our country and will receive all necessary benefits that this status provides.

With regard to other issues, such as the Turkish Stream, as you know, we buy the 28 billion cubic meters of gas from the Russian Federation: 18 billion for government agencies, state-owned, and 10 billion for private. Thus, we intend to implement this project in two ways, one of which supply of Russian gas to Europe, so we have to accelerate it, it is one of our current objectives. I think it's right.

Thank you.

R. Erdogan: Thank you, Mr. President!

You are asking me make the comparison, apply the analogy, but I can tell you: the Russian-Turkish relations in economic terms achieved 35 billion dollars turnover. We are two countries that have been able to do it. And of course, after the last year events, our turnover has fallen to about 28 billion, then even lower.

We have a mechanism such as SWOT, high-level cooperation, which allow assumes this kind of strategic cooperation. And we have carried their cooperation within the framework of this mechanism. We hope to be able to hold the next year SWOT meeting to restore our partnership with the point adopted in St. Petersburg.

If you remember, we had a goal to reach \$100 billion turnover, and we will vigorously aim to achieve this goal. Today, I can tell you, we started the process, we begin to move towards our goal.

I have to make another conclusion, in the tourist flow term, of course, Turkey had a serious income from the Russian tourists' visits, and this made our nations closer. I believe, we shouldn't leave aside this process. As a result of our recent negotiations, Mr President said to accelerate the process of restoring charter air flights between the two

countries. This process is very important sign that this rapprochement will go even faster.
Thank you.

Ek 1.20.

DATE : 19.04.2017 TOTAL WORD : 2046

<http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1704/19/se.01.html>

First of all, it was a telephone call to congratulate me on an Easter Day. And it was very pleasant for him to call me on Easter. And because of the results of the referendum, while he was congratulating me, he stated that our mutual relations will only get stronger in the future. And he shared his opinions and his thoughts with me, his thoughts on Syria.

And he's had the opportunity, and I've had the opportunity, to discuss all these issues at every length. And I have specifically mentioned one thing: without any further adieu, after the referendum, we have to move on from making phone calls to one another and instead get together face-to-face whereby we can further strengthen the relations between the U.S. and Turkey.

He has stated that he's going to convey his instructions to the relevant echelons within the administration. And I will duly convey my instruction to my protocol.

In order to hit a terrorist organization such as Daesh using another terrorist organization such as YPG or PYD, is not right. It is a terror organization, and the other one is a terrorist organization as well. And instead, we stated the fact that we need to be together as the members of the coalition forces. We need to forge a stronger alliance and a solidarity. And as Turkey we will be ready to rise up to occasion and do what is necessary. Trump previously sent his foreign secretary and the director of CIA were here. And we have stated these facts to them as well. We repeated these facts to them. The United States coalition forces and Turkey would be sufficient and would be strong enough to fight Daesh once and for all.

[11:05:12] ANDERSON: Let's talk about the result of the referendum. This was a simple yes or no vote. A win was a win for sure, but it was a win with the slimmest of margins at 51.4 percent to 48.6.

Is that, do you believe, really the sort of mandate for sweeping political change that this country is about to experience?

Let me try to give you a few examples in order to shed a light on that. I'm coming from football, and I am a person who has played football many years. And I know for sure

whether you win 1-0 or 3-0, the points you will get at the end will be the same. What matters most another the end of the day is to score and win the game.

This week there will be elections held in France. And in France you have the state of emergency, and we are reviewing the state of emergency every three months, but their state of emergency has been expanded to last for an entire year, but nobody is discussing this, are they?

And everything is quite clear. The western world has certain games upon Turkey, but those games failed. And this is something that they're having difficulty in digesting.

I in my country there's no polarization. 51 percent, 51.2 percent brought a triumph to this country. Yes was chosen. And it is not polarization. It would be unjust to the 52 percent of the people who said yes. 52 percent of votes, don't you think it counts? Do you think only the votes of the 48 people, 48 percent count? This is something that we cannot defend in democracy.

We have said this over and over in my speeches. As I said, this will come before the parliament. And if it's passed from the parliament, I would approve of this. I would confirm. Why? Because we do not have the authority to forgive the murders of our marches.

For the last 54 years, we have been lingering at the doorstep of the EU. I am asking you, which country had been lingering at the doorstep of the EU for 40 years, 50 years, 60 years? Is there any other single country waiting at the threshold of the EU for five decades? But Turkey waited at the threshold of the EU for five decades.

In terms of the political relations, this is unsustainable. This is not tolerable. And until today, until this day, we had fulfilled the criteria, especially within the (inaudible). And we rose up to the occasion. And we did what we were supposed to.

But the European Union failed to keep the promises that were made to us.

There are 3 million refugees in Turkey right now. And last July, the EU echelons pledged 3 billion euros to Turkey. And then a second 3 billion euros was pledged. But until so far, only through UNESCO we have received 725 million euros. And the United

Nations and the UNHCR allocated \$550 million. What we have spent so far, along with

contributions coming from the NGOs is around the region of \$25 billion. This is the EU that we're facing. The visa issue. The visas were going to be liberated. And that promise had not been made, had not been kept. The promises had not been kept. Not a single promise had been kept. Only 14 chapters have been concluded after the negotiations. And the number of chapters have been increasing up to 35 just because Turkey was on the verge of becoming an eventual number of the EU.

A country such as the UK decided on a Brexit. And as Turkey, we will try to solve this issue, solve this outstanding issue in the parliament. If not, we will resort to the people. And whatever people say, shall prevail.

These are issues that need to be tackled individually. Let's not worry. First, the EU will have to keep her promises. As Turkey we have kept all of our promises. If Turkey - if the EU keeps her promises, we'll sit down and we will decide accordingly as to what steps we will take mutually.

The EU closed the doors on Turkey.

I am not calling any European leader a Nazi remnant. But this system is Naziism, it's fascism. Let's not mix those together, let's not confuse them with one another. While we are criticizing the ways of behaving a certain way, let's not be unclear, I am not going to compare Trump with the EU leaders. It would be wrong to do that. Right now we have not started working with President Trump yet. We are going to start working together in the future. And we want to have the most successful commitments with Trump.

We are strategic allies with the United States. We couldn't achieve that with President Obama, unfortunately. But right now we have a different perspective that Trump administration's way of approaching things make us happy and hopeful. I hope and pray when we get together and when we talk face-to-face, we can identify a road map and we can forge a closer solidarity and cooperation as Turkey and the United States as strategic partners, as strategic allies under the roof of NATO, as two fundamentally important countries, we can achieve many things. And we can handle very significant issues.

And I don't think we will experience any problems with the Trump administration whatsoever.

Of course the extradition requests were shared with the relevant echelons in the government. And detailed documents have already been amassed and submitted. And we have renewed our extradition requests.

And when we visit the United States, we are going to sit down and talk about these issues tete-a-tete, so that we are going to ask for the extradition of this genius (inaudible) leader. The evidence is there. The documents have been amassed pointing out to the number one perpetrator of this failed coup as FetullahGulen. Of course, the greater wisdom behind all this failed cool will be identified throughout a prosecution process.

I don't know who will be liable. I don't know who the perpetrators are. And I'm not going to say a word, because I don't want to manipulate the judiciary. But when the time is right, those names will be clearly identified and disclosed.

I think the perpetrators will be clearly identified once after the prosecution is initiated.

Well, this is a process. We are working on this progress. And we are going to sit down with him. We're going to talk about these aspects in a very detailed fashion. We have not been made a promise yet. I am hopeful - I'm hopeful and I'm going to preserve that hope.

This is something I have been repeating throughout my rallies all around Turkey, this system is not tailored for RecepTayyip Erdogan. I am a mortal. I may die any minute. As a mortal who is prone to death any minute, such a system cannot be forged. Right at the moment, I should say that this system will bring about a transformation, a change in the entire history of the Turkish Republic.

Everyone's referring to the single man, one man, but I'm saying that the founder of the Republic of Turkey, Mustafa Kemal, he was the leader of his political party and he was the president. And he was followed by Inonu. He was the leader of the political party, and then he was also the president then.

The leader of the main opposition, who is referring to me as the one man, is not aware of history, of the history of his party. We are eliminating a two head administration. A president is going to be the leader of the party, and the head of the government. And we don't want to have a prime minister just for the sake of having a prime minister. We are going to have an executive president so that the country can be governed in a much stronger fashion.

This is a want we have achieved and this is what we are going to do.

For the last 14 years, for the last 15 years, those words had been associated with me again. The executive presidency system was not there, it was not in place, OK.

For such a system, stating the very same fact would be unjust. In a country where a second presidency is prevailing, do you have to have a dictator in place? It

is not a precondition for a dictator to rule to have an executive president system in place or a parliamentary system. If you claim that a dictator will emerge out of a ballot box, it would be unjust to the people who are casting their votes. It will tie any to those names who have been elected as the rulers.

And the choices of the people will be insulted if you say such things.

Democracy gets power from the people. This is what we call a national will, the nation's will. However, the nation's will shall prevail, we all have to respect that. What would happen if the answer is no in the aftermath of this referendum? And I wouldn't use such words in the face of such a choice, because it would be the choice of my people. It would be the will of the people. But the answer is yes. Then the main opposition went through the higher election board to complain and ask for the annulment of the referendum.

And then there are going to the constitutional court. And the constitutional court jurisprudence is not embedded in there. They have lost for seven times throughout the elections and this is the eighth time they have lost in any election.

In any western country, a person losing the general elections would quit or just resign and that is the morality of the political life in those countries.

In this country, in the main opposition, this does not prevail. We respect the will of the people and throughout 14 years and 15 years, we haven't been dictators. I haven't been a dictator. Everyone is free in their thinking, free in their expressions.

But those who are actually asking for dictatorship are being supported by the west. These people have previously shared with you, these people are protecting those terrorist organizations, and behind those terrorist organizations you will find these strong media outlets of the western world. This is something that we have to admit to.

Ek 1.21.

DATE : 16.05.2017 TOTAL WORD : 861

<http://www.shalldownation.com/2017/05/16/video-president-donald-trump-president-recep-tayyip-erdogan-turkey-joint-statement-tuesday-may-16-2017/>

Mr. President, my dear friend, distinguished members of the press, at the outset I'd like to whole-heartedly salute you all. And I would like to take all this opportunity to thank President Trump and his team for the generous hospitality they have shown us upon arrival, not only to my personal self but to the entire members of my delegation. On behalf of the entire Turkish nation, thank you, Mr. President.

And once again, in your presence, I would like to congratulate President Trump for the legendary triumph that he has garnered in the aftermath of the elections.

Quite recently, we've had bilateral discussions with President Trump, and we've had the opportunity to focus on the outstanding relations between Turkey and the United States that date back a long time in history, which are very well rooted and which have quite happily reached a level of strategic partnership.

The relations between Turkey and the United States have been erected upon common democratic values and common interests. Keeping our outstanding relations stronger than ever will be very important not only for our common interests, but also stability of the globe and peace around the world.

The close cooperation that both of the countries shall demonstrate, especially in the region, which is currently in turmoil, will be very important for the rest of the world. And, primarily, we are alongside by each other as Turkey and the United States, under the roof of the United Nations, NATO, and the G20.

We have been enjoying a close cooperation in all of these platforms, in all of these fora around the world. And in the future to come, we are going to focus on making sure that we're going to expand our close cooperation and build on the outstanding dialogue that we enjoy.

We are determined to expand our relations, and I believe my current official visit to the United States will mark a historical turn of tide. Whether it be throughout our bilateral discussions, whether it be the discussions that we shall have between the delegations, I

think we are going to enjoy some further gains in terms of the future of our relations. We seem to agree on expanding our relations in the field of economy, trade, reciprocal investments, energy, and defense industry.

It is going to be very important for us to forge a close solidarity and cooperation in the field of fighting terrorism, primarily with Daesh and all the other terrorist organizations in the region. And we are committed to fighting all forms of terrorism, without any discrimination whatsoever, that impose a clear and a present threat upon our future.

There is no place for the terrorist organizations in the future of our region. Taking YPG and PYD in the region — taking them into consideration in the region, it will never be accepted, and it is going to be against a global agreement that we have reached. And we should never allow those groups to manipulate the religious structure and the ethnic structure of the region making terrorism as a pretext or an excuse.

Those who are willing to turn to chaos in Syria, Iraq, Yemen, and Libya are bound to lose eventually. They will never be able to turn that chaos in that part of the world into an opportunity, and the terrorist organizations with blood on their hands are bound to fail.

And as I have previously done so, I have been frankly communicating our expectations with regard to the Fethullahist Terrorist Organization, which we have notified our friends of their involvement in the failed coup of July the 15th in Turkey. And we have taken into consideration the joint steps that we can take forward in Syria and Iraq.

Of course, President Trump's recent election victory has led to the awakening of a new set of aspirations and expectations and hopes in our region. And we know that, by the help of the new U.S. administration, these hopes will not be lost in vain. And we find that it was the most necessary answer to be given to the Syrian regime, especially in the aftermath of the recent chemical attacks that took place. And we know that, in terms of keeping up with the principled and committed fight against the terrorists organizations all around the world, we will not repeat the mistakes of the past, and we will continue down this path together.

In the restoration and the establishment of stability and security of the region in question, the alliance and this partnership and cooperation between the United States and Turkey is of vital importance. I hope and pray that both of us will be committed to expanding further our cooperation in the future along with consulting each other more frequently.

We are laying the foundation of a new era between the two countries in terms of our relations. I hope and pray that this new administration will bring forth auspicious results for the relations.

And I would like to thank President Trump for his very kind and cordial invitation, and I'm looking forward to hosting him in Turkey along with his entire family.

ÖZGEÇMİŞ

Hande Oba, 26 Ocak 1983 günü Sakarya’da doğdu. 2001 yılında Sakarya Figen Sakallıoğlu Anadolu Lisesini bitirdi. 2001 yılında Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümü lisans programından mezun oldu. 2005 yılında aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler bölümünde Yüksek Lisansa devam etti. Yüksek Lisans derecesini “ A Comparison of EU Foreign Policy and Turkish Foreign Policy Towards The South Caucasus: The Case of Energy” isimli tez çalışması ile 2007 yılında aldı. 2007 yılında Erasmus programı aracılığı ile Çek Cumhuriyeti Ostrava Üniversitesi’nde bir sene eğitim gördü. Aynı yıl içinde Berlin Goethe Enstitüsü’nde Almanca dil eğitimi aldı. 2008 yılında Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümün’de doktora programına başladı. Evli ve bir çocuk annesidir.